

Socialstyrelsen

Håndbog
for det gode
anbringelsesforløb
i familiepleje

2. udgave

Viden til gavn

Bogen er udgivet af

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00
E-mail: info@socialstyrelsen.dk

Redaktion: Socialstyrelsen
2. udgave, 1. oplag, 1.200 stk. udgivet september 2019
1. udgave udgivet marts 2017
Tryk: Lasertryk A/S
Layout: 4PLUS4

Download eller se bogen på
www.socialstyrelsen.dk

Der kan citeres fra bogen med angivelse af kilde.

Elektronisk ISBN: 978-87-93676-69-5
Trykt ISBN: 978-87-93676-70-1

Indhold

Introduktion.....	12
Formål med håndbogen.....	13
Lovgrundlag for håndbogen	14
Håndbogens målgruppe.....	17
Håndbogens tilblivelse	17
Begrebsafklaringer	18
Håndbogens opbygning.....	18
Litteratur.....	22
Kapitel 1: Introduktion til sagsforløbet ved en anbringelse i plejefamilie	24
ICS-metoden	26
Den børnefaglige undersøgelse.....	28
Handleplanen	29
Samtaler med barnet.....	31
Afgørelse om anbringelse og anbringelsessted	31
Forskellige typer af plejefamilier	31
Almene plejefamilier	32
Forstærkede plejefamilier	33
Specialiserede plejefamilier.....	33
Netværksplejefamilier.....	34
Rekruttering af plejefamilier	35
Matchning mellem barn og plejefamilie.....	36
Under anbringelsen	36
Samvær.....	36
Opfølgning	37
Personrettede tilsyn.....	37
Hjemgivelse, videreført anbringelse og ændring af anbringelsessted	38
Efterværn.....	39
Særligt om unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne	39
Akutanbringelse og adoption, herunder tvangsadoption.....	39
Akutanbringelse	39

Adoption, herunder adoption uden samtykke.....	40
Familieadoption.....	42
Tavshedspligt og videregivelse af fortrolige oplysninger.....	43
Fortrolige oplysninger.....	44
Videregivelse af personoplysninger.....	44
Krav til samtykke.....	45
Håndtering af reglerne om tavshedspligt internt i plejefamilien.....	45
Regler om tavshedspligt ved supervision og netværksgrupper.....	46
Brug af sociale medier.....	46
Litteratur.....	48

Kapitel 2: Socialtilsynets opgaver ved anbringelse i familiepleje.....	50
De fem socialtilsyn.....	51
Lovgrundlag.....	52
Socialtilsynets opgave og kvalitetsvurdering.....	52
Kvalitetsvurdering.....	52
Kvalitetsmodellen.....	53
Kvalitetsvurdering ved godkendelse og driftsorienteret tilsyn.....	55
Godkendelse af plejefamilier.....	56
Grundkursus.....	56
Besøg.....	57
Kvalitetsvurdering.....	57
Godkendelsesrapport.....	58
Driftsorienteret tilsyn ved almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier.....	58
Tilsynsbesøg.....	58
Tilsynsrapport.....	60
Tilbudsportal.....	60
Litteratur.....	62

Kapitel 3: Matchning mellem

plejebørn og plejefamilie 64

Matchningsprocessen 66

Familieplejekonsulentens og familierådgiverens
roller i matchningsprocessen..... 66

Inddragelse af barnet og dets familie
i matchningen..... 67

Matchningsprocessen med afsæt i § 46
og kvalitetsmodellens kriterier 69

Tema: Uddannelse og beskæftigelse 70

Tema: Selvstændighed og relationer..... 74

Tema: Målgruppe, metoder og resultater..... 77

Tema: Sundhed og trivsel..... 78

Tema: Familiestruktur og familiedynamik 80

Tema: Kompetencer..... 82

Tema: Fysiske rammer..... 84

Anbringelse af børn fra flere kommuner i
samme plejefamilie..... 85

Barnets og familiens forberedelse på barnets
indflytning i plejefamilien 86

Det første møde..... 86

Indflytningsplan 86

Den første tid i plejefamilien 87

Opstart i dagtilbud, skole eller på
ungdomsuddannelse 87

Matchning ved netværksplejefamilier 87

Netværkspleje hos bedsteforældre..... 90

Matchning ved forhold som kan kræve en
særlig opmærksomhed..... 93

Matchning mellem teenagere og plejeforældre..... 93

Unge involvering og medbestemmelse..... 95

Matchning mellem børn/unge med en
funktionsnedsættelse og plejeforældre 98

Matchning mellem børn/unge med
minoritetsbaggrund og plejeforældre..... 103

Matchning ved søskendeanbringelser	106
Matchning mellem børn/unge, der har været udsat for vold eller seksuelle overgreb, og plejeforældre	107
Litteratur.....	114

Kapitel 4: Kontrakt, vilkår og vederlag

for plejefamilier	120
Kontrakt	121
Plejevederlag og honoreringsmodeller	129
Gennemsnitsmodellen	129
KL's tidligere retningslinjer for fastsættelse af vederlag.....	130
God forhandlingsadfærd mellem kommune og plejefamilie	130
Genforhandling af kontrakt og vederlag	131
Litteratur.....	133

Kapitel 5: Det gode tværprofessionelle

samarbejde	134
Lovgrundlag	135
Det tværprofessionelle samarbejde	138
Dynamisk samarbejde.....	139
Mødeledelse af det tværfaglige samarbejde.....	140
Nødvendigheden af faglig ledelse og styring.....	142
Samarbejde mellem socialtilsyn, kommune og plejefamilie	143
Litteratur.....	146

Kapitel 6: Inddragelse af plejebarnet..... 148

Lovgrundlag	149
Børnenes erfaringer med at blive inddraget	150
Børnesamtalen	151
Familerådgiverens forberedelse på og redskaber til børnesamtalen.....	153

Inddragelse af barnet/den unge ved netværkspleje.....	156
Litteratur.....	158

Kapitel 7: Samarbejde med plejebarnets

familie og netværk 160

Samarbejde mellem private og professionelle omkring barnet eller den unge.....	161
Samarbejde mellem barnets forældre, plejeforældre og fagprofessionelle	161
Samarbejde mellem professionelle på tværs af anbragte børns livssfærer	163
Støtteperson efter servicelovens § 54	164
Forældres ret til en bisidder	165
Netværksinddragende metoder	166
Familierrådslagning.....	168
Netværksmøde.....	169
Signs of Safety.....	170
Genogram	171
Livshistorier	172
Netværkskort.....	172
Litteratur.....	175

Kapitel 8: Plejebarnets hverdagsliv 178

Lovgrundlag.....	179
Børneperspektiv	180
Væsentlige arenaer i plejebarnets hverdagsliv	183
Risiko og beskyttelse i hverdagslivet	186
Plejebarnets skoleliv og fritidsliv	189
Skolelivet	191
Hverdags- og fritidsliv.....	193
Plejebarnets sundhed og trivsel	194
Litteratur.....	197

Kapitel 9: Efteruddannelse og supervision	200
Grundkurser	201
Plejfamiliernes efteruddannelse, supervision og faglige støtte	202
Intensiv støtte i begyndelsen af anbringelsen	202
Organisering af støtte til plejefamilier	203
Supervision.....	205
Typen af supervision	207
Gruppesupervision.....	207
Faglige netværksmøder.....	208
Kollegial supervision/vejledning	208
Regler om tavshedspligt og videregivelse af fortrolige oplysninger ved supervision og netværksgrupper.....	208
Temaer i supervision.....	209
Litteratur.....	211

Kapitel 10: Plejefamiliens egne børn og øvrige plejebørn	214
Inddragelse af plejefamiliens egne eller øvrige anbragte børn ved godkendelse og matchning	215
Forberedelse på anbringelsen	216
Hvad egne børn må vide om plejebarnet.....	217
Forberedelse på forandring i familiestrukturen og hverdagen	217
Fra familie til plejefamilie – en stor forandring for egne børn.....	218
En plads i den nye familie	218
Vaner og rutiner med egne børn.....	219
Fællesskab og tilknytning mellem egne børn og plejebørn.....	219
Litteratur.....	224

Kapitel 11: Flytning fra plejefamilien	226
Lovgrundlag	228
Høring og inddragelse af plejefamilier.....	229
Risikofaktorer for ikke-planlagte flytninger	229
Forebyggelse af ikke-planlagte flytninger	230
Planlagt flytning fra en plejefamilie til en anden.....	231
Ophør af anbringelsen.....	232
Litteratur.....	234

Kapitel 12: Efterværn og overgangen

til voksenlivet	236
Lovgrundlag	238
Kommunens rolle under og efter anbringelsen.....	238
Plejefamiliens rolle i forhold til overgangen til voksenlivet	240
Udfordringer for de anbragte unge i overgangen til voksenlivet	242
Udfordringer i forhold til uddannelse og beskæftigelse	245
Udslusning og fleksibelt efterværn	246
Udslusningsordning ved plejefamilien.....	246
Fleksibelt efterværn	247
Genetablering af støtte	247
Samarbejde mellem myndigheder ved skift af opholdskommune.....	248
Opretholdt anbringelse til unge med varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne.....	250
Litteratur.....	252

Litteraturliste	254
------------------------------	------------

Introduktion

Håndbog for det gode anbringelsesforløb i familiepleje omhandler de udsatte børn og unge i Danmark, som anbringes i enten plejefamilie eller netværksplejefamilie. Håndbogen er et opslagsværk for kommunale medarbejdere og ledere til hjælp og inspiration til den gode anbringelse.

Håndbog for det gode anbringelsesforløb i familiepleje omhandler indsatsen over for børn og unge i Danmark, som anbringes uden for eget hjem i plejefamilie eller netværksplejefamilie.

Plejefamilien er da også i dag den mest anvendte anbringelsesform. Ved udgangen af 2017 var omkring 65 pct. af alle anbragte børn og unge anbragt i en plejefamilie.¹ mod 51 pct. ved udgangen af 2010. Samtidig er der i samme periode sket et fald i andelen af børn og unge anbragt på døgninstitutioner og opholdssteder. Den helt store styrke ved familiepleje som anbringelsesform er, at det giver børn og unge, der ikke kan bo hos deres egne forældre, mulighed for en opvækst i familielignende rammer med nære stabile relationer til voksne og en hverdag, der ligner andre børn og unges. Forskningen viser, at det er afgørende faktor for en vellykket anbringelse.

Formål med håndbogen

Håndbogen skal understøtte kommunernes opgaveløsning på plejefamilieområdet i forbindelse med familieplejeanbringelse. Den beskriver de centrale aktører, rammer og lovgivning, ligesom der indgår eksempler på relevante indsatser, samarbejdsformer og faglige opmærksomhedspunkter med udgangspunkt i forskning og praksiserfaringer. Håndbogen er målrettet kommunale medarbejdere og ledere og er et opslagsværk til hjælp og inspiration til den gode anbringelse, hvor barnet og dets familie høres og inddrages, og hvor det tværfaglige samarbejde understøtter indsatsen og bidrager til et helhedsorienteret perspektiv på barnet og dets livssituation. Håndbogen er tænkt som et opslagsværk i det daglige arbejde, og kapitlerne kan læses uafhængigt af hinanden.

Håndbogen blev først udgivet i 2017 og er opdateret i 2019 som led i det samlede initiativ på plejefamilieområdet "Mere kvalitet i plejefamilier – en bedre opvækst for det anbragte barn" fra satspuljeaftalen for 2018–2021. Denne aftale indeholder også indførelsen af mere ensartede faglige krav til plejefamilier og hensigten er at sikre, at den indsats børn og unge anbragt i familiepleje eller netværkspleje får, er målrettet og tilpasset det enkelte barns konkrete behov og derved minimere risikoen for sammenbrud i anbringelserne.

I håndbogen udfoldes blandt andet de nye bestemmelser omkring de tre typer af plejefamilier, nyt godkendelseskoncept og vidensbaseret grundkursus samt reglerne om, at kommunerne skal give intensiv støtte i starten af en anbringelse til såvel plejefamilier som netværksplejefamilier. Ligesom der i 2019-udgaven er tilføjet beskrivelser om plejefamiliers forhold inden for områ-

¹ Egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata (Anbringelsesstatistikken). Tallet er et minimumstal, idet der kan være mangler i indberetningstal fra kommunerne til Danmarks Statistik

der som ferie og skattepligt og deres forpligtigelser i forhold til at beskytte det anbragte barns følsomme personoplysninger.

Håndbogen skal give medarbejdere og ledere i kommunerne inspiration til at håndtere plejefamilieanbringelser, som kan være udfordrende, f. eks. ved sammenbrud i anbringelsen, inddragelse af barnet, matchning, aflønning og samarbejdet med den biologiske familie. Samtidig skal håndbogen gennem praksis- og handlingsorienterede eksempler og opmærksomhedspunkter give kommunerne et konkret redskab til at arbejde struktureret og systematisk med de forskellige dele i en plejefamilie- eller netværksanbringelse. Derved skal bogen bidrage til

- at understøtte gode og stabile anbringelsesforløb for både barn, plejefamilie og biologisk familie
- at øge trivsel blandt anbragte børn og unge
- at nedbringe antallet af ikke-planlagte ophør (sammenbrud) i anbringelser
- at understøtte kommunernes brug af familieplejeanbringelser
- at understøtte kommunernes brug af netværksanbringelser og give gode råd om de særlige forhold, som ofte kendetegner denne anbringelsesform.

Hvor det er relevant, henvises der i håndbogen til gældende lovgivning på området, og de nye regler, der trådte i kraft 1. juli 2019, udfoldes. Det skal understreges, at håndbogen ikke kan indgå i en egentlig lovforklaring.

Lovgrundlag for håndbogen

Håndbogens fokus ligger i forlængelse af en række ændringer på familieplejeområdet med først Anbringelsesreformen (2006), så Barnets Reform (2011), forebyggelsespakken "Tidlig Indsats – Livslang Effekt" (2014), det efterfølgende initiativ "Omlægning til en tidligere, forebyggende og mere effektiv indsats" (2016) og initiativet "Mere kvalitet i plejefamilier – en bedre opvækst for det anbragte barn" (2018).

Intentionen bag *Anbringelsesreformen*, som trådte i kraft 2006, var at sikre bedre kvalitet i sagsbehandlingen, en mere målrettet og bredspektret indsats, færre brudte anbringelsesforløb samt en bedre udnyttelse af ressourcer hos barnet, familien og netværket i øvrigt². Reformen lagde op til, at man i anbringelsesforløb skulle tage udgangspunkt i barnets eller den unges ressourcer fremfor i deres udfordringer og problemer. Reformen indebar en præcisering af

2 Lovbemærkninger til lovforslag 2004/1 LFS 8

regelsættet for § 50-undersøgelsen, handleplaner og afgørelser, og der kom nye regler for inddragelse af barnet/den unge, familien og netværket.³

Intentionen bag *Barnets Reform* fra 2011 er, at anbragte børn og unge skal have samme muligheder for uddannelse, arbejde og familieliv som andre børn og unge. De centrale principper er, at barnets bedste altid skal være i centrum for indsatsen, at indsatsen altid skal målrettes barnets udvikling og trivsel, at alle børn skal have mulighed for nære og omsorgsfulde relationer, og at der skal være kvalitet i den indsats, der gives.⁴ Med *Barnets Reform* fulgte også skærpet fokus på forældrenes og netværkets betydning,⁵ og der blev for alvor sat fokus på plejefamilien som anbringelsesform, fordi forskning peger på, at et trygt omsorgsmiljø med mulighed for at danne nære og stabile relationer til voksne er vigtigt for at sikre en god anbringelse for barnet. Plejefamilier har de bedste forudsætninger for at tilbyde dette, fordi de netop er karakteriseret ved at være et nært og familielignende miljø. I den forbindelse blev der indført en pligt for kommunerne til at overveje, om en anbringelse i en plejefamilie vil være mest hensigtsmæssigt for barnet, jf. § 68 b, stk. 2.

Formålet med forebyggelsespakken *"Tidlig Indsats – Livslang Effekt"*⁶ fra finanslovsaftalen 2014 og det efterfølgende initiativ "Omlægning til en tidligere, forebyggende og mere effektiv indsats" fra satspuljeaftalen for 2016 er at styrke den tidlige og forebyggende indsats i kommunerne. Der er fokus på potentialerne i bl.a. at gribe tidligt ind, sikre hyppig opfølgning og give udsatte børn og unge de bedste betingelser for at leve et normalt hverdagsliv samt bevare tilknytningen til deres nærmiljø, familie og netværk. Plejefamilier, og herunder netværksplejefamilier, er derfor fortsat i fokus.

Satspuljeaftalen for 2018 indeholdt initiativet *"Mere kvalitet i plejefamilier – en bedre opvækst for det anbragte barn"*. Set i lyset af, at stadig flere børn anbringes i plejefamilier, har initiativet til formål at give det samlede plejefamilieområde et løft, så børn anbragt i plejefamilier får den indsats, de har brug for. Der indføres nye plejefamilietyper, der afspejler bredden i børnenes behov bedre end hidtil, og som skal understøtte, at kommunerne anvender forskellige plejefamilietyper mere differentieret, end de gør i dag, så børnene anbringes hos plejefamilier, der kan imødekomme deres behov og skabe positiv udvikling for dem. For at sikre, at der stilles mere ensartede faglige krav til plejefamilier på tværs af landet i forbindelse med godkendelsen, afskaffes derudover den konkrete godkendelse af plejefamilier, så alle plejefamilier, der ikke er

3 Socialstyrelsen, 2007:7

4 Lovbemærkninger til lovforslag 2009/1 LSF 178

5 Socialstyrelsen, 2011:11

6 Lovbemærkninger til lovforslag 2013/1 LSF 168

barnets eller den unges eget netværk, bliver underlagt de samme krav til kvalitet. Der udvikles et nyt vidensbaseret grundkursus til plejefamilier samt et intensivt opstartsforløb i begyndelsen af anbringelsen, så den får en god start. Herved mindskes risikoen for sammenbrud i anbringelserne. Endelig stilles der krav om, at kommunerne over for plejefamilierne adskiller økonomi og støtte, så den støtte, plejefamilien har ret til under anbringelsen, gives af en anden person end den, der forhandler plejefamiliens honorering og vilkår.

En rød tråd gennem håndbogen er servicelovens formålsparagraf for særlig støtte til børn og unge, § 46, stk. 1⁷, som fremgår i boksen nedenfor. Med en 'god' anbringelse forstås et anbringelsesforløb, der lever op til kriterierne i § 46.

§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at:

1. sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk
2. sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk
3. understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse
4. fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
5. forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Når et barn eller en ung anbringes i familiepleje, skal alle dele af sagsbehandlingen samt den iværksatte indsats kunne relateres til de oplyste punkter i formålsparagraffen. § 46 udgør altså rammen for håndbogen ved at definere, hvilke elementer der skal være til stede i et anbragt barns liv, for at barnet har mulighed for en tryk opvækst, for personlig udvikling, for sundhed og uddannelse, og for at barnet eller den unge på sigt kan få et selvstændigt voksenliv.

Håndbogen kan ikke indgå i egentlig lovforklaring, men er et supplement til den relevante lovgivning og tilhørende vejledning.

7 Lov om social service § 66 c, stk. 3

Håndbogens målgruppe

Håndbogens primære målgruppe er medarbejdere fra såvel myndighedsområdet som familieplejeområdet, der arbejder med anbringelser i plejefamilier og netværksplejefamilier:

- Familierådgivere
- Familieplejekonsulenter
- Teamledere og afdelingsledere på myndighedsområdet
- Teamledere og afdelingsledere på familieplejeområdet

Derudover kan plejefamilier og andre der arbejder med familieplejeområdet have glæde af at læse enkelte afsnit eller kapitler i håndbogen og betragtes derfor som en sekundær målgruppe.

Håndbogens tilblivelse

Socialstyrelsen har i 2019 opdateret Håndbog for den gode anbringelse i familiepleje i overensstemmelse med de nye ændringer og regler på plejefamilieområdet. Der er i den forbindelse indarbejdet nye bidrag fra Social- og Indenrigsministeriet, Justitsministeriet, Beskæftigelsesministeriet og SKAT om hhv. nye regler om plejefamilietyper, godkendelse af og grundkursus til plejefamilier, intensiv støtte i starten af en anbringelse, nye familieretsregler, ligesom der er tilføjet afsnit om iagttagelse af tavshedspligt og udveksling af personfølsomme oplysninger og , og afsnit om løn og ansættelsesvilkår. Ankestyrelsen har endvidere kvalitetssikret de afsnit, der beskriver hidtil gældende regler.

Den oprindelige version fra 2017 blev udarbejdet for Socialstyrelsen af et konsortium bestående af VIA University College, University College Lillebælt og University College Syd. Den blev til med bidrag fra udvalgte kommuner og udvalgte socialtilsyn i form af interviews, cases og praksiserfaringer. Disse bidrag fremgår forsat af håndbogen. Endvidere blev der i forarbejdet til den første version udført interviews med interesseorganisationer for henholdsvis plejefamilier og anbragte børn og unge samt med faglige organisationer.⁸ Endelig blev udkastet til håndbogen drøftet på de kommunale netværksmøder på familieplejeområdet⁹ i 2016, ligesom flere af de konkrete cases, der beskrives i håndbogen, er fremkommet som følge af disse møder. For at sikre børnenes og de unges anonymitet nævnes den enkelte kommune ikke ved navn i disse sammenhænge.

8 Der er gennemført interviews med Børns Vilkår, Foreningen for forældre til anbragte børn, TABUKA, KL, Socialpædagogernes Landsforbund og Dansk Socialrådgiverforening

9 Netværksmøderne er initieret af Socialstyrelsen og Deloitte i forlængelse af satspuljeaftalen af 2015

Begrebsafklaringer

Der er i landets 98 kommuner stor forskel på, hvordan arbejdet med plejefamilier er organiseret, og hvilke titler de pågældende medarbejdere har. For at sikre en ensartethed i håndbogen opereres med betegnelsen *familierådgiver* til den person, der varetager myndighedsopgaverne og *familieplejekonsulent* til den person, der varetager opgaver specifikt målrettet plejefamilier, herunder også matchning af barn/ung og plejefamilie.

Opgavefordelingen mellem familierådgiver og familieplejekonsulent er ikke bestemt i lovgivningen. For at sikre, at plejefamilien får et optimalt udbytte af den rådgivning, vejledning og supervision, som plejefamilien modtager fra kommunen under anbringelsen, er der i serviceloven krav om, at det ikke må være samme person, der yder støtte til plejefamilien og aftaler honorering og vilkår med plejefamilien, f.eks. i forbindelse med kontraktens indgåelse og evt. genforhandling¹⁰. Støtten til plejefamilien under anbringelsen kan for eksempel ydes af familieplejekonsulenter. Der stilles ikke nærmere krav til, hvordan kommunerne konkret skal organisere dette lokalt. Kommunerne har således frihed til at indrette ordningen på den måde, de finder passer bedst ind i den lokale organisering.

I håndbogen skelnes løbende mellem forældre og plejeforældre. Når der refereres til *forældre*, er det et konsekvent udtryk for barnets/den unges biologiske forældre eller adoptivforældre. Når der refereres til *plejeforældre*, menes der den familie, barnet/den unge er anbragt i.

Håndbogen omhandler *børn og unge* anbragt i netværkspleje eller plejefamilie, men da serviceloven ikke differentierer mellem børn og unge, vil der i håndbogen både blive anvendt betegnelsen børn (0 – 18 år) og betegnelsen børn og unge (eller børn/unge), hvor det vurderes relevant og ikke forstyrrer den samlede læseoplevelse. Unge mellem 18 og 23 år har mulighed for efterværn, og hvor håndbogen omhandler denne foranstaltningstype, vil der blive anvendt betegnelsen unge.

Håndbogens opbygning

Gennem håndbogens 12 kapitler bliver centrale emner for anbringelse i familie- og netværkspleje behandlet. Centralt for kapitlerne er henvisning til relevante love og bekendtgørelser og konkrete cases, som beskriver elementer, der understøtter den gode anbringelse. De udvalgte cases er ikke et endegyldigt svar på, hvordan en anbringelse kan eller skal være. Casene er alene valgt for at inspirere til refleksion over egen praksis og kan aldrig stå alene, da væsentlige forhold omkring barnet eller den unge er udeladt for at lette fremstillingen og sikre anonymiteten.

10 Lov om social service § 66 c, stk. 3

Kapitel 1 – Introduktion til sagsforløbet ved en anbringelse i familiepleje

Kapitlet introducerer sagsforløbet ved en anbringelse. Det indledes med afsnit om ICS-metoden, hvorefter følger beskrivelse af den børnefaglige undersøgelse, handleplanen, børnesamtalen og afgørelse om anbringelse og anbringelsessted. Dette efterfølges af afsnit om de forskellige typer af plejefamilier, som er indført med lovændringerne pr. 1. juli 2019, rekruttering af plejefamilier og matchning mellem plejebarn og plejefamilie. Derefter gennemgås opfølgning og tilsynsopgaven under anbringelsen. Kapitlet indeholder også en beskrivelse af hjemgivelse eller videreført anbringelse, ligesom der er afsnit om unge med betydelig og varig nedsat fysisk funktionsevne. Endelig følger et afsnit om akutanbringelse og adoption, før kapitlet afsluttes med det lovmæssige grundlag for tavshedspligt og videregivelse af fortrolige oplysninger i anbringelsessager og herunder afsnit om brug af sociale medier.

Kapitel 2 – Socialtilsynets opgaver ved anbringelse i familiepleje

Kapitlet beskriver socialtilsynets rolle ved grundkursus, godkendelse og driftsmæssigt tilsyn af plejefamilier. Beskrivelsen baserer sig på kvalitetsmodellens struktur, som danner grundlag for gennemgangen af kvalitetsvurdering af almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier.

Kapitel 3 – Matchning mellem plejebarn og plejefamilie

Kapitlet omhandler matchning mellem plejebarn og plejefamilie, og der gennemgås temaer og problemstillinger, som er vigtige at være opmærksom på ved matchning. Efter en beskrivelse af plejebarnets, forældrenes og plejefamiliens forberedelse af plejebarnets indflytning hos plejefamilien følger et afsnit om matchning ved netværksanbringelse. Herefter beskrives det særlige forhold, det er, når en plejefamilie har børn anbragt fra flere forskellige kommuner. Til slut beskrives problemstillinger ved overgreb, funktionsnedsættelse og minoritetsbaggrund.

Kapitel 4 – Kontrakt, vilkår og vederlag for plejefamilier

I dette kapitel findes en gennemgang af kontrakt, vilkår og vederlag for plejefamilier. Herunder bl.a. skatteforhold, pension, ferie, sygdom, barsel, dagpenge, forsikringsforhold og arbejdsmiljø. Der tages udgangspunkt i KL's standardkontrakt, som anvendes i varierende former i landets kommuner. Her gives vejledning til kontraktens indgåelse, ligesom der gives anbefalinger i forhold til genforhandling af kontrakt og vederlag. Dette sker ud fra to hovedmodeller: En gennemsnitsmodel, som er den model, som nu anbefales af KL, samt KL's tidligere retningslinjer.

Kapitel 5 – Det gode tværprofessionelle samarbejde

Kapitlet beskæftiger sig med det gode tværprofessionelle samarbejde. Her tages udgangspunkt i lovgivning om videregivelse af fortrolige oplysninger. Efterfølgende beskrives vigtigheden af, at de professionelle omkring barnet har en fælles problemforståelse og kan indgå i et dynamisk

samarbejde. Kapitlet beskriver også mødeledelse som centralt begreb i det gode tværprofessionelle samarbejde.

Kapitel 6 – Inddragelse af plejebarnet

Kapitlet omhandler inddragelse af plejebarnet i egen sag. Det beskriver lovgrundlaget samt børnenes erfaringer med at blive inddraget. Dette formaliseres med vejledning i forhold til at afholde børnesamtalen, samt hvordan familierådgiveren kan forberede sig på dette.

Kapitel 7 – Samarbejde med plejebarnets familie og netværk

Her videreføres temaet om inddragelse i forhold til inddragelse af og samarbejde med plejebarnets familie og det private og professionelle netværk omkring barnet/den unge. Kapitlet beskriver også familiens ret til støtteperson og bisidder. Til slut præsenteres en række netværksinddragende metoder som inspiration til at arbejde tværprofessionelt med inddragelse af de mange aktører i barnets liv.

Kapitel 8 – Plejebarnets hverdagsliv

Kapitlet beskæftiger sig med barnets hverdagsliv. Her tages udgangspunkt i børneperspektivet, som det centrale omdrejningspunkt for at sætte sig ind i barnets oplevelser af eget liv. Dette videreføres i et tema om barnets socialisering samt risiko- og beskyttelsesfaktorer i hverdagslivet. Herefter gennemgås opmærksomhedspunkter i plejebarnets skole- og fritidsliv og i forhold til sundhed og trivsel.

Kapitel 9 – Efteruddannelse og supervision

Kapitlet omhandler efteruddannelse og supervision af plejefamilier. Her beskrives rammerne for grundkurser, det tæt støttede opstartsforløb i begyndelsen af anbringelsen og yderligere kompetenceudvikling, samt regler for og typer af supervision. Dette afsluttes med et afsnit om temaer i supervision samt tavshedspligt og udveksling af personfølsomme oplysninger.

Kapitel 10 – Plejefamiliens egne børn og øvrige plejebørn

Her sættes fokus på opmærksomhedspunkter i forhold til plejefamiliens egne børn og øvrige plejebørn. Opmærksomheden rettes i dette kapitel mod bl.a. inddragelse af egne børn, den nye familiekonstellation, fællesskab og tilknytning mellem familiens egne børn og plejebarnet, som en væsentlig forudsætning for den gode anbringelse.

Kapitel 11 – Flytning fra plejefamilien

Kapitlet beskriver flytning fra plejefamilien. Her gennemgås lovgrundlag, høring og inddragelse samt forebyggelse af ikke-planlagte flytninger. Derudover beskrives planlagte flytninger og ophør af anbringelsen.

Kapitel 12 – Efterværn og overgangen til voksenlivet

Kapitlet omhandler efterværn og overgang til voksenlivet. Her beskrives lovgrundlaget for efterværn – også fleksibelt efterværn – samt muligheden for udslusningsordning og genetablering af støtte samt opretholdt anbringelse til unge med varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne. Derudover beskrives kommunens opgaver i forbindelse med efterværn samt plejefamiliens rolle under og efter anbringelsens ophør. Kapitlet omhandler også udfordringer for de anbragte børn og unge i voksenlivet, ligesom der fokuseres på, hvordan der tidligt i anbringelsesforløbet kan tages hånd om dette.

Referencer og litteraturliste

Alle kapitler afsluttes med en litteraturliste til videre fordybelse i de respektive emner. Endeligt afsluttes håndbogen med en samlet litteraturliste.

Litteratur

Socialstyrelsen, 2007, Håndbog om Anbringelsesreformen

<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/handbog-om-barnets-reform>

Socialstyrelsen, 2011, Håndbog om Barnets Reform

<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/handbog-om-barnets-reform>

Lovgivning

Lov om social service, LBK nr. 1114 af 30/08/2018,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202239>

Lovbemærkninger til lovforslag 2004/1 LSF 8,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=103305>

Lovbemærkninger til lovforslag 2009/1 LSF 178,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=131047>

Lovbemærkninger til lovforslag 2013/1 LSF 168,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=162413>

Kapitel 1

Introduktion til sagsforløbet ved en anbringelse i plejefamilie

For at give et overblik over et anbringelsesforløb beskrives sagsforløbet før, under og efter en anbringelse. Der indgår også en beskrivelse af de nye typer af plejefamilier.

Denne bog handler om børn og unge bragt i plejefamilie. Derfor er de forebyggende indsatser, der vil kunne ligge forud for en anbringelse, ikke medtaget, ligesom heller ikke etablering af aflastningsordning i plejefamilie behandles. Bogen starter derfor med sagsforløbet før, under og efter en anbringelse. Kapitlet indledes med en beskrivelse af sagsforløbet ved anbringelse, herunder den børnefaglige undersøgelse, handleplanen og afgørelse om anbringelse og anbringelsessted. Herefter følger en beskrivelse af de nye plejefamilietyper, som blev indført fra 1. juli 2019. Desuden er der et afsnit om rekruttering af plejefamilier, og endeligt beskrives selve matchningen mellem barn og plejefamilie. Dette efterfølges af en beskrivelse af opfølgning, tilsyn og samvær under anbringelsen samt hjemgivelse og endeligt efterværn efter anbringelsesforløbet. Kapitlet afsluttes med en gennemgang af akutanbringelse og adoption samt tvangsadoption.

Faserne under en anbringelsesproces er illustreret i nedenstående skema, velvidende at processen er kompleks, hvorfor dette skema alene tjener til at skabe overblik.

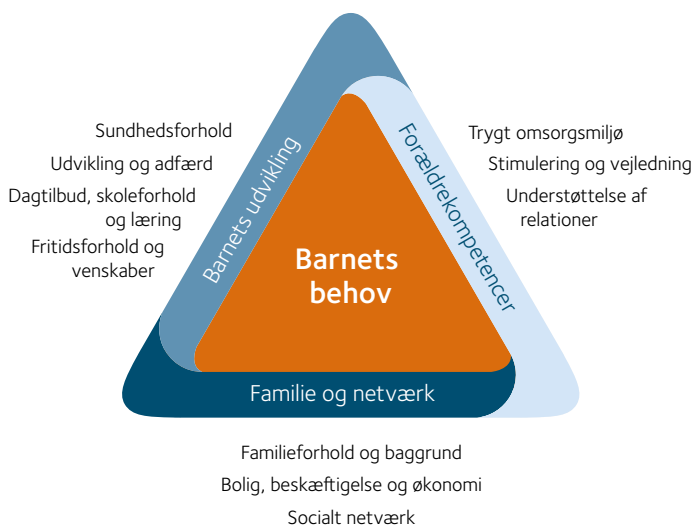
Udarbejdelse af den børnefaglige undersøgelse og handleplan	
Serviceovens § 50	Børnefaglig undersøgelse (herunder samtale med barnet)
Serviceovens § 140	Handleplan
Afgørelse om anbringelse og anbringelsessted ved familiepleje	
Serviceovens § 48	Børnesamtale
Serviceovens § 52, stk. 3, nr. 7	Afgørelse om foranstaltning. Anbringelse af barnet eller den unge uden for hjemmet
Serviceovens § 66a, stk. 1-3 og § 66 b	Anbringelsessteder ved almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier samt netværksplejefamilier
Serviceovens § 68b	Valg af anbringelsessted
Serviceovens § 68c - 68h	Barnet eller den unge adopteres
Matchning mellem barn og anbringelsessted	
Matchningsprocessen fremgår ikke af særskilt bestemmelse i lovgivningen	
Under anbringelsen i familiepleje: samvær, opfølgning og tilsyn	
Serviceovens § 71	Samvær og kontakt under anbringelsen
Serviceovens § 70	Vurdering/opfølgning af handleplanen

Fortsættes på næste side >>

Under anbringelsen i familiepleje: samvær, opfølgning og tilsyn	
Serviceovens § 69	Ændringer som følge af det løbende tilsyn
Serviceovens § 148, stk. 1	Tilsyn. Samtale med barnet eller den unge under anbringelsen
Videreførelse af anbringelsen, ændret anbringelsessted, hjemgivelse og efterværn	
Serviceovens § 68, stk. 2	Afgørelse om ophør af anbringelsen/hjemgivelse
Serviceovens § 68a	Afgørelse om videreført anbringelse
Serviceovens § 69	Afgørelse om ændring af anbringelsessted
Serviceovens § 76	Afgørelse om efterværn f.eks. opretholdelse af anbringelse eller støttekontaktperson
Serviceovens § 76a	Afgørelse om hjælp til unge ml. 18-22 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

ICS-metoden

Den socialfaglige sagsbehandlings- og udredningsmetode ICS (Integrated Children's System) er udviklet til at understøtte en systematisk og helhedsorienteret sagsbehandling og hjælper familiebehandleren til at komme 'hele vejen rundt' om det, der er relevant. ICS understøtter familiebehandleren i at arbejde på en måde, hvor barnet, familien og netværket bliver inddraget.

ICS er illustreret med en trekant med barnet i centrum og tre lige sider omhandlende:

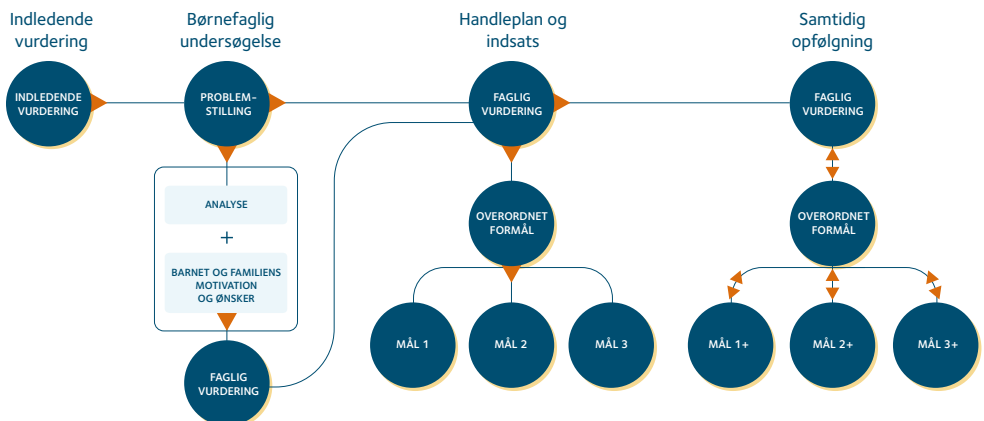
Familie og netværk består af fire dimensioner: Familieforhold og baggrund, Bolig, beskæftigelse og økonomi samt Socialt netværk. Siden omfatter de socioøkonomiske og psykosociale forhold, som barnet og familien lever under.

Barnets udvikling består af fire dimensioner: Sundhedsforhold, Udvikling og adfærd, Dagtilbud, skoleforhold og læring samt Fritidsforhold og venskaber. Siden omfatter blandt andet de biologiske, psykologiske og sociale perspektiver på barnets udvikling.

Forældrekompetencer består af tre dimensioner: Trygt omsorgsmiljø, Stimulering og vejledning og Understøttelse af relationer. Siden omfatter de psykologiske, relationelle og opdragelsesmæssige perspektiver på forælderrollen og på forældrenes kompetencer.

Trekanten illustrerer den faglige metode, der anvendes til at afdække barnets behov i sagsforløbet. Ved systematisk at sætte barnets eller den unges udvikling i forhold til forældrenes kompetencer og de forhold, som er gældende for familien og netværket, hjælper det til at se helhedsorienteret på, hvad der er barnets behov for støtte mv.

Med ICS understøttes familierådgiveren i at skabe en faglig sammenhæng og 'en rød tråd' gennem sagsforløbets fire faser: Indledende vurdering, børnefaglig undersøgelse, handleplan og valg af indsats samt opfølgning. Den røde tråd kan illustreres således :

Til ICS er desuden udviklet et udredningsværktøj, og man kan læse mere om det og ICS i Socialstyrelsens håndbog 'Kvalitet i sagsbehandlingen - håndbog i anvendelse af ICS og udredningsværktøjet'.

Den børnefaglige undersøgelse

Når det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, skal kommunen undersøge barnets eller den unges forhold. Denne undersøgelse betegnes som den børnefaglige undersøgelse. Undersøgelsen gennemføres så vidt muligt i samarbejde med barnet og forældremyndighedsindehaveren samt med inddragelse af barnets og familiens sociale netværk – såvel det professionelle som det private netværk.¹¹

Undersøgelsen skal anlægge en helhedsbetragtning og skal afdække både problemer og ressourcer hos barnet, forældremyndighedsindehaver og netværket omkring barnet og familien. Undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt, som forholdene tillader, og må ikke være mere omfattende, end formålet tilsiger.¹²

Efter konkret vurdering skal nedenstående seks fokusområder indgå i den børnefaglige undersøgelse:

1. Udvikling og adfærd
2. Familieforhold
3. Skoleforhold
4. Sundhedsforhold
5. Fritidsforhold og venskaber
6. Andre relevante forhold.

Den børnefaglige undersøgelse efter servicelovens § 50 skal danne grundlag for en vurdering af, om der skal iværksættes foranstaltninger til barnet og familien og i bekræftende fald, hvilken art disse bør være. Undersøgelsen er helt central for at sikre, at barnet og familien får præcis den støtte, der er behov for.

Den børnefaglige undersøgelse indeholder forskellige socialfaglige elementer i form af en systematik i behandling af den indsamlede viden om barnets og familiens konkrete forhold. Elementerne udgør: En beskrivelse af barnets og familiens situationer og adfærd, en analyse og en faglig vurdering.

11 Se i øvrigt kapitel 7 om, hvilke aktører netværket kan bestå af og om netværksinddragende metoder

12 Lov om social service § 50, stk. 1

Handleplanen

Inden der træffes afgørelse om anbringelse, skal kommunen udarbejde en handleplan jf. servicelovens § 140.

Handleplanen skal sikre, at barnet får den rette støtte i forhold til de behov, der er afdækket i den børnefaglige undersøgelse.

Handleplanen skal, jf. servicelovens § 140, stk. 3, indeholde konkrete mål for barnets trivsel og udvikling, som understøtter det overordnede formål med støtten. Handleplanen skal tillige angive, hvilken form for støtte der selvstændigt skal iværksættes over for familien under barnets anbringelse og i tiden efter barnets hjemgivelse, jf. servicelovens § 140, stk. 4.

Handleplanen er et redskab til at inddrage barnet og familien i udformningen af de konkrete mål, som skal være retningsgivende, og er et redskab til løbende at følge barnets og familiens udvikling og forandring samt følge op på indsatsen i samarbejde med barnet, familien, plejefamilien samt det private og professionelle netværk.

I ICS er der kun én handleplan til barnet. Det betyder, at handleplanen samler samtlige indsatser, der sættes i værk omkring barnet. Én plan øger muligheden for at sammensætte en helhedsorienteret og sammenhængende indsats omkring barnet og familien. Ved at have én handleplan kan familierådgiveren anvende planen som et effektivt dialog- og styringsredskab, da planen støtter alle involverede i at fastholde fokus på forløbet.

Af ICS-håndbogen fremgår det, at der skal være en direkte forbindelse mellem den faglige vurdering i den børnefaglige undersøgelse og det overordnede formål for den samlede indsats og til de konkrete mål, der skal følges op på ved handleplansopfølgningerne. I ICS-håndbogen anbefales det, at der arbejdes med få, men prioriterede mål, og at der foretages en vurdering af, hvor mange mål det er realistisk at arbejde med ad gangen.¹³

13 Socialstyrelsen 2018: *Kvalitet i sagsbehandlingen – en håndbog i brug af ICS og udredningsværktøjet*

Kvalitet i handleplanens mål

Det er udtryk for kvalitet, at de mål der sættes i handleplanen, kan omsættes til konkret handling, og at der altid følges op på, i hvilket omfang målene er nået.

Gode mål er mål, der er formuleret på en måde, der konkret beskriver, hvad det er for en forandring, der skal kunne ses med barnet eller den unge og omkring barnet. Målene skal beskrives så præcist, at det er muligt for barnet eller den unge, familie, kommune, plejefamilie og andre fagpersoner omkring barnet at tage stilling til, om og hvornår målene er opnået.

Det er et udtryk for kvalitet, at barnet og familien ved, hvad der skal til, for at sagen lukkes.

Der findes flere anvendelige tilgange eller redskaber til at formulere relevante og konkrete handlingsanvisende mål for et barn eller en ung i handleplanen. Uanset hvilken tilgang, der anvendes til at formulere gode mål, er det hensigtsmæssigt at foretage en SMART-sikring af målene for bedst muligt at kunne følge op på dem. SMART står for Specifik, Målbart, Acceperet, Realistisk og Tidsfastsat.

SMART-MÅL

Hjælpespørgsmål til anvendelsen af smartmål

Specifikke mål: Hvad vil vi opnå? Hvorfor? For hvem?

Målbare mål: Hvordan kan vi vide, om ændringerne er indtrådt? Hvad har vi/barnet, når målet er nået, som vi/barnet ikke har i dag?

Acceperede (og attraktive) mål: Giver målet mening for alle (forældre/barnet/den unge og fagpersoner/plejeforældre/personale omkring barnet eller den unge)? Kan de enkelte se deres rolle og ansvar?

Realistiske mål: Tror vi på, at målet kan nås i løbet af den afsatte periode? Hvad kan understøtte målet? Har vi (afsat) ressourcer (økonomi, medarbejdere mv.) til at nå målet? Hvad kan modarbejde målet?

Tidsafgrænsede mål: Hvornår skal målet være nået? Er det klart for alle involverede, hvornår det skal være nået?

Samtaler med barnet

Det er et krav, at barnet eller den unge inddrages i sin egen sag. Det betyder blandt andet, at der skal finde en samtale sted med barnet eller den unge i forbindelse med udarbejdelse af den børnefaglige undersøgelse og igen forud for afgørelsen om anbringelse i en plejefamilie.¹⁴ Børnesamtalerne skal tage afsæt i barnets perspektiv, og det er vigtigt, at barnet føler sig informeret, samt at det oplever sig set, hørt og forstået. Børnesamtalen kan undlades, hvis barnets modenhed eller sagens karakter i afgørende grad taler imod, at samtalen gennemføres. Hvis børnesamtalen ikke gennemføres, skal barnets holdning til den påtænkte afgørelse afdækkes på anden vis.¹⁵ Uafhængigt af om en afgørelse taler for eller imod barnets eller den unges ønske, er det vigtigt at følge op på børnesamtalen efter afgørelsen om anbringelse i en plejefamilie. Det er vigtigt, at barnet bliver fortalt, hvorfor afgørelsen blev truffet, og hvilken betydning det får for barnet eller den unge, herunder hvordan barnets/den unges hverdagsliv og ønsker kan imødekommes i den nye plejefamilie, og hvordan samværet vil blive med familie og netværk under anbringelsen.¹⁶

Afgørelse om anbringelse og anbringelsessted

Hvis arbejdet med den børnefaglige undersøgelse og handleplanen viser, at der skal iværksættes en foranstaltning jf. servicelovens § 52, skal kommunen træffe afgørelse herom.

Serviceovens § 52 præciserer, at kommunen skal vælge den indsats, som bedst afhjælper de udfordringer og behov, som barnet eller den unge og familien har. I de tilfælde, hvor dette er en anbringelse af barnet eller den unge uden for hjemmet, er der forskellige muligheder, og kommunen har pligt til først at overveje, om barnet skal anbringes i en plejefamilie fremfor i andre anbringelsestyper som f.eks. anbringelse på en døgninstitution. Søskende skal så vidt muligt anbringes sammen, jf. servicelovens § 68b, stk. 3. En anbringelse uden for hjemmet kan enten være med samtykke fra forældremyndighedsindehaver, dvs. en frivillig anbringelse efter servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7 eller der kan være tale om en anbringelse uden samtykke, dvs. en tvangsmæssig anbringelse efter servicelovens § 58. Afgørelse om anbringelse uden samtykke træffes af børn og unge-udvalget, og der skal ske genbehandling af afgørelsen i samme udvalg, jf. servicelovens § 62.

Forskellige typer af plejefamilier

Kommunen skal træffe afgørelse om konkret anbringelsessted, jf. servicelovens § 68b. Der skal lægges vægt på anbringelsesstedets muligheder for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer,

14 Lov om social service §§ 50 og 48

15 Lov om social service § 48, stk. 2

16 Læs mere om børnesamtalen og inddragelse af barnet og den unge i kap. 6

og herunder skal det vurderes, om en anbringelse i en plejefamilie er det mest hensigtsmæssige. Såfremt det vurderes, at barnet eller den unge skal anbringes i familiepleje, skal kommunen tage stilling til, hvilken type plejefamilie, der er mest hensigtsmæssig for barnet eller den unge.

Der findes fire forskellige typer af plejefamilier¹⁷:

- Almen plejefamilie
- Forstærket plejefamilie
- Specialiseret plejefamilie
- Netværksplejefamilie.¹⁸

Almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier skal godkendes af socialtilsynet. En godkendelse gives på baggrund af en undersøgelse af plejefamiliens samlede forhold, jf. socialtilsynsloven § 5, og angiver, hvilke vilkår der gælder for godkendelsen. Når en plejefamilie er godkendt af socialtilsynet, registreres den på Tilbudsportalen¹⁹. Kvalitetsmodellen, som socialtilsynene anvender ved godkendelse og tilsyn, behandles i kapitel 2 om tilsynets rolle og i kapitel 5 om tværfagligt samarbejde. Almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier honoreres for plejeopgaven i plejevederlag, hvilket beskrives nærmere i kapitel 4.

Almene plejefamilier

Almene plejefamilier, jf. servicelovens § 66, stk. 1, nr. 1, er plejefamilier, der er godkendt til at levere en grundlæggende indsats bl.a. i form af et omsorgsfuldt familieliv, en forudsigelig hverdagsstruktur og et stort engagement til et sårbart eller udsat barn eller ung med lettere til moderate støttebehov. Det kan f.eks. være et barn eller en ung med forsinket sproglig eller motorisk udvikling. Almene plejefamilier kan sikre udvikling og trivsel for barnet eller den unge, håndtere omsorgsopgaver, opdragelse og et uproblematisk eller lettere problematisk forældre-samarbejde. Almene plejefamilier kan også samarbejde med eksterne fagpersoner og understøtte iværksatte supplerende støtte- eller behandlingsindsatser i hverdagen med barnet.

Almene plejefamilier skal være i stand til at forstå, sætte sig ind i og bakke op om den støtte- eller behandlingsindsats, der er iværksat over for barnet i dagligdagen, men ikke i en grad, der for-

17 Denne plejefamilietytologi trådte i kraft 1. juli 2019. Tidligere var plejefamilier godkendt som enten plejefamilie (svarende til almene og forstærkede plejefamilier) eller kommunal plejefamilie (svarende til specialiserede plejefamilier) foruden netværksplejefamilier. Socialtilsynene omkategoriserer løbende eksisterende plejefamilier til den nye typologi i forbindelse med det driftsorienterede tilsyn. Alle plejefamilier forventes at være omkategoriseret den 1. januar 2021. Fra 1. juli 2019 bortfaldt muligheden for, at kommunerne kunne konkret godkende plejefamilier til et konkret barn. De eksisterende konkret godkendte plejefamilier udfases. Netværksplejefamilier skal dog fortsat godkendes som konkret egnet af kommunen

18 Bek. om plejefamilier, § 1, stk. 1 og § 9

19 www.tilbudsportalen.dk

udsætter en særlig viden eller bestemte faglige kompetencer. Almene plejefamilier er ikke godkendt til børn med svære problematikker. Der kan undtagelsesvist opstå behov for i en bestemt periode at indgå aftale med en almen plejefamilie om hel eller delvis erhvervsbegrænsning, hvis der er særlige forhold hos barnet eller den unge, der tilsiger dette. Det gælder eksempelvis, hvis der er tale om anbringelse af et spædbarn.

Forstærkede plejefamilier

Forstærkede plejefamilier, jf. servicelovens § 66, stk. 1, nr. 2, er plejefamilier, der er godkendt til at have børn og unge i pleje, som har moderate til svære støttebehov. Det kan f.eks. være et barn eller en ung med angstproblematikker, selvskadende adfærd eller selvmordstanker. Forstærkede plejefamilier har viden om børn med særlige behov og/eller børn, der viser tegn på mistrivsel. Forstærkede plejefamilier skal kunne spille en mere aktiv rolle i forhold til at følge op på indsatsen i hverdagen med barnet, f.eks. under vejledning fra professionelle behandlere eller tilbud.

Forstærkede plejefamilier ligger i forhold til specialiseringsgrad og kompetencer et niveau over almene plejefamilier og et niveau under specialiserede plejefamilier. Forstærkede plejefamilier kan ligesom specialiserede plejefamilier modtage børn i pleje, der ud over et behov for en hverdag i familielignende rammer også har et behov for mere specialiseret støtte eller behandling samtidig med, at de bor i plejefamilien, men forstærkede plejefamilier skal som udgangspunkt ikke selv kunne yde egentlig specialiseret støtte eller behandling. Denne skal i stedet gives af fagprofessionelle udefra som en supplerende indsats samtidig med, at barnet bor i plejefamilien. Det kan i perioder være nødvendigt med en aftale om hel eller delvis erhvervsbegrænsning, hvis der er særlige behov hos barnet, der tilsiger dette.

Specialiserede plejefamilier

Specialiserede plejefamilier, jf. servicelovens § 66, stk. 3, er plejefamilier, der er godkendt til at have børn og unge i pleje, der har svære støttebehov. Disse børn og unge har mere specialiserede behov og/eller viser tegn på mistrivsel, men vurderes samtidig at have gavn af at bo i familielignende rammer. Det kan f.eks. være et barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, eller et barn, der har været udsat for massivt omsorgssvigt.

Specialiserede plejefamilier har særlige kompetencer og kvalifikationer, som gør dem i stand til at samarbejde med eksterne fagpersoner og tilbud samt indgå i supplerende støtte og behandling i forhold til barnet. Der kan f.eks. være tale om plejefamilier med solid erfaring med arbejdet med udsatte børn og unge eller plejefamilier, som har særlige uddannelsesmæssige kvalifikationer. Specialiserede plejefamilier kan håndtere et kompliceret forældresamarbejde, og det kan være nødvendigt, at der laves aftale om hel eller delvis erhvervsbegrænsning

Netværksplejefamilier

Netværksplejefamilier har på forhånd en relation til barnet. En netværksplejefamilie er en plejefamilie, der er rekrutteret fra det anbragte barns netværk. Det kan f.eks. være barnets eller den unges bedsteførelde eller andre familiemedlemmer. Det kan også være barnets SFO-pædagog, en klassekammerats familie eller andre med kontakt til barnet. En netværksplejefamilie skal være godkendt af kommunen i den anbringende kommune som egnet i forhold til det konkrete barn. Anbringende kommune er den kommune, der har truffet afgørelse om anbringelse af barnet uden for hjemmet. Anbringende kommune bevarer handle- og tilsynsforpligtelsen i forhold til barnet under anbringelsen, uanset at forældremyndighedsindehaveren efterfølgende flytter til en anden kommune.²⁰

Netværksplejefamilier aflønnes ikke med vederlag, men skal have dækket deres omkostninger i forbindelse med barnets eller den unges ophold og kan efter en konkret vurdering få hel eller delvis hjælp til dækning af tabt arbejdsfortjeneste.²¹ Beløbet afhænger af familiens tidligere indtægter, og det er den enkelte kommune, der vurderer, om familien kan få hel eller delvis dækning for tabt arbejdsindtægt.

Der gælder særlige godtgørelsesregler for netværksplejefamilier, jf. servicelovens § 66 b, stk. 4, idet disse plejefamilier ikke modtager vederlag, men i stedet får dækket de omkostninger, der er forbundet med at have barnet eller den unge boende. Ud over udgifter til kost og logi, jf. servicelovens § 55, stk. 4, skal kommunen også dække netværksplejefamiliens eventuelle øvrige og ekstraordinære omkostninger ved at have barnet eller den unge boende. Det vil ikke være alle netværksplejefamilier, der vil få udbetalt et beløb til dækning af eventuelt øvrige omkostninger, men alene dem, hvor kommunen efter en konkret og individuel vurdering har fundet, at der er et behov hos barnet eller den unge, som ligger ud over det, der dækkes af kost og logi. Det kan f.eks. være løbende faste ekstra udgifter, primært til særlige behov hos barnet såsom medicin, vådliggerudstyr eller lign. Udbetalingen til netværksplejefamilien vil kunne være månedlig og/eller evt. bestå af enkeltstående mindre engangsudbetalinger. For at lette de administrative byrder for såvel netværksplejefamilierne som kommunerne kan op til 20.000 kr. pr. barn årligt dækkes som øvrige omkostninger uden forevisning af dokumentation.

De særlige godtgørelsesregler for netværksplejefamilier skyldes, at det er vigtigt, at plejebarnet under anbringelsen véd, at det ikke er en økonomisk belastning for familien. Ligeledes er det vigtigt, at plejebarnet har vished for, at de mennesker, som det allerede har en tilknytning til,

20 Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, jf. lovbekendtgørelse nr. 1064 af 21. august 2018, § 9a, stk. 4, 2. pkt.

21 Lov om social service § 66 a, stk. 4

alene har påtaget sig opgaven på baggrund af tilknytningen til barnet. Det er derfor vigtigt, at betalingsordningen for plejebarnets ophold hos en netværksplejefamilie er økonomisk neutral for netværksplejefamilien. Derfor gælder det også, at familien skal kunne fortsætte sin livsførelse, som denne har set ud inden modtagelsen af plejebarnet, og at plejebarnet skal kunne deltage i familielivet på lige fod med familiens andre medlemmer.^{22,23}

Grundkursus for plejefamilier

Det er en forudsætning for godkendelse som almen, forstærket eller specialiseret plejefamilie og netværksfamilie, at familien gennemfører et kursus i at være plejefamilie i forbindelse med godkendelsesprocessen. Kurset omfatter begge plejeforældre. Socialtilsynene har ansvar for grundkurset til almen, forstærket eller specialiseret plejefamilie. For netværksplejefamilier gælder der andre regler. Der er det den kommune, der godkender netværksplejefamilien som konkret egnet, og som i forbindelse med godkendelsen skal tilbyde plejefamilien et grundkursus i at være plejefamilie, jf. servicelovens § 66 b, stk.2.²⁴

Læs mere om grundkurset i kapitel 9.

Rekruttering af plejefamilier

Det er kommunernes opgave at rekruttere plejefamilier og derved sikre, at der er tilstrækkeligt med plejefamilier til de børn og unge, kommunen skal anbringe. Der kan være flere måder at rekruttere plejefamilier på. Nogle kommuner annoncerer i lokale medier efter plejefamilier og afholder informationsmøder. Informationsmøderne gennemføres af kommunens familieplejekonsulenter eller ledere og afholdes ofte om aftenen, så interesserede kan deltage efter arbejde. På møderne orienteres om arbejdet som plejefamilie, herunder hvad det betyder for en familie, for familiens hverdagsliv med egne børn og for dem som forældre. Der vil ligeledes blive talt om ansættelsesvilkår, og nogle gange deltager en repræsentant fra socialtilsynet, som informerer om godkendelsesproceduren. På møderne kan der eksempelvis vises klip fra Socialstyrelsens hjemmeside om plejefamiliers arbejde,²⁵ eller der kan deltage en plejeforælder, som beskriver livet med et plejebarn. Det er dog socialtilsynene, der godkender plejefamilier, hvilket beskrives nærmere i kapitel 2.

22 Vejl. nr. 9007 af 07/01/2014, pkt. 512

23 Vejl. Nr. 9142 af 26/02/2019

24 Bekendtgørelse om plejefamilier, BEK nr. 522 af 30/04/2019

25 <http://socialstyrelsen.dk/born/anbringelse/om-anbringelse/anbringelsesformer/familiepleje/plejeforaelde-fortaeller>

Matchning mellem barn og plejefamilie

Når kommunen har truffet afgørelse om, at et barn eller en ung skal anbringes i familiepleje, og har vurderet, hvorvidt det skal være en almen, forstærket eller specialiseret plejefamilie, skal der ske en matchning mellem plejebarn og plejefamilie. Kommunen skal finde en egnet plejefamilie, dvs. en familie som kan honorere barnets eller den unges behov for støtte, jf. handleplanen. Der er store individuelle forskelle på de børn, der i dag anbringes i plejefamilier, og det stiller forskellige krav til såvel plejefamiliernes kompetencer som karakteren og omfanget af den støtte, plejefamilierne har brug for fra kommunen i løbet af anbringelsen. Kommunen skal ved matchningen gøre sig det klart, hvad der kendetegner de forskellige plejefamilietyper og de opgaver, de er godkendt til at kunne varetage, i forhold til støttebehovet hos det barn eller den unge, der skal anbringes. Den skal uanset type af plejefamilie endvidere vurdere, om der er behov for supplerende støtte.

Det omfattende arbejde med at matche plejebarn og plejefamilie er behandlet i kapitel 3. I kapitel 4 er kontrakt og vilkår for plejefamilier beskrevet.

Under anbringelsen

Som kommune har man også under anbringelsen i plejefamilie en række løbende opfølgende opgaver, hvor af tre af de centrale er beskrevet nedenfor.

Samvær

Børn og unge anbragt i en plejefamilie har ret til samvær og kontakt med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer og venner under anbringelsen uden for hjemmet. Kommunen skal sørge for, at barnets forbindelse til forældre og øvrige netværk holdes ved lige.²⁶ Ved tilrettelæggelse af samværet skal der lægges vægt på, at barnet eller den unge også på længere sigt har mulighed for at skabe og bevare nære relationer til forældre og netværk. Kommunen har i den forbindelse pligt til at sikre, at forældrene får information om barnets hverdag og til at bidrage til et godt samarbejde mellem forældrene og anbringelsesstedet. En ret til samvær og kontakt, der er aftalt mellem forældrene eller er fastsat i medfør af forældreansvarsloven, opretholdes under barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet, men kan reguleres eller midlertidigt ophæves.²⁷

26 Dette skal, jf. servicelovens § 71, stk. 1, ske under hensyntagen til barnets eller den unges bedste og under hensyntagen til beskyttelse af barnets eller den unges sundhed og udvikling samt beskyttelse af barnet eller den unge mod overgreb

27 Lov om social service § 71, stk. 2-5

Kommunen skal om fornødent træffe afgørelse om omfanget og udøvelsen af samvær og kontakt og kan fastsætte nærmere vilkår for samværet og kontakten. Hvis der er enighed om det aftalte samvær blandt parterne, og kommunen finder det aftalte samvær i overensstemmelse med barnets behov og formålet med anbringelsen, er det ikke nødvendigt at træffe en afgørelse. Ved afgørelsen lægges særlig vægt på hensynet til barnet eller den unge og på formålet med anbringelsen.²⁸

Når det er nødvendigt af hensyn til barnet eller den unges sundhed eller udvikling, kan børn og unge-udvalget træffe afgørelse om, at der i en bestemt periode skal være overvåget eller afbrudt samvær.²⁹

Opfølgning

Kommunen skal senest tre måneder efter, at der er iværksat en anbringelse af barnet eller den unge, vurdere, om indsatsen skal ændres, og om handleplanen, jf. § 140, eller relevante dele af en helhedsorienteret plan, jf. § 140 a, skal revideres. Kommunen skal herefter med højst seks måneders mellemrum foretage en sådan vurdering. Afgørelse om revision af handleplanen eller relevante dele af en helhedsorienteret plan træffes så vidt muligt med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, jf. servicelovens § 70, stk. 1 og beskrivelsen af handleplanen ovenfor. Når kommunen følger op på indsatsen, skal den forholde sig til, om indsatsen bidrager til opnåelse af formålet, som er beskrevet i handleplanen. På den baggrund vurderer anbringende kommune, om handleplanen skal revideres, og om der skal iværksættes andre eller yderligere foranstaltninger for barnet eller den unge. Her skal anbringende kommune være opmærksom på, at barnets eller den unges behov og udvikling ændres over tid. Kommunen skal derfor overveje, om nogle af de punkter, som hidtil ikke har været relevante at forholde sig til i handleplanen, nu er blevet det. Det kan f.eks. være ved skolestart, eller når barnet bliver teenager.

Personrettede tilsyn

Der skal føres tilsyn med de børn og unge, der er anbragt i plejefamilier. Det personrettede tilsyn med barnet eller den unge skal, jf. servicelovens § 148, stk. 1, varetages af den anbringende kommune og skal omfatte mindst to årlige tilsynsbesøg ved plejefamilien, hvor familierådgiveren taler med barnet eller den unge. Samtalen skal så vidt muligt finde sted uden tilstedeværelse af plejeforældrene, og barnet eller den unge har ret til en bisidder³⁰. Det betyder, at kommunen skal bistå med at finde en person uden for plejefamilien, der kan være til stede under samtalen,

28 Lov om social service § 71, stk. 2

29 Lov om social service § 71, stk. 3

30 Lov om social service § 48a

hvis barnet eller den unge ønsker det.³¹ De fem sociale tilsyn varetager det generelle tilsyn hos almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier. Læs mere om tilsyn i kapitel 2.

Hjemgivelse, videreført anbringelse og ændring af anbringelsessted

En anbringelse af et barn eller en ung i familiepleje skal ophøre, når formålet er opnået, eller når anbringelsen ikke længere opfylder sit formål.³² Når denne situation opstår, har kommunen en vigtig opgave i at sikre, at overgangen bliver så nænsom som mulig for barnet og forældrene og med en passende respekt for plejefamilien og den opgave, de har varetaget.

Hvis forældremyndighedsindehaveren, der har givet samtykke til, at barnet er anbragt, ønsker barnet hjemgivet, skal kommunen behandle ansøgningen om hjemgivelse senest syv dage efter anmodningen.

Kommunen skal ved afgørelse om hjemgivelse beslutte, hvor lang hjemgivelsesperioden skal være, hvilket kan være op til seks måneder. Længden skal fastsættes ud fra hensyn som bl.a. at sikre en skånsom og planlagt hjemgivelse, så denne f.eks. ikke opleves som pludseligt brud, forberedelse af støtte til barnet og eventuelt dets forældre, ligesom kommunen skal sørge for at forberede barnets kommende skolegang, daginstitution mv.³³

Kommunen kan også bruge perioden til at vurdere, om grundlaget for en tvangsmæssig anbringelse er opfyldt, eller om barnet har opnået så nær en tilknytning til plejefamilien, at kommunen skal indstille til børn og unge-udvalget, at barnet eller den unge bliver hos plejefamilien i en videreført anbringelse.³⁴ Kriteriet for en videreført anbringelse er, at barnet eller den unge har været anbragt uden for hjemmet i mindst tre år og har opnået en så nær tilknytning til plejefamilien, at det vil være bedst for barnet eller den unge på kort og på længere sigt at blive i plejefamilien. I denne situation skal kommunen også overveje en adoption af barnet. Læs mere om adoption nedenfor.

Forud for en hjemgivelse af barnet eller den unge skal kommunen revidere handleplanen jf. § 140 og angive den videre indsats i forbindelse med hjemgivelsen.³⁵

31 Læs mere om samtaler med børn i kapitel 6

32 Lov om social service § 68, stk. 1

33 Lov om social Service § 68 stk. 3-4

34 Lov om social service § 68a

35 Lov om social service § 68, stk. 11

Efterværn

Kommunen skal, senest et halvt år før den unge fylder 18 år, træffe afgørelse om, hvorvidt der skal iværksættes efterværn for barnet eller den unge.³⁶ Et efterværn kan f.eks. bestå i, at den unge bliver boende hos plejefamilien eller flytter i egen bolig med støtte fra en fast kontaktperson. Efterværn kan iværksættes, indtil den unge fylder 23 år.³⁷ Efterværn er nærmere beskrevet i kapitel 12.

Særligt om unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne

Kommunen skal tilbyde hjælp til unge i alderen 18 til 22 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, når det må anses for at være af væsentlig betydning for den unges behov for støtte, og hvis den unge eller dennes værgе er indforstået med det. Hjælpen skal bidrage til en god overgang til voksenlivet og skal herunder have fokus på omsorg og forberedelse til den unges næste boform.³⁸

For unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er bragt i en plejefamilie, kan kommunen træffe afgørelse om, at døgnophold, jf. servicelovens § 52, opretholdes. Såfremt den unges plejefamilie ikke længere vurderes egnet som plejefamilie for den pågældende unge, kan kommunen tilbyde den unge anbringelse i en anden plejefamilie, som den unge har en nær relation til og er tryk ved. Ved tilbud om anbringelse hos en anden plejefamilie skal betingelserne i servicelovens § 52, stk. 1 være opfyldt.³⁹ Opretholdelsen af opholdet i plejefamilien skal ophøre, når det ikke længere opfylder sit formål under hensyn til den unges behov for støtte, dog senest når den unge fylder 23 år.⁴⁰ Kommunen kan også træffe afgørelse om, at den unge ved det 18 år skal visiteres til f.eks. et midlertidigt eller varigt botilbud efter servicelovens voksenbestemmelser.

Akutanbringelse og adoption, herunder tvangsadoption

Akutanbringelse

Akutanbringelser adskiller sig fra andre anbringelsesforløb, da forløbet fra afgørelse til indflytning er meget kort. En akutanbringelse kan enten være frivillig eller tvangsmæssig. Når der træffes afgørelse om en akutanbringelse, er der som oftest ikke tid til at forberede de involverede parter, og risikoen, for at barnet oplever anbringelsen som et pludseligt og voldsomt opbrud, er

36 Lov om social service § 68, stk. 12

37 Lov om social service § 76

38 Lov om social service § 76

39 Lov om social service § 76a stk. 2

40 Lov om social service § 76a stk. 3

stor. Denne risiko stiller særlige krav til, at de involverede voksne er fleksible, omstillingsparate og omsorgsfulde i forhold til barnets behov.

Det er som altid vigtigt, at barnets netværk inddrages i det omfang, det er muligt under de faktiske omstændigheder. Hvis det på grund af tidsperspektivet ikke er muligt at mødes med barnets netværk, kan der eksempelvis søges informationer på anden vis i netværket om barnets vaner, dags- og døgnrytme m.m.

Det er vigtigt, at der skabes overblik for barnet, og at barnet informeres om alt, der er muligt at informere om. Der skal tales med barnet om det, der sker, og det, der skal ske under en akutanbringelse. Dette skal naturligvis foregå i overensstemmelse med barnets alder og modenhed. Der kan eksempelvis skabes overblik for et barn ved at benytte visuelle redskaber som billeder og tegninger af både det liv, som barnet har forladt, og det liv, som barnet træder ind i. Det er tryghedsskabende for et barn at have billeder af kendte mennesker, eksempelvis forældrene, pædagogerne i daginstitutionen, bedsteforældre og af kæledyr. Ligeledes kan det være vigtigt for et barn at have velkendte ting med sig: eksempelvis legetøj, et pudebetræk, tøj eller andet fra barnets hverdag.

For at mindske forvirringen for alle parter skal der, i det omfang det er muligt, indgås konkrete samarbejdsaftaler. Der kan være tale om samarbejdsaftaler omkring samvær, hjemmebesøg, telefonkontakt med familie og netværk, møder med skole/daginstitution, statusmøder, handleplansmøder eller andre former for møder, såsom dialogmøder eller netværksmøder. Se mere om inddragelse i kapitel 6 og 7. Det er vigtigt for både barnet, plejefamilien og for barnets familie, at der så vidt muligt er konkrete aftaler omkring disse temaer.

Adoption, herunder adoption uden samtykke⁴¹

Uanset hvilke foranstaltninger kommunen iværksætter over for et barn og barnets familie, er det et krav, at kommunen forfølger de mål, der er beskrevet i formålsbestemmelsen i servicelovens § 46, hvoraf det bl.a. fremgår, at kommunen skal sikre barnet kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne. I nogle situationer vil det være til barnets bedste at blive adopteret, og en adoption vil være nødvendig for at kunne forfølge de mål, som er beskrevet i § 46.

41 Se desuden Socialstyrelsens håndbog vedrørende adoption uden samtykke: Socialstyrelsen, 2019, *Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere*

En adoption kan ske med samtykke fra forældrene, hvilket betegnes som en frivillig adoption, eller det kan ske uden samtykke fra forældrene. Det er Familieretshuset, der udfærdiger bevilling til adoption i de frivillige adoptioner, mens Ankestyrelsen udfærdiger bevillingen i sager om adoption uden samtykke.⁴² Samtykket fra forældrene kan først gives tidligst tre måneder efter, at barnet er født, med mindre særlige forhold gør sig gældende.⁴³ Det betyder, at et barn, som ønskes adopteret med samtykke, og hvor kommunen vurderer, at det er af væsentlig betydning af hensyn til barnets behov for støtte, vil være anbragt hos en udvalgt omsorgsperson de første tre måneder af sit liv, indtil adoptionsbevilling kan gives. Det vil være en på forhånd godkendt adoptant, der bevilleges adoption af barnet efter udløbet af de tre måneder.

Når kommunen overvejer at anbringe et barn eller en ung uden for hjemmet med eller uden samtykke fra forældrene, og når det må antages, at barnet eller den unge vil være anbragt uden for hjemmet i en længere årrække, skal kommunen samtidig overveje, om hensynet til kontinuitet og stabilitet i barnets eller den unges opvækst i stedet taler for adoption af barnet eller den unge.⁴⁴ Frivillighed går altid forud for tvang, hvorfor kommunen altid skal afsøge mulighederne for at gennemføre en frivillig adoption, inden de tager skridt til adoption uden samtykke. VISO i Socialstyrelsen tilbyder gratis vejledende rådgivning til kommuner i sager, hvor der overvejes anvendelse af adoption uden samtykke.⁴⁵

I særlige situationer vil kommunen kunne indstille til adoption uden samtykke efter adoptionslovens § 9, herunder hvis det er sandsynliggjort, at vordende eller nybagte forældre, eller forældre til et anbragt barn, varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet. Det kan ske, hvis kommunen finder, at der er åbenbar risiko for, at barnets sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af utilstrækkelig omsorg for barnet, eller hvis barnet har været/er udsat for overgreb.

Hvis forældrene ikke vil samtykke, eller hvis de tilbagekalder et samtykke til adoptionen, kan Ankestyrelsen træffe afgørelse om adoption uden samtykke.⁴⁶ Sagen skal først behandles af kommunens børn og unge-udvalg efter indstilling fra kommunen.⁴⁷ Børn og unge-udvalget afgør ved et møde, om det skal indstilles til Ankestyrelsen, at barnet adopteres uden samtykke.⁴⁸ Først når Ankestyrelsen har truffet afgørelse, og når retten - i fald at forældrene indklager Ankestyrel-

42 Adoptionsloven § 1

43 Adoptionsloven § 8, stk. 2

44 Lov om social service § 68d

45 <http://socialstyrelsen.dk/viso/udvalgte%20indsatsomraader/adoption-uden-samtykke-1>

46 Adoptionsloven § 10

47 Lov om social service § 68 e

48 Lov om social service § 68 f

sens afgørelse om, at barnet skal adopteres – har afgjort adoptions sagen, er adoptionsafgørelsen endelig.

Når Ankestyrelsen har truffet afgørelse om, at et barn skal adopteres uden samtykke, og barnet skal adopteres af godkendte adoptanter, vil barnet blive placeret hos den/de adoptanter, der er udvalgt af Adoptionsnævnet til at adoptere barnet.⁴⁹ Den midlertidige placering ophører, når Ankestyrelsen meddeler bevilling til adoption, eller retten afsiger dom om, at Ankestyrelsens afgørelse om adoption ophæves. Under den midlertidige placering har de godkendte adoptanter forældremyndigheden over barnet og forsørgelsespligten.⁵⁰

Når kommunen vurderer, at forældrene aktuelt er uden forældreevne, men at der er behov for yderligere afdækning af den fremtidige forældreevne,⁵¹ vil det være relevant at have dette forhold med i overvejelserne omkring anbringelsen og valg af anbringelsessted. Dette indebærer bl.a., at såfremt barnet anbringes i en plejefamilie, bør det overvejes at oplyse plejefamilien om, at der eventuelt kan blive tale om at rejse en sag om adoption uden samtykke på et senere tidspunkt og eventuelt lade plejefamiliens indstilling til denne usikkerhed og eventuelle midlertidighed indgå i valget af plejefamilie.

Familieadoption

Når et barn er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie, og betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet er opfyldt, kan adoption meddeles plejeforældrene, hvis barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning, navnlig under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst og til barnets relation til sine forældre.

En sådan adoption vil gennemføres som en såkaldt familieadoption. Ved familieadoption kræves det ikke, at personen, der adopterer barnet, er godkendt som adoptant. I adoptions sagsbehandlingen er vurderingen af tilknytningen mellem barnet og plejefamilien den afgørende faktor. Denne tilknytning mellem barnet og plejefamilien skal være så nær, at det vil være skadeligt for barnet at bryde den. Som hovedregel forudsættes det, at relationen har udviklet sig gennem længere tids tilknytning. Det betyder, at bestemmelsen ikke kan anvendes ved helt små børn, der er anbragt i plejefamilie. De helt små børn vil skulle adopteres af en godkendt adoptant.

49 Adoptionslovens § 32 a

50 Forældreansvarlovens § 7 a, stk. 5 og adoptionslovens § 32 a, stk. 2

51 Dette gælder særligt i forbindelse med førstegangsanbringelser

Bestemmelsen er tænkt som et supplement til den videreførte anbringelse og tænkes alene anvendt i de situationer, hvor man vurderer, at adoption er til barnets bedste, og at det vil sikre barnet den nødvendige stabilitet og kontinuitet i sin opvækst.

I vurderingen af barnets fortsatte familiebånd vil relationen til forældrene blive vurderet. Herunder vil der blive taget hensyn til, om kommunen har arbejdet for at udvikle relationen mellem barnet og barnets forældre, og om kommunen har arbejdet på at kunne hjemgive barnet. Der vil desuden blive lagt vægt på, at barnets forældre har modtaget tilstrækkelige og relevante støttetilbud, og der vil blive lagt til grund, om plejeforældrene har udvist en beskyttende adfærd over for barnet, der har medført en særlig tilknytning mellem dem og barnet.

Familieretshuset kan fastsætte samvær eller anden kontakt, som f.eks. brevveksling eller telefonsamtaler mellem barnet og barnets oprindelige slægt.⁵² En sådan afgørelse er begrænset til de tilfælde, hvor en konkret vurdering af barnets bedste fører til, at det vurderes som vigtigt for barnet at kunne bevare kontakten til forældrene eller til slægtninge, som barnet forud for adoption har haft kontakt med. Barnets interesse i at bevare relationen til den oprindelige slægt, som barnet er nært knyttet til, skal ses i sammenhæng med barnets behov for en stabil og sammenhængende dagligdag.

Ved alle adoptioner udarbejder Familieretshuset en rapport et år efter adoptionen. Rapporten sendes til og opbevares hos Adoptionsnævnet, og forældrene kan bede om at få den tilsendt.

Desuden bliver adoptanterne bedt om at udarbejde rapporter, når barnet er hhv. 4, 7, 10, 13 og 16 år. Det er frivilligt, om adoptanterne udarbejder rapporterne, hvilket forældrene skal oplyses om.

Tavshedspligt og videregivelse af fortrolige oplysninger

For plejefamilier gælder de almindelige regler i straffeloven og forvaltningsloven om tavshedspligt og videregivelse af oplysninger, som er pålagt enhver, der er ansat i eller udfører en opgave for det offentlige. Tavshedspligten gælder i forhold til fortrolige oplysninger, der opnås via arbejdet med de anbragte børn, unge og deres forældre. Reglerne om tavshedspligt følger af den sociale retssikkerhedslov § 43, jf. straffelovens § 152 og forvaltningslovens § 27 stk. 1. Det følger heraf, at man ikke uberettiget må videregive fortrolige oplysninger, man får kendskab til gennem sit virke som plejefamilie. Reglerne om tavshedspligt og begrænsningen i adgangen til

52 Forældreansvarsloven § 20a

at give fortrolige oplysninger videre har bl.a. til formål at beskytte borgernes privatliv. Tavshedspligten gælder også efter ophør af plejeforholdet.

Fortrolige oplysninger

Forvaltningslovens § 27, stk. 1 regulerer, hvad der er fortrolige oplysninger. De oplysninger, der er fortrolige efter bestemmelsen, er oplysninger omfattet af databeskyttelsesforordningens artikel 9, der indeholder en udtømmende liste over følsomme personoplysninger, nemlig oplysninger om race eller etnisk oprindelse, politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning eller fagforeningsmæssigt tilhørsforhold og behandling af genetiske data, biometriske data med henblik på entydigt at identificere en fysisk person, helbredsoplysninger eller oplysninger om en persons seksuelle forhold eller seksuelle orientering. Oplysninger om strafbare forhold efter databeskyttelsesloven § 8 er også fortrolige oplysninger. Endelig kan nogle ikke-følsomme personoplysninger, efter databeskyttelsesforordningens artikel 6, godt være fortrolige og omfattet af tavshedspligten. Det gælder eksempelvis væsentlige sociale problemer og andre private forhold end de, der er nævnt ovenfor. Fortrolige oplysninger kan eksempelvis være de forhold, der betød, at barnet måtte anbringes.

Videregivelse af personoplysninger

Der gælder en række krav til videregivelse af personoplysninger, uanset om oplysningerne er fortrolige. Personoplysninger er enhver form for information, der kan henføres til bestemte personer. En oplysning er en "personoplysning", hvis man kan finde ud af, hvem det handler om. Det kan altså godt være personoplysninger, selvom der ikke fremgår et navn.

Der skal som udgangspunkt være et retligt grundlag (hjemmel i loven) for videregivelsen. Retligt grundlag vil eksempelvis være, at plejebarnet og dets forældre har samtykket til, at der må ske videregivelse af oplysninger om barnet fra plejefamilien til kommunen (se nedenfor om krav til samtykke). Endvidere kan det retlige grundlag være, at videregivelsen er nødvendig for, at plejefamilien overholder en retlig forpligtelse over for kommunen, eller er nødvendig af hensyn til deres udførelse af opgaven som plejefamilie. Disse hjemler findes blandt andet i databeskyttelsesforordningens artikel 6 og 9 og databeskyttelseslovens §§ 7, 8 og 11. Retligt grundlag kan desuden findes i lovgivning af betydning for det pågældende område og den pågældende sag.

Videregivelsen skal, foruden at have retligt grundlag, have en rimelig og saglig grund og være nødvendig for, at den, der videregives til, kan udføre sit arbejde. Disse krav gælder, uanset om videregivelsen sker til en offentlig myndighed eller private. En saglig grund kan eksempelvis være, at en plejefamilie oplyser sin nabo, der har lovet af passe plejebarnet en aften, om, at plejebarnet skal indtage medicin hver time.

Krav til samtykke

Kravet til samtykke er det samme for både fortrolige og følsomme personoplysninger. Et samtykke efter databeskyttelsesforordningen er enhver, frivillig, specifik, informeret og utvetydig viljestilkendegivelse, hvorved den registrerede ved erklæring eller klar bekræftelse indvilliger i, at personoplysninger, der vedrører den pågældende, gøres til genstand for behandling. Samtykket skal således være i overensstemmelse med denne definition.

Det vil bero på en konkret modenhedsvurdering af et barn under 18 år, om barnet alene kan give samtykke, eller om forældremyndighedsindehaveren bør give samtykke på vegne af barnet. I vurderingen heraf kan der lægges vægt på, om barnet har den modenhed, som er nødvendig for at forstå konsekvenserne af samtykket, og om barnet er nær myndighedsalderen. Derfor er det vigtigt, at informationen, som gives forud for samtykket, tilpasses plejebarnets forståelse. Informationen skal være formuleret i et klart og let forståeligt sprog, hvor barnets alder tages i betragtning.

Hvis forældremyndighedsindehaveren modsætter sig videregivelsen, må det respekteres, med mindre det er klart, at forældremyndighedsindehaveren ikke har truffet sin afgørelse ud fra barnets eller den unges interesse og behov. Det er her vigtigt at huske, at hvis begge forældre har del i forældremyndigheden, skal begge forældre give samtykke.

Samtykket kan gives skriftligt, mundtligt eller digitalt. Samtykket kan til enhver tid tilbagekaldes igen.

Håndtering af reglerne om tavshedspligt internt i plejefamilien

Som udgangspunkt skal man som plejefamilie altid have samtykke fra barnets forældre, hvis man finder det væsentligt at kunne videregive fortrolige oplysninger til andre. Det gælder også i forhold til egne børn, familie og venner. I disse sammenhænge vil den bedste måde at håndtere sin tavshedspligt på være at få familierådgiveren eller plejefamiliekonsulent til at fortælle dét, som de anser for væsentligt i forhold til at skulle være sammen med plejebarnet, direkte til de personer, der kan have behov for viden, f.eks. plejefamiliens egne børn. For at undgå eventuelle uenigheder om, hvorvidt der er givet samtykke eller ej, kan der indhentes skriftligt samtykke. Efterhånden som plejefamilien opnår et mere indgående kendskab til forældrene, kan det herefter overvejes, om et mundtligt samtykke er tilstrækkeligt.

Hvis man som plejefamilie er i tvivl om, hvad man må sige til hvem, så anbefales det at spørge familierådgiveren eller familieplejekonsulenten, så man er sikker på ikke at overskride sin tavshedspligt.

Regler om tavshedspligt ved supervision og netværksgrupper

Reglerne omkring tavshedspligt og videregivelse af fortrolige oplysninger gælder også, når plejefamilien modtager supervision og deltager i netværksgrupper med andre plejefamilier. Dette håndteres ved at navne og andre identificerende oplysninger udelades. Læs mere om dette i kapitel 9.

Brug af sociale medier

Databeskyttelsesreglerne og reglerne om tavshedspligt finder også anvendelse på sociale medier. I forbindelse med brug af sociale medier er det vigtigt at være opmærksom på reglerne om databeskyttelse og reglerne om tavshedspligt. Når man skriver tekster og uploader billeder på sociale netværk som Facebook, Instagram, Snapchat, Twitter o. lign, er det ofte noget, der kan henføres til en person. Det, som man skriver om en person, falder ind under begrebet "personoplysninger". Et billede med en person, f.eks. et plejebarn eller dets relationer, er ligeledes en personoplysning om de personer, der er på billedet. Reglerne finder dog ikke anvendelse, hvis det man skriver eller uploader udelukkende omhandler én selv.

Opslag og deling på sociale netværk

Det vil komme an på en konkret vurdering, om en tekst eller et billede lovligt kan offentliggøres eller ej. Plejefamilien bør altid overveje, hvorvidt et billede eller en tekst, der offentliggøres, kan være barnet til gene. Hvis man er i tvivl, bør man spørge barnet eller helt lade være med at offentliggøre tekst eller billede. Det er generelt altid en god idé at passe på med, hvad man offentliggør.

Det er i første omgang den, der skriver teksten eller uploader billedet (f.eks. plejefamilien), der skal overveje, om offentliggørelsen er lovlig både med hensyn til reglerne om databeskyttelse og tavshedspligt. I vurderingen heraf skal der lægges vægt på, hvilke oplysninger man deler, eventuelt typen af billedet, og hvorvidt der er givet samtykke.

Opslag med tekst

Inden man offentliggør en tekst på de sociale medier, skal det altid vurderes, hvilken type af personoplysning(er) man offentliggør, da kravet om samtykke varierer herefter. Personoplysningerne inddrages i almindelige- og følsomme oplysninger. Almindelige eller harmløse oplysninger må offentliggøres uden samtykke. Det kan eksempelvis være en kort tekst om, at ens plejebarn har lavet en lækker spaghetti bolognese eller har vundet sin første badmintonkamp. Følsomme oplysninger må normalt kun offentliggøres, hvis der er samtykke fra den person, oplysningerne vedrører. Det vil eksempelvis kræve samtykke fra ens plejebarn, hvis man ønsker at offentliggøre, at barnet har fået stillet en diagnose eller har valgt at konvertere til buddhisme.

Opslag med billeder

Når det skal vurderes, om offentliggørelsen af et billede med børn og unge er lovlig, skal man tænke på, at børn skal gives en særlig beskyttelse, fordi de oftest er mindre bevidste om de risici og konsekvenser, som kan være forbundet med behandling af personoplysninger. Vurderingen vil desuden variere alt efter, om der er tale om et situationsbillede eller et portrætbillede.

Situationsbilleder er billeder, hvor en aktivitet eller situation er det egentlige formål med billedet. Det kan f.eks. være billeder fra en koncert, fra legepladsen eller fra en tur i Zoologisk have, hvor plejebarnet blot anes i baggrunden eller i siden af billedet. Situationsbilleder kan normalt offentliggøres uden samtykke, men det kommer bl.a. an på karakteren af billedet, og i hvilken sammenhæng billedet indgår. Det er afgørende, at de personer, der er på billedet, ikke med rimelighed kan føle sig udstillet, udnyttet eller krænket, eksempelvis hvis et plejebarn ikke ønsker delingen af hensyn til dets biologiske familie.

Portrætbilleder er billeder, hvor formålet er at afbilde en eller flere bestemte personer. Det kan f.eks. være et skolefoto eller et klassebillede. Det kræver normalt samtykke at offentliggøre portrætbilleder på sociale medier. Det er begrundet i, at nogle kan føle ubehag ved at have sådanne billeder offentliggjort. Derfor skal man altid have lov af den eller de personer, der er på billedet, eksempelvis plejebarnet og dets relationer, hvis man ønsker at offentliggøre det.

Krav til samtykke

Det er som udgangspunkt vigtigt, at man sikrer sig, at plejebarnet og dets forældre er indforstået med, at teksten eller billedet lægges ud på de sociale medier. Læs om kravene til samtykke i afsnittet ovenfor.

Indsigelse

Hvis et plejebarn eller dets relationer er utilfreds med offentliggørelsen af enten teksten eller billedet, har de altid ret til at gøre indsigelse. Personen/familien, der har offentliggjort personoplysningerne, bør herefter straks fjerne det fra de sociale medier.

Litteratur

Socialstyrelsen, 2019, *Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere*

Socialstyrelsen, 2018, *Kvalitet i sagsbehandlingen – en håndbog i anvendelse af ICS og udredningsværktøjet*

Lovgivning

Adoptionsloven, LBK nr. 1821 af 23/12/2015,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=176861>

Bekendtgørelse om plejefamilier, BEK nr. 522 af 30/04/2019,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209131>

Forældreansvarsloven, LBK nr. 1820 af 23/12/2015,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=173278>

Forvaltningsloven, LBK nr. 433 af 22/04/2014,
<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=161411>

Justitsministeriets vejledning nr. 11740 af 4. december 1986,
<http://www.socialjura.dk/content-storage/regler/1986/vejl-11740-af-412-1986/>

Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, LBK nr. 1064 af 21/08/2018,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202634>

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Persondataloven, Lov nr. 429 af 31/05/2000,
<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=828>

Straffeloven, LBK nr. 1156 af 20/09/2018,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202516>

Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9142 af 26/02/2019, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=205101>

Webkilder

Adoption uden samtykke:

<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/adoption-uden-samtykke-til-sagsbehandlere>

<http://socialstyrelsen.dk/viso/udvalgte%20indsatsomraader/adoption-uden-samtykke-1>

Rekruttering:

<http://socialstyrelsen.dk/born/anbringelse/om-anbringelse/anbringelsesformer/familiepleje/plejeforaeldre-fortaeller>

Tilbudsportalen:

www.tilbudsportalen.dk

Kapitel 2

Socialtilsynets opgaver ved anbringelse i familiepleje

Socialtilsynet varetager godkendelse og driftstilsyn ved almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier. Viden om socialtilsynets rolle og opgaver samt de krav, der stilles til plejefamilier ved godkendelse og tilsyn, kan bidrage til at kvalificere matchning og tydeliggøre behovet for at tilbyde supervision og efteruddannelse til plejefamilierne.

Socialtilsynet er en vigtig samarbejdspartner for plejefamilier, familierådgivere og familieplejekonsulenter i deres arbejde med anbragte børn og unge i familiepleje. Socialtilsynet varetager godkendelsen af almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier og fører det driftsorienterede tilsyn med disse tre typer plejefamilier. Godkendelse af netværksplejefamilier varetages af den anbringende kommune, ligesom det er kommunen, der fører det personrettede tilsyn, uanset hvilken type familiepleje, der er tale om.⁵³

Det er vigtigt at have viden om socialtilsynets rolle og opgaver, herunder de krav der stilles til plejefamilierne i forbindelse med, at de godkendes, og ved det efterfølgende driftsorienterede tilsyn. Det er viden, som bidrager til at kvalificere matchningen mellem barn og rette plejefamilie, ligesom det kan tydeliggøre, hvor der kan være behov for at tilbyde supervision og efteruddannelse.

I første del af kapitlet beskrives socialtilsynets rolle og opgaver samt kvalitetsmodellen, som er central for socialtilsynets arbejde med at godkende og føre det driftsorienterede tilsyn. Derefter følger en beskrivelse af, hvordan socialtilsynet godkender plejefamilier med afsæt i kvalitetsmodellen, og hvordan det driftsorienterede tilsyn gennemføres.

De fem socialtilsyn

I hver region er en kommune ansvarlig for at godkende og føre tilsyn med de sociale tilbud, herunder almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier, der ligger i pågældende region. De fem tilsynskommuner benævnes socialtilsyn.

Socialtilsyn Nord	Hjørring Kommune www.socialtillsynnord.hjoerring.dk
Socialtilsyn Midt	Silkeborg Kommune www.socialtillsynmidt.dk
Socialtilsyn Syd	Faaborg-Midtfyn Kommune www.socialtillsynsyd.dk
Socialtilsyn Øst	Holbæk Kommune www.socialtillsynost.dk
Socialtilsyn Hovedstaden	Frederiksberg Kommune https://socialtillsyn.frederiksberg.dk/

53 Se mere om det personrettede tilsyn og godkendelse af netværksplejefamilier i kapitel 1

Lovgrundlag

Formålet med socialtilsynsloven er at bidrage til at sikre, at borgere ydes en indsats, der er i overensstemmelse med formålet med offentlig og private tilbud efter serviceloven og kapitel 40 i sundhedsloven. Formålet skal opnås gennem en systematisk, ensartet, uvildig og fagligt kompetent varetagelse af opgaven med at godkende og føre driftsorienteret tilsyn.⁵⁴

For plejefamilier gælder det, at det er socialtilsynet, der godkender almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier, og – som et integreret led i godkendelsen – skal tilbyde plejefamilierne et grundkursus i at være plejefamilie.⁵⁵ Derudover gennemfører socialtilsynet det driftsorienterede tilsyn med plejefamilierne.⁵⁶

Socialtilsynets opgave og kvalitetsvurdering

Formålet med socialtilsynet er at sikre, at børn og unge i familiepleje eller i aflastningsordning får en indsats, der er i overensstemmelse med servicelovens § 46, er af høj kvalitet og bidrager til at skabe en reel og positiv forskel for plejebørnene.

Kvalitetsvurdering

Det er en betingelse for godkendelse, at den enkelte plejefamilie har fornøden kvalitet. Socialtilsynet vurderer plejefamiliens kvalitet med udgangspunkt i en lovfastsat kvalitetsmodel.⁵⁷ Formålet med kvalitetsmodellen er at understøtte og give et systematisk og ensartet udgangspunkt for socialtilsynets vurdering af kvaliteten af plejefamilier ved både godkendelsen og det driftsorienterede tilsyn.

I kvalitetsmodellen er der fokus på, hvilke resultater der skabes for barnet, og i mindre grad på den konkrete tilrettelæggelse af indsatsen i plejefamilien.

Kvalitetsmodellen omfatter syv temaer. For hvert tema er der en række kvalitetskriterier og kvalitetsindikatorer. Kriterierne er mål, som alle plejefamilier forventes at leve op til. Dermed sikres ensartede krav til alle plejefamilier. Indikatorerne er forhold, som socialtilsynet skal inddrage i vurderingen af, om målene nås. Socialtilsynet kan inddrage andre forhold i deres kvalitetsvurdering.

54 Lov om socialtilsyn § 1

55 Lov om socialtilsyn § 5 a, stk 2

56 Lov om socialtilsyn § 5 og 7

57 Bekendtgørelse om socialtilsyn, BEK nr. 536 af 02/05/2019, § 12, stk. 1, nr. 2

Kvalitetsmodellen

Kvalitetsmodellen har følgende struktur:

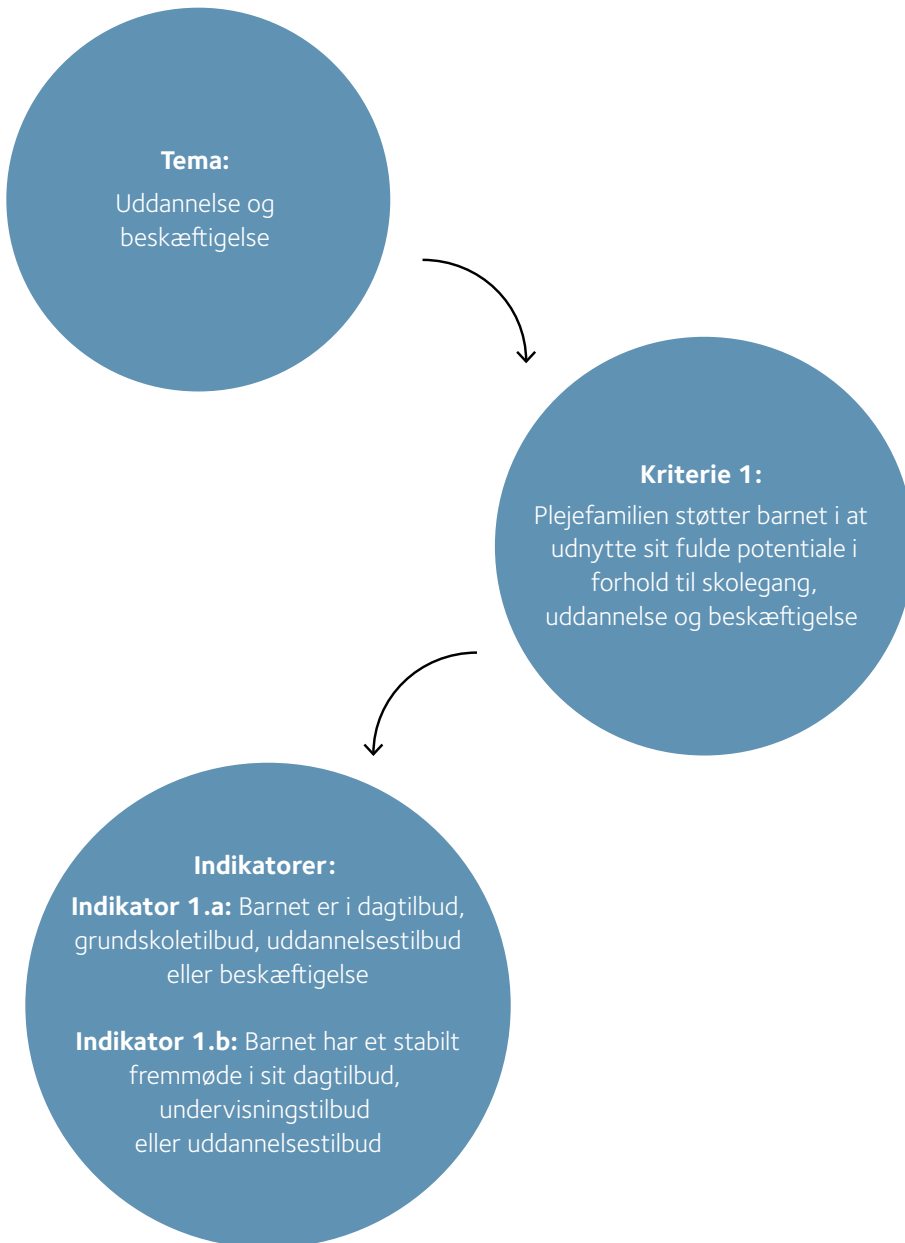
Kvalitetstemaer: Kvalitetsmodellen omfatter følgende syv temaer:

Uddannelse og beskæftigelse
Selvstændighed og relationer
Målgrupper, metoder og resultater
Sundhed og trivsel
Familiestruktur og familiedynamik
Kompetencer
Fysiske rammer

Kvalitetskriterier: Under hvert tema er der et eller flere kvalitetskriterier. Kvalitetskriterierne er mål for indsatsen i plejefamilier.

Kvalitetsmodellens kriterier	
1	Plejefamilien støtter barnet i at udnytte sit fulde potentiale i forhold til skolegang, uddannelse og beskæftigelse
2	Plejefamilien styrker barnets kompetencer til at indgå i sociale relationer og opnå selvstændighed
3	Plejefamilien støtter barnet i at skabe og opretholde stabile og konstruktive relationer til familie og netværk
4	Plejefamilien bidrager aktivt til at opnå de mål, der er for barnets ophold i plejefamilien
5	Plejefamilien understøtter barnets medbestemmelse og indflydelse på eget liv og hverdagen i plejefamilien
6	Plejefamilien understøtter barnets fysiske og mentale sundhed og trivsel
7	Plejefamilien tilbyder barnet trygge og stabile rammer
8	Plejefamilien har relevante kompetencer i forhold til at varetage opgaven som plejefamilie
9	Udgået ⁵⁸
10	De fysiske rammer understøtter barnets udvikling og trivsel

58 Kriterium 9 er udgået i aktuel lovgivning. Nummereringen af øvrige kriterier, som alle også fandtes i tidligere lovgivning, er bibeholdt

Kvalitetsindikatorer: For hvert kvalitetskriterium er der én eller flere kvalitetsindikatorer. Kvalitetsindikatorerne er tegn på, at den kvalitet, som er udtrykt i kriteriet, forekommer i praksis. Socialtilsynet skal ved godkendelse foretage en bedømmelse af alle indikatorer i kvalitetsmodellen og skal løbende kunne stå inde for, at plejefamilien har den fornødne kvalitet i forhold til alle temaer. Socialtilsynet fastlægger selv efter en konkret vurdering i forhold til den enkelte plejefamilie, hvornår og hvor tit plejefamilien skal bedømmes i forhold til de enkelte indikatorer.⁵⁹

Kvalitetsvurdering ved godkendelse og driftsorienteret tilsyn

Kvalitetsmodellen omfatter faste systematikker for kvalitetsvurderingen ved henholdsvis godkendelse og i det løbende driftsorienterede tilsyn. Ved godkendelse af nye plejefamilier skal socialtilsynet vurdere, om plejefamilien har forudsætninger for og forventet evne til at leve op til kriterierne inden for temaerne.

I forbindelse med det løbende driftsorienterede tilsyn skal socialtilsynet vurdere, i hvor høj grad plejefamilien har fornøden kvalitet i praksis. I vurderingen er der fokus på plejefamiliens resultater og barnets trivsel.

Socialtilsynet skal bedømme alle indikatorer i kvalitetsmodellen. Hvor hyppigt den enkelte indikator bedømmes afhænger af socialtilsynets vurdering af det konkrete behov. Bedømmelsen af indikatorerne understøtter socialtilsynets vurdering af, i hvilken grad plejefamilien opfylder kriterierne. Dette understøtter en samlet vurdering af plejefamiliens kvalitet inden for hvert tema.

Der er ingen automatik i forhold til, hvilke følger en eventuel lav kvalitet på enkelte indikatorer og kriterier skal have, ligesom der ikke er fastsat grænseværdier for fornøden kvalitet. Kvalitetsmodellen er således en ramme, som skal understøtte og systematisere socialtilsynets kvalitetsvurdering. Der er således altid et betydeligt fagligt skøn forbundet med at vurdere, hvorvidt en plejefamilie har fornøden kvalitet.

Socialtilsynets vurdering af kvaliteten inden for hvert af kvalitetsmodellens temaer er tilgængelig for familierådgivere og familieplejekonsulenter på Tilbudsportalen.⁶⁰

59 Indikatorerne fremgår af kvalitetsmodellen, jf. Bekendtgørelse om socialtilsyn, BEK nr. 536 af 02/05/2019, bilag 2

60 Lov om socialtilsyn § 22

Godkendelse af plejefamilier

Socialtilsynet undersøger på baggrund af en ansøgning fra en interesseret familie, om familien kan godkendes som plejefamilie. Dette gælder for alle almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier. Netværksplejefamilier godkendes af anbringende kommune.^{61,62}

Et væsentligt fundament for godkendelsesprocessen er dialogen med familien, som er helt central for at skabe et tilstrækkeligt vidensgrundlag og for den faglige vurdering, som socialtilsynet skal lave.⁶³ Derudover har dialogen med familien et rådgivende og afklarende formål gennem hele ansøgningsprocessen.

Socialtilsynet skal, jf. § 5 a i lov om Socialtilsyn, ved godkendelse af nye plejefamilier følge et fast koncept for godkendelsen. Konceptet skal sikre, at socialtilsynet foretager en grundig undersøgelse af ansøgerfamilierne, herunder sikre, at kvaliteten i ansøgerfamilien afdækkes systematisk og målrettet med afsæt i § 6 i lov om socialtilsyn, og at godkendelsesprocessen er ensartet på tværs af de fem socialtilsyn.

De centrale elementer i godkendelseskonceptet er

1. Grundkursus i at være plejefamilie
2. Besøg i ansøgers hjem, herunder tre redskaber til afdækning af ansøgers kompetencer
3. Afsluttende samtale med ansøger

Grundkursus

Socialtilsynet skal som led i godkendelsen tilbyde ansøgere et grundkursus i at være plejefamilie, jf. § 5 a, stk. 2 i lov om socialtilsyn. Formålet med grundkurset er at ruste ansøgerne til opgaven og give socialtilsynet informationer om plejefamiliernes kompetencer.

Grundkurset skal have et omfang svarende til to gange to grundkursusdage. De to gange to kursusdage skal afvikles adskilt, således at ansøgerne har tid og mulighed for at reflektere over undervisningen og blandt andet inddrage egne børn i, hvad det indebærer at være plejefamilie.

61 Lov om social service § 66 b, stk. 1

62 Se mere om det personrettede tilsyn og godkendelse af netværksplejefamilier i kapitel 1

63 Lov om socialtilsyn § 5, stk. 1, og Bek. om socialtilsyn § 1

Grundkurset skal som minimum omfatte følgende indhold:

- **Familiens opgave med at drage omsorg for et plejebarns særlige behov og udvikling.**
Formålet er, at ansøgerne får indsigt og viden om, hvad det vil sige at være plejefamilie, hvordan de kan skabe trygge og stabile rammer samt at forstå, hvilke forandringer et plejebarn vil betyde for familiestrukturen og familiedynamikken
- **Børns udvikling og betydningen af omsorgssvigt.**
Formålet er, at ansøgerne får indsigt og viden om børns udvikling, betydningen af omsorgssvigt og udviklingstraumer, betydningen af tilknytning og mentalisering, inddragelse og selvbestemmelse samt betydningen af skolegang, uddannelse og beskæftigelse
- **Samarbejde med plejebarnets netværk og andre relationer.**
Formålet er, at ansøgerne får indsigt og viden om betydningen af at støtte barnet i at blive en del af fællesskaber og netværk i dagligdagen samt støtte barnet i kontakten til den biologiske familie og øvrige sociale relationer
- **Samarbejde med offentlige myndigheder og fagpersoner.**
Formålet er, at ansøgerne får indsigt og viden om de lovgivningsmæssige rammer for plejefamiliens arbejde, herunder rettigheder og pligter i kontakten og samarbejdet med offentlige myndigheder og fagpersoner

Besøg

Formålet med de to besøg i ansøgers hjem er blandt andet at observere familiens samspil i det hjem, hvor et eventuelt plejebarn skal bo, at afdække ansøgers mentaliseringsressourcer og at afdække ansøgers egne hjemmeboende børns perspektiver på, hvordan det er at være barn i familien.

Kvalitetsvurdering

Det er en betingelse for godkendelse, at plejefamilien har tilstrækkelig god kvalitet. Som beskrevet ovenfor vurderer socialtilsynet plejefamiliens kvalitet indenfor syv temaer. De oplysninger, som socialtilsynet indhenter om ansøgerne via blandt andet besøg og samtaler samt via grundkurset, indgår i vurderingen af, om plejefamilien har forudsætninger og forventet evne til at opfylde kriterierne i kvalitetsmodellen⁶⁴.

64 Bekendtgørelse om socialtilsyn, BEK nr. 536 af 02/05/2019, bilag 2

Socialtilsynets kvalitetsvurdering af den enkelte plejefamilie er på temaniveau tilgængelig for familierådgivere og familieplejekonsulenter på Tilbudsportalen.

Godkendelsesrapport

På baggrund af undersøgelsen træffer socialtilsynet afgørelse om enten godkendelse eller afslag på ansøgningen.⁶⁵ En plejefamilie godkendes, hvis socialtilsynet har vurderet, at plejefamilien har fornøden kvalitet.

Den nye plejefamilie får ved godkendelsen fremsendt en godkendelsesrapport, der som det primære indeholder socialtilsynets kvalitetsvurdering. Rapporten indeholder endvidere stamoplysninger om plejefamilien, herunder om denne er godkendt som almen, forstærket eller specialiseret plejefamilie. Det fremgår endvidere, om der evt. er fastsat vilkår for godkendelsen. Godkendelsesrapporten giver et mere detaljeret indblik i socialtilsynets vurdering af plejefamilien. Rapporten kan rekvireres fra plejefamilien.

Driftsorienteret tilsyn ved almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier

Socialtilsynet skal som led i tilsynet mindst en gang om året aflægge et tilsynsbesøg i alle plejefamilier.⁶⁶ Det personrettede tilsyn med barnet varetages af den anbringende kommune. Opgaven er således delt, så socialtilsynet har fokus på plejefamiliens generelle kompetencer til at varetage opgaven som plejefamilie, mens kommunen følger op på målene i handleplanen og tilser, at plejefamilien er den rette foranstaltning for det anbragte barn. Formålet med det driftsorienterede tilsyn er både at føre kontrol med forholdene i plejefamilien og at indgå i dialog med plejefamilierne med henblik på at fastholde og udvikle kvaliteten i plejefamilien.⁶⁷

Tilsynsbesøg

Socialtilsynet skal som led i tilsynet mindst en gang om året aflægge et tilsynsbesøg i alle plejefamilier,⁶⁸ og over tid skal der aflægges både anmeldte og uanmeldte tilsynsbesøg.⁶⁹ I forbindelse med tilrettelæggelse af tilsynsbesøget skal der overvejes fordele og ulemper ved fremgangsmåden. Tilsynsbesøg skal altid tilrettelægges, så det på den ene side tager udgangspunkt i, at udsatte børn og unge bor i plejefamilierne på samfundets foranledning og for samfundets midler. Derfor må det kunne kræves, at der er gennemsigtighed med plejefamiliens opgaveløsning. På

65 Der er mulighed for at klage over et afslag jf. lov om socialtilsyn § 19

66 Lov om socialtilsyn § 7

67 Lov om socialtilsyn § 7, stk. 1

68 Lov om socialtilsyn § 7, stk. 3

69 Lov om socialtilsyn § 7, stk. 2, nr. 1

den anden side skal tilsynet også tilrettelægges, så det tager højde for, at der er tale om plejefamiliens private bolig og liv. Tilsynsbesøg skal således tilrettelægges, så der både er mulighed for at få den nødvendige indsigt i og kontrol med forholdene i tilbuddet, men også så der vises hensyn til plejefamiliens beboere og familiens privatsfære.

Socialtilsynene afgør selv, ud fra en konkret vurdering i forhold til den enkelte plejefamilie, hvordan tilsynsbesøget konkret gennemføres. Socialtilsynet skal ved varetagelsen af tilsynsopgaven indhente relevant information, herunder fra handlekommuner, de anbragte børn hos plejefamilierne, plejefamilien og andre relevante personer. Spørgsmål og valg af interviewpersoner afhænger af, hvilke oplysninger socialtilsynet har brug for i forhold til at vurdere plejefamiliens kvalitet.⁷⁰

I eksemplet på næste side beskrives, hvordan samarbejde mellem socialtilsyn og anbringende kommune kan understøtte en god løsning for et plejebarn, som tager sigte på at sikre kontinuitet i anbringelsen.

En tilsynskonsulent fortæller:

"Vi blev i socialtilsynet kontaktet af en familierådgiver, som fortalte om en plejefamilie. Plejemoderen var alvorligt syg og indlagt på hospitalet. Det hele var gået meget hurtigt. Plejefaren og plejebarnet var naturligvis meget påvirkede af situationen. Sagsbehandleren fortalte, at hun allerede samme dag tog ud til plejefamilien for at sikre, at forholdene for plejebarnet var, som de skulle være. Efter nogle dage stod det klart, at der ville være tale om en længere indlæggelse og i stedet for at skrive frem og tilbage aftalte vi, at familierådgiver og jeg tog et fælles møde med plejefar, da der var bekymring for beskyttelse af plejebarnet i den svære tid samtidig med, at der var opstået usikkerhed om vilkårene for godkendelsen.

På mødet fik familierådgiveren og plejefar drøftet støtteforanstaltninger til plejefamilien, så plejebarnets ønske om at blive i plejefamilien kunne imødekommes. På den måde ville plejebarnet ikke opleve at skulle forlade sin trygge ramme i en tid, hvor hun også havde store bekymringer for sin plejemor. Samtidig kunne jeg fortælle plejefar om,

fortsættes næste side »

70 Se Håndbog for tilsynsførende ved socialtilsynene: <http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/socialtilsyn/redskaber-for-tilsynsførende>

hvordan vi i socialtilsynet behandler væsentlige ændringer i en godkendelse og herunder berolige ham med, at vi ikke ændrer en godkendelse uden forudgående dialog. Vi aftalte, at plejefar løbende ville informere både familierådgiveren og mig om situationen. Familierådgiveren og jeg aftalte også, at vi gensidigt ville orientere hinanden, når der var behov for det.”

Eksemplet viser, at det har stor betydning, når der handles koordineret, og hvordan en beslutning ved ét tilsyn kan have direkte betydning for en afgørelse i et andet tilsyn, hvorfor dialog og respekt for hinandens fagligheder og kompetencer er centralt.

Tilsynsrapport

Socialtilsynet skal som led i tilsynet vurdere kvaliteten af plejefamilien. Socialtilsynets kvalitetsvurdering for hvert af de syv kvalitetstemaer er tilgængelig for familierådgivere og familieplejekonsulenter på Tilbudsportalen. Socialtilsynet udarbejder også en tilsynsrapport. Tilsynsrapporten indeholder mere detaljerede oplysninger om socialtilsynets vurdering i forhold til de enkelte kriterier og indikatorer. Kommunen kan bede plejefamilien om tilsynsrapporten.

Tilbudsportal⁷¹

Formålet med Tilbudsportalen er:

1. at sikre sammenlignelige og gennemskuelige oplysninger om de registrerede tilbud herunder om tilbuddenes målgrupper, metoder, økonomi herunder takster, resultater samt om tilsynet med tilbuddene og dermed
2. at styrke kommunernes grundlag for valg af effektive tilbud til den enkelte borger,
3. at bidrage til overblik over udviklingen på det sociale område herunder udviklingen i antal tilbud samt tilbuddenes målgrupper og metoder,
4. at understøtte tilsynsmyndighedernes arbejde og
5. at understøtte lige konkurrence mellem private og offentlige leverandører⁷².

71 På Tilbudsportalens hjemmeside findes en værktøjskasse, hvor der kan findes hjælp til forskelligt i forbindelse med f.eks. oprettelse og registrering af tilbud

72 Bek. om Tilbudsportalen § 1

På Tilbudsportalen findes oplysninger om bl.a. sociale tilbud, herunder generelt godkendte plejefamilier, og portalen fungerer som en søgemaskine, der kan benyttes i forbindelse med visitation. Oplysningerne om almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier indberettes på tilbudsportalen af socialtilsynet i forbindelse med godkendelser og driftsorienterede tilsyn⁷³. Tilbudsportalen er landsdækkende og registrering er lovpligtig.⁷⁴ Oplysningerne om plejefamilierne er ikke offentligt tilgængelige på Tilbudsportalen,⁷⁵ men kan tilgås af familieplejekonsulenten og familierådgiveren til indhentning af oplysninger i forbindelse med anbringelse af et barn eller en ung i en plejefamilie⁷⁶.

Familieplejekonsulenten og familierådgiveren kan også se diverse stamdata på plejefamilien, som f.eks. hvor mange pladser plejefamilien er godkendt til, om der er hjemmeboende børn, hvor plejefamilien bor og alderen på plejeforældrene.

73 Bek. om Tilbudsportalen § 5, stk. 2

74 <https://tilbudsportalen.dk/tilbudssoegning/artikel/om-tilbudsportalen>

75 Bek. om Tilbudsportalen § 11, stk. 2

76 Familieplejekonsulenter og familierådgivere får via tilbudsportalen.dk tildelt en adgangskode til at se oplysninger om plejefamilierne. Det er derfor også alene offentlige ansatte, der har tilgang til disse oplysninger

Litteratur

Warming, 2011, *Børneperspektiver. Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*, Akademisk Forlag.

Lovgivning

Bekendtgørelse om socialtilsyn, BEK nr. 536 af 02/05/2019,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209142>

Bekendtgørelse om Tilbudsportalen, BEK nr. 1673 af 16/12/2016,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=185526>

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Lov om socialtilsyn, LBK nr. 42 af 19/01/2018,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=194396>

Webkilder

Håndbog for tilsynsførende, Socialstyrelsen:
<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/socialtilsyn/redskaber-for-tilsynsforende>

Kapitel 3

Matchning mellem plejebarn og plejefamilie

Når en anbringelse i familiepleje ender med en ikke-planlagt afbrydelse, dvs. et sammenbrud af anbringelsen, har det store konsekvenser. Primært for barnet, men også for andre involverede. Der påhviler derfor anbringende kommune et stort ansvar for at matche godt og på den måde sikre kvalitet og kontinuitet for plejebarnet. I kapitlet gennemgås en række opmærksomhedspunkter, som der skal tages højde for ved matchning.

Dette kapitel retter opmærksomheden mod et vellykket match mellem barn og plejefamilie som forudsætning for den gode anbringelse. Velfærdspolitisk Analyse fra 2018 fra Børne- og Socialministeriet viser, at blandt børn og unge, der blev anbragt uden for hjemmet i 2008-2009, har 27 pct. af de anbragte i netværksplejefamilier skiftet anbringelsessted eller haft et midlertidigt ophør i anbringelsen. For børn og unge, der var anbragt i den plejefamilietype, som inden lovændringerne pr. 1. juli 2019 blev betegnet "almindelige plejefamilier", er tallet 33 pct. Tallene omfatter både planlagte og uplanlagte skift. Når en anbringelse ender med sammenbrud, dvs. at anbringelsen ophører ikke-planlagt, har det store konsekvenser. Primært for plejebarnet, men også for barnets forældre og de berørte plejefamilier – både voksne og børn. Der påhviler derfor de anbringende kommuner et stort ansvar for at matche barn og plejefamilie, så uplanlagte ophør kan undgås og kontinuitet sikres. En systematisk og grundig sagsbehandling er også hér af central betydning.

For almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier er plejefamiliens ressourcer og kompetencer afdækket af socialtilsynet. Ved netværksanbringelser afdækker den anbringende kommune netværksplejefamiliens ressourcer og kompetencer ved matchningen.

Matchningen er en helhedsorienteret proces, hvor kommunen afsøger, hvilken plejefamilie der har de rette ressourcer og kompetencer, i videst muligt omfang, til at bidrage til at opnå de mål, som er beskrevet i handleplanen for barnet. Matchning omfatter derudover både barnets og forældrenes ønsker og krav til anbringelsesstedet.

Matchning er altså en kompleks faglig vurdering, som omfatter og beror på mange aspekter. Herunder skal det vurderes, om der er behov for at iværksætte supplerende støtte til barnet og/eller plejefamilien under anbringelsen mhp. at undgå sammenbrud. Det er ikke hensigten, at plejefamilier i alle henseender skal kunne imødekomme samtlige af barnets støttebehov. Der kan f.eks. være behov for at iværksætte supplerende psykologsamtaler, motorisk træning eller etablere et samarbejde mellem plejefamilien og en døgninstitution.⁷⁷

Kapitlet indledes med en generel beskrivelse af matchningsprocessen, herunder inddragelse af barnet og dets familie. Derefter gennemgås en række væsentlige forhold og viden, som skal

77 Socialstyrelsen gennemfører i perioden 2018-2021 et projekt med deltagelse af fem kommuner, som i projektperioden etablerer et samarbejde mellem plejefamilier og én eller flere døgninstitutioner. Målet er, at plejefamilierne får relevant støtte og supervision i form af f.eks. gruppebaserede og individuelle uddannelses-, rådgivnings- og vejledningsaktiviteter rettet mod de konkrete udfordringer, som plejefamilierne har. Det vil samtidig sikre plejefamilierne adgang til et bredere fagligt miljø og bedre behandlingsmuligheder for de anbragte børn. Projektet skal bidrage til, at der indsamles viden om gode modeller for samarbejder mellem plejefamilier og døgninstitutioner, der bl.a. kan give inspiration til andre kommuner. Projektet afsluttes med en evaluering i 2021

tages i betragtning, når der skal gennemføres en vellykket matchningsproces. Dette følges af et afsnit om anbringelse af børn fra flere kommuner i samme plejefamilie og et afsnit om forberedelse på indflytning ved en plejefamilie. Desuden ses der på matchning til netværkspleje. Efterfølgende følger flere afsnit om matchning, hvor der går i dybden med konkrete forhold, som kan være særligt vanskelige at forholde sig til i den individuelle matchningsproces mellem barn/ung, forældre og plejefamilie. Det drejer sig f.eks. om funktionsnedsættelser, etnicitet eller overgreb.

Matchningsprocessen

Det er en omfattende proces at undersøge, hvilke plejefamilier der kan sikre, at de børn og unge, der skal anbringes eller skal i en aflastningsordning, opnår samme muligheder for personlig udvikling, sundhed, uddannelse og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende jf. servicelovens § 46. Samtidig skal processen sikre opfyldelsen af handleplanens mål, samarbejde med forældre og andet netværk og skal sikre støtte til udvikling, læring, sundhed og trivsel mm.

Familieplejekonsulentens og familierådgiverens roller i matchningsprocessen

Når der er truffet afgørelse om, at et barn eller ung skal anbringes eller skal i en aflastningsordning, indledes matchningsprocessen med, at familierådgiveren er i dialog med barnet og forældrene om deres ønsker og behov i forhold til den kommende anbringelse. Det er desuden et lovkrav, at der er afholdt en børnesamtale, før der vælges en foranstaltning.⁷⁸

Senere i matchningsprocessen overdrages viden fra familierådgiver til familieplejekonsulent, som varetager matchningsprocessen, herunder også det uddybende arbejde, der må være i forhold til at afklare ønsker og behov. Det varierer fra kommune til kommune, hvor tidligt familieplejekonsulenten involveres. I nogle kommuner er familieplejekonsulenterne med i alle eller nogle af samtalerne med barnet og barnets familie. I andre er de først med senere i processen. Ligesådan er der forskellige visitationsprocedurer i kommunerne. Nogle kommuner foretager matchningen i en visitationsgruppe, hvor der afholdes visitationsmøde med både familieplejekonsulent, familierådgiver og ledere fra kommunens dag- og døgntilbud. Her drøftes barnets sag med henblik på at finde den bedste anbringelse. Når der er truffet afgørelse om anbringelse i plejefamilie, arbejder familieplejekonsulent videre med at finde det rette match mellem barn og plejefamilie. I kommuner, hvor der ikke er disse visitationsgrupper og -møder, overgår den foreløbige, indsamlede viden fra familierådgiveren til familieplejekonsulent, som viderefører matchningsprocessen.

78 Se mere om samtalerne med barnet og dets forældre i det efterfølgende afsnit om: Inddragelse af barnet og dets familie i matchningen. Se også afsnit om børnesamtalen i kap. 1

Inddragelse af barnet og dets familie i matchningen

Forud for matchningsprocessen er familierådgiveren i dialog med barnet og forældrene om deres behov og ønsker. Det er som nævnt et lovkrav, at der afholdes en børnesamtale, før der vælges en foranstaltning. Dette er for at sikre, at barnets ønsker om en kommende plejefamilie bliver hørt.⁷⁹ Det er i samtalen med barnet vigtigt at være i dialog om, hvilke ønsker og forventninger barnet har til livet i en plejefamilie (hvis der på dette tidspunkt er taget stilling til foranstaltningsformen), herunder hvordan barnet gerne vil bo; hvordan barnet forholder sig til andre børn i plejefamilien, om plejefamilien skal have en have, dyrke idræt mm. Men det er også vigtigt at tale med barnet om de bekymringer, som det kan have, så barnet i samtalerne kan få mere viden og mere tryghed i forhold til den omvæltning, det bliver at flytte i en plejefamilie. Barnet kan f.eks. have bekymringer om, hvorvidt det kommer til at se sine forældre, efter det flytter i en plejefamilie, eller det kan bekymre sig om, hvorvidt plejefamilien kan blive sur på barnet, eller om plejefamilien overhovedet kan lide barnet.

Det samme gør sig gældende, når familierådgiveren taler med barnets forældre, hvor de dels skal have mulighed for at beskrive deres barns behov, interesser, dagsrytme mm., dels skal kunne dele deres bekymringer over anbringelsen. Det er vigtigt, at forældrene i løbet af processen får svar på de spørgsmål, de måtte have, så forældrene kan blive mindre bekymrede – det vil smitte af på, hvordan barnet oplever flytningen ind i en plejefamilie. Kommunen skal efter servicelovens § 54 desuden tilbyde forældremyndighedsindehaveren en støtteperson i forbindelse med anbringelsen.

Det er vigtigt at have for øje, at der ofte er mange følelser involveret for både barnet og forældrene, og det kan derfor ofte kræve mange samtaler med barnet og forældrene, før de for alvor kan blive deltagende i forhold til matchningsprocessen. Ydermere kan det være svært både for barnet og forældrene at forstå, hvad det vil sige at være i en plejefamilie. Det kan derfor være væsentligt at beskrive meget konkret, hvad det betyder for barnet og forældrene, når barnet skal anbringes. Det kan f.eks. være, hvordan kontakten vil være mellem barnet og forældrene, hvornår og hvordan de kan tale i telefon, hvornår barnet skal hjem på samvær etc. I disse drøftelser kan der også opstå spørgsmål om, hvordan forældrene kan få tillid til plejeforældrene, og drøftelser om hvordan de tidligere har fået tillid til andre, da tillid kan være helt afgørende for det gode match.

79 Lov om social service § 48

En familieplejekonsulent fortæller:

”Skal vi lave et godt match, er det nødvendigt med en forventningsafstemning gennem inddragelse af barnet og forældrene. Jeg har erfaring med at besøge et barn/ung og forældrene og høre, hvad der er vigtigt for dem ved det sted, jeg skal finde. Ofte kan det f.eks. ikke blive geografisk tæt på, og hvis det ikke kan blive sådan, hvilken retning i landet er så vigtig for dem? Det kan betyde ekstremt meget for både den unge og familien, at det er en retning i landet, som de har kendskab til. Jeg snakker med dem om fritidsinteresser. Vi snakker om, at jeg ikke kan opfylde alle ønsker, og hvilke der er mest vigtige for dem. Når vi så kommer på fælles besøg efterfølgende, så lister jeg op, hvor jeg ser, jeg har ramt barnet og familiens ønsker – vel vidende jeg ikke har ramt alle. Vi vender, om de kan genkende det, jeg har lagt vægt på, hvad de oplever etc. Føler barnet og forældrene sig inddraget i matchet, har de allerede forpligtet sig lidt til at gøre forsøget med at få anbringelsen til at lykkes. Føler de sig ikke inddraget, er det nemt bare at sige nej og vælge fra og modarbejde. Og føler de sig ikke inddraget, er risikoen for, at jeg får lavet det forkerte match også for stor, fordi jeg ikke har fået kendskab til deres ønsker og behov”.

At få lyttet til barnet og forældrene og få afdækket deres forventninger og ønsker har stor betydning for den efterfølgende proces, idet den giver familieplejekonsulenterne, der skal finde en egnet plejefamilie, en vigtig indsigt i, hvad der betyder noget for netop dette barn og barnets familie – og endnu vigtigere, så bliver barnet og forældrene aktivt involverende og bidragende i deres eget liv. Det bliver dermed oftest nemmere for dem at tage ansvar og samarbejde, når barnet er flyttet ind hos plejefamilien.⁸⁰

Københavns Kommune har udviklet en model for ”det gode match”, dvs. en metode til at finde den rette plejefamilie til det unikke barn. Modellen med tilhørende metodeguide har fokus på inddragelse af børn og forældre i matchningsprocessen og omfatter bl.a. forventningssamtaler både før og efter anbringelsen samt hyppig opfølgning det første år, hvor barnet er anbragt i plejefamilien⁸¹.

80 Læs mere om forberedelse på indflytningen i afsnittet: Barnets og familiens forberedelse på barnets indflytning i plejefamilien, senere i dette kapitel

81 Bressendorf og Klyvø, 2018, *DET GODE MATCH – erfaringer fra et projekt om inddragelse af børn og forældre i matchet til en plejefamilie*, Egmont Fonden

I det følgende sættes fokus på selve matchningsprocessen mellem plejebarn og plejefamilie. Matchningsprocessen er beskrevet med udgangspunkt i § 46 samt temaerne og kriterierne i den kvalitetsmodel, som socialtilsynet bruger ved godkendelse af og tilsyn med plejefamilier. Selvom kvalitetsmodellen ikke er udviklet til brug for matchning, kan den systematik som modellen rummer, også bruges i matchningsprocessen. Brug af kvalitetsmodellens temaer og kriterier kan understøtte en helhedsorienteret og systematisk tilgang til matchningsprocessen. Temaerne og kriterierne kan også danne ramme for at identificere væsentlige opmærksomhedspunkter i matchningsprocessen.

Matchningsprocessen med afsæt i § 46 og kvalitetsmodellens kriterier

Jf. formålsbestemmelsen i servicelovens § 46 skal et anbringelsesforløb bidrage til en helhedsorienteret indsats. Af denne grund skal målene i barnets handleplan efter servicelovens § 140 være i overensstemmelse med det overordnede formål med støtten efter § 46 og sikre, at anbragte børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste. Formålet med støtten fremgår af boksen.

Fra formålsbestemmelsen – § 46

1. sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,
2. sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,
3. understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,
4. fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
5. forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Matchningsprocessen skal inddrage mange elementer:

- Formålene fra § 46
- Barnets handleplan
- Barnets og barnets forældres perspektiv
- Plejeforældrenes kompetencer og motivation
- Socialtilsynets godkendelse af plejefamilien.

Med så mange interesser og et så højt kompleksitetsniveau er der i denne håndbog taget udgangspunkt i at beskrive så mange perspektiver og nuancer på matchningen som muligt.

Der er ikke meget viden om, hvordan man laver modeller for matchningsprocessen. I denne håndbog vil der derfor blive gennemgået temaer og problemstillinger, som kan være vigtige at være opmærksom på ved matchning. Dette vil ske ud fra de tematikker, som plejefamilierne allerede er godkendt ud fra. Herudover vil der blive medtaget temaer, omhandlende overgreb, funktionsnedsættelse og minoritetsbaggrund.

Dette gøres ud fra en ramme, der kombinerer kvalitetsmodellens temaer og kriterier⁸² ved godkendelse af plejefamilier med formålene i § 46. Familieplejekonsulenter kan anvende temaerne og kriterierne som ramme for at bestemme, hvilke områder det er særlig vigtigt at få belyst for hhv. det konkrete barn, der skal anbringes, barnets familie og plejefamilien. Det er vigtigt at pege på, at alle plejefamilier jo er blevet godkendt på baggrund af bl.a. kvalitetsmodellen. Når denne model foreslås benyttet som ramme i forbindelse med matchning, er det ikke tanken, at familieplejekonsulenten skal gennemgå alle kvalitetsmodellens elementer, men at modellen skal udgøre en ramme og inspiration til at udvælge særlige undersøgelsesemner, som der skal ses på i forbindelse med matchningen mellem det konkrete plejebarn og plejeforældre.

Hvert kriterium er opdelt med en generel beskrivelse af, hvad kriteriet betyder for det familieplejeanbragte barn. Dette beskrives ud fra barnets perspektiv med afsæt i undersøgelser på de enkelte områder. Derefter følger en konkret beskrivelse af, hvordan familieplejekonsulenten kan undersøge plejeforældrenes kompetencer i forhold til at opfylde kriteriet.

Som inspiration til matchningsprocessen er indikatorer fra kvalitetsmodellen, formålene i § 46 samt relevant viden og erfaringer fra praksis formuleret som opmærksomhedspunkter efter hvert tema.

I nedenstående temaer anvendes konsekvent begrebet familieplejekonsulent, selvom det i enkelte kommuner er familierådgiveren, der varetager matchningsprocessen.

Tema: Uddannelse og beskæftigelse⁸³

Kriterium 1: Plejefamilien støtter barnet i at udnytte sit fulde potentiale i forhold til skolegang, uddannelse og beskæftigelse

Det er, som det fremgår af Socialpolitisk redegørelse fra 2018, velbelyst, at børn og unge der er anbragt, generelt både trives og klarer sig fagligt dårligere i grundskolen end deres jævnaldrende. De har desuden flere skoleskift, mere fravær og flere perioder uden skolegang.⁸⁴ Da man

82 Se mere om kvalitetsmodellens kriterier i kapitel 2

83 Lov om social service § 46, stk. 1, nr. 3

84 Socialpolitisk redegørelse 2018, <https://sim.dk/publikationer/2018/dec/socialpolitisk-redegoerelse-2018/>

samtidig ved, at den gode skolegang og en gennemført ungdomsuddannelse spiller en væsentlig rolle for børns og unges trivsel og senere selvforsørgelse og et velfungerende voksenliv, ligger der med andre ord en stor opgave i at sikre, at anbragte børns potentialer for gennemførelse af skole og erhvervsuddannelse understøttes i forbindelse med matchning.

Ved grundskolens afslutning er der markant færre anbragte, som aflægger afgangsprøven i 9. klasse. Hvor det blandt anbragte børn og unge er under halvdelen, er tallet for øvrige børn og unge ca. 90 pct.

28 pct. blandt udsatte unge i 18-21-årsalderen havde ikke påbegyndt en ungdomsuddannelse i 2016. Til sammenligning var det 7 pct. blandt øvrige unge. Samtidig er der en større andel blandt udsatte unge, der falder fra en ungdomsuddannelse. I 2016 var det således kun 11 pct. blandt udsatte unge, der havde gennemført en ungdomsuddannelse, mod 41 pct. blandt øvrige unge.

Kilde: Socialpolitisk redegørelse 2018⁸⁵

Tre ud af fire ikke-udsatte elever har gennemført en ungdomsuddannelse inden for seks år, efter de har afsluttet 9. klasse. Blandt anbragte børn og unge er det kun hver fjerde.

Kilde: KLS nøgletalspublikation 2019⁸⁶

Københavns Kommune har udarbejdet en undersøgelse af anbragte børns og unges skolegang,⁸⁷ der viser, at børn anbragt i plejefamilie mener, at anbringelsen i sig selv er den faktor, der har størst betydning for, at de klarer sig nogenlunde godt i skolen i dag,⁸⁸ samt at plejeforældre og plejesøskende støtter og står som forbilleder for skolegang.⁸⁹

85 Socialpolitisk redegørelse 2018, s. 163 og s. 50, <https://sim.dk/publikationer/2018/dec/socialpolitisk-redegoerelse-2018/>

86 KLS nøgletalspublikation 2019, s. 38, <https://www.kl.dk/nyheder/udsatte-boern-og-unge/2019/kls-noegletalspublikation-for-udsatte-boern-og-unge-2019-er-netop-offentliggjort/>

87 Larsen og Klyvø, 2016, https://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/uploaded-files/bedre_stoette_til_anbragte_boern_og_unge.pdf

88 Larsen og Klyvø, 2016: 118

89 Larsen og Klyvø, 2016: 40

Følgende case illustrerer de mange hensyn, der skal vægtes i forhold til skolevalg, når et barn anbringes:

En familieplejekonsulent fortæller:

”Vores udgangspunkt ved matchning er altid den mindst indgribende foranstaltning, men nogle gange er den mindst indgribende foranstaltning ikke den, der er bedst for barnet. Det rette match bygger derfor altid på afvejning af flere forhold. F.eks. om der skal vælges et nyt skoletilbud, eller man skal søge at fastholde det gamle. Hvilken betydning har det f.eks., at barnet skal bruge en time i taxa hver vej for at komme i skole? Barnet er måske tidligst hjemme kl. 17 og er ofte meget træt på det tidspunkt. Spørgsmålet er, hvilke betingelser det efterlader til de gode oplevelser og den omsorg, som barnet har brug for. Giver det reelt den optimale platform til at arbejde med barnet? Samtidig ligger der også en afvejning af, om barnet vil kunne etablere eller vedligeholde venskaber og fritidsaktiviteter. Hvis barnet skal bruge sin tid på transport, kan det være svært at gå til aktiviteter eller have legeaftaler i sit gamle nærområde. Og vælger man f.eks. at melde barnet til ridning i plejefamiliens nærområde, samtidig med, at barnet går i skole på den gamle skole, vil barnet kunne opleve sig som ”særlig”. Det vil være svært for barnet at blive inkluderet begge steder, fordi der er fysisk afstand mellem stederne, og fordi det ikke er de samme børn, der er begge steder. Barnet kan også opleve, at det ”aldrig er hjemme”, når de væsentlige aktiviteter foregår med stor afstand imellem. Så kan det være bedre at samle det ét sted, selvom det ikke umiddelbart er den mindst indgribende foranstaltning.”

Mange timer af et anbragt barns liv foregår i dagtilbud eller skole, og det er derfor af afgørende betydning for det gode match, at det nøje undersøges, hvilket dagtilbud eller skole der kan imødekomme barnets behov – særligt hvis anbringelsen fordrer, at barnet skifter dagtilbud eller skole. Endvidere er det vigtigt, at eventuelle støttetimer til barnet overføres og etableres fra starten af anbringelsen, og at der tages stilling til, om de større børn skal tilbydes lektiehjælp af andre end plejefamilien.

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Hvordan vil plejefamilien samarbejde med dagtilbud, skole eller ungdomsuddannelse?
- Hvordan inddrages barnets forældre i dialogen med dagtilbud, skole og ungdomsuddannelse?
- Hvordan vil plejefamilien sikre stabilt fremmøde for barnet?
- Skal barnet eller den unge tilbydes lektiehjælp af plejeforældre eller andre?
- Hvordan vil plejefamilien stimulere og motivere barnet til skole- og uddannelsesstart?
- Hvordan sikres rette skoletilbud og kan man, hvis dette er til barnets bedste, undgå skoleskift?

Tema: Selvstændighed og relationer⁹⁰

Kriterium 2: Plejefamilien styrker barnets kompetencer til at indgå i sociale relationer og opnå selvstændighed

Når det lille barn er trygt og ikke oplever fare, undersøger det sin omverden. Barnets tilknytningssystem aktiveres, når det oplever fare, og barnet vil derfor søge mod sin omsorgsperson for igen at opnå trygheden⁹¹. Med tid overgår den tryghed, barnet søger hos sin omsorgsperson, til at være en tryghed barnet finder i sig selv. Det lærer dermed selvstændigt at kunne håndtere uventede situationer.

For mange plejebørn eller unge i pleje vil der ofte være en grundstemning af utryghed, idet barnet eller den unge i sine tidlige år ikke har oparbejdet en indre tryghed i samspil med de primære omsorgspersoner. Denne udviklingsproces i samspil med primære omsorgspersoner hjælper barnet til at lære at regulere sine følelser og giver barnet et råderum for mellem menneskelige relationer, herunder sociale kompetencer.

Viden om, hvor afhængigt barnet er af gode, nære relationer, er dermed afgørende for plejefamilien og for familieplejekonsulentens. Denne viden kan hjælpe plejeforældrene til at forstå barnets/den unges reaktioner og mulige uhensigtsmæssige adfærd. Samtidig kan viden om barnets tilknytningsmuligheder i forskellige relationer være en væsentlig del af matchningsprocessen, hvor plejefamiliens beredskab til at tage imod et barn, som i sine tidlige leveår ikke har opar-

⁹⁰ Lov om social service § 46, stk. 1, nr. 1, 2 og 5

⁹¹ Tilknytningsteorien er først beskrevet af John Bowlby og sidenhen af flere andre udviklingspsykologiske teoretikere. For mere viden om tilknytningsteorien anbefales: Daniel, 2012: 17

bejdet en indre tryghed, bør undersøges grundigt. Samtidig bør det også undersøges, hvordan plejefamilien vil arbejde med at udvikle barnets sociale kompetencer og selvstændighed på sigt.

Ved anbringelse af teenagere, er det i matchningsprocessen væsentligt at undersøge, hvordan plejeforældrene vil arbejde med at forberede de unge på et selvstændigt voksenliv. Plejeforældrene må overveje, hvordan de vil balancere mellem omsorg for den unge og samtidig udfordre, træne og guide den unge hen imod et selvstændigt liv som voksen. Der er en faldgrube i, forhold til, at plejeforældre kan ønske at give den unge den barndom, den unge ikke har haft, og dermed kan det overskygge og tage fokus fra det store arbejde, der ligger i at hjælpe den unge til at tilegne sig de nødvendige kompetencer til på sigt at kunne klare sig selv. Det er derfor vigtigt at tale med plejeforældrene om, hvordan de i stedet for at vaske den unges tøj, lærer den unge at vaske tøj selv. I denne guidning ligger en langsigtet omsorg og støtte. Læs mere om teenagere senere i dette kapitel.

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Hvordan vil plejefamilien forholde sig til et barn, der har lidt følelsesmæssigt skade?
- Hvordan kan plejefamilien håndtere et barn, der indgår anderledes i relationer end andre børn/har uhensigtsmæssig adfærd i sociale sammenhænge?
- Hvordan kan plejefamilien arbejde med at udvikle barnets sociale kompetencer f.eks. gennem leg?
- Hvordan kan plejefamilien tage højde for barnets eksisterende sociale kompetencer, eller mangel på samme, i sin relation til barnet?
- Hvordan skaber plejefamilien grundlag for barnets indtræden i sociale relationer, fællesskaber og netværk i det omgivende samfund?
- Hvordan vil plejefamilien sørge for, at barnet deltager i fritidsaktiviteter?
- Hvordan vil plejefamilien støtte barnets eksisterende eller nye venskaber?
- Hvordan vil plejefamilien sikre, at barnet har mindst en fortrolig voksen?
- Hvordan vil plejefamilien udfordre, hjælpe, støtte og guide den unge til et selvstændigt voksenliv?

Kriterium 3: Plejefamilien støtter barnet i at skabe og opretholde stabile og konstruktive relationer til familie og netværk

Børn og unge har, under hensyntagen til hvad der må vurderes at være til barnets eller den unges bedste, ret til kontakt og samvær med forældre, søskende, bedsteforældre, øvrige familie-medlemmer og venner under anbringelsen.⁹²

Selv om barnet anbringes uden for hjemmet, er forældrene og det øvrige netværk stadig at betragte som en vigtig del af barnets liv. Der skal fokuseres på en velfungerende kontakt som en del af bidraget til et godt anbringelsesforløb, og derfor er plejeforældrenes kompetencer og ressourcer mht. at kunne rumme og anerkende forældrenes og det øvrige netværks betydning vigtige i det konkrete samarbejde. Plejeforældrene skal kunne inkludere forældrene i varetagelsen af omsorgen for barnet under opvæksten i plejefamilien. Plejeforældrene har også en rolle som brobygger i forhold til at skabe sammenhæng for barnet mellem forældre og plejeforældre, da dette har stor betydning for barnets udvikling og trivsel under anbringelsen.⁹³

I en helhedsorienteret matchningsproces bør plejeforældrenes ressourcer og kompetencer til at samarbejde og støtte op om kontakt og samvær med netop det konkrete barns forældre og øvrige netværk således være undersøgt for at kunne matche de udfordringer, der måtte være forbundet med det pågældende forældre-, familie- og netværkssamarbejde.⁹⁴

Undersøgelsen af plejefamiliens kompetencer til at inddrage og opretholde kontakt til barnets relationer kan f.eks. gennemføres ved at bede plejefamilien om at redegøre for, hvordan de helt konkret vil inddrage forældre og netværk i forskellige episoder i barnets liv som f.eks. fødsels-dage, lektielæsning, fritidsaktiviteter. På den måde kan familieplejekonsulenten vurdere, om og hvordan denne plejefamilie kan imødekomme barnet og barnets forældres behov for kontakt og nærhed i relationen.

92 Se desuden det senere afsnit i dette kapitel om teenagere i anbringelse

93 Socialstyrelsen, 2012; Se desuden mere om inddragelse af familie og netværk i kapitel 7

94 Se desuden Socialstyrelsen, 2012, Håndbog om forældresamarbejde. Forældresamarbejde og -støtte ved anbringelser af børn og unge: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/handbog-om-foraeldresamarbejde-foraeldresamarbejde-og-stotte-ved-anbringelser-af-born-og-unge>

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Hvordan er plejeforældrenes indstilling til at samarbejde og støtte op om kontakt og samvær med forældre, søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer og venner?
- Hvordan er plejeforældrenes ressourcer og kompetencer til at se og handle efter barnets behov for kontakt til familie og netværk?
- Hvordan vil plejeforældrene inddrage forældrene til at tage aktiv del i barnets omsorg f.eks. ved deltagelse i skolemøder, tøj køb, frisør eller gennem inddragelse i dagligdagsrutiner som at putte eller bade barnet, når forældrene er på besøg?
- Hvordan kan plejeforældrene bidrage til, at forældrene kan være sammen med barnet på en afslappet og uproblematisk måde, der understøtter og udvikler den indbyrdes relation?
- Hvordan er plejeforældrenes tilgang til forældre og netværk? Er den åben, anerkendende og ressourceorienteret?
- Hvordan vil plejeforældrene arbejde sammen med forældrene om at løse konflikter på en konstruktiv måde?

Tema: Målgruppe, metoder og resultater⁹⁵

Kriterium 4: Plejefamilien bidrager aktivt til at opnå de mål, der er for barnets ophold i plejefamilien

Der kan være forskellige mål med anbringelsen, og plejeforældre skal ikke nødvendigvis dække alle, men plejefamilien skal kunne bidrage til at skabe klar sammenhæng og støtte op om, at de konkrete mål i handleplanen kan nås i samarbejde med andre. Det primære samarbejde er med familierådgiveren, som har ansvaret for at sikre, at der er konsensus mellem mål og indsats. Et eksempel på et konkret handleplansmål er, at barnet senest 1. marts kommer til helbredsundersøgelse og herefter påbegynder behandlingsforløb.

For at undersøge, hvordan plejefamilien aktivt kan bidrage til at opnå de mål, der er i handleplanen, kan familieplejekonsulenten f.eks. bede plejefamilien om at redegøre for, hvordan de kan arbejde med det overordnede mål og f.eks. beskrive, hvilke handlinger der fra deres side kan understøtte målene. Denne øvelse med at omsætte handleplansmål til (be)handlingsmål, kan være en svær øvelse, hvorfor det for nogen kan være vigtigt, at dette sker i et samarbejde med familieplejekonsulenten.

95 Lov om social service § 46, stk. 1., nr. 4

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Hvordan vil plejefamilien arbejde med de mål, der er fastsat i barnets handleplan?
- Hvilke handlinger og initiativer, fra plejefamilien kan understøtte handleplanens mål?
- Vil plejefamilien inddrage andre i arbejdet med målene i handleplanen?

Tema: Sundhed og trivsel⁹⁶

Kriterium 5: Plejefamilien understøtter barnets medbestemmelse og indflydelse på eget liv og hverdagen i plejefamilien

Børnerådet udarbejdede i 2012 en undersøgelse af 113 anbragte børn og unges oplevelser af at være anbragt, herunder også i plejefamilie.⁹⁷ En del af plejebørnene fortæller, at de har brug for at vænne sig til de nye regler i plejefamilien. Mange kommer fra hjem med ganske anderledes regler eller helt uden regler. Det kan give nogle sammenstød i den første tid, og børnene fortæller, at det er vigtigt, at plejeforældrene har tålmodighed og lader være at råbe eller skælde ud. Det betyder i det hele taget meget for børnene, at plejeforældrene er søde, respektfulde og ikke skælder ud.⁹⁸

Børnene fortæller endvidere, at de har brug for at føle sig som en del af familien, og at de helst vil behandles, som var de plejeforældrenes eget barn, f.eks. komme med på alle ture, ferier og fødselsdage i familien. Ifølge børnene er det vigtigt, at plejefamilien er klar til at tage det nye barn ind i familien med alt, hvad det indebærer⁹⁹.

Derfor er det afgørende, at der i matchningsprocessen tales med plejefamilien om, hvilke tanker og forventninger de har til at inddrage plejebarnet i plejefamiliens hverdagsrutiner, hverdagsopgaver, fritid og ferier. Særligt for ferien, kan der laves aftaler herom, så plejebarnet ikke kommer til at opleve, at det bliver fravalgt hvis plejefamilien ikke tager barnet med på ferie.¹⁰⁰

96 Lov om social service § 46, stk. 1, nr. 4

97 Børnerådet, 2012

98 Børnerådet, 2012: 21

99 Børnerådet, 2012: 23

100 Læs mere om plejebarnets hverdagsliv i kapitel 7 samt om plejefamiliens egne børn og øvrige plejebørn i kapitel 10. Under dette emne er det ligeledes vigtigt, at plejeforældrene overvejer forholdet mellem egne børn og plejebørn

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Har plejeforældrene forståelse for, at plejebarnet kommer fra et hjem med væsentligt anderledes regler eller slet ingen regler, og derfor kan barnet have svært ved at forstå, hvorfor ting gøres på lige præcis denne måde i den nye familie? Dette kan konkretiseres ved at spørge ind til dagligdagssituationer, som f.eks. hvordan plejeforældrene vil reagere, hvis barnet ikke vil sidde stille ved bordet og spise med, men i stedet går rundt og spiser, mens resten af familien sidder ned?
- Hvordan vil plejeforældrene håndtere en situation, hvor de normalt ville skælde ud?
- Hvordan vil plejeforældrene håndtere en situation, hvor plejebarnet ikke er ønsket? F.eks. til en familiefødselsdag i plejeforældrenes familie.
- Hvordan bliver plejebarnet inddraget i plejefamiliens hverdagsliv med oplevelser og opgaver?
- Hvilke overvejelser har plejeforældrene i forhold til ferie og fritid med plejebarnet? Har de behov for tid uden barnet, måske bare med deres egne børn, eller tænkes plejebarnet inddraget i alt, hvad plejefamilien foretager sig?
- Hvordan kan plejebarnet få indflydelse på beslutninger vedrørende sig selv og på hverdagen i plejefamilien?

Kriterium 6: Plejefamilien understøtter barnets fysiske og mentale sundhed og trivsel

Forskning viser, at anbragte børns sundhed ofte er et overset problem. Der peges på, at når de anbragte børn undersøges, så vil halvdelen af dem have sundhedsmæssige problematikker, som kræver en efterfølgende henvisning til egen læge eller specialist.¹⁰¹ Dette understøttes af en dansk undersøgelse,¹⁰² der konkluderer, at anbragte børn og unges sundhed og trivsel fremstår relativt dårligere end ikke-anbragte unge¹⁰³. Det er derfor væsentligt, at undersøge, hvorvidt plejeforældrene har fokus på barnets fysiske og psykiske sundhed, helbred og trivsel.

Inspireret af den udenlandske forskning har Mariagerfjord Kommune besluttet, at alle anbragte børn i kommunen skal have foretaget et sundhedstjek. Sundhedstjekket foregår én gang om året, og der er fokus på såvel fysisk, psykisk og social sundhed samt trivsel. Hvis sundhedsple-

101 Hjern og Vinnerljung, 2002: 1153-1154

102 Ottosen m.fl., 2015, kap. 5. Undersøgelsen baserer sig på 1404 børn og unge i alderen 11 til 17. Fælles for børnene er, at de er anbragt uden for eget hjem. 60 pct. af de adspurgte bor i plejefamilie, de øvrige er institutionsanbragte i døgntilbud eller socialpædagogiske tilbud

103 Ottosen m.fl., 2015: 68. Se desuden afsnittet om plejebarnets sundhed og trivsel i kapitel 8 i denne håndbog

jersken finder forhold, der kræver undersøgelse, henvises til relevant fagperson, f.eks. læge. Sundhedsplejersken foretager undersøgelse i plejefamiliens hjem, og forældre opfordres ligeledes til at deltage. Efterfølgende kan plejefamilien og forældre støtte op om de anbefalinger eller henvisninger, som evt. kommer ud af undersøgelsen. Da ikke alle kommuner har denne praksis omkring sundhedstjek, kan det være af stor betydning, at familieplejekonsulenten spørger ind til plejeforældrenes holdninger og overvejelser i forhold til løbende sundhedstjek.

Når et barn anbringes i en plejefamilie, kan det være første gang, der systematisk observeres og registreres sygdom eller vanskeligheder for plejebarnet. Det er derfor vigtigt at tale med plejefamilien om, hvordan deres viden om plejebarnet kan være ny for de familierådgivere og familieplejekonsulenter, der er i kontakt med plejefamilien, og at det derfor er væsentligt, at plejeforældrene deler den viden, der kommer undervejs. For eksempel kan en tidligere antagelse om manglende koncentration vise sig at handle om dårlig hørelse, hvilket kan opdages med hjælp fra plejeforældrene. Det kan derfor være vigtigt at tale med plejefamilien om, hvorfor og hvordan de kan lave systematiske observationer på barnets sygdomssymptomer, adfærd mm., når barnet flytter ind i plejefamilien.

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Hvordan opnår plejebarnet adgang til relevante sundhedsydelser?
- Hvordan vil plejeforældrene indhente og indsamle viden om plejebarnets fysiske og mentale sundhed?

Tema: Familiestruktur og familiedynamik¹⁰⁴

Kriterium 7: Plejefamilien tilbyder barnet trygge og stabile rammer

Plejeanbragte børn kommer oftest fra en baggrund med utrygge og ustabile rammer. Dette kan have forårsaget et højt stressniveau hos barnet, hvilket kan føre til psykiske sygdomme samt manglende udvikling og trivsel. Plejebarnet kan få sværere ved at lære nyt og udvikle sig, hvis det høje stressniveau ikke sænkes.¹⁰⁵ Det er derfor væsentligt at undersøge, om plejefamilien, udover at matche barnets særlige behov, også kan tilbyde rammer og hverdagsliv, som giver stabilitet, forudsigelighed, rutiner, tryghed og sikkerhed.

104 Lov om social service § 46, stk. 1, nr. 1

105 Se mere om stress, særligt også i forbindelse med børn med udviklingsforstyrrelser i Elven m.fl., 2012, hvor kapitel 10 er om stressfølsomhed

I plejefamilier, hvor der allerede er børn anbragt, eller hvor plejefamiliens egne børn er hjemmeboende, er det endvidere ved matchning vigtigt at foretage en helhedsvurdering af, hvorvidt samspillet mellem børnene kan være generelt udviklingsfremmende for de enkelte børn. Dette kan gøres ved at spørge til, hvilke relationer, roller og ansvar de enkelte børn har i familien, men også hvilke relationer, roller og ansvar de har i andre kontekster, som f.eks. skole, fritidsaktiviteter. Formålet er at vurdere, om alle børnene i familien (anbragte såvel som egne børn) vil kunne profitere af at være medlemmer i den nye familiedynamik, der opstår, når et plejebarn flytter ind i plejefamilien.

At få et nyt plejebarn vil altid have stor indvirkning på familiedynamikken. En uhensigtsmæssig matchning kan både påvirke det barn, der allerede bor i familien, og det barn, der anbringes i plejefamilien, i negativ retning.¹⁰⁶

På den baggrund kan det vurderes, om plejefamiliens samlede forudsætninger er til stede for at kunne rumme det kommende plejebarns særlige behov.¹⁰⁷

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Har plejeforældrene opmærksomhed på, at plejebarnet kan have et forhøjet stressniveau? Med andre ord: er de opmærksomme på, at dagligdagen i den første lange tid, måske ikke skal være pakket med mange, nye aktiviteter, men derimod nærmere bære præg af ro og nærvær?
- Hvordan er plejeforældrenes roller og rutiner, og hvordan understøtter de en rolig hverdag for plejebarnet?
- Hvordan er plejeforældrenes normer og værdier, og hvordan afspejler det sig i plejeforældrenes syn på opdragelse, tryghed og kontinuitet i hverdagslivet for plejebarnet?
- Hvordan vil andre plejebørn og plejeforældrenes egne børn reagere på det kommende plejebarn? Vil de for eksempel bidrage som en beskyttende faktor for plejebarnet?
- Hvordan kan plejefamilien skabe tryghed og stabile rammer omkring plejebarnet?
- Hvordan vil de undersøge, hvad der skaber tryghed og ro omkring plejebarnet?

106 Se kapitel 10 om plejefamiliens egne børn

107 Se kapitel 10 om inddragelse af plejefamiliens egne børn i matchningsprocessen

Tema: Kompetencer¹⁰⁸

Kriterium 8: Plejefamilien har relevante kompetencer i forhold til at varetage opgaven som plejefamilie

Temaet omkring plejefamiliens kompetencer går på tværs af de andre kriterier. Kompetencerne dækker dermed bredt i forhold til plejeforældrenes forståelse af plejebørns vanskeligheder og deres evne til at kunne handle hensigtsmæssigt og søge viden om de vanskeligheder, som det konkrete barn har.

En vigtig indikator ved matchning er en konkret stillingtagen til, om plejefamilien kan være trygge omsorgs- og tilknytningspersoner, sikre kontinuitet i anbringelsen og bidrage til at skabe sammenhæng i plejebarnets liv. Dette sker bl.a. ved at understøtte plejebarnets familiære tilknytningsbånd og netværk samt skabe sammenhæng i de mange relationer og arenaer, som barnet indgår i f.eks. i forhold til dagpasning/skole, fritidsaktiviteter, venskaber mv.

Plejeanbragte børn udtaler, hvad der virker for dem i en anbringelse:¹⁰⁹

- Når man bliver behandlet som plejefamiliens egne børn
- Når plejefamilien hjælper med lektier og sund livsstil
- Når plejeforældrene er lyttende, forstående, støttende og gode at snakke med
- Når plejefamilien hjælper en med at bevare kontakter til gamle venner og familie
- Når man selv må være med til at bestemme, hvor meget man vil se sin biologiske familie
- Når plejefamilien er glad for børn og ikke tager dem for pengenes skyld
- Når plejeforældrene ikke råber og skælder for meget ud – især i starten
- Når plejefamilien giver ekstra plads til at 'træde ved siden af', lige når man flytter ind
- Når plejefamilien kender ens baggrund og familie
- Når plejeforældrene jævnligt snakker med en om, hvordan det går, og hvad der evt. skal ændres
- Når plejefamilien er en familie 'for altid', og plejeforældrene taler med en om, hvad der skal ske, når man fylder 18 år.

Plejeforældrenes overvejelser over ovenstående punkter kan med fordel indgå i familieplejekonsulentens afdækning af de samlede kompetencer og det samlede beredskab i familien til at tage imod et plejebarn.

108 Lov om social service § 46, stk. 1, nr. 1-5

109 Børnerådet, 2012: 22

Hvis et barn skal matches til en plejefamilie, der ikke tidligere har haft et barn i pleje, er det vigtigt at være i dialog med plejefamilien om, hvordan plejefamilien kan forholde sig til at gå fra at være en almindelig familie til at være en plejefamilie med en kommunal foranstaltning i form af et plejebarn, og hvilken betydning det får for alle familiens medlemmer, børn som voksne. Det kan derfor være vigtigt at tale med familien om, hvordan de vil inddrage barnet i hverdagen, men også hvordan de vil håndtere nysgerrige spørgsmål fra naboer, familie og netværk særligt set i lyset af deres tavshedspligt.¹¹⁰ Hvordan vil de f.eks. afholde møder i hjemmet, og hvordan vil de indhente viden og hos hvem, når de bliver i tvivl? I det hele taget er det vigtigt at tale med både plejeforældre og plejeforældrenes børn om den omvæltning og de forestillinger, de vil have om det kommende plejebarn. Dette kan også gælde for plejefamiliens egne børn, selvom de er flyttet hjemmefra.¹¹¹

"I forbindelse med godkendelsen bør kommunen sikre sig, at familien har overvejet rollen som plejefamilie og den betydning, det vil få for deres familieliv, herunder for familiens egne børn. Det er vigtigt, at plejefamilien er klar over, at opgaven som plejefamilie kan være en forpligtelse, der rækker langt frem i tiden, og at opgaven også indeholder et følelsesmæssigt engagement."¹¹²

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Kan plejeforældre omsætte viden om plejebarnet til konkrete handlinger og indsatser i hjemmet? Hvis f.eks. plejeforældrene har viden om, at barnet er blevet misbrugt/slået/truet, hvordan vil plejeforældrene så konkret tilpasse sig og handle på dette?
- Hvordan kan plejeforældrene fokusere på at etablere og fastholde tilknytning til et følelsesmæssigt ramt plejebarn?
- Hvordan kan plejeforældrene konkret arbejde med at sikre kontinuitet i hverdagen?
- Hvordan kan plejeforældrene skabe sammenhæng i barnets hverdagsliv? Hvordan kan plejeforældrene f.eks. konkret omsætte den viden, de har om barnet, ind i et familieliv, hvor der er mange aktiviteter og gøremål i hverdagen?

fortsættes næste side »

110 Læs om plejefamiliens tavshedspligt i kap. 1 og 5

111 Se endvidere kap. 7 om samarbejdet mellem private og professionelle netværk i forbindelse med en anbringelse og kap. 10 om plejefamiliens egne børn og øvrige plejebørn

112 Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9142 af 26/02/2019

- Hvordan kan plejefamilien håndtere udfordringer og nysgerrighed i forhold til det kommende plejebarn?
- Hvordan kan plejefamilien drage omsorg for barnets særlige behov, udvikling og opdragelse?
- Hvordan kan plejefamilien bidrage aktivt og konstruktivt til at samarbejde med anbringende kommune og andre professionelle omkring barnet?
- Hvordan kan plejefamilien kontinuerligt udvikle nødvendige kompetencer og indhente viden i forhold til plejeopgaven?

Tema: Fysiske rammer¹¹³

Kriterium 10: De fysiske rammer understøtter barnets udvikling og trivsel

Det sidste tema handler om at vurdere, om de fysiske rammer understøtter barnets udvikling og trivsel. Det er vigtigt, at omgivelser, udformning, indretning og faciliteter er velegnede til barnets behov. I Ottosens et al. undersøgelse spørges de anbragte børn og unge om, hvorvidt de oplever hjemlighed på anbringelsesstedet.¹¹⁴ Som der angives i undersøgelsen, er hjemlighed et flertydigt begreb, som kan dække over, om plejebarnet føler, at det hører til familien, men som også kan dække over de mere fysiske forhold, som hvorvidt plejebarnet har et værelse, hvor det kan have privatliv. Privatlivet er vigtigt for alle anbragte børn og unge, herunder også for det anbragte barn i plejefamilie. De unge beskriver i undersøgelsen vigtigheden af at have et sted at kunne trække sig tilbage til, få ro og have noget, der er ens eget, som ikke deles med andre. Dette har en betydning for, hvorvidt man føler sig hjemme,¹¹⁵ og dermed også for barnets udvikling og trivsel.

Derudover kan det være vigtigt at vurdere, om der er forhold, der skal ændres, inden barnet flytter ind. Afhængigt af barnets alder kan det f.eks. være børnelåse på vinduer, havebassiner, der skal fjernes mm.

Bevægelse og udeliv kan være understøttende for børns udvikling og trivsel. Nogle plejefamilier bor med stor have eller tæt på naturen, men det gør sig ikke gældende for alle. Ligesom det ikke er alle plejefamilier, der bruger deres have til aktiviteter og leg. Der er også flere plejefamilier, der bor i lejlighed, men som ofte er på legepladser og i skoven. Det er derfor ikke det afgørende i forhold til matchet mellem barn og plejefamilien, hvordan plejefamilien bor, men hvordan plejefamilien vil stimulere og udfordre plejebarnet. Det kan derfor være vigtigt at tale med plejefa-

113 Lov om social service § 46, stk. 1., nr. 1-4

114 Ottosen et al., 2015: 22. ca. 85 pct. af de familieplejeanbragte børn og unge angiver at føle sig meget hjemme i plejefamilien, hvor kun ca. 40 pct. af de institutionsanbragte børn og unge angiver det samme

115 Ottosen et al., 2015: 25

milien om, hvor og hvordan de vil anvende aktiviteter generelt og aktiviteter i lokalsamfundet i udviklingen af barnets trivsel og samvær med andre.

Til sidst skal det undersøges, hvordan plejebarnets værelse er, og afhængig af barnets alder skal det vurderes, om barnets værelse er tæt på plejefamiliens soveværelse. Endelig skal det for større børn vurderes, om barnet har mulighed for at være alene og være sammen med venner uden at blive forstyrret af plejefamilien.

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Hvordan kan plejebarnet trives i de fysiske rammer hos plejefamilien – både ude og inde – eller i de fysiske rammer, som plejefamilien etablerer via deltagelse uden for hjemmet?
- Er der et forhold i plejefamiliens hjem, der skal ændres, inden plejebarnet kan flytte ind?
- Har plejebarnet/den unge mulighed for privatliv? Dvs. er der et eget værelse til plejebarnet/den unge, som kan opfylde et behov for f.eks. nærvær og kontakt eller privatliv og selvstændighed?
- Er der i lokalsamfundet aktiviteter, der kan støtte op om barnets trivsel og udvikling f.eks. gennem skole, dagtilbud og fritidsaktivitet?

Anbringelse af børn fra flere kommuner i samme plejefamilie

Når en plejefamilie er godkendt af socialtilsynet, kan familien selv bestemme, hvilken kommune den ønsker at samarbejde med. Er plejefamilien godkendt til flere pladser, kan den vælge at samarbejde med flere kommuner. Når en kommune indleder samarbejde med en plejefamilie, der allerede har børn anbragt fra en anden kommune, er det hensigtsmæssigt, at der i matchningsprocessen etableres kontakt mellem kommunen og socialtilsynet, der fører tilsyn i plejefamilien. Hensigten med denne praksis er, at der ved matchning ikke kun ses på det enkelte barn og plejefamilien, men også på de forhold der gør sig gældende for plejefamiliens samlede forhold, herunder hvilke andre børn der er anbragt i plejefamilien.

En direkte kontakt mellem socialtilsyn og anbringende kommune betyder, at den udveksling af følsomme oplysninger, som nødvendigvis må ske i en sådan situation, foregår mellem socialtilsyn og anbringende kommune i stedet for på tværs af kommunegrænser. Ydermere kan det ved et godt samarbejde mellem socialtilsyn og anbringende kommune undgås, at børnene – både de nyanbragte og de børn, som allerede er hos plejefamilien – oplever unødige belastninger eller må flyttes fra plejefamilien, på grund af at plejefamiliens samlede ressourcer og kompetencer ikke slår til, eller børnene fungerer dårligt sammen.

Barnets og familiens forberedelse på barnets indflytning i plejefamilien

Herunder beskrives de skridt, der følger, efter at der er valgt en mulig plejefamilie .

Det første møde

Det næste, der kan ske i matchningsprocessen er, at barnet og barnets forældre skal mødes med plejefamilien. Ved mødet deltager familierådgiveren eller familieplejekonsulenten og nogle gange begge. Forberedelsen til mødet kan f. eks. være, at barnet og forældrene sammen med familierådgiveren har forberedt nogle spørgsmål til plejefamilien. Spørgsmål, som det er særligt vigtigt for dem at få afklaret. Men derudover handler det om, at barnet og forældrene oplever plejefamilien, får en fornemmelse af dem samt ser huset og omgivelserne. I dette møde er målet at skabe grobund for et godt første indtryk, hvor der er plads til barnet og forældrene. Det er også vigtigt, at forældrene kan fortælle om deres barn og derved opleve, at de får mulighed for at overbringe vigtig viden om deres barn til plejefamilien. Mange plejebørn og deres familier har brug for ved dette møde at opleve, at plejefamilien er helt almindelige mennesker, der med stor omsorg vil varetage opgaven som plejeforældre. Forældrene kan også have brug for at opleve, at plejeforældrene ikke har intentioner om at overtage forældrenes rolle.

Dette første møde kan nogle gange med fordel afholdes uden børnene, så forældrene kan være "et skridt foran" ved det næste møde, hvor barnet deltager og derved måske bedre kan støtte og opmuntre barnet ved besøget.

Indflytningsplan

I forlængelse af disse besøg forud for anbringelsen vil der blive udarbejdet en indflytningsplan for barnet med det formål, at alle kender så mange detaljer som muligt om indflytning, samvær, start i dagtilbud eller skole, osv.

Familierådgiveren må på dette tidspunkt huske, at det senere samarbejde mellem plejeforældre og barnets forældre er et følsomt område, der ofte kan føre til konflikter. Ikke kun mellem de to parter, men også mellem plejefamilie og kommune. Således vurderer 40 pct. af kommunerne, at samarbejdet mellem plejefamilie og plejebørnenes forældre altid eller ofte giver anledning til konflikt i samarbejdet mellem plejefamilien og barnets familierådgiver.¹¹⁶ Konflikter mellem kommunen og plejeforældrene kan ifølge kommunerne f.eks. opstå, når plejeforældrene ikke er enige i kommunens beslutning om omfanget af samvær, eller når plejeforældrene synes, at der er for meget fokus på forældrenes behov fremfor, hvad de vurderer er til barnets bedste. Det er derfor vigtigt at komme godt fra start og indlede samarbejdet bedst muligt. Det gøres ved en grundig

116 Ankestyrelsen, 2014(a): 16

forberedelse på barnets indflytning og ved at etablere klare aftaler for barnets hverdagsliv mellem plejefamilie og barnets egen familie.

Det kan anbefales, at der udover møder med barnet og barnets forældre ligeledes er dialog mellem plejefamilien og familierådgiver eller familieplejekonsulent om, hvordan samværet skal være, og hvordan og i hvilket omfang barnets forældre inddrages i barnets hverdag. Det kan f.eks. være tydelige aftaler om skolehjem samtaler, fødselsdage med klassen, tandlægebesøg, men også hverdagsaktiviteter som deltagelse ved fritidsaktiviteter og skolearrangementer.

Den første tid i plejefamilien

Som nævnt tidligere fortæller plejebørnene, at de har brug for at føle sig som en del af familien, og at de helst vil behandles, som var de plejeforældrenes eget barn.¹¹⁷ Med denne viden for øje, kan det være vigtigt, at familieplejekonsulenten er i dialog med plejefamilien om, hvordan det første stykke tid sammen med plejebarnet skal være, og hvordan der lige så stille kan stilles større og større krav til plejebarnet om at bidrage og deltage på lige fod med plejefamiliens egne familiemedlemmer. Dette også for at understøtte, at barnet opnår oplevelsen af at være en del af det fællesskab, der er i plejefamilien.

Opstart i dagtilbud, skole eller på ungdomsuddannelse

Når det er afklaret i hvilken plejefamilie, barnet eller den unge skal bo, og der er peget på et dagtilbud, en skole eller en ungdomsuddannelse, kan det være en god ide, at familierådgiveren, inden eller meget hurtigt efter barnet er flyttet ind, inviterer barnet, barnets forældre, dagtilbud, skole eller ungdomsuddannelse samt plejeforældre til et møde. Her kan de vigtigste oplysninger om barnet og barnets trivsel blive nævnt, og det kan aftales, hvordan samarbejdet skal være. På den måde oplever alle at blive inddraget og kan tage ansvar for barnets udvikling og læring. Helt konkret kan det f.eks. dreje sig om, hvordan der skal kommunikeres mellem dagtilbud/skole, barnets forældre og plejeforældrene, hvem der har adgang til ForældreIntra på skolen etc.¹¹⁸

Matchning ved netværksplejefamilier

I matchningsprocessen ved netværksplejefamilier tages der afsæt i den relation, som barnet og plejefamilien har til hinanden forud for anbringelsen. Det betyder, at matchnings- og godkendelsesprocessen foregår samtidigt. Det generelle egnedhedskriterium, som er beskrevet i kap. 2 for andre typer plejefamilier, som alle godkendes af socialtilsynet, gælder derfor ikke for netværksplejefamilier.¹¹⁹ Netværksplejefamilier godkendes af anbringende kommune, og godkendel-

117 Børnerådet, 2012: 23

118 Læs mere om tværfagligt samarbejde i kap. 5

119 VEJ nr. 9142 af 26/02/2019

ses- og matchningsprocessen sker ofte samtidigt. Det er vigtigt at understrege, at der stadig skal gennemføres en grundig undersøgelse af familien, ligesom der skal træffes afgørelse om godkendelse.¹²⁰

En netværksplejefamilie har sin primære styrke i den relation, familien har til barnet. Ofte vil der være tale om en familie, som ikke har erfaring som plejefamilie, og som ikke har en fagprofessionel baggrund for at have med anbragte børn at gøre. Derfor må det i forbindelse med godkendelsen – ligesom det gælder ved de øvrige plejefamilietyper – altid vurderes, om netværksplejefamilien har behov for støtte eller supervision i forhold til at varetage plejeopgaven med barnet.

Netværksanbringelser er anbringelser hos familiemedlemmer eller andre fra barnets eller den unges netværk. Ordet netværksanbringelser anvendes – i stedet for slægtsanbringelser – for at understrege, at der ikke nødvendigvis skal være et biologisk bånd mellem barn og plejeforældre. Det centrale er, at der er en vis tilknytning mellem barn og plejeforældre.

Kilde: Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, nr. 9142 af 26/02/2019, pkt. 398

I matchningsprocessen vil barnets børnefaglige undersøgelse og handleplanen efter § 140, ganske som ved godkendte plejefamilier, også være styrende for en vurdering af, om den pågældende netværksplejefamilie kan imødekomme barnets eller den unges behov. Her er det ikke det generelle egnedetskriterium, der skal anvendes som godkendelseskriterium, men derimod barnets kontakt og relation til netværksplejefamilien. Det er derfor afgørende, at denne relation undersøges nøje. Det betyder, at kommunen ikke kan opstille generelle kriterier for godkendelse af netværksplejefamilier, men i hvert enkelt tilfælde skal foretage en vurdering af relationen mellem barnet eller den unge og den pågældende netværksplejefamilie.¹²¹

Når et barn eller en ung anbringes i netværket, involverer det ikke kun den netværksplejefamilie, hvor barnet anbringes, men hele barnets øvrige familie, der skal forholde sig til anbringelsen og de nye roller, anbringelsen medfølger. Denne proces kan medføre stærke følelser som skam, skyld og tvivl. Skam over at et barn i familien skal anbringes, skyld over ikke at tilbyde sig som netværksfamilie, og tvivl om hvordan den samlede familie skal støtte op i respekt for f.eks.

120 Lov om social service § 66 a, stk. 2

121 VEJ nr. 9142 af 26/02/2019

den søster eller datter, der skal have sit barn anbragt. Derfor er det vigtigt at inddrage hele familien i matchningsprocessen.¹²² Dette kan f.eks. ske via familierådslagning.¹²³

For mange børn og unge anbragt i netværkspleje gælder det, at familiemedlemmer omkring barnet eller den unge i en længere periode har vidst, at barnet eller den unge ikke har været i trivsel. Af en undersøgelse fra SFI fra 2009¹²⁴ fremgår det, at i op imod halvdelen af slægtsanbringelserne har barnets forældre/forælder forud for inddragelse af kommunen taget kontakt til den nye slægtsplejefamilie for at forhøre sig, om den pågældende familie vil tage barnet i pleje. Ligeledes har op imod halvdelen af slægtsplejeforældrene taget kontakt til barnets forældre forud for inddragelse af kommunen for at gøre opmærksom på, at de gerne ville tage barnet i pleje¹²⁵. Det betyder, at for mange forløb er matchningsprocessen ved netværkspleje allerede i gang, inden familierådgiveren begynder sit arbejde. Dette betyder, at familierådgiveren skal være opmærksom på og spørge ind til de logikker og refleksioner, der har været mellem familiemedlemmer om barnets behov og barnets relationer forud for kommunens deltagelse. Med andre ord skal familierådgiveren lave lige så grundig en undersøgelse, som hvis der ikke havde været nogen dialog i familien om anbringelse i slægten eller netværket.

Af Socialstyrelsens *Inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser*¹²⁶ er der udarbejdet interviewguide til netværksforældrenes egnethed, herunder med et særligt fokus på bedsteforældre. Der er også udarbejdet guidelines til undersøgelsen af plejebarnets tilknytning til netværksplejefamilien, ligesom inspirationsmaterialet behandler dilemmaer og tilknytning mellem plejebarn og netværksplejefamilie.

I forhold til kriterier for tilknytning fremhæves bl.a. for tilknytningspersoner, der ikke tilhører barnets familie, at følgende tre kriterier skal være opfyldt:

1. At personen yder fysisk og emotionel omsorg
2. At personen sørger for kontinuitet og konsekvens i barnets liv
3. At personen har en emotionel investering i barnet.¹²⁷

122 Se også Københavns Kommunes model for "det gode match", hvor inddragelse af børn og forældre i matchningsprocessen bl.a. omfatter forventningssamtaler med børn og forældre både før og efter anbringelsen. (Signe Bressendorf og Line Klyvø, Det gode match – erfaringer fra et projekt om inddragelse af børn og forældre i matchet til en plejefamilie, 2018)

123 Se mere herom i kapitel 7

124 Knudsen, 2009

125 Knudsen, 2009: 88

126 Se: <http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/inspirationsmateriale-til-arbejdet-med-netvaerksanbringelser>

127 Socialstyrelsen, 2011: 28

Familierådgiveren skal altså være opmærksom på at undersøge, om relationen mellem barnet og netværksplejeforældrene opfylder de tre kriterier.

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

Familieplejekonsulent kan spørge ind til følgende:

- Hvor længe har netværksplejeforældrene kendt plejebarnet?
- Hvad betyder plejebarnet for dem?
- Hvad betyder plejebarnet for deres egne børn?
- Hvilke perspektiver ser de for plejebarnet om 5 og 10 år?
- Hvordan ser de deres egen tilknytning til plejebarnet om 5 og 10 år?

Familieplejekonsulent kan undersøge netværksplejeforældrenes omsorgsevne for barnet ved at spørge ind til:

- Hvilken forståelse har netværksplejeforældrene for plejebarnets behov og plejebarnets families behov?
- Hvordan vil de, med deres relation til plejebarnets familie, navigere imellem, at der kan være konflikt mellem plejebarnets behov og plejebarnets forældres behov?
- Hvordan vil de inddrage "den anden side" af plejebarnets familie?
- Hvordan vil de støtte og trøste barnet, så plejebarnet også kan vise sorg og vrede mod den del af slægten eller netværket, som netværksplejefamilien måske også kommer fra?
- Hvordan vil de forholde sig til, at det kan blive legitimt for barnet at dele sin sorg og vrede?

Netværkspleje hos bedsteforældre

Et af de temaer, der er centralt at få belyst, når et barn skal matches i netværkspleje hos bedsteforældre er, hvordan bedsteforældre, der måske ikke formåede at være tilstrækkelige forældre for deres egne børn, eventuelt kan være det for deres børnebørn.

En netværksplejefamilie fortæller:

”Det at skulle godkendes til at blive netværksplejefamilie for vores barnebarn var både en rigtig svær proces og en forløsende proces. Det var svært at vente på afgørelsen, om vores barnebarn kunne bo hos os, og samtidig var det rigtig udfordrende og forløsende, at én fra kommunen satte os alle sammen til en drøftelse af, hvad der var sket med vores datter. Samtidig fik vi talt om, hvordan hun skulle blive ved med at være mor, og hvordan vores nye roller skulle være, da vi ikke længere bare kan være bedsteforældre, men nu også skal opdrage og sætte grænser”.

En vigtig del af denne samtale med familien er også at afdække bedsteforældrenes motivation for at få deres barnebarn i pleje. Derfor kan det være vigtigt at undersøge, om pligtfølelse skygger for en reel vurdering af, om de kan magte at have barnet i pleje. I den forbindelse kan det være nødvendigt at tale om, hvilken støtte bedsteforældrene skal have, for at barnebarnet kan anbringes hos dem, ligesom det kan være vigtigt at tale om, hvad barnet skal, hvis det ikke skal bo ved bedsteforældrene.

Det kan være en stor støtte for barnet og netværksplejefamilien, hvis der inden anbringelsen har været afholdt et møde,¹²⁸ hvor øvrige familiemedlemmer og andet netværk har aftalt, hvordan de hver især kan bidrage til at støtte op om anbringelsen. Det kan i den forbindelse være vigtigt at have et særligt fokus på, hvordan farens familie bliver involveret, hvis barnet anbringes i morens familie og omvendt.

128 Se evt. kapitel 7 om de netværksinddragende metoder

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Hvordan kan barnets familie inddrages i matchnings- og godkendelsesprocessen med henblik på at undersøge familiens ressourcer, herunder også de familiemedlemmer, som ikke skal have barnet anbragt?
- Er der modstand i dele af slægt og netværk mod valg af anbringelsessted?
- Hvordan vil netværksplejefamilien håndtere at samarbejde med offentlige myndigheder for at sikre det gode samarbejde?
- Hvilken form for støtte vil netværksplejefamilien have brug for ved opstart og over tid?
- Hvilken støtte vil barnets øvrige familie og netværk have brug for under anbringelsen?
- Hvordan vil der blive arbejdet med evt. loyalitetskonflikter for plejeforældrene?
- Hvordan vil der blive arbejdet med evt. modstand fra øvrige familiemedlemmer?

Opmærksomhedspunkter ved anbringelse hos bedsteforældre:

- Hvad betyder den nye rolle i relationen mellem bedsteforældre og barnebarn? Hvad bliver anderledes?
- Hvordan vil både barnets mor, far og eventuelle søskende blive inddraget og involveret?
- Hvad vil de nye roller betyde for relationerne mellem bedsteforældre og barnets forældre?
- Hvordan kan evt. øvrige børnebørn reagere og tilgodeses?

Matchning ved forhold som kan kræve en særlig opmærksomhed

Børn og unge, som står over for at skulle anbringes uden for hjemmet, har alle individuelle behov. I det følgende beskrives en række forhold, der kræver en særlig opmærksomhed i den individuelle matchningsproces. Det drejer sig om situationer, hvor det kommende plejebarn:

- er teenager
- har et fysisk eller psykisk handicap
- har anden etnisk baggrund end dansk
- er søskende, som anbringes sammen
- har været udsat for overgreb

Matchning mellem teenagere og plejeforældre

Anbringelse af teenagere i familiepleje kræver en særlig opmærksomhed, da unge går gennem en periode af deres liv, der udover anbringelsen også typisk vil rumme en løsrivelsesproces fra forældrene. De unge søger i puberteten og teenageårene efter en egen identitet, de oplever en krop i forandring, seksualiteten udvikles, og de har måske et forhold til en kæreste.

Gennem barndommen og ungdommen har forældre en betydelig, men varierende indflydelse. De er fortsat de væsentligste samspilspartnere og forandringsagenter for de unges selvopfattelse og identitet, om end processen er kompleks og også inkluderer mange samvirkende faktorer. I takt med at de unge løsriver sig fra forældrene, bliver de fleste unge del af en ny gruppe-sammenhæng, som medfører, at gruppen i højere og højere grad har indflydelse på den unges holdninger og værdier, men normen er, at de alligevel søger støtte ved forældrene sent i deres teenageår, og efter at de er flyttet hjemmefra.¹²⁹

Når unge anbringes i plejefamilie, udfordres relationen til forældrene. De unge kan stille spørgsmålstegn ved det, de fik med hjemmefra. De kan også blive vrede på deres egen familie, når de oplever en anden og mere positiv familiekonstellation i plejefamilien med andre regler, værdier, forventninger og normer. Det kan derfor, når den unge skal matches til en plejefamilie, være vigtigt at tale med plejefamilien om, hvordan de vil guide den unge til at kunne se nuancer og holde fast i gode oplevelser med deres forældre.

129 Spaten, 2014: 153-156. Bogen er en empirisk samling af kvantitative og kvalitative undersøgelser, der belyser unges identitet og selvopfattelse

For andre unge, der ikke ønsker at blive anbragt, kan udfordringerne i stedet være at undersøge, om plejeforældrene kan tilbyde den rette blanding af tålmodighed og tro på, at der under anbringelsen kan opstå en bæredygtig relation mellem den unge og plejefamilien.

Unge i dag er i almindelighed udfordret af på den ene side at skulle forme sin egen tilværelse og identitet mellem næsten grænseløse muligheder og individuelle valg om livsstil, forbrug, uddannelse mm. På den anden side oplever mange unge sig begrænset af deres situation, formåen, evner, økonomi mm.¹³⁰ Det gælder også unge, der skal anbringes i en plejefamilie. Udover at de som andre unge er spændt ud mellem valg og begrænsninger, skal de samtidig forholde sig til, at deres fundament og relationer til familie og søskende bliver ændret i forbindelse med anbringelsen. Spørgsmålet "hvem er jeg?" kan dermed få en helt anden dybde, og med en højere grad af kompleksitet end det der gælder for andre unge.

Hvordan kan en plejefamilie med fordel håndtere og understøtte den unge i den udfordrende teenagetid? Spaten peger på, via gennemgang af klassisk forskning om forældreskabet¹³¹, at de unge der opdrages med en autoritativ opdragelsesstil, oplever en højere grad af social accept, end unge, der befinder sig i andre former for opdragelsesstil. Den autoritative opdragelsesstil er karakteriseret ved, at forældrene stiller mange krav og udviser en høj grad af kontrol, samt viser meget varme, responsivitet og involvering i forhold til deres barn.

For en plejefamilie, der skal have en teenager i pleje, men også for de anbragte børn, der bliver teenager, mens de er hos deres plejefamilie, er det vigtigt at være i dialog om, hvordan plejeforældrene kan tilbyde den unge en familiestruktur, hvor den unge lærer at argumentere for sine holdninger. Der er tale om en mestring, som er en vigtig færdighed i voksenlivet. Afdelt deraf vil den unge lettere kunne leve op til de sociale konventioner, der er for samvær, og også blive accepteret i de sociale sammenhænge den unge befinder sig i.¹³²

I dialogen med plejefamilien bliver det derfor vigtigt for familieplejekonsulenten at afsøge, om plejefamilien kan balancere mellem at stille krav og have forventninger, invitere til dialog (med mulighed for argumentation) og samtidig give den unge plads til at udvikle sig både fysisk, socialt, psykologisk og seksuelt. Både inden for plejefamiliens rammer og udenfor i de sociale fællesskaber, den unge er en del af.

130 Illeris et al., 2009: 39

131 Spaten, 2014: 158-165. Bogen beskæftiger sig med kvalitative og kvantitative studier, og denne undersøgelsen omhandler en gruppe unge fra 14 - 18 år (N = 4100)

132 Spaten, 2014: 165

I forhold til unge og seksualitet kan det være vigtigt at tale med plejeforældrene, om hvordan de vil støtte den unge i forhold til deres spirende seksuelle udvikling. Generelt må plejeforældrene åbne op for samtale¹³³ også om den unges seksualitet. I Danmark er seksualundervisning obligatorisk i 0.-9. klasse¹³⁴, men den anbragte unge kan, udover at have behov for konkret viden om seksualitet, prævention m.m., også have behov for en øget guidning om, hvad det vil sige at være forelsket, være kærester, sætte grænser og have tæt kontakt med et andet menneske. Alt dette må plejeforældrene tage ansvaret for at støtte den unge i og ikke vente på, at den unge selv spørger til råds om. Det er dermed væsentligt, at plejeforældrene viser den unge, at det er tilladt at tale om også de intime ting, ligesom plejeforældrene må have en opmærksomhed på at kunne rumme den unges tanker og overvejelser uanset indholdet i disse.

Som en ikke uvæsentlig del af ungdomskulturen er det i forhold til matchning vigtigt at tale med plejefamilien om håndteringen af den unges mulige alkohol- eller rusmiddelforbrug. Selv for unge, der ikke er anbragt, er der så mange belastende præstationskrav og valgsituationer, at de unge kan få behov for at koble af og skeje ud.¹³⁵ Inden den unge flytter ind, kan det derfor anbefales, at plejeforældrene er oplyst om, hvilke erfaringer den unge har med alkohol og andre rusmidler, både sine egne erfaringer, men i lige så høj grad de erfaringer den unge har med sig fra sin egen familie. Nogle børn har oplevet stor utryghed i forbindelse med deres forældres misbrug, og dette kan reaktiveres blot ved, at de oplever, at plejeforældrene en dag f.eks. vil dele en øl.

Unge involvering og medbestemmelse

For unge, der skal anbringes, er det vigtigt at være i dialog med dem om deres ønsker og tanker om anbringelsen. De unge er ved at løsrive sig fra deres forældre, ligesom de skal finde deres egen identitet. Derfor er det af afgørende betydning, at de unge får mulighed for at deltage i den undersøgelse, der finder sted om muligt anbringelsessted. Hvad er det, der betyder noget for den unge, hvad er særligt vigtigt for den unge, hvilke tanker har den unge om fortsat kontakt til forældre, søskende og netværk, og hvad skal der til for, at det kunne fungere for den unge og dennes familie i den nye plejefamilie?

I deres søgen efter identitet har de unge brug for at blive imødekommet på en måde, så de har mulighed for at udvikle bærende relationer samt for at få tryghed og omsorg, så de kan trives og udvikle sig. Dette er særlig vigtigt, når unge som en naturlig del af deres udvikling løsriver

133 Larsen og Frederiksen, 2013: 17

134 Servicestyrelsen, 2011: 30

135 Illeris et al., 2009: 179

sig fra sine forældre. Denne løsrivelse kan opleves meget voldsom, når den sker i sammenhæng med en anbringelse, hvor den unge også fysisk fjernes fra sine forældre.

Nedenstående eksempel giver et billede på, hvordan det at følge den unges ønske om at forfølge håbet om en bæredygtig relation, skabte grundlag for ro, ændret adfærd og identitet.

En familierådgiver fortæller:

”En ung er droppet ud af skolen, er i misbrug og han laver kriminalitet. Hans forældre er skilt, og han trives ikke hos nogen af dem. Den unge knyttes til kommunens projekt, hvor der dels er skole og dels praktik på et værksted. Via den unges praktiksted, får han kontakt til ejeren. Kontakten mellem de to bliver så god, at den unge kommer mere og mere hos ejeren og dennes familie.

Den unge giver udtryk for at han gerne vil bo ved ejeren af værkstedet, og familierådgiveren vælger at bygge videre på denne relation. Der træffes afgørelse om en netværksanbringelse, idet ejeren og dennes kone indvilger i at prøve.

Den unge bor ved ejeren af praktikstedet i halvandet år, hvor han næsten ikke ryger hash, og hvor han ikke begår kriminalitet, ligesom han får et bedre forhold til sine forældre”.

Eksemplet viser også, at den unges selvbestemmelse og mulighed for at byde ind med et helt konkret forslag fik afgørende betydning for den måde, den unge levede sit liv, og de muligheder han greb i form af at minimere sit misbrug og stoppe med kriminalitet.

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Hvilken opdragelsesstil repræsenterer plejefamilien, og passer den til den unge?
- Hvordan kan plejefamilien balancere mellem at stille krav, udvise kontrol og samtidig vise varme og involvering?
- Hvordan kan plejefamilien fungere som en form for øvebane for den unges voksenliv? En øvebane, hvor der fokuseres på den unges evne til dialog og argumentation, og som den unge kan lære af til sit senere selvstændige liv?
- Hvordan vil plejefamilien konkret tale om alkohol, seksualitet, kærester mm.?
- Hvordan vil plejeforældrene f.eks. forholde sig til deres eget forbrug af alkohol? Og hvordan vil de agere, når/hvis den unge begynder at drikke alkohol?
- Hvordan involveres den unge i plejefamiliens hverdagsliv?
- Hvordan kan den unges behov tilgodeses?
- Hvordan kan den unge få medbestemmelse i plejefamilien?

Matchning mellem børn/unge med en funktionsnedsættelse og plejeforældre

Når børn og unge med psykisk og/eller fysisk funktionsnedsættelse¹³⁶ skal anbringes i plejefamilie, kræver det en særlig opmærksomhed i matchningen.

Andelen af børn og unge med psykiske og/eller fysiske funktionsnedsættelser er højere blandt anbragte børn end blandt ikke-anbragte jævnaldrende.¹³⁷

Forskningen¹³⁸ dokumenterer, at forældre med børn med psykiske og/eller fysiske funktionsnedsættelser har en særlig stor opgave. Det er krævende for plejeforældre at kunne guide og støtte et barn med funktionsnedsættelse. I alle plejefamilier arbejdes på at fastholde kammeratskaber og kontakt til familie og netværk, men plejeforældre med børn med funktionsnedsættelser må udover dette også arbejde med at mestre og kompensere for barnets funktionsnedsættelse samtidig med at have fokus på barnets udvikling (habilitering). Nogle børn med

136 I dette afsnit anvendes psykisk og/eller fysisk funktionsnedsættelse om de typer af handicap, som giver varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne. Begrebet dækker her over diagnoser som udviklingshæmning, tilknytningsforstyrrelse, ADHD, autisme-spektertilstande, omfattende psykiske lidelser såvel som spasticitet, CP og lignende

137 Egelund et al., 2009: 91 – 102

138 Bengtsson, Hansen og Røgeskov, 2011: 14

funktionsnedsættelse kræver døgnbemanning eller tæt støtte af plejeforældrene, hvorved plejeforældrenes indbyrdes forhold kan belastes.

Et barn med funktionsnedsættelser kan stille store krav til plejeforældrene, som vedvarende skal kunne rumme barnet eller den unge. Det kan f.eks. være et barn, der gentagne gange spørger om det samme eller har høje lyde, som kan påvirke de øvrige medlemmer af plejefamilien. Dette skal plejefamilien kunne håndtere, f.eks. ved at finde strukturer, der gør, at såvel plejebarnet som plejefamiliens medlemmer kan være i det. Ligeledes kan det også undersøges, om plejeforældrene kan være skærmende sammen med barnet, så barnet i perioder med megen uro, får mindsket stimuli udefra og f.eks. får tryghed ved at være sammen med den ene plejeforælder. Dette vil kræve, at plejeforælderen kan være alene sammen med barnet i mange timer, hvor der måske ikke er den nære kontakt med plejeforældrens egne børn. Det er derfor væsentligt at undersøge, hvordan plejeforældrene vil håndtere en situation, hvor plejebarnet kan have dette behov.

Plejeforældrene skal også kunne tilpasse krav og forventninger til plejebarnets forudsætninger. Det kræver, at plejeforældrene har en indgående forståelse for, at barnets udgangspunkt for at mestre opgaver måske er anderledes end jævnaldrendes. Plejeforældrene må kunne reflektere over, hvad der kan forventes af barnet eller den unge i forhold til dennes funktionsnedsættelse og kunne tilpasse krav og forventninger hertil. Plejeforældrene må også have forståelse for, at plejebørnenes funktionsniveau kan svinge fra dag til dag eller forværres, hvis barnet oplever øget stress i sit liv.¹³⁹ Dette betyder i praksis, at plejeforældrene må arbejde med fleksible dagsstrukturer¹⁴⁰ samt kravtilpasning¹⁴¹ på baggrund af plejebarnets aktuelle dagsform.

Alt i alt stiller et plejebarn med psykisk og/eller fysisk funktionsnedsættelse særlige krav til plejeforældrenes kompetencer til at kunne lytte til barnet, se barnets behov og kunne tilpasse omgivelserne i plejefamilien hertil, så der skabes de bedste forudsætninger for barnets udvikling og trivsel. Børn og unge med handicap vil i mange tilfælde skulle anbringes i en specialiseret plejefamilie.

139 Se Tema: familiestruktur og familiedynamik i dette kapitel – her beskrives forøget stressniveau hos plejebragte børn. Elvén et al., 2012, påpeger, at børn og unge med psykisk og/eller fysisk funktionsnedsættelse generelt har et forøget stressniveau. Det kan derfor antages, at dette er endnu højere hos disse børn inden, og for nogle mens, de er i pleje

140 Trillingsgaard, 1991: 98

141 Elvén, 2010, kapitel 3

Af FN's handicapkonvention fremgår det særligt for børn jf. kapitel 7, at:

4. Deltagerstaterne skal træffe alle nødvendige foranstaltninger til at sikre, at børn med handicap fuldt ud kan nyde alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige fod med andre børn.
5. I alle foranstaltninger vedrørende børn med handicap skal barnets tarv komme i første række.
6. Deltagerstaterne skal sikre børn med handicap retten til frit at udtrykke deres synspunkter i alle forhold vedrørende dem selv på lige fod med andre børn, idet børnenes synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med deres alder og modenhed, samt ret til at modtage handicap- og alderssvarende bistand for at virkeliggøre denne ret.

Kilde: FNs konvention om rettigheder for personer med handicap¹⁴²

I en undersøgelse¹⁴³, fra København Kommunes Videnscenter for Anbragte Børn og Unge rettes blikket mod børn og unge med psykisk og/eller fysisk funktionsnedsættelse anbragt i familiepleje. Undersøgelsen er omfattende og omhandler både aflastnings- og døgnpleje. Alene på døgnområdet har 122 børn og unge og 264 plejefamilier deltaget. Endvidere har både familierådgivere og familieplejekonsulenter deltaget i undersøgelsen. Formålet med undersøgelsen var at tilvejebringe viden om, hvordan børn og unge med psykisk og/eller fysisk funktionsnedsættelse trives, samt hvilke udfordringer der eventuelt er knyttet til disse pleje- og aflastningsforhold. Derudover var et vigtigt formål at få viden om, hvordan kommunerne bedst kan støtte op om disse forhold¹⁴⁴.

142 Bkl nr. 35 af 15/09/2009

143 Alstrup et al., 2016

144 Alstrup et al., 2016: 9

Undersøgelsen bekræfter, at plejefamilier til børn med psykisk og/eller fysisk funktionsnedsættelse arbejder med de samme indsatsområder, som plejefamilier med børn uden diagnoser. Det drejer sig om de kriterier, der er behandlet først i dette kapitel. Udover dette skal plejefamilier til børn og unge med funktionsnedsættelser være i besiddelse af nogle helt særlige kompetencer, idet de skal:

- Være indstillede på at tilegne sig ny viden og inddrage denne i deres samspil med barnet
- Være indstillede på at tilegne sig ny viden om konkrete funktionsnedsættelser og relevante pædagogiske indsatser, og inddrage denne i deres samspil med barnet
- Være indstillede på at delagtiggøre børn og unge med begrænset eller manglende sprog eller lavt kognitivt funktionsniveau i familiens daglige samvær og gøremål, selvom kommunikation må foregå på andre måder end de gængse og umiddelbart kan være en udfordring
- Være fleksible og kunne omstille sig og ændre deres daglige rutiner og gøremål
- Kunne tilsidesætte egne behov på baggrund af barnets eller den unges funktionsnedsættelse
- Kunne være særligt tålmodige og kunne acceptere, at børnene og de unges udvikling kan være langsom, stagnerende eller endda gå tilbage.¹⁴⁵

Dertil kommer, at det ikke kun gælder plejefamilien, men ligeledes plejefamiliens egne børn, som i udtalt grad skal kunne rumme, at plejebarnet har nogle anderledes udfordringer.

fortsættes næste side »

En dreng i undersøgelsen fortæller:

"Jeg har ikke sådan decideret sagt, jeg har en plejebroder, jeg siger, jeg har en lillebroder. Så siger jeg så, han er ikke min rigtige lillebroder, han er en plejebroder, ikke, men jeg ser ham som rigtig broder. Og så fortæller jeg så, hvis jeg så har nogle, der skal komme på besøg, fortæller jeg om, hvordan han er, fordi der er jo nogle, der ikke sådan ... De skal være forberedte på, at han er lidt anderledes, fordi når han skal hilse på folk, så kan han godt lide at røre ved folks hænder, og når de kommer igen, så skal han lige røre igen, så ok, så kan han slappe af, fordi så kender han personen. Så der har jeg bare fortalt, hvad han fejler, og at han er sådan her, og det skal de lige være opmærksomme på, ikke. Og når jeg har haft nogle piger på besøg ikke, og sådan noget, hvis de har halskæder eller armbånd eller sådan noget, så skal de passe på, fordi han kan godt lide at pille, og han er rigtig god til at ødelægge sådan nogle små ting. Han piller rigtig meget. Så det har jeg fortalt dem, inden de kommer, ikke".

Drengen skal dermed tage ansvar for situationen og forberede sine venner på, at han har en lillebroder, der gør nogle ting, som de ikke er vant til.

Kilde: Alstrup et al., 2016, Børn og unge med kronisk sygdom eller handicap i familiepleje: 133

Ved matchning af børn og unge med psykisk og/eller fysisk funktionsnedsættelse til en plejefamilie er det således ikke kun vigtigt at inddrage og undersøge plejeforældrene, men også plejefamiliens egne børns robusthed og evne til at skabe forståelse og accept af det kommende barn. Dette kan bl.a. ske ved at samtale med børnene uden deres forældre og lade det være en samtale, hvor det er fuldt legitimt, at plejefamiliens egne børn får mulighed for at give udtryk for deres bekymringer ved en kommende anbringelse.¹⁴⁶

146 Læs evt. mere om børnesamtalen i kapitel 6 og om plejefamiliens egne børn i kapitel 10

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Hvordan ser plejefamilien på plejebarnet med funktionsnedsættelse og barnets ressourcer?
- Hvordan kan plejeforældrene konkret mestre at være en familie med et barn med funktionsnedsættelse?
- Har plejefamilien kendskab til pædagogiske metoder/redskaber i forhold til konkrete funktionsnedsættelser?
- Hvorvidt matcher plejefamiliens hverdagsstruktur plejebarnets behov?
- Hvordan kan plejefamilien tilpasse sig plejebarnets skiftende situationer og svingende funktionsniveau? Kan plejeforældrene f.eks. justere krav og forventninger til barnet afhængigt af barnets aktuelle dagsform og generelle forudsætningsniveau, som kan være anderledes end for jævnaldrende?
- Hvordan kan plejefamilien håndtere evt. at skulle kunne anvende andre kommunikationsformer i familien end de gængse?
- Hvordan vil plejeforældrene håndtere plejebarnets sociale situation, herunder anderledeshed og evt. ensomhed?
- Hvordan vil plejefamilien kunne varetage evt. hjemmetræning og anden særlig støtte/behandling?
- Hvordan kan plejefamilien tilpasse og omsætte fagprofessionelles råd og de pædagogiske indsatser til gavn for barnet?
- Hvordan vil plejefamiliens egne børn være involveret i anbringelsen, og hvordan vil deres position i plejefamilien være?

Matchning mellem børn/unge med minoritetsbaggrund og plejeforældre

Når børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk skal anbringes i plejefamilie, følger der en forpligtelse til at være opmærksom på netop disse børns særlige behov, herunder at børnene har ret til at bevare deres kultur, religion og sprog.¹⁴⁷

For at barnet kan bevare sit sprog, etniske, kulturelle og religiøse baggrund, kan det være hensigtsmæssigt, at barnet anbringes i en plejefamilie, der kan opfylde disse krav. Det er imidlertid ikke altid muligt at finde en egnet plejefamilie, der kan leve op til alle disse krav, og børnene bliver derfor ofte anbragt i familier, som har en anden etnisk baggrund end den, plejebørnene har. Hvis børn og unge anbringes i plejefamilier, hvor ingen taler barnets modersmål eller kender til dets kultur og religion, skal der tænkes i kompensation herfor. SFI har fundet, at en tredjedel

147 BKL nr. 6 af 16/01/1992 FN's Børnekonvention

af de små børn med minoritetsbaggrund, der er anbragt uden for hjemmet, ikke har dansk som modersmål. Hvis der ikke tænkes i at støtte barnet i at tale sit sprog, kan konsekvensen blandt andet blive, at anbragte børn med etnisk minoritetsbaggrund efter et par års anbringelse ikke længere kan kommunikere med deres forældre.¹⁴⁸

Kompensation for sprog og kultur kan f.eks. være modersmålsundervisning, tæt kontakt til barnets familie og netværk eller kontakt til lokale foreninger, hvor barnets sprog og kultur er repræsenteret.

Det kan også være vigtigt at have en opmærksomhed på, om plejefamilien skal tilbydes brug af tolk i samarbejdet med barnets familie og netværk, så det ikke bliver barnet, der skal forestå tolkningen mellem forældre og plejeforældre.

Forskningen¹⁴⁹ har endvidere beskæftiget sig med årsagerne til, at et barn eller en ung med minoritetsbaggrund placeres i plejefamilie. Forskningsoversigten fremhæver bl.a., at:¹⁵⁰

- Forandringer og brud forårsaget af migration, familiesammenføring og tilpasning til et nyt samfund er medvirkende til, at børn og unge er særligt sårbare.
- Anbringelse af børn og unge fra etniske minoriteter er delvist relateret til konflikter mellem generationerne.
- Mellem kommunernes sagsbehandling og minoritetsforældrene tegner der sig et billede af et typisk kulturmøde, som er karakteriseret ved kommunikationsproblemer, forskellige måder at forstå og håndtere familiespørgsmål på samt forskellige værdier og fordomme i forhold til hinanden.
- De professionelle efterlyser teknikker til at forbedre samarbejdet med forældrene.

Med denne viden for øje kan det ved matchningen være vigtigt at rette opmærksomhed på, hvordan både barnet og forældrene forstår baggrunden for anbringelsen og på det mulige kulturelle og religiøse konfliktniveau, der kan være mellem forældre og børn. Det kan f.eks. være en ung pige, der selv retter henvendelse til kommunen med et ønske om at blive anbragt, da hun føler sig fastlåst i regler og normer og måske udsættes for overgreb fra familiemedlemmer. Pigen ønsker at leve et ungdomsliv på lige vilkår med sine veninder, mens pigens forældre kan

148 Egelund & Andersen, 2004: 333

149 Backe-Hansen et al., 2010, har lavet en forskningsoversigt, der udspringer af et delopdrag i Forsterhjem for barns behov. Forskningsresultaterne er fra 1980 – 2009, og favner den forskning, der er publiceret på norsk, dansk, svensk og engelsk (europæisk)

150 Backe-Hansen et al., 2010: 38

opleve, at de med deres regler og normer netop beskytter og yder omsorg for deres datter. Hvis der træffes afgørelse om anbringelse, er det vigtigt, at plejefamilien kan balancere mellem barnets ønsker og drømme for fremtiden og forældrenes ønske om beskyttelse af datteren samt det kontroltab, forældrene kan opleve ved, at datteren skal anbringes. Endvidere skal plejefamilien kunne balancere mellem at repræsentere danske værdier og normer samtidig med, at de skal sætte sig ind i barnets kultur og religion, herunder det at skulle holde barnets og familiens helligdage og traditioner. Det kan f.eks. ske ved at invitere barnets familie og netværk hjem til plejefamilien og sammen gennemføre religiøse ritualer mm.

Det kan være nødvendigt at anvende tolk, da sprogbarrierer mellem plejefamilie og barnets familie kan være omfattende. Endvidere kræver det stor indsigt i barnets forhold til sin familie og netværk for at kunne vurdere, hvornår barnet kan og skal varetage en funktion som tolk. Der må derfor være opmærksomhed på, at familierådgiveren ved matchningen tager stilling til omfanget af tolk mellem plejefamilien og familierådgiveren.¹⁵¹

I undersøgelsen af, om en plejefamilie er det rette match til et barn eller en ung med minoritetsbaggrund, må der udover de kriterier, der er nævnt i starten af dette kapitel, i udpræget grad være fokus på, om plejefamilien kan navigere i to kulturer og nogle gange i to religioner. Det kan derfor også være vigtigt at undersøge, hvordan plejefamilien vil imødekomme mulige modsatrettede krav og ønsker fra hhv. barn og forældre. Det kan f.eks. være omkring mad, hvor barnets forældre ønsker, at barnet spiser noget bestemt, mens barnet ikke ønsker at følge bestemte regler. Det kan være forhold omkring kærester, uddannelsesniveau, sprog, fritidsinteresser mm.

151 Københavns kommune har lavet en vejledning i anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje, hvor der bl.a. er et afsnit om arbejdet med tolke. <https://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/vejledning-i-anbringelse-af-boern-med-etnisk-minoritetsbaggrund.pdf>

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Hvordan kan plejefamilien arbejde med at sikre kontinuitet omkring barnets kultur, sprog og religion?
- Skal der iværksættes særlige tiltag, der sikrer, at anbringelsen ikke stiller barnet ringere end andre anbragte børn?
- Hvordan kan plejebarnet opretholde kompetence til at tale forældrenes sprog?
- Hvordan kan plejefamilien samarbejde med forældrene på tværs af sociale, kulturelle, religiøse og sproglige skel?

Matching ved søskendeanbringelser

Relationen mellem søskende kan være særlig betydningsfuld for børn anbragt uden for eget hjem. Søskende, hvoraf én eller flere er anbragt uden for hjemmet, deler en ofte turbulent barndom, som de også kan være fælles om voksne, hvis de har fået mulighed for at bevare relationerne og etablere et meningsfuldt fællesskab med hinanden under anbringelsen.

I undersøgelsesrapporten *“Teenagere i familiepleje – set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv”*¹⁵² peger 42 pct. af de adspurgte unge på deres søskende, som dem, de er særligt knyttet til og har lettest ved at dele bekymringer, følelser og tanker med, da de har oplevet mange af de samme ting.

I serviceloven står følgende:

*“Hvis barnet eller den unge har søskende, der er anbragt uden for hjemmet skal kommunalbestyrelsen vælge samme anbringelsessted, med mindre de øvrige søskendes eller barnets eller den unges behov eller andre væsentlige forhold taler imod dette”.*¹⁵³

Der skal altså i videst muligt omfang vælges samme anbringelsessted til søskende, der er anbragt eller skal anbringes, så muligheden for at bevare nære og kontinuerlige relationer under og efter opvæksten styrkes. Hvor barnet har behov, der er forskelligt fra de øvrige søskendes, skal der derfor ved matching tages højde for plejefamiliens kompetencer og ressourcer til at kunne

152 Larsen, Frederiksen og Klyvø, 2012: 147

153 Lov om social service § 68 b, stk. 3

varetage alle børnenes særlige behov og udviklingsmål i overensstemmelse med de individuelle handleplaner.

Matchning mellem børn/unge, der har været udsat for vold eller seksuelle overgreb, og plejeforældre

I dette afsnit gennemgås opmærksomhedspunkter ved matchning af plejeforældre og børn/unge, der har været udsat for overgreb. Med overgreb menes både vold af enhver art og seksuelle overgreb. Desuden er der et afsnit om, hvordan man i plejefamilien skal være opmærksom på barnets/den unges særlige behov, og hvilken viden det kræver af plejeforældrene.

Definition af vold

Vold er en handling eller trussel, der – uanset formålet – kan krænke en anden persons integritet, eller som skræmmer, smerter eller skader personen – uanset om personen er et barn eller en voksen. Volden kan have samme effekt på andre personer, der overværer eller overhører handlingen. Volden kan både være en bevidst handling eller en handling, der sker i affekt. Handlingen overskrider endvidere samfundets love og normer.

Uanset typen af vold, der begås mod et barn, så er der tale om, at barnet udsættes for en adfærd fra forældrene eller andre omsorgsgivere, som er ødelæggende for, eller forhindrer udviklingen af et positivt selvbillede hos barnet. Enhver form for vold bringer barnets udvikling og sundhed i fare.¹⁵⁴

Psykisk vold

Pr. 1. april 2019 har Folketinget vedtaget en kriminalisering af psykisk vold og side-stiller dermed denne type vold med fysisk vold og seksuelle overgreb.¹⁵⁵

154 Socialstyrelsen.dk, 2013. Denne forståelse af vold begået mod børn ligger i forlængelse af børnekonventionen, hvor barnets integritet og ret til sund udvikling er central. Definitionen indebærer, at et barn eller en ung har ret til at blive beskyttet mod vold

155 LOV nr. 329 af 30/03/2019, Lov om ændring af straffeloven og forskellige andre love (Selvstændig bestemmelse om psykisk vold)

WHO's definition af psykisk vold

"Et gentaget mønster af utilstrækkelig omsorg og støtte fra omsorgsgiver, der inkluderer handlinger, der viser barnet, at det er værdiløst, skadet, uelsket, uønsket eller kun brugbart for andres behov".¹⁵⁶

Definition af seksuelle overgreb

"Der er tale om seksuelt overgreb, når et barn inddrages i seksuelle aktiviteter, som det ikke kan forstå rækkevidden af, udviklingsmæssigt ikke er parat til og derfor ikke kan give tilladelse til og/eller aktiviteter af denne karakter, der overskrider samfundets sociale og retslige normer"¹⁵⁷

Børn og unge, der bliver anbragt i plejefamilien, har ofte en lang historik med utrygge opvækstvilkår. En del kan have oplevet vold og seksuelle overgreb i familien. De kan enten selv have været udsat for krænkelser af fysisk/psykisk karakter eller have overværet vold mellem de voksne¹⁵⁸. I en undersøgelse fra 2007 foretaget af SISO¹⁵⁹ angiver anbringelsessteder, og herunder også plejeforældre, at de ikke altid får information om, at barnet har været udsat for seksuelle overgreb. Det er imidlertid afgørende for plejefamiliens mulighed for at varetage pleje- og omsorgsopgaven over for barnet/den unge, at denne viden, såfremt den foreligger hos familieplejekonsulenten, indgår som et vigtigt led i matchningsprocessen. Er dette ikke en del af matchningsprocessen, kan det være en afgørende faktor for et ikke-planlagt ophør af anbringelsen.

Det er vigtigt for plejebarnets trivsel og udvikling, at det i matchningsprocessen grundigt vurderes, hvordan plejefamilien på både den korte og lange bane kan skabe ro og balance i barnets/den unges liv. Her kan det undersøges, hvordan plejefamilien vil forholde sig til egen følelsesmæssig involvering i barnet og dets historie. Hvordan vil de forholde sig, hvis barnet fortæller indgående og detaljeret om overgrebet? Hvordan vil plejeforældrene f.eks. forholde sig, hvis de sammen med barnet tilfældigt møder krænkeren/voldsudøveren? Vil plejeforældrene kunne

156 WHO (1999) *International statistical classification of diseases and related health problems*. Geneve, World Health Organization

157 SISO og Socialstyrelsen, 2014: 6, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/den-professionelle-tvivl-tegn-og-reaktioner-pa-seksuelle-overgreb-mod-born-og-unge>. Se desuden straffelovens kapitel 23 og 24, <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=181992>

158 Lyk-Jensen et al., 2017, *Børn, der oplever vold i familien – omfang og konsekvens*. SF17:02 samt Hagelquist, 2012, *Mentalisering i mødet med udsatte børn*, Hans Reitzels Forlag

159 SISO og Socialstyrelsen, 2007: *Seksuelle overgreb mod børn og unge anbragt uden for hjemmet eller i afdækning*. En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af omfang og karakter af seksuelle overgreb

tackle at håndtere egne holdninger og tanker om volden/overgrebet, samtidig med at de skal hjælpe barnet?

Det kan også være væsentligt at undersøge, hvordan plejeforældrene vil tale med barnet eller den unge om overgrebet. Her kan familieplejekonsulenten undersøge, hvorvidt plejeforældrene kan balancere mellem at være åbne og nysgerrige og at kunne vurdere sin egen rolle. Barnet kan ofte være tilbageholdende med at fortælle om overgrebet. Barnet kan været blevet truet til tavshed og vil kunne frygte evt. konsekvenser af at fortælle om overgrebene. Samtidig kan barnet være motiveret for at fortælle om det oplevede, fordi barnet ønsker, at overgrebene skal stoppe. Derfor skal barnet mødes med en åbenhed og nysgerrighed, så det har mulighed for at tale om det, det har oplevet.^{160,161}

En samtale med et barn kan opstå spontant på baggrund af barnets udsagn eller adfærd. Det anbefales at undgå vurderinger og konklusioner, men blot forholde sig overordnet nysgerrig og opmærksom og samtidig undgå at lade sig påvirke af egne følelser i forhold til det, barnet gør eller fortæller.¹⁶²

Det kan desuden undersøges, hvilken viden plejeforældrene har om seksualitet og bekymrende seksuel adfærd. Kan de f.eks. skelne mellem almindelig børneseksualitet og bekymrende adfærd?¹⁶³ Uden den viden kan plejeforældrene måske tolke det som en uhensigtsmæssig adfærd, hvor barnet blot forholder sig undersøgende og nysgerrigt til dets krop på lige fod med jævnaldrende, der ikke har været udsat for overgreb. Omvendt kan plejeforældrene overse en bekymrende adfærd og tolke det som almindelig børneadfærd, men hvor der i realiteten er tale om en seksuelt bekymrende adfærd¹⁶⁴. Samtidig er det væsentligt at undersøge, hvordan plejeforældrene kan guide og støtte barnet/den unge i hensigtsmæssig, social adfærd, hvor han eller hun kender egne og andres grænser. Hvordan vil plejeforældrene f.eks. forholde sig, hvis plejebarnet udviser grænseoverskridende adfærd overfor plejefamiliens egne børn? Hvad vil plejeforældrene sige til både plejebarn og egne børn i forbindelse med en tænkt situation som denne?

160 Socialstyrelsen, 2017. *Vold og seksuelle overgreb mod børn med handicap – Håndbog om forebyggelse, opsporing og håndtering*

161 Socialstyrelsen, 2018. *Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge – En guide til plejefamilier om forebyggelse, opsporing og håndtering*

162 Se artikel på Vidensportalen: <https://vidensportal.dk/temaer/seksuelle-overgreb/at-tale-med-born-om-overgreb>

163 Se artikel på Vidensportalen om børns seksuelle udvikling: <https://vidensportal.dk/temaer/seksuelle-overgreb/borns-seksuelle-udvikling>

164 Familieplejekonsulenten kan søge inspiration i Januscentrets bekymringsbarometer for at afdække almindelig og bekymrende adfærd http://januscentret.dk/wp-content/uploads/Januscentret_bekymringsbarometer_online.pdf

Ovenstående elementer kan, udover at være en væsentlig del af matchningsprocessen, anses som en nødvendig del for at forberede plejefamilien på modtagelsen af et barn, der har været udsat for overgreb. Plejeforældrene kan forberede sig til at håndtere eventuelle situationer med barnet ved at have overvejet forskellige scenarier om problemstillingen, hvilket vil styrke det gode anbringelsesforløb og forebygge et ikke-planlagt ophør af anbringelsen.

Plejeforældrene har skærpet underretningspligt

Det er vigtigt at understrege over for plejeforældrene, at de ikke blot har almindelig underretningspligt jf. servicelovens § 154, men har skærpet underretningspligt jf. servicelovens § 153 og dermed skal underrette kommunen ved mistanke om overgreb, f. eks. under samvær med barnets forældre eller andre. Plejeforældrene har ligeledes mulighed for at underrette direkte til Ankestyrelsen jf. serviceloven § 65, stk. 5. Dette kan ske, hvis plejeforældrene allerede har underrettet kommunen, men har en oplevelse af, at kommunen ikke iværksætter foranstaltninger, eller at barnet eller den unge ikke får tilstrækkelig hjælp. I de tilfælde, hvor det er forældre, bonusforældre eller papforældre, der er under mistanke for at begå overgreb mod barnet, må plejeforældrene ikke orientere forældrene om, at der er mistanke om, at barnet udsættes for overgreb jf. serviceloven § 155 a, stk. 2. Plejeforældrene må heller ikke orientere om, at der er eller vil blive sendt en underretning. I disse situationer vil det være familierådgiveren, der har opgaven med at orientere forældrene.

Underretningspligt

§ 153. Personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, skal underrette kommunalbestyrelsen, hvis de under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage,

1. at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte,
2. at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte på grund af de vordende forældres forhold,
3. at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte på grund af barnets eller den unges ulovlige skolefravær eller undladelse af at opfylde undervisningspligten, eller
4. at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for overgreb.

fortsættes næste side »

Stk. 2. Social- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om underretningspligt for andre grupper af personer, der under udøvelsen af deres erhverv får kendskab til forhold eller grund til at antage, at der foreligger forhold, som bevirker, at der kan være anledning til foranstaltninger efter denne lov. Social- og indenrigsministeren kan endvidere fastsætte regler om, at andre grupper af personer har underretningspligt efter stk. 1, nr. 2, i forbindelse med aktiviteter uafhængigt af deres erhverv.

§ 154. Den, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år fra forældres eller andre opdragers side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunen.

§ 65. Ankestyrelsen kan af egen drift tage sager om særlig støtte til børn og unge op, når det må antages, at en kommunalbestyrelse i en konkret sag ikke har foretaget de fornødne sagsbehandlingskridt eller ikke har truffet de fornødne afgørelser i overensstemmelse med barnets eller den unges bedste. Ankestyrelsen kan da pålægge kommunalbestyrelsen at foretage de fornødne sagsbehandlingskridt eller at træffe de fornødne afgørelser.

Stk. 2. Hvis der er behov for foranstaltninger efter §§ 52 eller 52 a og kommunalbestyrelsen undlader at iværksætte disse i fornødent omfang, kan Ankestyrelsen selv træffe en foreløbig afgørelse om foranstaltninger.

Stk. 3. Ankestyrelsen kan endvidere selv træffe afgørelse efter §§ 51, 58, 63 og 68 a.

Stk. 4. Ankestyrelsen kan pålægge kommunalbestyrelsen at gennemføre afgørelser efter stk. 1-3 og kan desuden bestemme, at afgørelserne skal gennemføres inden for en nærmere angivet tidsfrist, når det må anses for nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges bedste.

Stk. 5. Hvis borgere, fagpersoner eller andre har grund til at antage, at kommunalbestyrelsen ikke har foretaget eller truffet de i loven foreskrevne fornødne sagsbehandlingskridt eller afgørelser i overensstemmelse med barnets eller den unges bedste, kan disse underrette Ankestyrelsen. Ankestyrelsen vurderer herefter, om der er grundlag for at tage sagen op efter stk. 1.

Plejefamiliens fortsatte arbejde med barnet/den unge, der har været udsat for seksuelle overgreb

Anbragte børn og unge er i særlig risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb. Undersøgelser peger på at anbragte børn har to til tre gange højere risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb.¹⁶⁵ De utrygge opvækstvilkår samt den manglende stabilitet og omsorg kan betyde, at det anbragte barn fortløbende har særlige behov for omsorg og opmærksomhed,¹⁶⁶ som det måske søger opfyldt i uhensigtsmæssige relationer. Relationer, der måske på overfladen giver barnet/den unge det, han eller hun umiddelbart søger, men som er risikofyldte i forhold til grænseoverskridende seksuel adfærd, fordi plejebarnet måske ikke kender egne og andres grænser særligt godt. Samlet set betyder det, at barnet eller den unge kan være i risiko for igen at blive udsat for vold og seksuelle overgreb i en søgen efter interesse, varme og omsorg, hvilket giver de professionelle og plejefamilien en stor opgave at håndtere.

Nogle børn og unge bliver anbragt, fordi det er blevet kendt, at de er blevet eller bliver udsat for vold eller seksuelle overgreb.¹⁶⁷ Andre børn og unge fortæller først om de overgreb, de har været udsat for, når de er i trygge rammer, f.eks. hos en plejefamilie.¹⁶⁸

Zeuthen et al.¹⁶⁹ har undersøgt, hvor kendskabet til det seksuelle overgreb kommer fra, og ved langt de fleste tilfælde findes den viden, fordi barnet/den unge selv har fortalt om overgrebet. Zeuthen beskriver, at man kan: *"konkludere, at børn skal fortælle, for at voksne lytter"*.¹⁷⁰ Dette kræver af plejefamilien, at de vedvarende stiller sig selv til rådighed som samtalepartner for barnet eller den unge, som måske i starten ikke vil fortælle om dets tidligere oplevelser. Med tid, trykthed og tillid i plejefamilien kan det udgøre rammerne, der gør det muligt for et plejebarn at fortælle om overgreb, hvorfor det er vigtigt, at plejebarnet oplever, at plejeforældrene kan rumme dets fortællinger om overgreb.

For nogle plejebørn kan en direkte tilgang til emnet virke intimiderende, hvorfor det kan være nødvendigt, at plejeforældrene overvejer deres måde at invitere plejebarnet til fortrolighed. Det kan være, at plejeforældrene må overveje sine udtalelser om overgreb, f.eks. i forbindelse med

165 Sullivan & Knutson, 2000, *Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study*. Child Abuse & Neglect, 24 (10) 1257-1273). Mehilbye, 2006, *Seksuelle overgreb på børn og unge på døgninstitution – omfang*. AKF forlaget. SISO og Socialstyrelsen 2007, *Seksuelle overgreb mod børn og unge anbragt uden for hjemmet eller i aflastning. En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af omfang og karakter af seksuelle overgreb*

166 SISO og Socialstyrelsen, 2014, *Den professionelle tvivl*

167 Zeuthen, 2012

168 Se artikel på Vidensportalen om tegn og reaktioner på traumatisering hos børn, der udsættes for vold <https://vidensportal.dk/temaer/boern-der-oplever-vold/tegn-og-reaktioner-pa-traumatisering-hos-born-der-udsattes-for-vold>

169 Zeuthen, 2012

170 Zeuthen, 2012

tilfældige episoder som nyheder om overgreb eller tv-udsendelser om anbragte børn. Disse episoder er oplagte muligheder for plejeforældrene til at signalere overfor plejebarnet, at de kan rumme, hvis det gerne vil tale om egne oplevelser.

Samtidig er det væsentligt i supervision og uddannelse af plejeforældrene at fokusere på plejeforældrenes roller og funktion som netop plejeforældre og ikke som terapeuter for barnet. Dvs. at plejeforældrene skal kende egne (fag)grænser og vide, hvornår de skal bede familierådgiveren om hjælp til, at barnet henvises til specialiserede fagfolk som f.eks. en psykolog med viden om seksuelle overgreb.

Opmærksomhedspunkter, der kan undersøges:

- Er plejeforældrene velinformerede om plejebarnets tidligere oplevelser med vold og seksuelle overgreb?
- Er plejeforældrene rustet til at have en særlig opmærksomhed på, om der fortsat kan være en risiko for overgreb på plejebarnet, f.eks. ved samvær? Og er de vidende om, at de har skærpet underretningspligt, samt hvordan denne varetages praktisk ved mistanke om overgreb?
- Hvordan vil plejeforældrene navigere mellem at skabe et mulighedsrum for, at plejebarnet kan tale om sine oplevelser, men samtidig ikke indgå i en terapeutisk relation til plejebarnet?
- Hvordan vil plejeforældrene forholde sig til egne følelser i forbindelse med, at plejebarnet har været udsat for overgreb? Og hvordan vil de forholde sig, hvis plejebarnet udviser grænseoverskridende adfærd i f.eks. plejefamiliens hjem?
- Hvordan vil plejeforældrene støtte barnets kompetencer til at kende og respektere egne og andres grænser i relationer?
- Hvad kan være væsentligt for plejeforældrene at modtage supervision og uddannelse om i forbindelse med at have et plejebarn, der har været udsat for seksuelle overgreb? Har de f.eks. behov for viden omkring, hvad der er almindelig seksualitet og adfærd, og hvad der er bekymrende eller grænseoverskridende seksuel adfærd?

For yderligere information om plejefamiliers arbejde med børn, hvor der er mistanke eller viden om, at de udsættes for vold og seksuelle overgreb, henvises til Socialstyrelsens publikation: *Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge – En guide til plejefamilier – om forebyggelse, opsporing og håndtering*. Publikationen kan downloades via følgende link: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/guide-til-plejefamilier>

Litteratur

Alstrup, Hammen og Frederiksen, 2016, *Børn og unge med kronisk sygdom eller handicap i familiepleje – Perspektiver på Københavns Kommune*, Center for Familiepleje, Københavns Kommune

Ankestyrelsen, 2014 (a), *Kommunernes vurdering af samarbejdet med plejefamilier*, Delundersøgelse 1

Backe-Hansen et al., 2010, *Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus*, NOVA

Bengtsson et al., 2011, *Børn med en funktionsnedsættelse og deres familier. Den første kortlægning i Norden*, København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Bressendorf og Klyvø, *Det gode match – erfaringer fra et projekt om inddragelse af børn og forældre i matchet til en plejefamilie*, 2018

Børne- og Socialministeriet, 2018, *Velfærdspolitisk Analyse 2018*

Børnerådet, 2012, *De prøver at gøre det så normalt som muligt*, Børnerådet, <http://www.boer-neraadet.dk/media/8850/brd-de-proever.pdf>

Daniel, 2012, *Relation og fortælling*, Samfundslitteratur

Egelund et al., 2004, *Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*, København, Socialforskningsinstituttet 04:17

Egelund et al., 2009, *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*, København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Elvén, 2010, *Problemskabende adfærd ved udviklingsforstyrrelser eller udviklingshæmning*, Dansk Psykologisk Forlag

Elvén, et al., 2012, *Udviklingsforstyrrelser og psykisk sårbarhed*, Dansk Psykologisk Forlag

Hagelquist, 2012, *Mentalisering i mødet med udsatte børn*, Hans Reitzels Forlag

Hjern og Vinnerljung, 2002, *Healthcare for children in foster and residential care*, ACTA PÆDIATR 91, 2002, S. 1153-1154

Illeris et al., 2009, *Ungdomsliv – mellem individualisering og standardisering*, Samfundslitteratur

KL, 2015, *Analyse af skolegang og udvikling i voksenlivet blandt personer, som har været anbragt uden for hjemmet som barn*, http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_71843/cf_202/Analyse_af_udvikling_i_voksenlivet_blandt_tidligere.PDF

Klyvø og Larsen, 2016, *Bedre støtte til anbragte børn og unges skolegang – Perspektiver fra Københavns Kommune*, Videnscenter for Anbragte Børn og Unge, https://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/uploaded-files/bedre_stoette_til_anbragte_boern_og_unge.pdf

Knudsen, 2009, *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelse og anbringelse i traditionel familiepleje*, SFI

Larsen et al., 2012, *Teenagere i familiepleje – set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv*, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje

Larsen og Frederiksen, 2013, *Teenagere i familiepleje – konklusioner og anbefalinger*, Københavns Kommune, Center for Familiepleje

Lyk-Jensen et al., 2017, *Børn, der oplever vold i familien – omfang og konsekvens*, SFI 17:02

Mehlbye, 2006, *Seksuelle overgreb på børn og unge på døgninstitution – omfang*. AKF forlaget

Ottosen et al., 2015, *Anbragte børns og unges trivsel 2014*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 15:01

Servicestyrelsen, 2011, *En tryk anbringelse – forebyggelse af seksuelle overgreb mod børn og unge*

SISO og Socialstyrelsen, 2014, *Den professionelle tvivl – Tegn og reaktioner på seksuelle overgreb mod børn og unge*, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/den-professionelle-tvivl-tegn-og-reaktioner-pa-seksuelle-overgreb-mod-born-og-unge>

Socialstyrelsen, 2011, *Inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser*, <http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/inspirationsmateriale-til-arbejdet-med-netvaerksanbringelser>

Socialstyrelsen, 2012, *Håndbog om forældresamarbejde. Forældresamarbejde og -støtte ved anbringelser af børn og unge*, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/handbog-om-foraeldresamarbejde-foraeldresamarbejde-og-stotte-ved-anbringelser-af-born-og-unge>

Socialstyrelsen.dk, 2013

SISO og Socialstyrelsen 2007, *Seksuelle overgreb mod børn og unge anbragt uden for hjemmet eller i aflastning. En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af omfang og karakter af seksuelle overgreb*

Socialstyrelsen, 2017, *Vold og seksuelle overgreb mod børn med handicap – Håndbog om forebyggelse, opsporing og håndtering*

Socialstyrelsen, 2017, *Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge – En guide til plejefamilier om forebyggelse, opsporing og håndtering*, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/guide-til-plejefamilier>

Spaten (red.), 2014, *Unge's identitet og selvopfattelse*, Aalborg Universitetsforlag

Sullivan & Knutson, 2000, *Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study*, *Child Abuse & Neglect*, 24 (10) 1257-1273)

Trillingsgaard, 1991, *Urolig, klodset og svært ved at lære. Et MBD-projekt*, Dansk Psykologisk Forlag

WHO (1999) *International statistical classification of diseases and related health problems*. Geneva, World Health Organization

Zeuthen, 2012, *Seksuelle overgreb mod børn*, *Sexologi*, Månedsskrift for almen praksis, juni/juli

Lovgivning

BKI nr. 35 af 15/09/2009 FN's konvention om rettigheder for personer med handicap,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=127181>

BKI nr. 6 af 16/01/1992 Bekendtgørelse af FN-konvention om Barnets rettigheder,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=60837>

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Lov om ændring af straffeloven og forskellige andre love (Selvstændig bestemmelse om psykisk vold), LOV nr. 329 af 30/03/2019, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=208457>

Straffeloven, LBK nr. 1156 af 20/09/2018,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202516>

Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9142 af 26/02/2019, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=205101>

Webkilder

Center for familiepleje, Københavns Kommune:

<https://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/vejledning-i-anbringelse-af-boern-med-etnisk-minoritetsbaggrund.pdf>

Forældresamarbejde:

<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/handbog-om-foraeldresamarbejde-foraeldresamarbejde-og-stotte-ved-anbringelser-af-born-og-unge>

Januscentret:

Strange, *Børn og unge med seksuelt grænseoverskridende eller krænkende adfærd*, SISO undervisningsmateriale, http://wp.januscentret.dk/wp-content/uploads/brn_og_unge_med_krænke.pdf

Januscentret, Bekymringsbarometer:

http://januscentret.dk/wp-content/uploads/Januscentret_bekymringsbarometer_online.pdf

KLs nøgletalspublikation 2019:

<https://www.kl.dk/nyheder/udsatte-boern-og-unge/2019/kl-noegletalspublikation-for-udsatte-boern-og-unge-2019-er-netop-offentliggjort/>

Netværksanbringelser:

<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/inspirationsmateriale-til-arbejdet-med-netvaerksanbringelser>

Socialpolitisk redegørelse 2018:

<https://sim.dk/publikationer/2018/dec/socialpolitisk-redegoerelse-2018/>

Vidensportalen:

<https://vidensportal.dk/temaer/seksuelle-overgreb/at-tale-med-born-om-overgreb>

<https://vidensportal.dk/temaer/boern-der-oplever-vold/tegn-og-reaktioner-pa-traumatisering-hos-born-der-udsattes-for-vold>

<https://vidensportal.dk/temaer/seksuelle-overgreb/borns-seksuelle-udvikling>

Kapitel 4

Kontrakt, vilkår og vederlag for plejefamilier

Vederlag, vilkår og kontrakt for plejefamilier er væsentlige parametre i et vellykket anbringelsesforløb. Med udgangspunkt i Socialstyrelsens guide til god praksis for plejevederlag og KL's standardkontrakt gives gode råd til kontraktens indhold, og hvordan en genforhandling af kontrakt og vederlag kan gribes an.

Kapitlet omhandler de arbejdsvilkår, der gør sig gældende for plejefamilier ved anbringelse af børn og unge i pleje. Herunder kontrakt, pension, ferie, sygdom, barsel, efteruddannelse og supervision, samt de særlige vilkår, der vedrører netværksplejefamilierne. Der henvises desuden til Socialstyrelsen publikation *'Vederlag på plejefamilieområdet – guide til god praksis'*, hvor der gives en række råd og anbefalinger til alle faser i arbejdet med aflønning af plejefamilier¹⁷¹.

Der findes ikke lovgivning, som regulerer fastsættelsen af vederlag til plejefamilier, ligesom området ikke er overenskomstreguleret. Honorering og vilkår for plejefamilier er et aftalespørgsmål, som skal forhandles på plads mellem kommunerne og plejefamilierne, når der indgås aftale om, at et barn eller en ung skal anbringes i en given plejefamilie.

Langt de fleste plejefamilier aflønnes for plejeopgaven med vederlag. Antallet af vederlag for den konkrete plejeopgave fastsættes i kontrakten mellem plejefamilien og kommunen, og der er altså ikke lovgivningsfastsatte regler for, hvor mange vederlag en plejefamilie skal modtage. Kommunen kan også vælge at fastansætte plejefamilier på en almindelig ansættelseskontrakt med fast månedsløn. Denne type aflønning vil typisk blive givet til forstærkede eller specialiserede plejefamilier, der har meget behandlingskrævende børn i pleje.

Kapitlet indledes med anbefalinger i forhold til skriftlige kontrakter ved anbringelsens indgåelse samt en beskrivelse af KL's standardkontrakt. Derefter gennemgås de enkelte forhold, der med fordel kan beskrives i en kontrakt. Herefter følger opsigelse eller genforhandling af kontrakt og vederlag, hvorefter plejeverderlag og honoreringsmodeller beskrives.

Kontrakt

Social- og Indenrigsministeriet anbefaler, at der udarbejdes en skriftlig kontrakt mellem den anbringende kommune og plejefamilie før anbringelsens start. Kontrakten angiver anbringelsens forventede varighed, hvilken indsats plejefamilien skal yde over for barnet og præciserer de retlige aspekter ved plejeforholdet¹⁷². Kommunernes oplysninger, som danner grundlag for fastsættelsen af vederlag, vil typisk være en børnefaglig undersøgelse og en handleplan. Som en del af grundlaget for anbringelsen og fastsættelsen af vederlag vil familieplejekonsulenten og/eller sagsbehandleren derudover møde barnet og dets familie. I tilfælde, hvor det er svært at vurdere barnets konkrete behov eller behovet for ressourcer til at samarbejde med barnets biologiske familie, kan det være relevant at indgå en foreløbig kontrakt med plejefamilien, der omfatter en

171 Deloitte, 2017

172 Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9142 af 26/02/2019

kortere periode og har til formål af få et dækkende billede af behovet, der kan danne grundlag for både barnets handleplan og antallet af vederlag.

Kontrakten vedlægges ikke barnets eller den unges sag, og forældrene har ikke ret til at se kontrakten, men kan alene søge aktindsigt i kontrakten via offentlighedsloven.

Af Socialstyrelsens undersøgelse *Kortlægning af vederlag til plejefamilier*¹⁷³ fremgår det, at de 10 kommuner, der er omfattet af undersøgelsen, tager udgangspunkt i KL's standardkontrakt, men at kontraktens form og detaljeringsniveau kan variere kommunerne imellem¹⁷⁴.

KL's standardkontrakt indeholder oplysninger om foranstaltningstype efter servicelovens § 66, personlig information om plejeforældre, plejebarn og forældremyndighedsindehaver, oplysninger om plejeforældrenes arbejdsforhold og plejeforhold, hvorvidt der foreligger en behandlingsplan såvel som aftaler om antal vederlag, genforhandling, opsigelsesvarsel, efteruddannelse og supervision samt øvrige aftaler.

Endvidere er der i kontrakten som standard en vejledning, som er struktureret efter de gældende retningslinjer for fastsættelse og genforhandling af vederlag, omkostningsdækning, opsigelse, beskatning, dagpenge, pension, ansvarsforsikring og diverse bestemmelser. Derudover har mange kommuner udarbejdet deres egen vejledning til kontrakten, hvor forhold omkring vederlag, omkostninger og øvrige vilkår udfoldes. Det er således overordnet de samme emner, der behandles i kommunerne ved kontraktindgåelse, men det er forskelligt fra kommune til kommune, om aftalerne beskrives i den enkelte kontrakt eller fremgår af en generel vejledning om fælles regler ved alle anbringelser¹⁷⁵.

I det efterfølgende behandles de enkelte forhold¹⁷⁶, der ud over foranstaltningstype, personlige informationer og vederlag kan behandles selvstændigt i en kontrakt.

Omkostningsdel

Til ethvert plejeforhold, således også ved netværksanbringelse, ydes en skattefri omkostningsdel til dækning af plejefamiliens løbende forsørgelse af plejebarnet i form af kost og logi i henhold til servicelovens § 55, stk. 4. Ifølge KL's taksttabel har forældrene eller andre mulighed

173 Deloitte, 2016: 29

174 Fælles for kommunerne er dog, at der i de enkelte kommuner findes standardkontrakter til dette, selvom indholdet kan variere

175 Deloitte, 2016: 30

176 Se også KL's Familieplejehåndbog, 2009

for at få tilskud til dækning af kost, når barnet er hos dem i mindst tre sammenhængende dage. Beløbet skal fratages plejeforældrenes omkostningsdel.

Tøj- og lomme penge

Tøj- og lomme penge udbetales som hovedregel til plejebarnet. Beløbet skal dække plejebarnets udgifter til daglige indkøb og tøj. Kommunen kan f.eks. for mindre børn indgå aftale med plejeforældrene om, hvordan tøj- og lomme penge administreres.

Øvrige udgifter – tilskud og engangsudgifter

Ud over omkostningsdelen kan der ydes tilskud til en række engangsudgifter og løbende merudgifter. I modsætning til omkostningsdelen gives de øvrige tilskud på baggrund af en konkret vurdering.

Deloitte's undersøgelse¹⁷⁷ viser, at der i de enkelte kommuner er fokus på at tydeliggøre og løbende opdatere retningslinjerne for vurdering af ansøgninger for dækning af øvrige udgifter. Samtidig er der også forskellig praksis for, hvad omkostningsbeløbet dækker, og hvad der supplerende kan søges om, samt hvad plejeforældrene selv forventes at spare op til. Det anbefales, at kommunerne løbende forholder sig til og kommunikerer tydeligt om, hvilke øvrige udgifter der kan ansøges om dækning til. For inspiration til et servicekatalog se *'Vederlag på plejefamilieområdet – guide til god praksis'*¹⁷⁸.

Særligt for netværksplejefamilier

Netværksplejefamilier modtager ikke honorering. I stedet gælder et princip om, at anbringelsen skal være omkostningsneutral for familien. Kommunen skal derfor, ud over godtgørelse for kost og logi, dække netværksplejefamiliens øvrige og ekstraordinære omkostninger ved at have barnet eller den unge boende, jf. servicelovens § 66 b, stk. 4.

For at lette dokumentationsbyrden for netværksplejefamilier kan øvrige omkostninger på op til 20.000 kr. pr. barn årligt dækkes af kommunen uden forevisning af dokumentation. Øvrige omkostninger kan f.eks. være løbende eller faste ekstraudgifter, primært til særlige behov hos barnet såsom medicin, vådliggerudstyr eller lignende eller til en seng til barnet, når det flytter ind i familien. Denne type omkostninger under beløbsgrænsen på 20.000 kr. årligt kan dækkes skattefrit uden nærmere konkretisering, så længe der er indgået aftale med kommunen herom.

177 Deloitte, 2016: 46

178 Deloitte, 2017, Vederlag på plejefamilieområdet – guide til god praksis, Socialstyrelsen

Det er op til den enkelte kommune, hvordan den i praksis vil administrere dækningen af netværksplejefamiliernes øvrige omkostninger, herunder om der skal tages stilling til dækningen af familiens øvrige omkostninger i forbindelse med en anbringelse af et barn eller en ung i familien og eventuelt være en årlig genvurdering af behovet, og/eller om der kan/skal kunne ansøges om dækning af øvrige omkostninger løbende. Det vil dermed ikke være alle netværksplejefamilier, der vil få udbetalt et beløb til dækning af eventuelt øvrige omkostninger, men alene dem, hvor kommunen efter en konkret og individuel vurdering har fundet, at der er et behov hos barnet eller den unge, som ligger ud over det, der dækkes af kost og logi.

Kommunen kan kræve dokumentation for, at barnet eller den unge har et behov, som medfører øvrige omkostninger. Kommunen vil også kunne vurdere, hvor meget de øvrige omkostninger kan forventes at beløbe sig til, men vil altså ikke efterfølgende kunne kræve fremvisning af kvitteringer for, at udgifterne er afholdt. Udbetalingen til netværksplejefamilien vil kunne være månedlig og/eller evt. bestå af enkeltstående mindre engangsudbetalinger.

Pension

Plejevederlagene er ikke pensionsgivende, og det er op til plejeforælderen selv at oprette eller videreføre en eksisterende pensionsordning¹⁷⁹ og indbetale til den, med mindre det i forbindelse med kontraktindgåelse eller genforhandling er aftalt, at den anbringende kommune indbetaler bidrag til pensionsordningen. Hvis det er første gang, plejefamilien indgår en kontrakt med kommunen, er det fornuftigt, at kommunen opfordrer plejefamilien til at overveje en eventuel privat pensionsopsparring.

Netværksplejefamilier og pension i forbindelse med tabt arbejdsfortjeneste

For netværksplejefamilie gælder, at bidrag til pensionsordning indregnes i hjælp til dækning af tabt arbejdsfortjeneste for dem, der ved overgangen til hjælp for tabt arbejdsfortjeneste havde en arbejdsgiverfinansieret pensionsordning¹⁸⁰.

Skatteforhold

Plejevederlaget, som plejefamilier modtager, er skattepligtigt som personlig indkomst. Plejeforældre vil i langt de fleste tilfælde være lønmodtagere. Som lønmodtager anses den, der modtager vederlag for personligt arbejde i et tjenesteforhold. En lønmodtager er desuden kendetegnet ved at udføre arbejde efter arbejdsgiverens anvisninger og for dennes regning og risiko. For godkendte plejefamilier i denne kategori er godtgørelsen for kost og logi skattefri efter lignings-

179 Familieplejere, der har valgt at tegne medlemskab af Socialpædagogerne, har siden 1.1.2016 kunnet indbetale pension i PKA

180 Bekendtgørelse om plejefamilier, BEK nr. 522 af 30/04/2019 § 17

lovens § 9, stk. 6, hvis godtgørelsen ikke overstiger de takster, der fremgår af servicelovens § 55, stk. 4.

I visse særlige tilfælde kan det at være plejefamilie have karakter af selvstændig erhvervsvirksomhed. Selvstændig erhvervsvirksomhed er kendetegnet ved, at der for egen regning og risiko udøves en virksomhed af økonomisk karakter og med det formål at opnå et overskud. Hvis plejeforældrene udøver deres hverv som selvstændig erhvervsvirksomhed, kan de ikke få skattefri godtgørelse efter ligningslovens § 9, stk. 6. Det skyldes, at selvstændig erhvervsdrivende må fradrage udgifterne til kost og logi i den personlige indkomst, og at de må benytte virksomhedsordningen. Selvstændigt erhvervsdrivende kan til gengæld fradrage udgifter til plejebarnets kost og logi som driftsudgifter i den personlige indkomst og desuden benytte virksomhedsordningen.

Ferie

Plejefamilier er omfattet af ferielovens bestemmelser¹⁸¹ og har ret til at holde ferie på samme vilkår som lønmodtagere. Som omfattet af ferieloven har plejefamilien ret til fem ugers ferie, og der ydes løn under ferieafholdelsen for de feriedage, der er optjent i ansættelsen. Ferieafholdelsen varsles eller aftales med de frister, der gælder i ferieloven.

Ferielovens regler gælder ikke, hvis plejeforholdet er organiseret som en selvstændig virksomhed. I udgangspunktet forventes det, at plejebarnet vil kunne deltage i plejefamiliens ferie, så barnet får oplevelsen af at indgå i familien på lige fod med den øvrige del af familien, og de fleste plejeforældre vælger således at holde ferie med plejebarnet¹⁸². For at undgå stillingtagen til det ved alle ferier kan aftaler vedrørende plejebarnets ferier med plejefamilien med fordel angives i kontrakten, som en gennemgående aftale.

Sygdom

Den plejeforælder, der har tegnet kontrakt, er omfattet af lov om dagpenge ved sygdom. Det betyder, at plejeforælderen har ret til dagpenge ved sygdom efter de gældende regler, men ikke ret til løn i forhold til plejeopgaven under sygdom af en sådan karakter, at barnet ikke længere kan bo hos plejefamilien, med mindre det fremgår af kontrakten.¹⁸³

181 Ferieloven, LBK nr. 1177 af 09/10/2015

182 Deloitte, 2016: 54

183 Sygedagpengeloven, LBK nr. 68 af 25/01/2019

Barsel

Den plejeforælder, der har tegnet kontrakt, er omfattet af barselsloven¹⁸⁴. En plejeforælder har således ret til barselsdagpenge ved fravær under barselsorloven efter de gældende regler. Anbringende kommune skal på baggrund af oplysninger om kommende barsel vurdere, om plejefamiliens ressourcer fortsat gør anbringelsen til plejebarnets bedste, herunder vurdere, hvilke foranstaltninger der evt. kan kompenseres i barselsperioden, så der fastholdes kontinuitet i anbringelsen.

Dagpenge

Plejeforældre har ret til dagpenge ved ledighed, såfremt de generelle betingelser for ret til dagpenge er opfyldt. Dette betyder bl.a., at et fuldtidsmedlem skal have fået indberettet mindst 233.376 kr. (i 2019-takster) til indkomstregistret inden for de sidste tre år. I denne opgørelse tæller A- og B-indkomst samt indtægter fra selvstændig virksomhed. Der er derudover en række yderligere betingelser, der skal være opfyldt, for at man kan få ret til dagpenge.

Arbejds miljø

Plejefamilier er omfattet af arbejdsmiljøloven, når de udfører arbejde i hjemmet. Nogle af arbejdsmiljølovens bestemmelser gælder dog kun i begrænset omfang, når arbejdet foregår i den ansattes hjem. Det drejer sig om reglerne om arbejdsstedets indretning, arbejde ved en computer, arbejdsmiljøorganisation og hvileperiode og fridøgn. Dette følger af Beskæftigelsesministeriets bekendtgørelse nr. 247 af 2. april 2003 om begrænsninger i anvendelsen af lov om arbejdsmiljø på arbejde, som udføres i den ansattes hjem.

Når den anbringende kommune fungerer som arbejdsgiver, har kommunen ansvaret for, at reglerne bliver overholdt, og den ansatte skal medvirke til dette. Kommunen har som arbejdsgiver ikke ret til at kontrollere arbejdsforholdene i den ansattes hjem, og den ansattes medvirken har derfor særlig betydning for at sikre arbejdsmiljøet, når arbejdet foregår i hjemmet.

Befordring

Aftaler om befordringsgodtgørelse kan fastlægges i kontrakten, vurderet på barnets behov for f.eks. kørsel til skole, behandling, besøg hos forældre og netværk eller særlige fritidsaktiviteter¹⁸⁵. Der kan ydes befordringsgodtgørelse efter statens laveste takst.

184 Barselsloven, LBK nr. 67 af 25/01/2019

185 Lov om social service § 140-handleplanen

Erstatning og forsikringsforhold

Forsikringsforhold for plejefamilier varierer mellem kommunerne, hvorfor hver kommune med fordel kan undersøge, hvilke forsikringsvilkår der gælder for deres plejefamilier. Det er hensigtsmæssigt at oplyse plejefamilien grundigt om deres forsikringsvilkår, og hvordan de skal forholde sig, hvis deres plejebørn eksempelvis beskadiger interiør eller andet.

Plejefamiliens øvrige arbejdsforhold og andre plejeforhold

På baggrund af den børnefaglige undersøgelse efter § 50, handleplanen efter § 140 samt øvrig viden om barnet, kan anbringende kommune stille krav om, at et fuldt eller delvist lønforhold ikke er foreneligt med det konkrete plejeforhold. Herunder f.eks. at en plejefamilie eller en kommunal plejefamilie kun i særlige tilfælde kan modtage børn fra andre kommuner.

Efteruddannelse og supervision

Kommunen er forpligtet til at tilbyde efteruddannelse og supervision til plejefamilier svarende til minimum to hele kursusdage årligt og supervision i overensstemmelse med plejeopgavens omfang til plejefamilier samt netværksfamilier. Kommunen skal desuden sikre, at støtten til plejefamilien er mest intensiv i begyndelsen af anbringelsen, og at specialiserede plejefamilier får yderligere efteruddannelse og supervision i overensstemmelse med plejeopgavens omfang i henhold til bekendtgørelse nr. 522 af 30/04/2019. Plejefamilierne er forpligtet til at deltage heri¹⁸⁶. Læs mere om efteruddannelse og supervision i kapitel 9.

Eftersom plejefamilierne – ud over grundkurset i forbindelse med godkendelsen som plejefamilie – er forpligtet til at deltage i henholdsvis efteruddannelse og supervision, kan disse forhold med fordel fremgå af kontrakten¹⁸⁷. Kommunen kan også samle et overblik over muligheder for uddannelse og supervision i et katalog, der gøres let tilgængeligt for de relevante medarbejdere og plejefamilier. Det er centralt, at der i kataloget gøres opmærksom på, hvilke kurser der er åbne for alle, og hvilke kurser der eventuelt skal bevilges på baggrund af en individuel vurdering af plejefamiliens behov osv. Det er også en god ide at gøre opmærksom på eventuelle øvrige regler og rettigheder, for eksempel vedrørende betaling af kørsel til kurser.

Aflastning

Der kan i konkrete plejeforhold være behov for aflastning som supplerende foranstaltning. Det er anbringende kommune, der træffer afgørelse herom, og kommunen er ansvarlig for at finde et egnet aflastningstilbud. Spørgsmålet om aflastning kan med fordel drøftes og aftales allerede

186 Lov om social service § 66 c, bekendtgørelse om plejefamilier §§ 5 og 12

187 Læs mere om supervision i kapitel 9

ved kontraktens indgåelse. Kommunerne kan med fordel afsøge aflastningsmuligheder i barnets netværk. Aflastningsforholdet er en integreret del af døgnanbringelsen¹⁸⁸.

Samarbejdet med forældre og netværk

Hvis plejebarnets samvær med dets familie og andet netværk medfører økonomiske forpligtelser enten særskilt eller som en del af vederlagsberegningen, bør det indgå i kontrakten. Det er derudover vigtigt løbende at samle op på plejeforældrenes oplevelse af samarbejdet med forældre og øvrigt netværk, samt at være opmærksom på om der er behov for særlig støtte til at håndtere samarbejdet.

Særligt for kontrakt ved aflastning

Såfremt der er truffet beslutning om, at der som led i anbringelsen i plejefamilien ligeledes bevilges aflastning, kan dette med fordel også fremgå af kontrakten.

For aflastningsfamilier gælder samme principper for vederlagsfastsættelse som for døgnplejefamilier.

Beregning af antal aflastningsdøgn

Tidsmæssigt kan de enkelte aflastningsophold strække sig fra en til to dage til to til tre uger ad gangen, typisk weekends og ferieperioder. Selve aflastningsordningen vil kunne fungere for en længere årrække, eventuelt under hele anbringelsen. Det er ikke muligt med hjemmel i § 52, stk. 3, nr. 5, at bevillige aflastning på timebasis. Aflastning efter denne bestemmelse kan kun bevilliges som døgnophold. Der er ikke faste regler for beregning af antal aflastningsdøgn. KL anbefaler, at der tages udgangspunkt i såkaldte "hoteldøgn", hvor et døgn går præcist fra et givent klokkeslæt til samme klokkeslæt dagen efter, dvs. det er nætterne, der tæller. Kommunen kan imidlertid også anvende andre opgørelsesmetoder¹⁸⁹.

Opsigelse af kontrakt

Vilkår for opsigelse af plejefamilier er ikke regelfastsat eller underlagt en overenskomst, men skal fastsættes i kontrakten, der indgås med plejefamilien. Følger man KL's standardkontrakt, gælder det, at plejefamiliekontrakten kan opsiges af begge parter inden for de første tre måneder med 14 dages varsel. Derefter kan kontrakten opsiges af begge parter med en måneds varsel til d. 1. eller d. 15. i måneden¹⁹⁰.

188 Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, pkt. 251

189 Læs mere om supervision i kapitel 9

190 KL, 2009: 110

Vederlagsretten ophører henholdsvis 14 dage/en måned efter den faktiske afbrydelse uden yderligere varsel, medmindre anden aftale er indgået. Disse opsigelsesregler er generel praksis i alle kommuner¹⁹¹.

Plejevederlag og honoreringsmodeller

Eftersom praksis for vederlagsfastsættelse ikke er regelfastsat, har praksis udviklet sig forskelligt på tværs af kommunerne. På baggrund af Socialstyrelsens undersøgelse *"Kortlægning af vederlag til plejeforældre"*¹⁹² fra 2016 tegner sig to hovedmodeller for fastsættelse og genforhandling af vederlag: En gennemsnitsmodel, som er KL's nuværende anbefalede model, samt KL's tidligere retningslinjer. De to modeller tager afsæt i KL's satsregulerede beløb for vederlag, der præsenteres årligt i KL's taksttabel.

Gennemsnitsmodellen

Fra april 2019 anbefaler KL, at kommunerne anvender den såkaldte gennemsnitsmodel for honorering af plejefamilier. Gennemsnitsmodellen er udviklet i samarbejde mellem KL og Aarhus Kommune og evalueret af KL. Som følge af evalueringens positive resultater er Aarhus Kommune fortsat med at anvende modellen. Modellen har i det store hele vist sig at være udgiftsneutral for Aarhus Kommune¹⁹³. Gennemsnitsmodellen har til formål at skabe ro om anbringelsen ved at gøre vederlagsniveauet forudsigeligt gennem hele anbringelsesperioden, understøtte fokus på barnets ressourcer frem for vanskeligheder og skabe incitament til at forbedre barnets situation, da honoreringen ikke sættes ned, når barnet kommer i positiv trivsel¹⁹⁴.

Gennemsnitsmodellen indebærer således, at plejefamilier honoreres via gennemsnitsbeløb, der som udgangspunkt ikke ændrer sig, selvom barnet eller den unge får det dårligere eller bedre. Det kan betyde, at plejefamilien i perioder løfter en større opgave, end den bliver betalt for, mens den i andre perioder kan siges at blive "overbetalt", når barnet eller den unge får det bedre – heraf betegnelsen "gennemsnitsmodel". Et stigende antal kommuner overgår til gennemsnitsmodellen med gode erfaringer, og det er erfaringen, at modellen mindsker risikoen for konflikt og skaber mere ro om barnet eller den unge.

Fastsættelse af vederlag i modellen kan foretages med udgangspunkt i en række belastningsindikatorer for barnets vanskeligheder, behov for omsorg, støtte og behandling af f.eks. angstsymptomer eller fysisk/psykisk funktionsnedsættelse, samt hvilke krav opgaven stiller til

191 Deloitte, 2016: 32

192 Deloitte, 2016: 19-22

193 KL, 2010: 7

194 KL, 2010: 7

plejefamilien. Herunder sættes fokus på pædagogisk indsats og plejeforældrenes mulighed for tilknytning til det almindelige arbejdsmarked. I fastsættelsen af vederlag skal desuden medregnes den forventede varighed af anbringelsen samt forventelige ændringer, da vederlagsfastsættelsen skal afspejle den gennemsnitlige plejeopgave.

KL's tidligere retningslinjer for fastsættelse af vederlag

Mange kommuner arbejder stadig efter KL's tidligere retningslinjer, hvor fastsættelsen af antal vederlag sker med afsæt i tildelingskriterierne for KL's vejledende skema til honorering. Skemaet består af en oversigt, hvor der skabes sammenhæng mellem barnets støttebehov, kravene til plejefamilien og vejledende vederlagsstørrelse.

På den baggrund angiver modellen et vejledende antal vederlag fra 1 – 7¹⁹⁵. Ifølge KL's tidligere retningslinjer skulle der løbende ske en revurdering af antallet af vederlag med udgangspunkt i barnets støttebehov.

God forhandlingsadfærd mellem kommune og plejefamilie

Fastsættelse af vederlag og vilkår for plejefamilier er i vid udstrækning et forhandlingsspørgsmål mellem kommunen og den enkelte plejefamilie. Desværre kan den konkrete forhandlingssituation erfaringsmæssigt give anledning til et vanskeligt samarbejdsklima, der kan risikere at smitte af på samarbejdet om udviklingen hos barnet eller den unge, der er anbragt hos plejefamilien. KL har derfor, i samarbejde med Social- og Indenrigsministeriet, Socialpædagogerne og Plejefamiliernes Landsforening udarbejdet en række principper for god forhandlingsadfærd, som skal sikre en bedre dialog mellem kommuner og plejefamilier i forhandlingssituationen.

Principper for god forhandlingsadfærd ved forhandling af honorering på familieplejeområdet

Vær tydelig om forhandlingsprocessen

- En skriftlig indkaldelse med en tydelig dagsorden inden parterne skal mødes giver mulighed for, at begge parter kan forberede sig.
- Viden om hvem der deltager på mødet, hvordan mødet forventes at forløbe, hvor mødet foregår, hvornår det starter og slutter, og hvornår der følges op skaber en åben og forudsigelig proces.

fortsættes næste side »

195 KL, 2009: 137

Sæt konteksten og lav en klar forventningsafstemning

- Klarhed om konteksten sikrer, at parterne ved, hvorfor de er indkaldt til mødet, hvad parterne kan forvente af hinanden, og hvad der skal komme ud af forhandlingen.
- En klar forventningsafstemning sikrer, at parterne får viden om, hvilken beslutning der skal tages, hvad der kan lade sig gøre, og hvad der er til forhandling.

Vær ordentlig forberedt til mødet og basér forhandlingen på faglig viden om barnet

- En ordentlig forberedelse sikrer, at forhandlingen baserer sig på et fagligt vidensgrundlag, som går begge veje.
- Faglig viden om barnets støttebehov og målet for anbringelsen som følger af handleplanen sikrer et bedre grundlag for forhandling, så forhandlingen ikke baserer sig på følelser og synsninger.

Skab åbenhed i forhandlingsrummet

- Det er væsentligt, at begge parter inviterer til opklarende spørgsmål og dialog, så det sikres, at parternes synsvinkler/argumenter forstås på begge sider af bordet.
- Det er afgørende, at begge parter har mulighed for at komme med bemærkninger til referatet fra mødet, så der er enighed om, hvad der er drøftet og besluttet på mødet.

Sørg for at dialogen er respektfuld og anerkendende

- Et ordentligt sprog/ tone skaber en respektfuld og ligeværdig dialog mellem parterne.
- Det er afgørende, at begge parter er lydhøre og anerkendende over for hinanden, og at de gør deres bedste for at forstå hinandens ståsted.

Det er vigtigt at orientere sig efter disse principper, når man tilrettelægger og gennemfører forhandlingsforløb med plejefamilier for at understøtte, at fokus i samarbejdet mellem kommune og plejefamilie bliver på barnet eller den unge, som er anbragt, og for at forhindre, at der sker sammenbrud i anbringelsen som følge af konflikt mellem kommune og plejefamilie. Dette gælder både i de indledende forhandlinger om plejefamiliens kontrakt og i forbindelse med eventuelle genforhandlinger af plejefamiliens vilkår undervejs i anbringelsen.

Genforhandling af kontrakt og vederlag

I gennemsnitsmodellen er der begrænsede muligheder for efterfølgende at genforhandle vederlaget, da det er indeholdt i modellen, at det fastsatte vederlag i videst muligt omfang skal afspejle den gennemsnitlige plejeopgave gennem hele anbringelsen. Udgangspunktet er, at

honoreringen kun i ekstraordinære tilfælde tages op til revurdering, eller at eventuelle ændringer i honoreringen fastlægges ved anbringelsens begyndelse, således at der eksempelvis aftales vederlagsreduktion, når barnet starter i dagtilbud, eller hvis den unge skal på efterskole.

For de kommuner, der ikke benytter gennemsnitsmodellen, gør det sig oftest gældende, at kontrakten mellem kommune og plejefamilie er til genforhandling med faste kadencer, f.eks. en gang hvert halve år eller en gang årligt. Ved genforhandling drøftes det, om de forudsætninger, som kontrakten er indgået efter, stadig er gældende og/eller kan resultere i nye aftaler. F.eks. ændringer i vederlagsfastsættelse, dækning af udgifter i forbindelse med opholdet eller aflastning¹⁹⁶. Det er meget vigtigt at oplyse plejeforældrene om kadencen for genforhandling, når kontrakten indgås, så det ikke kommer bag på plejeforældrene, at kontrakten kan genforhandles, og at antallet af vederlag kan ændre sig over tid¹⁹⁷.

Uanset hvilken vederlagsmodel, der anvendes, bør man være opmærksom på, at genforhandlingssituationer øger risikoen for samarbejdsvanskeligheder og konflikter mellem kommunen og plejefamilien. Derfor er det også i forbindelse med genforhandlingssituationer vigtigt at holde sig KL's principper for god forhandlingsadfærd (beskrevet ovenfor) for øje.

Opmærksomhedspunkter ved kontrakter:

Det kan være væsentligt med en afklaring på følgende områder:

- Ferie med eller uden barnet
- Pensionsforhold – hvis særlige forhold
- Aflastning til plejebarn
- Omfanget af supervision og kurser
- Befordring – hvis særlige aftaler
- Erstatnings- og forsikringsforhold
- Genforhandling

196 Deloitte, 2016: 38

197 Deloitte, 2017: 20

Litteratur

Deloitte, januar 2016, *Kortlægning af vederlag til plejefamilier*, Socialstyrelsen

Deloitte, januar 2017, *Vederlag på plejefamilieområdet – guide til god praksis*, Socialstyrelsen

KL, 2009, *Familieplejehåndbogen*. Kommuneforlaget A/S

KL, 2010, *Evaluering af forsøgsprojekt med ny honoreringsmodel "Gennemsnitsmodellen"*.

Lovgivning

Barselsloven, LBK nr. 67 af 25/01/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206401>

Bekendtgørelse om plejefamilier, BEK nr. 522 af 30/04/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209131>

Ferieloven, LBK nr. 1177 af 09/10/2015,

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=174358>

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Sygedagpengeloven, LBK nr. 68 af 25/01/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206429>

Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9142 af

26/02/2019, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=205101>

Webkilder

KL taksttabel:

https://www.kl.dk/media/16653/taksttabel_-2019.pdf

Kapitel 5

Det gode tværprofessionelle samarbejde

Der er ofte en række professionelle parter involveret i forbindelse med anbringelse af børn i en plejefamilie, og det er derfor vigtigt altid at have fokus på det gode tværprofessionelle samarbejde og koordineringen af det, hvis den gode anbringelse skal lykkes.

I dette kapitel sættes fokus på det gode tværprofessionelle samarbejde, og på den helt afgørende betydning det har for den gode anbringelse eller den gode aflastningsordning i plejefamilie. Udgangspunktet er, at der altid er flere professionelle parter involveret i forbindelse med anbringelse af børn og unge i en plejefamilie eller etablering af aflastningsordning for børn og unge i en plejefamilie, og at der derfor altid kræves samarbejde og koordinering.

Kapitlet indledes med lovgrundlaget for det tværprofessionelle samarbejde samt reglerne for videregivelse af fortrolige oplysninger og personoplysninger. Dette efterfølges af et afsnit om betydningen af det tværprofessionelle samarbejde om en fælles indsats som afgørende for et godt sagsforløb, og herunder ses der på, hvordan tværfaglige møder kan ledes. Endeligt introduceres Socialstyrelsens redskabskasse til faglig ledelse og styring.

Lovgrundlag

Af servicelovens § 46, kaldet formålparagraffen, følger fem konkrete formål med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt støttebehov. Støtten skal ydes, så den sikrer barnets eller den unges bedste, og skal have til formål at:

1. Sikre tryghed og kontinuitet
2. Sikre personlig udvikling og sociale kompetencer
3. Understøtte skolegang og uddannelse
4. Fremme sundhed og trivsel
5. Forberede barnet på et selvstændigt voksenliv

Formålparagraffen er styrende og derved rammesættende for indsatser for udsatte børn og unge, også i relation til samarbejdet på tværs mellem professionelle parter i forbindelse med anbringelse af børn og unge i plejefamilie. Det betyder, at det tværfaglige samarbejde skal have ovennævnte fem temaer som mål for de indsatser, der drøftes og arbejdes med i forhold til plejefamilieanbragte børn og unge.

For plejefamilier gælder de almindelige regler i straffeloven og forvaltningsloven om tavshedspligt og videregivelse af oplysninger, som er pålagt enhver, der er ansat i eller udfører en opgave for det offentlige. Tavshedspligten gælder i forhold til fortrolige oplysninger, der opnås via arbejdet med de anbragte børn, unge og deres forældre. Reglerne om tavshedspligt følger af den sociale retssikkerhedslov § 43, jf. straffelovens § 152 og forvaltningslovens § 27 stk. 1. Det følger heraf, at man ikke uberettiget må videregive fortrolige oplysninger, man får kendskab til gennem sit virke som plejefamilie. Reglerne om tavshedspligt og begrænsningen i adgangen til at give fortrolige oplysninger videre har bl.a. til formål at beskytte borgernes privatliv. Tavshedspligten gælder også efter ophør af plejeforholdet.

Videregivelse af fortrolige oplysninger og samtykke

Fortrolige oplysninger¹⁹⁸

Forvaltningslovens § 27, stk. 1, regulerer, hvad der er fortrolige oplysninger. De oplysninger, der er fortrolige efter bestemmelsen, er oplysninger omfattet af databeskyttelsesforordningens artikel 9, der indeholder en udtømmende liste over følsomme personoplysninger, nemlig oplysninger om race eller etnisk oprindelse, politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning eller fagforeningsmæssigt tilhørsforhold og behandling af genetiske data, biometriske data med henblik på entydigt at identificere en fysisk person, helbredsoplysninger eller oplysninger om en persons seksuelle forhold eller seksuelle orientering. Oplysninger om strafbare forhold efter databeskyttelsesloven § 8 er også fortrolige oplysninger. Endelig kan nogle ikke-følsomme personoplysninger, efter databeskyttelsesforordningens artikel 6, godt være fortrolige og omfattet af tavshedspligten. Det gælder eksempelvis væsentlige sociale problemer og andre rent private forhold end de, der er nævnt ovenfor. Fortrolige oplysninger kan eksempelvis være de forhold, der betød, at barnet måtte anbringes.

Videregivelse af personoplysninger

Der gælder en række krav til videregivelse af personoplysninger, uanset om oplysningerne er fortrolige. Personoplysninger er enhver form for information, der kan henføres til bestemte personer. En oplysning er en "personoplysning", hvis man kan finde ud af, hvem det handler om. Det kan altså godt være personoplysninger, selvom der ikke fremgår et navn.

Der skal som udgangspunkt være et retligt grundlag (hjemmel i loven) for videregivelsen. Retligt grundlag vil eksempelvis være, at plejebarnet og dets forældre har samtykket til, at der må ske videregivelse af oplysninger om barnet fra plejefamilien til kommunen (se nedenfor om krav til samtykke). Endvidere kan det retlige grundlag være, at videregivelsen er nødvendig for, at plejefamilien overholder en retlig forpligtelse over for kommunen, eller er nødvendig af hensyn til deres udførelse af opgaven

fortsættes næste side »

198 Justitsministeriets vejl. nr. 11740 af 4. december 1986, nr. 176

som plejefamilie. Disse hjemler findes blandt andet i databeskyttelsesforordningens artikel 6 og 9 og databeskyttelseslovens §§ 7, 8 og 11. Retligt grundlag kan desuden findes i lovgivning af betydning for det pågældende område og den pågældende sag.

Videregivelsen skal, foruden at have retligt grundlag, have en rimelig og saglig grund og være nødvendig for, at den, der videregives til, kan udføre sit arbejde. Disse krav gælder, uanset om videregivelsen sker til en offentlig myndighed eller private. En saglig grund kan eksempelvis være, at en plejefamilie oplyser sin nabo, der har lovet af passe plejebarnet en aften, om, at plejebarnet skal indtage medicin hver time.

Krav til samtykke

Kravet til samtykke er det samme for både fortrolige og følsomme personoplysninger. Et samtykke efter databeskyttelsesforordningen er enhver, frivillig, specifik, informeret og utvetydig viljestilkendegivelse, hvorved den registrerede ved erklæring eller klar bekræftelse indvilliger i, at personoplysninger, der vedrører den pågældende, gøres til genstand for behandling. Samtykket skal således være i overensstemmelse med denne definition.

Det vil bero på en konkret modenhedsvurdering af et barn under 18 år, om barnet alene kan give samtykke, eller om forældremyndighedsindehaveren bør give samtykke på vegne af barnet. I vurderingen heraf kan der lægges vægt på, om barnet har den modenhed, som er nødvendig for at forstå konsekvenserne af samtykket, og om barnet er nær myndighedsalderen. Derfor er det vigtigt, at informationen, som gives forud for samtykket, tilpasses plejebarnets forståelse. Informationen skal være formuleret i et klart og let forståeligt sprog, hvor barnets alder tages i betragtning.

Hvis forældremyndighedsindehaveren modsætter sig videregivelsen, må det respekteres, med mindre det er klart, at forældremyndighedsindehaveren ikke har truffet sin afgørelse ud fra barnets eller den unges interesse og behov. Det er her vigtigt at huske, at hvis begge forældre har del i forældremyndigheden, skal begge forældre give samtykke.

Samtykket kan gives skriftligt, mundtligt eller digitalt. Samtykket kan til enhver tid tilbagekaldes igen.

Det tværprofessionelle samarbejde

En af forudsætningerne for den gode anbringelse er et velfungerende tværfagligt samarbejde, hvor alle involverede arbejder ud fra en fælles indsats af relevante forhold omkring anbringelsen eller aflastningsordningen for barnet eller den unge.¹⁹⁹ Det gode samarbejde og den gode dialog skal understøtte den brede vifte af indsatser, der medvirker til, at anbringelsen eller aflastningsordningen opfylder sine mål og bliver god for barnet. En forudsætning herfor er en god dialog mellem forældre, barn, det private netværk, plejefamilie og de forskellige fagprofessionelle parter.

Det betyder ikke, at handlingerne fra de mange aktører skal være de samme, men det betyder, at de mange handlinger skal være koordineret og pege i samme retning for barnet. Det overordnede ansvar for koordineringen ligger hos familierådgiveren. Hvis der ikke koordineres, vil barnet, forældrene og barnets plejefamilie opleve forvirring. Og for plejefamilien kan det betyde en fejlagtig opfattelse af, at de selv skal sikre koordineringen, hvilket ikke nødvendigvis befordrer udvikling og trivsel for barnet eller den unge.

Et paradoks i det tværfaglige samarbejde er, at særligt i komplekse børne- og familiesager opleves det tværfaglige samarbejde som mest udfordrende, samtidig med at det er i disse sager, det velfungerende samarbejde er mest påkrævet. Det fremgår af det såkaldte 'Ekspertpanelet', som blev nedsat af Socialministeren i 2012.²⁰⁰ Om det tværfaglige samarbejde konkluderede panelet bl.a.:

*"Systematisk brobygning mellem de forskellige sektorer og faggrupper kan bidrage til at sikre, at den relevante viden kommer i spil hurtigere, så der kan iværksættes løsninger i nærmiljøet inden mere omfattende foranstaltninger bliver nødvendige, ligesom et tæt samarbejde om løsningerne kan bidrage til at sikre, at alle personer omkring barnet (lærere, forældre, socialrådgiver mv.) støtter op om den konkrete løsning."*²⁰¹

En af forudsætningerne for den gode anbringelse eller den gode aflastningsordning er et velfungerende tværfagligt samarbejde, hvor alle involverede parter arbejder ud fra en fælles forståelse af relevante forhold omkring anbringelsen eller aflastningsordningen. Det gode samarbejde og den gode dialog skal understøtte den brede vifte af indsatser, der medvirker til, at anbringelsen eller aflastningsordningen opfylder sine mål og bliver god for barnet. En forudsætning herfor er

199 For et konkret eksempel se evt. Faaborg-Midtfyn Kommune, Handleguide: <http://www.fmk.dk/borger/familie-boern-og-unge/underretning/handleguide/>

200 Ekspertpanel, 2012. Nedsat af socialminister Karen Hækkerup

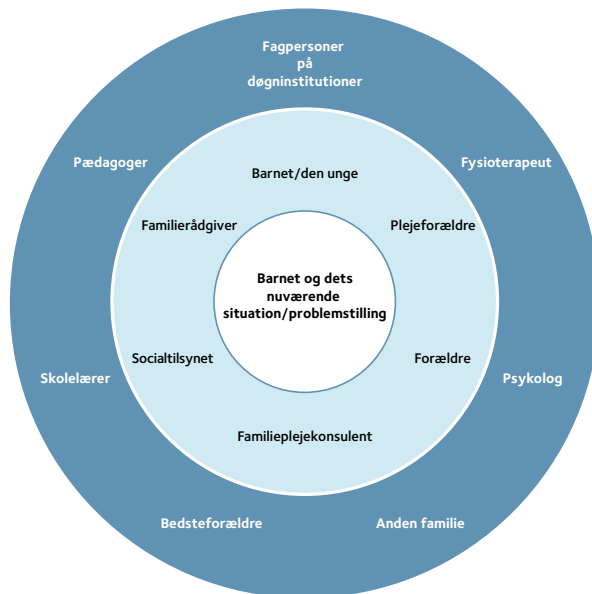
201 Ekspertpanel, 2012: 28

en god dialog mellem forældre, barn, det private netværk, plejefamilie og de forskellige fagprofessionelle parter.

Dynamisk samarbejde

Der er generelt mange aktører i spil omkring et anbragt barn i en plejefamilie, og i takt med at barnet udvikler sig, vil nye fagpersoner komme til og andre træde i baggrunden. Der er derfor brug for et dynamisk samarbejde, hvor barnet, dets familie og netværk, plejefamilien, familierådgiveren og familieplejekonsulenten indtager en position som faste deltagere i samarbejdet, mens pædagoger, lærere, psykologer, psykiatere, sundhedsplejersker og evt. også fagpersonale på døgninstitutioner²⁰² tilknyttes afhængigt af den aktuelle problemstilling, der kan være i forhold til barnet.

Det bliver dermed barnet og dets situation og problemstillinger, der fastsætter, hvilke professionelle der bidrager til det tværfaglige samarbejde og opfyldelsen af målene for barnet. Dette illustreres med nedenstående figur, som er et eksempel på én sammensætning af relevante parter i det tværfaglige samarbejde. En øvrig problemstilling eller livssituation kan give anledning til en anden sammensætning af professionelle f.eks. med inddragelse af læge, PPR og andet netværk²⁰³.

202 For beskrivelse af samarbejde med fagprofessionelle på døgninstitutioner henvises til kapitel 3

203 Højholdt, 2013: 33

Pointen med modellen er, at afhængig af situation og problemstilling vil deltagerkredsen forandre sig. Det betyder f.eks., at hvis problemstillingen er samvær med barnets mor, så kan bedsteforældrene være de mest centrale at inddrage, hvis de skal understøtte samværet. Hvis problemstillingen derimod er manglende trivsel i barnets SFO, kan bedsteforældrene være perifere. At finde den rette deltagerkreds stiller krav til familierådgiveren om at lede, koordinere og sammensætte det hold af professionelle, der konstruktivt kan bidrage og arbejde med at finde løsninger for det enkelte barn eller dennes familie. Efter mødet skal familierådgiveren vurdere, hvilke andre aktører i barnets liv der skal orienteres om aftalerne fra mødet, og tage stilling til, om andre skal involveres ved næste møde.

Det er ofte på møder med barnet, barnets familie, plejefamilien, familierådgiveren, familieplejekonsulenten og de udvalgte professionelle, at der opnås forståelse for en fælles indsats, drøftes løsninger, handlinger koordineres, og hvor der laves aftaler. Dette leder hen til følgende afsnit om, hvordan møder kan forberedes, gennemføres og afsluttes, idet det er af afgørende betydning, at møderne ledes, så de skaber værdi for det anbragte barn.²⁰⁴

Mødeledelse af det tværfaglige samarbejde

Mange af de møder, der afholdes omkring anbragte børn og unge, ledes af familierådgiveren, som juridisk har ansvaret for at følge op på anbringelsen. Familierådgiveren kan i nogle situationer vurdere, at det er mere hensigtsmæssigt, at mødet ledes af en anden f.eks. familieplejekonsulenten.

Mange mennesker er involveret i disse møder, og der går ofte mange måneder, inden næste møde finder sted. Derfor stilles der store krav til mødelederen om at være godt forberedt, så mødet afvikles godt og effektivt. Som led i forberedelsen vil mødelederen af og til skulle være i dialog med barnet og barnets familie flere gange, inden mødet afholdes, for at skabe tryghed og klarhed omkring barnets perspektiv. Andre gange fordrer det, at der er kontakt til de professionelle, og der kan være spørgsmål om, hvilket mandat der er givet fra familierådgivningens ledelse til at ændre på foranstaltninger, afvikle eller bevilge nye foranstaltninger.

204 I kapitel 7 omtales flere af de inddragende metoder, som ligeledes kræver mødeledelse

Det er vigtigt, at mødeleder i god tid indkalder til mødet, inviterer de rigtige, sender bilag ud på forhånd, starter til tiden, udpeger referent, godkender dagsorden, kører igennem alle punkter, styrer en talerække, konkluderer, slutter til tiden og sørger for, at referatet bliver sendt ud. Tværfaglige møder med mange interessenter, som kan have forskellige dagsordener, kræver en mødeleder, som kan facilitere møderne og på en anerkendende måde aktivt kan indtage en understøttende, guidende og indgribende position.²⁰⁵

Nedenfor er kort skitseret, hvilke opmærksomhedspunkter der kan være vigtige at overveje såvel inden som under mødet²⁰⁶:

Opmærksomhedspunkter forud for mødet:

- Hvordan planlægger du mødet?
- Hvem skal inviteres?
- Skal der indhentes dagsordenspunkter fra mødedeltagerne?
- Hvordan skal dagsordenen se ud?
- Hvem er mødeleder, og hvem er referent?
- Hvad er kontekst og formål med mødet?
- Hvem ønsker hvilke punkter på dagsordenen?
- Hvilken tidsramme har mødet?
- Er der en dato for næste møde?
- Skal mødet afholdes i barnets dagtilbud eller den unges skole, på rådhuset, i hjemmet eller et andet sted?
- Hvilke lokaler inkl. møbler egner sig til mødet?
- Skal der være aftalte pladser på forhånd?

205 Madsen, 2016: 83

206 Læs mere i Madsen, 2016, Processer og procesledelse. Håndbog for konsulenter, vejledere, undervisere og ledere. Kap. 5

Opmærksomhedspunkter ved afvikling af mødet:

- Dagsordenen skal sammen med ledelsen af mødet skabe strukturen på mødet.
- Fremhæv ved opstart på mødet, hvad formålet med mødet er. Er formålet f.eks. at drøfte indsatser for at nå et mål i barnets handleplan?
- Hvis der under mødet ikke er fremdrift, eller der opstår konflikter, kan følgende redskaber overvejes:
 - Kom med afbrydelser, vejledende spørgsmål og anmodninger for at skabe udvikling i dialogen mod målet
 - Søg mod fælles handlinger snarere end mod fælles holdninger, da handlinger kan omsættes til gavn for barnet eller den unge
 - Indlæg en runde eller brainstorm, når der f.eks. skal tænkes i nye ideer og løsninger
 - Indlæg tænkepauser, når der f.eks. skal tages beslutninger
 - Administrer talerækken – eller afskaf den
 - Planlæg at afslutte mødet i god tid, så du kan holde tidsplanen
 - Opsummer, hvem der nu gør hvad
 - Evaluer mødet og din egen mødeledelse

Kilde: Skrevet med inspiration fra Madsen (2016): Processer og procesledelse. Håndbog for konsulenter, vejleder, undervisere og ledere. Kap. 5

Nødvendigheden af faglig ledelse og styring

”Området børn og unge med særlige behov kræver, uanset valg af organiseringsformer, et velfungerende samarbejde på tværs af organisatoriske og faglige forskelle. Den opgave hviler i særlig grad på ledelsen, hvad enten området er organiseret som et selvstændigt område eller sammen med det almene børneområde.”²⁰⁷

I Socialstyrelsens ”Redskabskasse”,²⁰⁸ tilbydes konkrete redskaber, der netop er udviklet med det formål at styrke den faglige ledelse og styring på området for børn og unge med særlige behov. Disse redskaber giver konkrete anvisninger på, hvordan det tværfaglige samarbejde kan

207 http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/faglig-ledelse-og-styring/redskabskasse/copy_of_organiserings-og-tvaerfagligt-samarbejde

208 Socialstyrelsen, 2016, <http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/faglig-ledelse-og-styring/redskabskasse/>

understøttes. Inspirationsværktøjet er publiceret såvel i hæfteform som på Socialstyrelsens hjemmeside.

I redskabskassen findes ca. 80 redskaber i form af vejledninger, skabeloner og eksempler. Redskaberne er struktureret omkring seks forskellige temaer:

1. Styringsgrundlag
2. Organisering og tværfagligt samarbejde
3. Faglig udvikling
4. Tilrettelæggelse af arbejdet
5. Opfølgning
6. Ledelsesinformation

I redskabet "Organisering og tværfagligt samarbejde" peges på nødvendigheden af en tæt kobling mellem styring og det tværfaglige samarbejde, der ligeledes adresserer det tværor-organisatoriske perspektiv på børne- og ungeområdet mellem det specialiserede og det almene børneområde²⁰⁹. Endvidere stilles skarpt på betydningen af såvel det interne som det eksterne samarbejde.

Organiseringen af det tværfaglige samarbejde kan understøttes af en samarbejdsaftale. I redskabskassen "Faglig ledelse og styring" gives konkrete eksempler på to forskellige typer samarbejdsaftaler, nemlig procesregulerende samarbejdsaftaler og rammesættende beskrivelser af de tværfaglige samarbejdsprocesser.²¹⁰

Samarbejde mellem socialtilsyn, kommune og plejefamilie

Socialtilsynet har ansvaret for at godkende og føre driftsorienteret tilsyn med almene, forstærkede og specialiserede plejefamilier.²¹¹ Det personrettede tilsyn med barnet varetages af den anbringende kommune, og tilsynsopgaven er således delt, så socialtilsynet har fokus på plejefamiliens generelle kompetencer til at varetage opgaven som plejefamilie, mens den anbringende kommune tilser, at plejefamilien er den rette foranstaltning for det konkrete barn.

209 http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/faglig-ledelse-og-styring/redskabskasse/copy_of_organisering-og-tvaerfagligt-samarbejde

210 <http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/eksempel-pa-procesregulerende-aftale> samt <http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/eksempel-pa-tvaerfaglig-model>

211 Læs mere om dette i kapitel 2

Socialtilsynets oplysninger fra det generelle tilsyn med plejefamilierne kan anvendes af de anbringende kommuner i forbindelse med matchning. Oplysningerne fremgår af Tilbudsportalen. Oplysninger fremgår også af tilsynsrapporten, hvor der bl.a. indgår oplysninger fra kommunen om kvaliteten i plejefamilierne. Kommunen kan bede plejefamilien om at få udleveret en kopi af tilsynsrapporten. For at sikre sammenhæng mellem det tilsyn, som socialtilsynet udfører, og det tilsyn som anbringende kommune udfører, er der en gensidig forpligtelse for socialtilsynet og kommunerne til at underrette hinanden om bekymrende forhold i tilbuddene.²¹²

En tilsynskonsulent fortæller:

”Vi blev i socialtilsynet kontaktet af en familierådgiver, som fortalte om en plejefamilie. Plejemoderen var alvorligt syg og indlagt på hospitalet. Det hele var gået meget hurtigt. Plejefaren og plejebarnet var naturligvis meget påvirkede af situationen. Familierådgiveren fortalte, at hun allerede samme dag tog ud til plejefamilien for at sikre, at forholdene for plejebarnet var, som de skulle være. Efter nogle dage stod det klart, at der ville være tale om en længere indlæggelse, og i stedet for at skrive frem og tilbage aftalte vi, at familierådgiver og jeg tog et fælles møde med plejefar, da der var bekymring for beskyttelse af plejebarnet i den svære tid samtidig med, at der var opstået usikkerhed om vilkårene for godkendelsen. På mødet fik familierådgiveren og plejefar drøftet støtteforanstaltninger til plejefamilien, så plejebarnets ønske om at blive i plejefamilien kunne imødekommes. På den måde ville plejebarnet ikke opleve at skulle forlade sin trygge ramme i en tid, hvor hun også havde store bekymringer for sin plejemor. Samtidig kunne jeg fortælle plejefar om, hvordan vi i socialtilsynet behandler væsentlige ændringer i en godkendelse og herunder berolige ham med, at vi ikke ændrer en godkendelse uden forudgående dialog. Vi aftalte, at plejefar løbende ville informere både familierådgiveren og mig om situationen. Familierådgiveren og jeg aftalte også, at vi gensidigt ville orientere hinanden, når der var behov for det.”

Eksemplet viser, at det har stor betydning, når der handles hurtigt og koordineret.

212 Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 9300 af 30. april 2015, nr. 207

En familieplejekonsulent fortæller:

”En forudsætning for, at det gode samarbejde kan opstå mellem familierådgiver, familieplejekonsulent og tilsynskonsulenter er, at der i særlig grad er en anerkendelse af hinandens fagligheder og en respekt for de enkelte professioners beslutningskompetencer. Det giver mulighed for en, for alle, ligeværdig dialog.”

Det har med andre ord stor betydning, at de professionelle omkring det anbragte barn og familien har oplevelsen af at arbejde i samme retning og med respekt for hinandens fagligheder og positioner.

Opmærksomhedspunkter:

- Et velfungerende tværfagligt samarbejde er medvirkende til den gode anbringelse i en plejefamilie
- Udvalg og inddrag de aktører, som kan understøtte den gode anbringelse og vurder hele tiden, hvem det er, og hvad deres rolle kan være
- Lad udvælgelsen være dynamisk i forhold til problemstilling, barnets alder mm.
- Arbejd målrettet på at opnå fælles forståelse omkring barnets problemstillinger
- Arbejd målrettet på at opnå sammenhæng i indsatserne omkring barnet
- Lad barnet eller den unges behov være styrende for drøftelserne mellem de professionelle
- Hav en opmærksomhed på, at tydelige mål øger muligheden for koordinerede handlinger mellem de mange professionelle
- Lad de tværprofessionelle møder handle om fælles handlinger fremfor fælles holdninger
- Husk at der skal indhentes samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, hvis der skal udveksles fortrolige oplysninger

Litteratur

Ekspertpanel, 2012, *Rapport fra ekspertpanel om overgreb mod børn*, Socialministeriet

Højholdt, 2013, *Tværfprofessionelt samarbejde i teori og praksis*, Hans Reitzels Forlag

Madsen, 2016, *Processer og procesledelse. Håndbog for konsulenter, vejledere, undervisere og ledere*, Dansk Psykologisk Forlag

Socialstyrelsen, 2016, *Faglig ledelse og styring: området for børn og unge med særlige behov: inspirationsværktøj*

Lovgivning

Justitsministeriets vejledning nr. 11740 af 4. december, 1986, nr. 176,

<http://www.socialjura.dk/content-storage/regler/1986/vejl-11740-af-412-1986/>

Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 9300 af 30. april 2015, nr. 207,

<https://www.retsinformation.dk/pdfPrint.aspx?id=170018>

Webkilder

Faglig ledelse og styring:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/faglig-ledelse-og-styring/redskabskasse>

<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/eksempel-pa-procesregulerende-aftale>

<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/eksempel-pa-tvaerfaglig-model>

http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/faglig-ledelse-og-styring/redskabskasse/copy_of_organisering-og-tvaerfagligt-samarbejde/tema-3-tvaerfagligt-samarbejde

Underretninger:

<http://www.fmk.dk/borger/familie-boern-og-unge/underretning/handleguide/>

Kapitel 6

Inddragelse af plejebarnet

Det er et centralt omdrejningspunkt for den gode anbringelse, at barnet inddrages i egen sag. Barnet har en ret til at blive hørt. Det understøtter den gode anbringelse.

I dette kapitel sættes fokus på børns rettigheder i form af inddragelse ved at blive hørt. Barnets Reform fra 2011 indebar fokus på børns rettigheder, ligesom de fremgår af Børnekonventionens artikel 12.²¹³ I servicelovens § 46 fastsættes det, at barnet skal sikres ret til frit at udtrykke sit synspunkt i alle forhold, der vedrører barnet.²¹⁴ Det er desuden vigtigt for barnets tillid til voksne i dets nærmiljø samt for dets motivation til at medvirke til forandringer, at barnet føler sig inddraget i beslutninger vedrørende hverdagslivet og anbringelsen.

Kapitlet introduceres med en beskrivelse af rammen for inddragelse af barnet, herunder kommunale retningslinjer for dette. Dernæst beskrives børns ønsker til kontakten til familierådgiveren, og hvad dette betyder for barnets liv og udvikling. Herefter beskrives børnesamtalen, og hvordan familierådgiveren kan forberede sig samt afholde samtalen med barnet/den unge. Kapitlet afsluttes med en beskrivelse af det særlige ved inddragelse af barnet ved netværkspleje.

Lovgrundlag

Både med Barnets Reform og efterfølgende er der løbende indsat krav i lovgivningen om, at barnet skal inddrages i sin egen sag. Som eksempel er det et krav, at der skal finde en samtale sted med barnet i forbindelse med både udarbejdelse af den børnefaglige undersøgelse efter servicelovens § 50, og inden der træffes afgørelse om foranstaltning, og herunder anbringelse i en plejefamilie, jf. servicelovens § 48.

Når barnet er anbragt uden for hjemmet, er det et krav, at kommunen ved det halvårige tilsyn på anbringelsesstedet så vidt muligt taler alene med barnet, dvs. uden en repræsentant fra anbringelsesstedet.²¹⁵ De styrkede klagerettigheder og krav om samtaler med barnet giver et samlet billede af, at barnet opfattes som aktør i sin egen sag, og at barnets mening og opfattelse skal tillægges værdi, når kommunen træffer afgørelser af betydning for barnet. Ved anbringelser uden samtykke skal der træffes ny afgørelse om anbringelse med jævne mellemrum, dvs. som udgangspunkt efter 1 år, når der er tale om en førstegangsanbringelse, og herefter som udgangspunkt hvert 2. år.²¹⁶ Inden der træffes afgørelse om, at anbringelsen skal fortsætte, skal barnet inddrages og skal i en samtale have mulighed for at tilkendegive sin holdning til en fortsat anbringelse.²¹⁷ Børn over 12 år skal derudover inddrages som part. Det vil sige, at barnet eller den unge har ret til at have sin egen advokat med til møder i børn og unge-udvalget, Ankesty-

213 Bek. af FN-konventionen af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder. BKl nr. 6 af 16/01/1992

214 Ydermere angives, at barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed. Børn, der er fyldt 12 år, er blevet tillagt selvstændig klageret over f.eks. afgørelse om at anbringe barnet, valg af anbringelsessted og hjemgivelse jf. Lov om social service § 167

215 Lov om social service § 70

216 Lov om social service § 62

217 Lov om social service § 48

relsen og domstolene. Barnet/den unge har også ret til at have en bisidder med til disse møder, og barnet/den unge har ret til at udtale sig på møderne, inden der træffes afgørelse i sagen. Hvis barnet/den unge er repræsenteret af advokat, skal advokaten have sagens oplysninger tilsendt forud for mødet.²¹⁸

Børnenes erfaringer med at blive inddraget

For at børn og unge skal opleve inddragelse og succes i samtalerne med voksne, skal de voksne foruden at besidde faglige kvalifikationer også udvise interesse for og forventninger til barnet. Børnerådet har i en undersøgelse, hvor 113 børn og unge anbragt i plejefamilie, døgninstitution og opholdssteder er blevet interviewet, sammenfattet følgende om børnenes ønsker til sagsbehandlere på deres vej:

”Det virker for børnene”

- Når sagsbehandleren ikke bliver skiftet ud hele tiden
- Når sagsbehandleren lytter, er god at tale med og tror på det, man siger
- Når sagsbehandleren inddrager en i beslutningerne og informerer om baggrunden
- Når sagsbehandleren er 100 % ærlig
- Når sagsbehandleren først og fremmest er ens egen – ikke de voksnes
- Når sagsbehandleren gør en oprigtig indsats for at hjælpe, og f.eks. ikke udskyder eller aflyser møderne
- Når man må skrive eller ringe direkte til sin sagsbehandler
- Når sagsbehandleren kender ens historie og familie – ikke kun ud fra papirerne
- Når man møder sagsbehandleren ofte og også oplever ting sammen
- Når tilsynet er uanmeldt, så det er virkeligheden, der opleves
- Når tilsynet snakker med børnene alene og enkeltvis – på en tryk og afslappet måde
- Når tilsynet husker at spørge ind til magtanvendelse og overskridelse af ens grænser
- Når sagsbehandleren og tilsynsførende taler i et sprog, man forstår, og ikke taler ned til én”

Kilde: Børnerådet, 2012, *De prøver at gøre det så normalt som muligt*: 12²¹⁹

218 Lov om social service § 72

219 Børnerådet, 2012, *De prøver at gøre det så normalt som muligt*. Interviews med 113 børn og unge anbragt i plejefamilie, døgninstitution eller på et opholdssted i 2011

En vigtig opgave i kontakten mellem sagsbehandleren og barnet/den unge er dermed at sørge for, at barnet kan få tillid til familierådgiveren, og at denne er en person, man kan regne med.

Tilliden og inddragelsen er en medvirkende faktor, når indsatsen skal lykkes.

En familierådgiver fortæller:

"Det kan ikke nytte noget, at forældrene vil én vej, plejefamilien en anden vej, barnet en tredje og skolen en fjerde vej. Så det er vigtigt at tage udgangspunkt i, hvad barnet selv er parat til og arbejde med dets eget ønske. Så kan man jo altid prøve at justere og argumentere for, at der er noget, der er mere hensigtsmæssigt, men hvis barnet ikke forstår det, så hjælper det ikke."

Denne familierådgiver peger på, at barnet skal være med for, at indsatsen kan lykkes. Barnets motivation har afgørende betydning, og motivationen opnås gennem at inddrage og lytte til barnets meninger.

"Jeg synes, det er meget vigtigt, at man lærer børn at blive en del af et demokrati. At ens stemme har betydning. Ens mening bliver hørt, og måske kan man også være heldig at få ret. Ikke altid, men hvis man ikke lærer at have mod på at åbne sin mund og sige, hvad man mener, så lykkes det jo ikke."

Her har inddragelsen også et langsigtet perspektiv i form af at lære barnet, at det nytter at give sit besyv med. Plejebørn, der har oplevet årelange svigt, er ikke vant til at blive set, hørt og inddraget, så der kan ligge en særlig opmærksomhed for familierådgiveren i at have fokus på at give plads til dette. Det vil måske ikke falde barnet naturligt at give sin mening til kende, men dette skal understøttes og udvikles af familierådgiverens tilgang hertil.

Børnesamtalen

Det er af stor betydning, at den familierådgiver, der taler med barnet – hvad enten der er tale om en børnesamtale efter servicelovens § 48 eller andre samtaler med barnet – er i stand til at etablere et trygt og tillidsfuldt forhold omkring samtalen med barnet. At barnet oplever sig set, hørt og forstået kan være afgørende for, om det vælger at betro sig om mulig mistrivsel, konflikter eller andet til familierådgiveren. Tier barnet om mistrivsel eller verserende konflikter, kan det have stor betydning for barnets mulige udbytte af anbringelsens videre forløb og kan i værste fald stå i vejen for barnets mulighed for trivsel og udvikling. Inddragelsen og tilliden er

også afgørende for, at kommunen får sagen belyst bedst muligt og dermed får et godt grundlag for at træffe afgørelse og tilbyde den bedste støtte. Børnesamtalen skal tage afsæt i barnets perspektiv, dvs. i hvad barnet eller den unge finder vigtigt at tale om. Her er det væsentligt også at invitere til at tale om det, der er svært, gør ondt eller er konfliktfyldt, men det skal naturligvis gøres med omtanke for barnets følelser og modenhed.

Med baggrund i vurderingen fra den børnefaglige undersøgelse og handleplanens konkrete mål bør der i et relevant og afbalanceret forhold inviteres til drøftelse af både gode og positive samt svære og mere konfliktfyldte emner og forhold omkring anbringelsen. Herved understøttes intentionen om, at det er hele barnet og hele barnets livssituation på tværs af kontekster, som familierådgiveren skal inddrage. Føler barnet eller den unge sig tryk nok til at dele bekymringer og forestillinger med familierådgiveren, mindskes risikoen for, at barnet eller den unge udvikler forestillinger, som i uhensigtsmæssig grad knytter an til følelser som frygt, skyld og skam.

Børnesamtalen kan undlades

Samtalen kan undlades, hvis en samtale vil stille barnet i en urimeligt presset situation, eller hvis barnets modenhed og forudsætninger eller sagens karakter i afgørende grad taler imod samtale gennemførelse²²⁰. Barnet eller den unge har naturligvis ret til at sige nej til en samtale. Hvis barnet eller den unge ikke ønsker en samtale, noteres dette på sagen, og dermed vil lovkravet være opfyldt, selvom der ikke er gennemført en børnesamtale²²¹. Kommunen bør i disse tilfælde forsøge at afdække barnets eller den unges synspunkter og holdninger på anden vis. Hvis kommunen undlader at afholde en samtale med barnet, skal kommunen konkret redegøre for, hvorfor kommunen har undladt at afholde en samtale med barnet.

Forældremyndighedsindehavers rolle i forbindelse med børnesamtalen

Forældremyndighedsindehaver kan ikke modsætte sig, at kommunen giver barnet eller den unge mulighed for en samtale.

Forældremyndighedsindehaver har heller ikke ret til at være til stede under samtalen.²²² I nogle tilfælde kan det dog være hensigtsmæssigt, at forældrene er til stede under samtalen, f.eks. af hensyn til barnets tryghed. Barnet eller den unge kan også ønske at have en bisidder med til samtalen²²³.

220 Lov om social service § 50, stk. 3

221 Lov om social service § 48, stk. 2 og Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9142 af 26/02/2019

222 Lov om social service § 50, stk. 3

223 Lov om social service § 48 a

Opmærksomhedspunkter:

- Barnet/den unge skal løbende inddrages
- Der er krav til, at der skal finde en samtale sted med barnet/den unge i forbindelse med udarbejdelse af den børnefaglige undersøgelse
- Allerede i forbindelse med en underretning kan der finde en samtale sted med barnet/den unge
- Samtalerne skal så vidt muligt foregå alene mellem familierådgiveren og barnet/den unge
- Familierådgiveren bør overveje, hvad formålet med samtalen er ud fra: Hvad kan barnet fortælle mig, som jeg ikke ved?
- Familierådgiveren skal invitere til at tale om både det gode og svære. Plejebarnet kan have store følelser, f.eks. angst for fremtiden, usikkerhed på relationerne til sin familie og sit netværk, eller der kan være ting i forhold til plejefamilien, som det er vigtigt at få plejebarnet i tale om
- Ved alle anbringelser kan familierådgiveren undersøge barnets og den voksnes perspektiv på samværet med sin familie. Er der for lidt eller for meget? Skal samværet foregå i andre rammer end de nuværende? Eller skal der være nogle til stede til at hjælpe med kommunikationen med barnets/den unges forældre?
- Generelt skal familierådgiveren inddrage barnets perspektiv på, om barnet har indflydelse på beslutninger vedrørende sig selv og på hverdagslivet i overensstemmelse med alder og modenhed.²²⁴

Familierådgiverens forberedelse på og redskaber til børnesamtalen

Det er væsentligt, at barnet eller den unge oplever sig prioriteret ved familierådgiverens tilsyn, og at denne er bevidst om, at det kan være de små ting, der fra plejebarnets perspektiv kan gøre forskellen. Herunder f.eks. at familierådgiveren først taler med barnet eller den unge fremfor at starte med at sætte sig ned og drikke kaffe med plejefamilien.²²⁵

Forud for samtalen kan familierådgiveren forberede sig ved hjælp af spørgsmål udarbejdet af den norske psykolog Haldor Øvreide²²⁶.

224 Jf. også kvalitetsmodel for socialtilsyn, indikator 5a og 5b. Se: BEK nr. 1251 af 13/11/2017, bilag 2. Man kan også finde kvalitetsmodellen på Socialstyrelsens hjemmeside: <https://socialstyrelsen.dk/filer/tvaergaende/socialtilsyn/kvalitetsmodel-plejefamilier.pdf>

225 Udtalelse fra tidligere anbragt i Nielsen, 2005: 285

226 Øvreide, 2009: 257

- Hvilke kortsigtede eller langsigtede behov har barnet for at tale med voksne i systemet, og hvilke behov har det sociale system for at få information fra barnet?
- Hvad har netop dette barn brug for information om og støtte til, for at få perspektiv, struktur og funktionel mening med sit liv?
- Hvad er det, dette barn kan vide, som vi ikke ved, og som er vigtigt for, at vi kan tage vare på barnet både på kort og lang sigt?
- Hvilken information har vi brug for at få fra barnet selv om dets erfaringer og forståelser af sin situation?
- Er det de voksnes interesse, at der skal foregå en samtale med barnet, i højere grad end hensyn til barnets tarv? Eller er det andre børns interesser, vi fokuserer på?
- Har barnet en selvstændig ret til at udtale sig om det, der skal ske?

I SFIs forskningsrapport om børn og unge anbragt i slægtspleje fremgår en række faktorer, som iflg. børnene og de unge selv har virket fremmede for opnåelse af tillid til familierådgiveren:

”At de får mulighed for at tale om sig selv og føler sig forstået og anerkendt, at der er kontinuitet i møderne med sagsbehandleren, at de får råd og vejledning såvel som faktuel bistand af sagsbehandleren, og at sagsbehandleren får inddraget hele familien på en positiv måde”.²²⁷

Familierådgiveren kan forud for og under samtalen også overveje selve samtalemetoden. Vidensportalen²²⁸ anbefaler den dialogiske samtalemetode (DCM), hvor kommunikationsstilen er at:

- Anvende åbne spørgsmål
- Lytte aktivt
- Lytte til de temaer, som optager barnet
- Tåle stilhed
- Støtte barnet
- Være tydelig

²²⁷ Egelund et al., 2010:10; se desuden Rask, 2011, *Børnesamtalen*

²²⁸ <http://vidensportalen.dk/temaer/seksuelle-overgreb/bornesamtalen-i-praksis-1>

En familierådgiver fortæller:

"Drengen talte i et sprog, der var meget voldsomt. Han sagde til mig, at når han kommer hjem til sine forældre på samvær, kan han næsten ikke holde ud at være der. Han kommer til at tale som dem og blive som dem, og det vil han ikke. Han vil noget andet. Han vil ikke se sin mor.

Jeg spurgte ham: "Jeg kan godt forstå, du synes, det er rigtig svært at være derhjemme, men jeg bliver nødt til at spørge dig: Er det huset, eller er det det, du har oplevet derhjemme? Er det din mor eller hendes kæreste, eller er du bange for dine søskende? Hvad drejer det sig om?"

Han svarede efter et stykke tid: "Det er nok huset. Altså, det er nok det, at jeg har oplevet alle de ting, og jeg kommer til at blive involveret i det der. Jeg kan simpelthen ikke holde det ud."

Familierådgiveren stiller her en række spørgsmål med mulige svarmuligheder for at hjælpe drengen på vej i hans forklaringer på, hvorfor det er svært. Spørgsmålene har en direkte og tydelig karakter, som den dialogiske samtalemethode lægger op til, og samtidig afventer familierådgiveren svaret. Hun tåler stilheden og giver plads til, at drengen kan tænke over sit svar.

Med fokus på inddragelsen af børn har Øvreide²²⁹ udarbejdet en række opmærksomhedspunkter, som kan facilitere en støttende og åbnende dialogisk kontakt i samtaler med børn:

- Emotionel og kognitiv afstemning i forhold til barnet kan opnås ved at beskrive barnet og omgivelserne på en mentaliserende og opmærksomhedsstøttende måde i barnets levede øjeblik (men ikke nødvendigvis sådan, som barnet præsenterer sig selv)
- Fælles fokusering på opmærksomheden understøttes, hvis barnet oplever, at den voksne tilfører noget til opmærksomhedsfeltet. "Verden" udvides, den aktuelle tilstand trianguleres til nye sammenhænge, og der genereres udvidet forståelse

fortsættes næste side »

- Barnet opbygger en specifik relation til den voksne, som leder af samtalen, i kraft af at der udvikles vitalitet gennem oplevelse af fælles engagement. Delt emotionaltitet, en passende rytme og et ledelselement er altid en del af denne proces
- Den voksnes relation til barnet og den voksnes oplevelser sammen med barnet etableres på grundlag af og helst som en del af en allerede eksisterende relation, der er vigtig for barnet (social triangulering).

Disse opmærksomhedspunkter og tilgange til at møde barnet, den unge og familien med henblik på at skabe løsninger, der tager afsæt i barnets, den unges og familiens ønsker og muligheder, afspejles ligeledes i metoden LØFT (løsningsfokuseret tilgang)²³⁰.

Inddragelse af barnet/den unge ved netværkspleje

Netværksplejefamilier har som anbringelsesform et særligt potentiale for at understøtte sammenhæng og kontinuitet mellem barnets forskellige livssfærer. I en forskningsrapport fra SFI om børn og unges oplevelse af anbringelsesforløb i slægt og netværk påpeges, at selvom der er en målsætning om at sikre inddragelse af forældre og andre væsentlige relationer i anbringelsen, så er det i praksis ofte vanskeligt at fastholde fokus på det. En af årsagerne kan være de mange skift, barnet skal foretage mellem de forskellige aktører, som det interagerer med i sit liv. For at mindske barnets oplevelse af et fragmenteret liv, kræver det ifølge rapporten: "... *en særdeles målrettet strategi at fastholde og udvikle barnets forankring i bæredygtige sociale relationer uden for anbringelsesstedets egne rammer*".²³¹

I rapporten peges også på, at accept af og kontinuitet i vigtige relationer og tilknytningsforhold er afgørende for at skabe et sammenhængende hverdagsliv for barnet.

230 Metoden er bl.a. beskrevet i Henriksen, 2015

231 Egelund et al., 2010: 113

En familieplejekonsulent fortæller:

”Vi har haft en pige, som boede hos sin faster. Hun var meget glad for sin faster, fordi det var den voksne, der gennem hele hendes liv havde været der. Hun var vel dengang 11 år. Det var pigens valg, at hun ville bo ved sin faster. Hun var selv løbet derned, fordi hun slet ikke kunne holde ud at være derhjemme. Og det, at fasteren havde været en positiv voksen for hende, var udslagsgivende for, at pigen selv valgte at tage ophold ved fasteren.”

Fasteren har været fast holdepunkt igennem pigens liv og fortsætter som sådan. Fasteren er her et samlende led i forhold til pigens familiehistorie og til hendes forældre på en måde, som en generelt godkendt plejefamilie ikke vil have de samme forudsætninger for.

Københavns Kommunes Videnscenter for Familiepleje har i en undersøgelse beskrevet, at unge, som er anbragt i deres netværk, i højere grad end andre anbragte unge føler sig inddraget i beslutninger om valg af anbringelsessted uanset deres alder ved anbringelsen.²³²

²³² Larsen og Frederiksen, 2013: 11. Undersøgelsen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt alle anbragte teenagere i familiepleje i Københavns Kommune samt kvalitative interviews med ti unge og deres plejefamilier

Litteratur

Børnerådet, 2012, *De prøver at gøre det så normalt som muligt*, Interviews med 113 børn og unge anbragt i plejefamilie, døgninstitution eller på et opholdssted i 2011

Egelund et al., 2010, *Det er jo min familie. Beretninger fra børn og unge i slægtspleje*, SFI 10:34

Henriksen, 2015, *Metodiske tilgange i socialt arbejde*, Hans Reitzels Forlag

Larsen og Frederiksen, 2013, *Teenagere i familiepleje – Konklusioner og anbefalinger*, Videnscenter for Familiepleje

Nielsen (red.) et al., 2005, *TABUKA. Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*, Forlaget Børn & unge/Pædagogisk Centrum og KABU, Socialministeriets kvalitetsprojekt 2002-2005

Rask, 2011, *Børnesamtalen. Inddragelse af barnets perspektiver – dilemmaer i myndigheds-sagsbehandlerens arbejde*, Professionshøjskolen Metropol

Øvreide, 2009, *At tale med børn. Metodiske samtaler med børn i svære livssituationer*, Gyldendal Akademisk

Lovgivning

Bekendtgørelsen af FN-konventionen af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder. BKI nr. 6 af 16/01/1992, <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=60837>

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Webkilder

Børnekataloget:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/efteruddannelse/om-efteruddannelse/borne-katalog>

Kvalitetsmodel - Socialtilsyn:

<https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/socialtilsyn/redskaber-for-tilsynsforende/malgruppespecifikke-guides-og-redskaber/guides-og-redskaber>

Kvalitetsmodellen:

<https://socialstyrelsen.dk/filer/tvaergaende/socialtilsyn/kvalitetsmodel-plejefamilier.pdf>

Vidensportalen:

<http://vidensportal.dk/temaer/seksuelle-overgreb/bornesamtalen-i-praksis-1>

Kapitel 7

Samarbejde med plejebarnets familie og netværk

Der er mange aktører involveret, når et barn er anbragt i en plejefamilie, og det stiller krav til alle involverede parter om at arbejde sammen. Det er kommunen, der skal tilrettelægge dette samarbejde, så det fremmer barnets udvikling og trivsel, og så barn og familie er aktive deltagere. Der introduceres i den forbindelse til en række metoder til netværksinddragelse.

Der er mange aktører involveret, når et barn eller en ung er anbragt i en plejefamilie, eller når der er etableret en aflastningsordning i en plejefamilie, og det stiller krav til alle involverede parter om at arbejde sammen. Det er kommunen, der skal tilrettelægge dette samarbejde, så det fremmer barnets udvikling og trivsel, og så barn og familie er aktive deltagere i indsatsen.

I dette kapitel uddybes først opmærksomheder, fordele og udfordringer i samarbejdet mellem det private og professionelle netværk samt i det tværfaglige netværk om barnet/den unge. Denne del afsluttes med en beskrivelse af støttepersoner til forældre efter § 54 i serviceloven samt bisidder efter § 8 i forvaltningsloven. Herefter præsenteres metoder til inddragelse af både barn eller ung og familie samt privat og professionelt netværk. Inddragelse er et af de fire pejlemærker for kvalitet i sagsbehandling, som Socialstyrelsen har opstillet.²³³ De netværksinddragende metoder og redskaber, der gennemgås i kapitlet, er: Familierådslagning og Signs of Safety samt netværksmøder, genogram, livshistorie og netværkskort.

Samarbejde mellem private og professionelle omkring barnet eller den unge

I modellen er illustreret nogle af de mange aktører, der er omkring barnet eller den unge. Det er aktører, som alle har en betydning for barnet/den unges trivsel. Der skelnes mellem forældre og plejeforældre. Når der i den efterfølgende tekst refereres til forældre, er det et konsekvent udtryk for barnets/den unges biologiske eller adoptivforældre. Når der refereres til plejeforældre, menes der den familie, barnet/den unge anbringes i. Modellen rummer også barnets kammerater og dets fritidsaktiviteter, da disse kan være væsentlige faktorer i barnets liv.

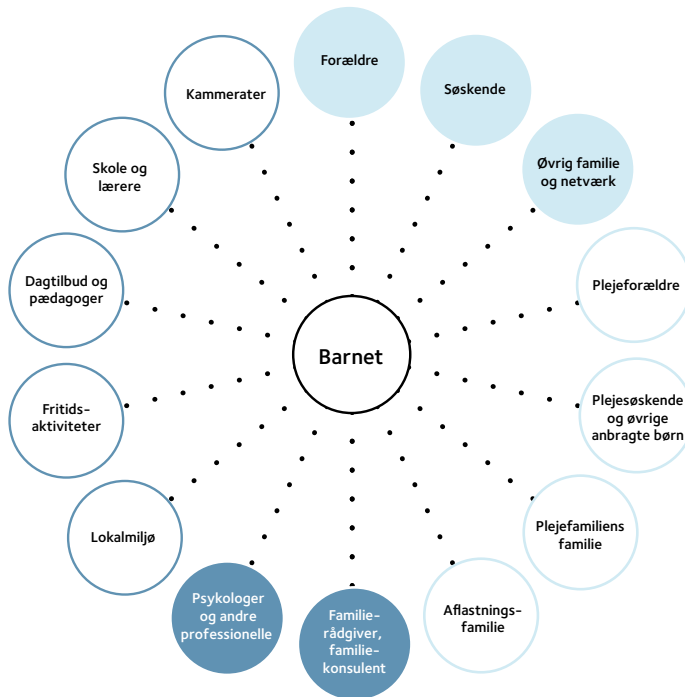
Samarbejde mellem barnets forældre, plejeforældre og fagprofessionelle

Samarbejdet mellem barnets forældre, plejeforældre og de fagprofessionelle omkring anbringelsen kan til tider være udfordrende. Iflg. Ankestyrelsens undersøgelse af samarbejdet mellem plejefamilier og kommuner²³⁴ angiver kommunerne, at en kilde til konflikt i samarbejdet mellem kommune og plejefamilie er det anbragte barns samvær med sine forældre.

233 Socialstyrelsen, 2018, *Kvalitet i sagsbehandlingen – en håndbog i anvendelse af ICS og udredningsværktøjet*

234 Ankestyrelsen, 2014: 3

Barnets netværk og aktører

Relationen mellem børn og forældre er forskellige fra familie til familie. Uanset hvilke muligheder og begrænsninger relationen sætter for kontakten mellem barn, ung og forældre under anbringelsen, skal relationen understøttes til barnets bedste. Familierådgiveren og plejefamilien har en væsentlig rolle i undersøgelsen af barnets og familiens behov for samvær og under hvilke former samværet skal foregå, ligesom de har ansvaret for at understøtte samværet, så det får de bedste muligheder for at udfolde sig til barnets bedste.

I *Håndbog om forældresamarbejde* foreslås en graduering fra A til D, som fagprofessionelle kan have som rettesnor i arbejdet med at etablere, udvikle og vedligeholde samværet mellem børn og forældre/søskende. Gradueringen skal forstås sådan, at A er det højst opnåelige, mens D er det minimum, som professionelle må arbejde for. Følgende kan være hensigtsmæssigt at indarbejde i vurderingen af, hvordan og i hvilket omfang relationen mellem barn og netværk kan styrkes til barnets bedste²³⁵:

235 Socialstyrelsen, 2012, *Håndbog om forældresamarbejde*: 187

- A. "Sørg for, at anbragte børn opretholder eller skaber gode relationer til forældre, søskende og andre pårørende
- B. Medvirk til at forbedre destruktive relationer
- C. Sørg for, at barnet har kendskab til sin oprindelse, hvis der ikke er bæredygtige relationer. Medvirk til, at barnet får et realistisk syn på forældrene og familiens situation, og hjælp dem med at integrere historien
- D. Er det ikke muligt at etablere regelmæssig kontakt, så sørg for, at barnet får informationer og støtte til at opbygge en livshistorie."

(Socialstyrelsen, 2012: 187)

Samarbejde mellem professionelle på tværs af anbragte børns livssfærer

Anbragte børn og unge, og herunder plejebørn, bevæger sig i mange livssfærer, og mange personer omkring dem er på forskellig vis og i varierende grad involveret i deres liv.

Børnene befinder sig i en række forskellige institutionelle sammenhænge i form af familie, daginstitution, skole og fritidsklub. Her møder de en række forskellige faggrupper, såsom lærere, psykologer, socialpædagoger og socialrådgivere. Hvad der er institutionelt og faggruppe-opdelt, er imidlertid for børnene forbundet gennem deres livsførelse på tværs af alt dette:

"Børns deltagelse et sted er forbundet til deres deltagelse andre steder, og ting, der udspiller sig i én sammenhæng, får betydning andre steder. Forskellige voksne omkring børnene har imidlertid begrænset adgang til børn "andre steder", og dermed også begrænset adgang til at forstå konteksten for barnets handlinger og deltagelse det sted, de selv er ansvarlige for. Børns livsførelse på tværs kalder derfor på en skærpet opmærksomhed omkring samarbejdet mellem børns forskellige voksne".²³⁶

Det stiller særlige krav til det tværfaglige samarbejde, som har stor betydning i arbejdet med børn, unge og familier med særlige behov.

Det er desuden betydningsfuldt, for at sikre barnets perspektiv i et anbringelsesforløb, at have flere parter til at hjælpe med at skabe en oplevelse af mening og sammenhæng for barnet/den unge og familien, for hvem anbringelsen kan være vanskelig at forstå. Eksisterende forskning peger på, at børn/ unge og deres forældre ofte ikke inddrages i tilrettelæggelsen af den hjælp,

236 Røn Larsen, 2012: 53

de har brug for i situationen²³⁷. Jo vanskeligere det er at forstå beslutninger og beslutningsprocesser, blandt andet fordi man ikke er inddraget, des vanskeligere er det at medvirke i og påvirke beslutningen.

Der er altså gode grunde til at være særlig opmærksom på, hvordan sagsforløb kan tilrettelægges, så der skabes de bedst mulige vilkår for børn, unge og familiers inddragelse.²³⁸

Støtteperson efter servicelovens § 54

En støtteperson efter § 54²³⁹ er forældrenes støtte i forbindelse med problemstillinger, der knytter sig til anbringelsen af deres barn. Støttepersonens væsentligste funktion er at lytte og være der for forældrenes skyld. Støttepersonen vil ofte kunne hjælpe og rådgive forældrene i forhold til samarbejdet med familierådgivere, familieplejekonsulenter eller andre parter i anbringelsen. Både før, under og efter møder med professionelle parter kan støttepersonen være en hjælp og kan f.eks. bidrage til, at forældrene får talt om det, der er vigtigt for dem. Støttepersonen kan have forskellige funktioner alt efter behovet i det konkrete tilfælde, men ordningen dækker ikke opgaver af behandlingsmæssig karakter. Forældre har ret til en støtteperson og har som udgangspunkt selv mulighed for at vælge den støtteperson, de gerne vil have, men vedkommende skal vurderes egnet og skal godkendes af forældrenes opholdskommune, som også dækker de udgifter, der er forbundet med støttepersonen. Forældrene har ret til en støtteperson, uanset om barnet er frivilligt eller tvangsmæssigt anbragt.

Støtte til forældrene under en anbringelse skal så vidt muligt medvirke til at løse de problemer, som har været årsag til anbringelsen. Støtten skal gives med henblik på at støtte forældrene i at varetage omsorgen for barnet eller den unge ved en eventuel hjemgivelse eller i samvær med barnet eller den unge under anbringelsen. Kommunen skal fastsætte en særskilt plan for støtten til forældrene.²⁴⁰

I afgørelser om tildeling af støtteperson er det vigtigt at være opmærksom på forhold omkring forældremyndighed, idet det alene er forældremyndighedsindehaveren, der har mulighed for at få tildelt en støtteperson. En forælder uden del i forældremyndigheden har således ikke mulighed for at få tildelt en støtteperson under anbringelsen. Nære familiemedlemmer eller

237 Villumsen et al., 2015. Rapporten gennemgår forskning om tværprofessionelt samarbejde på anbringelsesområdet. Konklusionen er, at meget lidt forskning omhandler barnets inddragelse i egen sag, og at dette måske afspejler den praktiske virkelighed. (Rapporten er uden sidetalsangivelse)

238 Se desuden kapitel 5 om det tværprofessionelle samarbejde for uddybning af udfordringer i samarbejdet samt måder at sikre det gode samarbejde på

239 Lov om social service § 54

240 Lov om social service § 54, stk. 2

andre personer i det nærmeste netværk er ikke altid den bedste støtte for forældrene i og med, at de kan bibringe forældrene en forstærket oplevelse af problemstillingerne. Det har heller ikke været intentionen med bestemmelsen, at opgaven som støtteperson skal varetages af nære familiemedlemmer.²⁴¹ Støttepersonen er udelukkende støtte for forældrene og har derved ikke partsstatus og har alene adgang til fortrolige oplysninger, såfremt dette sker med samtykke fra forældrene. Det kan være særlig vigtigt at have for øje, når støttepersonen f.eks. deltager i møder om barnets anbringelse.

Forældres ret til en bisidder

En række foreninger tilbyder forældre til anbragte børn en bisidder. En bisidder er ikke det samme som en støtteperson, og selv om man har en støtteperson, har forældre også ret til en bisidder til møder. Bisidderens opgave er at være en personlig støtte ved møderne. Forældrene udpeger selv deres bisidder, og vedkommende får ikke løn af kommunen.²⁴² Som ved valg af støtteperson kan der være fordele og ulemper ved at vælge nære familiemedlemmer. På den ene side kan det nære familiemedlem være tryghedsskabende og støttende, mens andre familiemedlemmer kan være meget følelsesmæssigt involveret og derved have vanskeligt ved at være tilstrækkelig støttende og opmærksomme for den forælder, der har brug for trøst og opmuntring under mødet. Det kan derfor være vigtigt at have en dialog med forældrene omkring, hvem der kan støtte dem bedst.

I Håndbog om forældresamarbejde²⁴³ findes en grundig indføring i muligheder for støtte til forældre, og i hvordan det gode forældresamarbejde kan tilrettelægges til barnets bedste.

Serviceovens § 47 fastsætter krav om, at der systematisk arbejdes med inddragelse af barnets familie og øvrige netværk. Samtidig skal der sikres løbende samvær mellem barn og forældre/ øvrige netværk.

For børnene er hverdagslivet ikke så opdelt, som modellen i indledningen af dette kapitel angiver, og som de professionelle omkring barnet kan tænke og tale om det. Det er derfor vigtigt at huske på, at barnet ser sit liv som en helhed, hvor alle dele er vævet ind i hinanden. Dermed må de professionelle, barnets plejeforældre, forældre og øvrige netværk forsøge at se barnets helhed fra barnets perspektiv og dermed hjælpe barnet med at bevare eller skabe mening og sammenhæng på tværs.

241 Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9142 af 26/02/2019

242 Forvaltningsloven § 8

243 Socialstyrelsen, 2012

En kilde til konflikt mellem plejefamilie og kommune kan være det anbragte barns samvær med sin familie jf. servicelovens § 71²⁴⁴. Derfor må familierådgiveren og familieplejekonsulenten være opmærksomme på, om rammerne for samværet er optimale for at understøtte barnets udvikling og trivsel. Samtidig betyder dette også en minimering af stressfaktorer hos barn, forældre og plejeforældre, så det samlede samarbejde får de bedste betingelser. Det kan være positivt for samarbejdet, at forældrene har en støtteperson eller en bisidder med ved møder med kommunen og plejefamilien. Ved begge former for støtte skal der være en opmærksomhed på, hvilken relation forældrene har til den pågældende person.

Netværksinddragende metoder

Loven indeholder flere steder krav om inddragelse af forældre og netværk under en anbringelse. Servicelovens § 47 fastsætter et krav om, at kommunen gennem hele anbringelsesforløbet skal overveje, hvordan der kan ske systematisk inddragelse af familien og netværket. Inddragelse er derfor det ene af de fire pejlemærker, som Socialministeriet har udarbejdet for kvalitet i sagsbehandlingen²⁴⁵. Pejlemærket for inddragelse handler om inddragelse af barnet eller den unge, familien og det private og professionelle netværk i de forskellige dele af sagsforløbet; fra opstart af en sag, udarbejdelse af børnefaglig undersøgelse og handleplan til opfølgning på indsats. Endvidere er det i loven forudsat, at anbragte børn skal have samvær med deres forældre og det private netværk omkring barnet.²⁴⁶ Det er kommunens opgave at sikre samvær med både forældre og netværk, og forældrene kan modtage særskilt støtte til at understøtte samværet med et anbragt barn.²⁴⁷ Det er også kommunens opgave at sikre, at forældrene får information om barnets hverdag under anbringelsen.

244 Barnet har jf. § 71 ret til samvær og kontakt med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner m.v. under anbringelsen uden for hjemmet

245 Kvalitet i sagsbehandlingen – en håndbog i anvendelse af ICS og udredningsværktøjet, 2018: 46

246 Lov om social service § 71, stk. 1

247 Lov om social service § 54, stk. 2

Det er kun børn og unge-udvalget, der kan træffe afgørelse om, at der ikke skal være samvær mellem forældre og børn. Hvis der fastsættes samvær mindre end en gang om måneden, anses det som en afbrydelse af samvær, og en sådan afgørelse skal træffes af børn og unge-udvalget²⁴⁸. Børn og unge-udvalget kan endvidere beslutte, at samværet i en bestemt periode skal være overvåget²⁴⁹. Lovgivningens mange anvisninger om inddragelse af barnet, familien og netværket tilsiger ikke anvendelse af bestemte metoder, ligesom graden af inddragelse ikke angives.

Selv i forløb med stor kompleksitet, mange forskellige problemstillinger og højt konfliktniveau med barnets forældre kan inddragelse af forældrene være med til at gøre en positiv forskel. I eksemplet nedenfor er anbringelsen sket uden forældrenes samtykke, og der opstår problemer i det etablerede samvær, som sker under overvågning af kommunens fagprofessionelle:

En familierådgiver fortæller:

”En af vores plejefamilier oplevede, at samarbejdet med plejebarnets forældre var meget problematisk, da alt, hvad forældrene var optaget af, var, at deres barn var tvangsanbragt. Dette vanskeliggjorde dialogen mellem forældre og plejeforældre og hindrede de mange gode fortællinger om barnet. Familieplejekonsulenten og jeg inviterede derfor forældre og plejeforældre til et møde, hvor vi kunne tale om, hvordan samarbejdet mellem dem kunne blive bedre. Under samtalen blev det tydeligt, at den sorg forældrene oplevede i forbindelse med tvangsfjernelsen overskyggede alt. Det, at vi kunne tale om det på den måde, gjorde det tydeligt for dem, at det ikke havde noget med plejeforældrene at gøre. Forældrene ønskede at få hjælp til at bearbejde deres sorg, ligesom de blev optaget af at få etableret et godt samarbejde med plejefamilien for deres barns skyld. Der blev på den baggrund bevilget nogle samtaler i det lokale familiecenter, samtidig med at familieplejekonsulenten kunne varetage et forløb med forældrene og plejeforældrene. Det handlede om, hvordan de kunne samarbejde, og om hvordan forældrene kunne være en del af deres barns liv og opvækst”.

248 Lov om social service § 71, stk. 2

249 Lov om social service § 71, stk. 3

Særligt for børn og unge, der er anbragt, skal der være fokus på inddragelse ved udarbejdelse af handleplan og opfølgning herpå. Det er vigtigt, at familierådgiveren formår at skabe gode rammer for inddragelse, f.eks. ved at barnet eller den unge, familien og det private og professionelle netværk inviteres til møder og ved at anvende konkrete metoder til at sikre inddragelse. Nedenstående metoder kan alle anvendes i anbringelsesforløb. Metoderne anvendes her i landet og er altså velafprøvede i praksis.

Familierådslagning

Familierådslagning²⁵⁰ er en beslutningsmodel, som er udviklet i New Zealand. Metoden bidrager til at inddrage barnets netværk i beslutninger omkring barnet med det formål at aktivere alles ressourcer og sikre de bedst mulige tiltag for barnet.

Metoden anvendes både i den forebyggende fase, i undersøgelsesfasen og under iværksættelsen af en anbringelse, løbende under anbringelsen og ved anbringelsens afslutning. Metoden kan bidrage til at styrke barnets og den unges oplevelse af kontinuitet og sammenhæng i forløbet og skabe forbindelse mellem de forskellige livssfærer.

Familierådslagning bygger på antagelsen om, at det udvidede netværk omkring et barn har unikke kundskaber, erfaringer og ressourcer, som er gavnlige for beslutningsprocessen, og som evt. kan bidrage med meget konkret støtte i barnets og familiens hverdag. Enkeltpersoner i netværket kan på forpligtende vis f.eks. tilbyde sig som weekendaflastning, lektiehjælp eller kan sikre, at der i akutsituationer altid er en voksen, som barnet kan kontakte og komme hos.

Der er grundlæggende tre faser i en familierådslagning: en forberedelsesfase, et møde og en opfølgning. På mødet får netværket til opgave selv at udvikle et forslag til en handleplan, som efterfølgende godkendes af familierådgiveren.

På Vidensportalen²⁵¹ kan man læse, at familierådslagning kan give positive resultater i form af en øget oplevelse af inddragelse, mere holdbare handleplaner, en øget mulighed for anbringelse i netværket samt (hurtigere) hjemgivelse.

250 Se mere om familierådslagning på: <http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksinddragende-metoder/hvad-er-familieradslagning>

251 <http://vidensportal.dk/temaer/styring-og-sagsbehandling/indsatser/familieradslagning>

En familieplejekonsulent fortæller:

”Som spæd blev en lille dreng anbragt ved en plejefamilie. Drengens far var ukendt, og det blev vurderet, at moren ikke kunne varetage omsorgsopgaven. Efter et par år møder barnets mor en kæreste. Deres forhold udvikler sig, og de flytter sammen. Der er under hele anbringelsen samvær med moren og efterfølgende også med den nye kæreste og hans familie. Kærestens familie begynder at undre sig over, at drengen er anbragt, da de oplever, hvordan både mor og kæresten varetager forældreopgaven. De tager derfor kontakt til os i kommunen. Vi indhenter oplysninger om morens forældreovner, og på baggrund af oplysningerne aftaler vi med moren at lave en familierådslagning.

Til familierådslagningen deltager både mor, kæresten og flere fra hans netværk samt plejefamilien. De udarbejder på mødet en hjemgivesplan og aftaler bl.a., at plejefamilien fortsat skal have en stor rolle i barnets liv.

Planen godkendes efterfølgende, og barnet bor nu ved sin mor og dennes kæreste”.

Netværksmøde

I modsætning til familierådslagning er et netværksmøde²⁵² ikke nødvendigvis etableret med henblik på at træffe en beslutning. Derimod er netværksmødet et processuelt møde (dvs. en række af møder), hvor en familie og det professionelle og private netværk samles om at styrke og understøtte det gensidige samarbejde mellem familien og netværket.

Netværksmøder er baseret på den systemiske teori, hvilket bl.a. betyder, at hver deltager ved møderne anses som repræsentant for en unik indsigt i barnets og den unges forhold samt som en væsentlig del af det system, som barnet/den unge også er en del af.

252 Se mere om netværksmøder på: <https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/>

I ICS anses netværksmøder med deltagelse af familien og eventuelt barnet samt det private og professionelle netværk som en god og effektiv måde at tilrettelægge opfølgning på. Hvor den første handleplan som minimum bør udarbejdes sammen med barnet eller den unge og familie, er det et udtryk for kvalitet i sagsbehandlingen, at også det private og professionelle netværk samt leverandørerne deltager i opfølgningen. På denne måde sikres det, at der sker videndeling mellem alle i de private og professionelle netværk, der har med barnet at gøre i hverdagen. Denne videndeling gør det muligt at kunne koordinere og understøtte sammenhæng i hverdagslivet og i indsatsen til gavn for barnet eller den unge.²⁵³

En familieplejekonsulent fortæller:

”En pige i teenage-alderen havde i en periode ikke haft det så godt i sin plejefamilie. Plejefamilien og pigen aftaler derfor at tale med mig om det for at finde ud af, hvad det drejer sig om. Da vi mødes bliver det tydeligt, at pigen tumler med, at hun ikke helt ved, hvorfor hun egentlig er anbragt. Hun får forskellige fortællinger afhængigt af, hvem hun spørger, og det skaber stor usikkerhed. Vi aftaler derfor at samle hendes biologiske familie, og dem hun ellers taler med det om, så hun kan komme tættere på en fortælling, der hænger sammen for hende.

Mødet blev ledet af en familiekonsulent fra kommunens familiecenter, og det var et hårdt møde, som krævede en del pauser undervejs, men lige så stille blev der fortalt det, der skulle fortælles, så alle forlod mødet med ny viden og ikke mindst med en samlet fortælling om, hvorfor pigen blev anbragt”.

Signs of Safety

Signs of Safety²⁵⁴ anvendes i børnesager og har et overordnet mål om at skabe samarbejde og partnerskab med familien om en løsning, der kan skabe sikkerhed og trivsel for barnet. Signs of Safety er et konkret redskab²⁵⁵, der kan anvendes til at foretage risikovurderinger i børnesager og vurdere tegn på fare og tegn på sikkerhed.

253 Socialstyrelsen, 2018, *Kvalitet i sagsbehandlingen – en håndbog i anvendelse af ICS og udredningsværktøjet*

254 Se Socialstyrelsen og Vidensportalen for mere om Signs of Safety: <https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksinddragende-metoder/hvad-er-signs-of-safety>, <http://vidensportal.dk/temaer/Omsorgssvigt/indsatser/signs-of-safety>

255 Metoden tager udgangspunkt i principper fra løsningsfokuseret korttids terapi og er udviklet af australierne Andrew Turnell og Steve Edwards som et værktøj til familierådgivere

Formålet med metoden er, at:²⁵⁶

- konkretisere de bekymringer, der er for barnet
- kortlægge ressourcer og styrker i familien, som skaber tryghed omkring barnet – herunder hvad der fungerer godt
- konkretisere de forandringer, der skal til, for at bekymringer for barnet bliver mindre. Hvad mener familien, der skal til? Hvad mener forvaltningen?
- skabe åbenhed og synlighed omkring forvaltningens bekymringer og krav samt invitere familien til et samarbejde om løsninger.

Metoden kan anvendes både som forebyggende foranstaltning, i forbindelse med afdækning af mistanke om omsorgssvigt, f.eks. som en del af en børnefaglig undersøgelse, eller i samtaler med børn som en del af familiebehandling i en konkret sag.

Efterfølgende kan der udarbejdes en sikkerhedsplan. Planen²⁵⁷ giver meget præcise anvisninger på, hvem der gør hvad i situationer, hvor forudsætningerne for, at forandringerne finder sted, alligevel ikke holder.

Genogram

Et genogram²⁵⁸ er et slags stamtræ, der giver overblik over og viser familiens medlemmer i flere generationer, personernes indbyrdes relationer og relationernes styrke.

Nogle kommuner²⁵⁹ er fortalere for at udarbejde et genogram i samtlige sager, som fører til foranstaltninger, fordi man som familierådgiver på den måde kan danne sig et overblik over personer og ressourcer i en familie. Metoden kan f.eks. anvendes til at undersøge muligheder for anbringelse eller aflastning i barnets slægt og netværk.

256 Servicestyrelsen, 2011:16

257 Nogle kommuner udfærdiger eksempelvis disse i alle anbringelsessager

258 Center for familiepleje, Københavns kommune: Vejledning om netværksanbringelse og –aflastning, <http://centerfor-familiepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/vejledning-om-netvaerksanbringelse-og-aflastning.pdf>

259 Servicestyrelsen, 2011: 13

En familieplejekonsulent fortæller:

”Jeg har erfaring med inddragelse af netværk i en sag, hvor forældrene ikke var til stede i barnets liv. Bedsteforældrene havde i starten meget lidt samvær med barnet, og det var svært at få en fornemmelse af kvaliteten af samværet. Samtidig var bedsteforældrene de eneste i barnets biologiske familie, der havde været og var stabile i barnets liv. Da begge forældre grundet psykisk sygdom ikke magtede at varetage samvær eller deltagelse i beslutninger omkring barnet, besluttede vi at inddrage bedsteforældrene i dette arbejde. De blev inviteret med til statusmøder hvert halve år, og der blev lavet en samværsplan”.

Casen beskriver, hvordan bedsteforældre bliver inddraget, selvom samværet med dem i starten er begrænset.

Livshistorier

Anbragte børn og unge har ofte en livshistorie med sig, som indeholder traumer, brud og svigt. De har brug for at bearbejde disse oplevelser og samtidig forholde sig til den livshistorie, der både indeholder gode og dårlige oplevelser. En måde at forene disse to elementer på er ved at hjælpe barnet eller den unge med at udarbejde en livshistoriebog.

En livshistoriebog er barnets eller den unges fortælling om sit liv på godt og ondt. Bogen fungerer identitetsdannende for barnet eller den unge, da en sådan bog er et helt konkret og synligt bevis på en individuel historie.

Gennem udarbejdelse af livshistoriebogen skabes der mulighed for, at plejefamilien kan få en nær relation til barnet via den kontakt, der skabes gennem fortællingerne og oplevelserne. Der kan ligeledes udarbejdes netværkstegninger eller genogrammer med barnet for at forbinde det liv, barnet har haft tidligere, med det liv barnet har nu. Forældre eller barnets øvrige netværk kan være med til at finde vigtige ting og billeder, som binder barnets liv sammen, ligesom der kan genskabes kontakt til personer, som barnet eller den unge tidligere har haft kontakt til.²⁶⁰

Netværkshort

Et netværkshort²⁶¹ er en metode til at visualisere barnets og den unges netværk og familie. Barnet placeres i centrum, og familie og netværk placeres rundt om barnet. Jo tættere på, desto

260 Strøm, 2000: 26 og kapitel 6 i samme

261 Center for familiepleje, Københavns kommune: Vejledning om netværksanbringelse og –afstning, <http://centerfor-familiepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/vejledning-om-netvaerksanbringelse-og-afstning.pdf>

stærkere relation. Nogle kommuner har afprøvet og indarbejdet netværkskort som en systematisk måde at afdække netværksressourcer på.

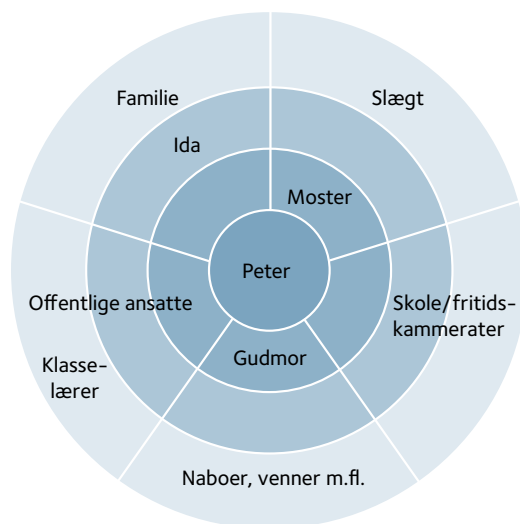
I en projektperiode udfærdigede en større kommune for eksempel en række støttespørgsmål, som bidrog til øget og systematisk anvendelse af netværkskortet.

Eksempler på støttespørgsmål er:

- Hvem inviteres til din fødselsdag?
- Hvem har du numre på i din telefon?
- Er der nogen, du godt kunne tænke dig at besøge/snakke med?

Kommunen²⁶² har desuden erfaring med både at udarbejde et netværkskort for barnet og for forældrene, og en af konklusionerne fra projektperioden er, at det systematiske arbejde med netværkskort og støttespørgsmål kan bidrage til en grundigere undersøgelse af de mulige ressourcer i barnets private og professionelle netværk.

Eksempel på netværkskort

Kilde: Vejledning om netværksanbringelse og –afastning, Center for familiepleje, Københavns kommune, s: 26²⁶³

262 Aalborg Kommune, 2013: 20

263 Center for familiepleje, Københavns kommune: Vejledning om netværksanbringelse og –afastning, <http://centerfor-familiepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/vejledning-om-netvaerksanbringelse-og-afastning.pdf>

Opmærksomhedspunkter:

- Ved møder, hvad enten det er familierådslagning eller andre møder, er det en god idé at tilrettelægge ud fra en struktur lig den, der anvendes ved familierådslagning. Her bruges en model, der har: en forberedelsesfase, et møde og en opfølgingsfase. Forberedelsen på mødet og opfølgningen derefter anerkender de involverede parter bidrag til selve mødet²⁶⁴
- Den systemiske teori, der ligger til grund for bl.a. netværksmøder, bygger på, at alle parter har en unik viden og et særligt, vigtigt kendskab til barnet/den unge. Det er vigtigt for barnets bedste, at barnet inddrages i beslutninger vedrørende sig selv
- Alle parter omkring barnet (jf. modellen i indledningen af dette kapitel) er væsentlige aktører omkring barnet og skal inddrages i en eller anden form
- Der kan ved hjælp af genogram, netværkskort og livshistorier ofte findes flere vigtige aktører, som barnet ønsker styrket eller genoptaget kontakt med.

264 Se desuden kapitel 5 om sagsbehandlerens rolle som mødeleder i det tværfaglige samarbejde

Litteratur

Aalborg Kommune, 2013, *Projekt Netværksinddragelse. Evalueringsopsamling. Familie- og Beskæftigelsesforvaltningen 2012-2013* (tilgængelig på web)

Ankestyrelsen, 2014, *Ankestyrelsens undersøgelse af samarbejdet mellem plejefamilier og kommuner*

Røn Larsen, 2012, *Konflikt og konsensus i tværfagligt samarbejde omkring børn i vanskeligheder*. I Nordiske Udkast, nr. 1. 2012

Servicestyrelsen, 2011, *Inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser*. (NB nuværende Socialstyrelsen)

Socialstyrelsen, 2012, *Håndbog om forældresamarbejde*

Socialstyrelsen, 2018, *Kvalitet i sagsbehandlingen – en håndbog i anvendelse af ICS og udredningsværktøjet*

Strøm, 2000, *Livshistoriebøger. En hjælp til identitets- og selvværdsudvikling*, Dafolo

Villumsen et al., 2015, *Tværfagligt samarbejde om udsathed hos børn og unge – et kort over landskabet af forskningsbaseret viden*

Lovgivning

Forvaltningsloven, LBK nr. 433 af 22/04/2014,
<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=161411>

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9142 af 26/02/2019, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=205101>

Webkilder

Familierådslagning:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksind-dragende-metoder/hvad-er-familieradslagning>

<http://vidensportal.dk/temaer/styring-og-sagsbehandling/indsatser/familieradslagning>

Genogram og netværkskort, Center for Familiepleje, Københavns Kommune:

<http://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/vejledning-om-netvaerksanbringelse-og-aflastning.pdf>

Netværksmøder:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksind-dragende-metoder/hvad-er-netvaerksmoder>

Signs of Safety:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksind-dragende-metoder/hvad-er-signs-of-safety>

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksind-dragende-metoder/hvad-er-signs-of-safety>

<http://vidensportal.dk/temaer/Omsorgssvigt/indsatser/signs-of-safety>

Sikkerhedsplan:

<http://vidensportal.dk/temaer/styring-og-sagsbehandling/indsatser/sikkerhedsplaner>

Socialstyrelsen om netværksinddragende metoder:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksind-dragende-metoder>

Vejledning om netværksanbringelse og –aflastning:

<http://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/vejledning-om-netvaerksanbringelse-og-aflastning.pdf>

Kapitel 8

Plejebarnets hverdagsliv

Forståelsen af plejebarnets hverdagsliv er vigtig for at opnå den gode anbringelse. Ved at anlægge et børneperspektiv forstås barnets færden i de forskellige arenaer såsom fritidsliv og skole bedre.

Dette kapitel sætter fokus på plejebørns hverdagsliv og socialisering. Herunder også børn, som er i aflastningsordning i en plejefamilie. Hensigten er at beskrive plejebarnets deltagelse og oplevelser i hverdagen i og uden for plejefamilien gennem fritidsaktiviteter, venskaber og i det fortrolige forhold til betydningsfulde voksne samt se på plejebarnets skolegang og sundhed. For at forstå barnets hverdagsliv er det vigtigt at inddrage barnet og dets perspektiv.²⁶⁵

Kapitlet indledes med lovgrundlaget for området. Derefter sættes en ramme for, hvordan man kan arbejde med et børneperspektiv. Dette videreføres med en beskrivelse af barnets socialisering i hverdagslivets forskellige arenaer. Herefter følger et afsnit om risiko- og beskyttelsesfaktorer i barnets hverdagsliv. Kapitlet afsluttes med en uddybning af plejebarnets forhold i henholdsvis skoleliv og fritidsliv, og endelig behandles barnets sundhed og trivsel til sidst i dette kapitel.

For en beskrivelse af inddragelse af barnet i egen sag, herunder rammerne for børnesamtalen og forberedelse af denne, henvises til kapitel 6 om inddragelse af plejebarnet.

Lovgrundlag

Når et barn eller en ung anbringes i en plejefamilie, er det i praksis plejefamilien, der skal sikre, at barnet eller den unge modtager den nødvendige omsorg og personlige støtte.²⁶⁶ Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende.²⁶⁷ Formålet med støtten er at sikre barnet eller den unges bedste. Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed.

Plejefamilien varetager i praksis forælderrollen over for de anbragte børn og unge, og plejefamilien ansvar for at yde omsorg må derfor tage udgangspunkt i det, som anses for at være god og forsvarlig forældreomsorg med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste. § 3 i voksenansvarsloven tydeliggør, at ansvaret for at varetage den daglige omsorg overgår fra forældre til plejefamilien, når et barn eller en ung anbringes uden for hjemmet.

Vurderingen af, hvordan omsorgen for et barn eller en ung bedst varetages, skal ske ud fra en konkret afvejning af barnets eller den unges grundlæggende rettigheder og under hensyntagen til barnets eller den unges alder, modenhed og funktionsevne. Endvidere vil proportionalitetsprin-

265 Kampmann, 1998: 6; Warming, 2011, se f.eks. kap. 1 og 2 heri

266 Lov om social service § 55

267 Lov om social service § 46

cippet²⁶⁸ skulle iagttages. Voksenansvaret skal endvidere ses i sammenhæng med bestemmelsen i § 46 i serviceloven, hvorefter indsatsen skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste.

Det er alene ansvaret for at varetage den daglige omsorg, der overgår til plejefamilien. Barnets eller den unges forældremyndighedsindehavere bevarer således fortsat bl.a. ansvaret for at udøve barnets eller den unges rettigheder på vegne af barnet eller den unge, herunder partsbejlinger i forhold til administrative myndigheder og domstole.

Formålsbestemmelsen i voksenansvarsloven²⁶⁹ og bestemmelsen om voksenansvar²⁷⁰ udgør til sammen en overordnet ramme for det voksenansvar, som plejefamilien har over for barnet eller den unge. Bestemmelserne indebærer, at voksenansvaret bl.a. medfører, at plejefamilien som led i varetagelsen af den daglige omsorg kan foretage nødvendige indgreb i barnets eller den unges selvbestemmelsesret for at sikre barnets eller den unges interesser, herunder at fysiske og psykiske behov opfyldes, og at barnet eller den unge opbygger kompetencer til at indgå i sociale relationer, trives og modtage læring.²⁷¹

Børneperspektiv

Børneperspektivet har ofte været præsenteret som et forsøg på at indfange børns umiddelbare forståelser og oplevelser, men i og med at børneperspektivet ofte fremstilles af voksne, afspejler det måske snarere voksnes fortolkninger af børns meninger og handlinger. Når der skal anlægges et børneperspektiv i anbringelsessager, er plejebarnet som selvstændigt individ centralt. Barnet er ekspert i netop at vide, hvordan det er at leve 'dette særlige liv'.²⁷² Professor Hanne Warming skelner mellem 3 former for børneperspektiv, som man som f.eks. familierådgiver eller familieplejekonsulent kan anlægge.²⁷³ I praksis får det perspektiv, der anlægges, betydning for, hvordan plejebarnet imødekommes.

268 Proportionalitetsprincippet betyder, at der ikke må anvendes mere indgribende foranstaltninger, hvis mindre indgribende foranstaltninger er tilstrækkelige, og der skal i det hele taget være et rimeligt forhold mellem mål og middel

269 Lov om voksenansvar § 1

270 Lov om voksenansvar § 3

271 For nærmere information om plejefamiliens ansvar for et anbragt barn eller en ung kan der henvises til Vejledning nr.10370 af 21. december 2016 om voksenansvar for anbragte børn og unge. Se mere om undervisningsmateriale og dilemmafilm om voksenansvarsloven på <https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/magtanvendelse-born-og-unge-1/undervisningsmateriale/undervisning-om-lovgivende-metoder>. Materialet kan anvendes af socialtilsyn, kommuner og andre, der skal opkvalificere plejefamilier og medarbejdere. Se mere om anbragte børn og unges rettigheder på <https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/rettigheder>. Materialet henvender sig i film og tekster direkte til børnene og de unge, men kan også anvendes af familierådgivere og plejeforældre til at skabe dialog med børnene/de unge om deres rettigheder under anbringelsen i plejefamilie

272 Kampmann, 1998: 6

273 Warming, 2011, kap. 1

1. Når den voksne ved bedst for plejebarnet

- Dette gør sig gældende, hvor plejebarnets ønsker, mål og behov ikke undersøges, men der tages beslutning uden inddragelse af plejebarnets egne udsagn. Warming beskriver, at dette udefra-perspektiv på, hvad der er bedst for plejebarnet, oftest baserer sig på den voksnes generaliseringer af børns behov og livssituationer.²⁷⁴ Med dette perspektiv vil de voksne (familierådgiveren, plejeforældrene mv.) ikke kunne arbejde mod en målrettet individuel baseret indsats over for plejebarnet.

2. Når den voksne gør sit yderste for at sætte sig i plejebarnets sted

- Her tilstræber de voksne at sætte sig ind i, hvordan livet opleves fra plejebarnets perspektiv. Med denne tilgang vil den voksne forsøge at forstå plejebarnets bevæggrunde og baggrunde for konkrete handlinger. F.eks. hvis plejebarnet ikke kommer regelmæssigt i skole, hvorfor gør det så ikke det? Hvad ligger bag?²⁷⁵
- Med små børn eller børn med kommunikative vanskeligheder vil det være sværere at lade 3. og sidste form for børneperspektiv være gældende, hvorfor det for familierådgiveren og plejefamilien ofte vil være denne 2. form, der er arbejdsredskabet i mødet med det anbragte barn. Familierådgiveren er forpligtet til at inddrage plejebarnets perspektiv, men må her på bedste vis sætte sig i plejebarnets sted og foretage beslutninger på baggrund af det, hun forestiller sig vil være plejebarnets ønske. Det kræver et indgående kendskab til, hvad der gør plejebarnet trygt, giver livskvalitet og glæde. Det er oplysninger, som familierådgiveren kan få i samtaler med forældre og øvrige voksne omkring barnet.

3. Når man lader plejebørn komme til orde og lader dem ytre sig (børns perspektiv²⁷⁶)

- Her forsøger familierådgiveren, plejeforælderen eller andre voksne at forstå plejebarnets oplevelser, forståelser, erfaringer i deres hverdagsliv, samt at forstå hvorfor plejebarnet udtrykker sig, som det gør. Det vil i praksis betyde, at familierådgiveren og andre omkring plejebarnet må fortolke dets ytringer og handlinger og handle hensigtsmæssigt på dem. Plejebarnet kan have ønsker, som forsøges afprøvet og opfyldt. Det kan f.eks. være mere samvær med en forælder end tidligere, hvis der har været en længere stabil periode. Her kan familierådgivere og plejeforældrene imødekomme ønsket. Det kan være, de tvivler på succesen i det, men efterkommer det på baggrund af plejebarnets ønske og behov. Viser det sig, at det øgede samvær ikke lykkes, kan plejebarnet blive ked af det, men vil alligevel

274 Warming, 2011: 14

275 Warming, 2011: 18

276 Sommer et al., 2010

føle sig set, hørt og anerkendt for sine ønsker og behov, hvilket på lang sigt vil styrke plejebarnet i at udtrykke sig, sige fra og stille krav til sin omverden.

Perspektiv 2 og 3 drejer sig ikke kun om at lytte til børns bevidst udtalte ytringer, men også at forstå de hensigter, som kommer til udtryk gennem plejebarnets handlinger samt dets til- og fravalg i hverdagen.²⁷⁷

En plejemor fortæller om et tidligere plejebarn:

"Inden vores plejedreng flyttede ind hos os som 14-årig, havde han fået et ry som småkriminelt. Drengen hjalp sine kammerater, når de var i knibe. Også med at holde vagt ved indbrud og holde mund med, hvad han vidste. Da drengen flyttede ind hos os, viste det sig, at han fortsatte sin strategi, men alligevel på en anden måde. Nu passede han på sine kammerater, hjalp sin plejestorebror, der sad i kørestol, forsvarede sin plejelillesøster i skolegården, gik tur med hunden og hjalp med det praktiske i plejefamilien. Vi så, at hans handlinger var styret af ønsket om at være en god kammerat, og at det også var det, der gjorde sig gældende, før han flyttede ind hos os".

For voksne, plejeforældre såvel som familierådgivere, bliver kunsten at se motivationerne bag barnets eller den unges handlinger. Her bliver det tydeligt, at drengen er styret af den samme "drivkraft" om at være en god kammerat, der dog kommer vidt forskelligt til udtryk i de forskellige kontekster, han indtræder i. Det kan være svært for plejeforældrene at se bag om adfærden hos et barn eller ung, der bor i deres hjem. Her kan familierådgiveren være en uvurderlig støtte ved at stille nysgerrige spørgsmål, som kan hjælpe med at forstå barnet/den unge og de handlinger, der udefra kan virke provokerende, uforståelige eller ligefrem farlige:

- Hvorfor tror I, han f.eks. ikke overholder aftaler/stjæler/smadrer ting?
- Hvad kan være hans forklaring på, at han gør det?
- Hvem gør han det sammen med?
- Er det de andre, der får ham til det, eller har han selv en motivation for at gøre det?

fortsættes næste side »

277 Warming, 2011, kapitel 1

- Ved han, at det er forkert? Men hvorfor tror I, han gør det alligevel?
- Kan der være grunde til, at han gør det, som I ikke kender til? Hvad kunne de være?

Familierådgiveren kan med sin mere udenforstående funktion hjælpe plejeforældrene til at holde den professionelle distance og nysgerrighed til barnets/den unges handlinger, fremfor at "falde i" en frustration og afmagt over ikke at kunne afværge det.

Væsentlige arenaer i plejebarnets hverdagsliv

Plejebørn har som alle andre børn et almindeligt hverdagsliv, men med den særlige præmis at de også indgår i en juridisk foranstaltning, når de anbringes. Det betyder f.eks. et hverdagsliv med børnesamtaler mv.

Et plejebarn fortæller:

"Vi har altid vidst, at vores plejeforældre ikke var vores rigtige forældre, men alligevel valgte vi som helt små at kalde dem mor og far. Vi føler, at det er vores rigtige mor og far, og de føler, at vi er deres rigtige børn, og sådan vil det nok altid være. Vi er en helt almindelig familie med hus, kæledyr, bedsteforældre og skole. Det eneste, der minder mig om, at vi er i pleje, er, når vi skal have samtaler med vores sagsbehandlere. Jeg ser det helt unødvendigt, og det minder mig bare om, at det ikke er mine rigtige forældre..."

Kilde: Odense kommunes hjemmeside²⁷⁸

Desuden lever plejebarnet i en balance mellem plejeforældre og forældre. Forholdet mellem barnet og forældre kan være udtyndet pga. anbringelsen:

- Når der måske kun er kontakt til den ene forælder
- Når omfanget af kontakten ikke er ret stor
- Når kontakten etableres til andre familiemedlemmer eller netværk som erstatning eller supplement til forældrerelationen

278 Familieplejen i Odense Kommune <https://www.odense.dk/familieplejen odense/om-at-vaere-anbragt/fortaellinger-fra-virkeligheden/anna-16-aar>

Relationen til forældrene kan være fysisk og konkret, hvis der er kontakt til forældrene løbende ved besøg eller samvær. Den kan være præget af savn pga. sporadisk eller for lille kontakt til forældrene, eller den kan alene være repræsenteret som en forestilling hos barnet om forældrene, hvis der ingen kontakt er.

Idealet er, at plejebarnet opnår en dobbelt tilknytning til både forældre og plejeforældre.²⁷⁹ Det kræver, at plejebarnets voksne, primært forældre og plejeforældre, bakket op af de kommunale instanser, samarbejder loyalt om at give plejebarnet mulighed for at have et hverdagsliv til barnets bedste. Dette stiller krav til særligt plejeforældre og familierådgivere om kontinuerligt at fokusere på det gode samarbejde ved at inddrage barnets perspektiv.²⁸⁰

Det er normen i det danske samfund, at det er i kernefamilien, følelser udleveres og bearbejdes, og den nære tilknytning er størst. For plejebarnet gælder denne norm ikke altid og vil ofte være udfordret. Plejebarnet finder nogle gange sine primære tilknytningspersoner hos plejeforældrene, en skolelærer eller helt andre steder, som nedenstående eksempel viser.

En tidligere anbragt ung fortæller:

”Vi var 3 søskende, der blev anbragt på samme tid. To af os kom i hver vores plejefamilie, mens min bror kom på et opholdssted. Vi voksede op hver for sig og i tre forskellige miljøer, men vi bevarede kontakten til hinanden gennem hele vores opvækst. I dag, hvor vi er voksne, opfatter vi hinanden som nærmeste familie. Vi har i dag ikke kontakt til vores forældre, plejeforældrene eller de ansatte på opholdsstedet. Vi er nødt til at være hinandens familie”.

Som plejebarn indgår barnet i mange situationer med forskellige forventninger og krav at håndtere og afkode. Plejebarnet har ofte et komplekst forhold til sin familiemæssige tilknytning og har måske som tidligere nævnt fundet sin primære tilknytning andre steder. Plejebarnet skal udover de familiemæssige aspekter, ved at have både en familie og en plejefamilie, kunne begå sig i skole, dagtilbud, fritidstilbud samt over for de forskellige repræsentanter fra kommune og tilsyn.

279 Esping & Hagbardt, 1992, kapitel 5

280 Se mere i kapitel 5, 6 og 7 om det gode tværprofessionelle samarbejde, inddragelse af barnet og inddragelse af og samarbejde mellem barnets familie og plejeforældre

Det nyere begreb om multisocialisering²⁸¹ favner moderne børns socialiseringsbetingelser. Multisocialiseringsbegrebet indfanger, at børn og unge indgår i mange forskellige sociale arenaer, hvor børn skal håndtere og integrere forskellige kulturelle værdier, krav og normer, der giver forskellige og måske modsatrettede handlemuligheder for det enkelte barn. Multisocialisering griber også kammeratskabsgruppens store betydning for især større børn og unge. Derudover indgår de sociale medier også med stor betydning i børns og unges identitetsdannelse, omgangsformer, nye kontaktflader osv. Endeligt kan de mange nye familieformer spille en rolle, hvor børn skal forholde sig til f.eks. fars nye kæreste, morfars nye kone, dine, mine og vores børn. Det gælder for plejebørn såvel som for andre børn, at den store kompleksitet i barnets liv skal tages i betragtning.

Tilhørsforhold og det at føle sig hjemme er et væsentligt aspekt ved anbringelsen. Ottosen et al.²⁸² har spurgt en række plejebørn, om de føler sig hjemme i plejefamilierne. I modsætning til børn på døgninstitutioner og opholdssteder er det en meget stor andel af de plejefamilieanbragte, der har oplevelsen af at være hjemme, hvor de er anbragt.²⁸³ I undersøgelsen svarer dobbelt så mange (ca. 80 pct.) af børnene i plejefamilie, at de føler sig meget hjemme i plejefamiliens bolig mod 40 pct. af børn/unge i institutionsanbringelse. Tilsvarende viser Socialministeriets trivselsmålinger blandt anbragte børn og unge, at de, der er anbragt i netværks- eller plejefamilie, føler sig mere holdt af.

En tidligere anbragt, nu 21-årig, fortæller:

”Jeg var i pleje i de perioder, hvor min mor led af depression og ikke kunne tage vare på mig. Så flyttede jeg hjem til min aflastningsfamilie i op til et halvt år. Når min mor fik det bedre igen, flyttede jeg lige så stille hjem igen. Min aflastningsfar var også min klasselærer i skole, og jeg følte mig altid velkommen i aflastningsfamilien. Jeg besøgte dem for at holde forbindelsen i de perioder, hvor min mor havde det godt. Ikke fordi jeg eller min mor havde brug for det.”

fortsættes næste side »

281 Se f.eks. Dencik 1999 og Gravesen, 2015 (red.): 425 om begrebet dobbeltsocialisering, der betegner socialisering i og uden for familiens rammer. Disse to arenaer kan yderligere opdeles i multiple arenaer – heraf begrebet multisocialisering

282 Ottosen et al., 2015; Undersøgelsen baserer sig på 1404 børn og unge i alderen 11 til 17. Fælles for børnene er, at de er anbragt uden for eget hjem. 60 pct. af de adspurgte bor i plejefamilie. De øvrige er institutionsanbragte i døgn-tilbud eller socialpædagogiske tilbud

283 Ottosen et al., 2015: 24

På trods af de skiftende livsvilkår og den til tider meget syge mor, klarer den unge mand sig godt. Fagligt er han studiestærk og skal i gang med sin uddannelse på universitetet. Han er flyttet hjemmefra og er flyttet hjem en enkelt gang for at hjælpe sin mor efter en indlæggelse. Han opfatter sin mor som sin primære person i verden og sin aflastningsfamilie som en tryk lidt fjernere familie. Han mener selv, at han har haft en god opvækst, fordi hans mor og plejeforældrene havde så godt et samarbejde.

I hverdagslivet bevæger plejebarnet sig mellem flere arenaer med forskellige normer og roller. I de mange arenaer skal et plejebarn/en ung nogle gange håndtere store indre modsætninger og forventninger, hvilket kan være et stort integrationsarbejde for det enkelte plejebarn. Herved skabes en social kompleksitet, som både plejebørn, plejeforældre, forældre, plejefamiliens børn, andre plejebørn og øvrige netværk skal orientere sig i. Det betyder, at omsorgs- og opdragelsesopgaven bliver delt, og at samarbejdet omkring plejebørnenes deltagelse i forskellige arenaer og fællesskaber får stor betydning for plejebørnenes livsbane. For at plejebarnet kan navigere trygt i de mange arenaer, må plejeforældrene fungere som koordinatore af barnets hverdag. Hvor familierådgiveren hjælper med at koordinere de forskellige indsatser omkring barnet (mellem skole, fritidstilbud, hjem og plejefamiliens hjem), koordinerer plejeforældrene barnets ind- og udtræden af de forskellige sammenhænge. Det kan betyde, at plejeforældre må følge plejebarnet tættere, end de måske ville gøre med deres egne børn. Det anbragte barn har med sin historie og mulige øgede sårbarhed på baggrund af en utryk/usikker opvækst oftest øget behov for støtte i de mange sammenhænge, som udgør barnets hverdagsliv. Det fører frem til at se på risiko- og beskyttelsesfaktorer i hverdagslivet.

Risiko og beskyttelse i hverdagslivet

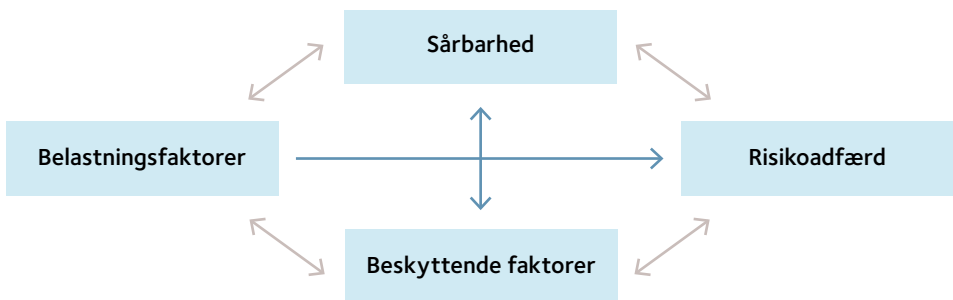
For alle børn, herunder også - og måske i særdeleshed - udsatte børn, ligger der en udfordring i skift mellem forskellige arenaer. For plejebarnet kan dette betyde en pendlen mellem to meget forskellige hjem (familiens og plejefamiliens hjem) med hver deres værdisæt, koder for socialt samspil, forskellige omgangsformer og omgangstone. Det, der er rigtigt det ene sted, er måske forkert det andet sted. På samme måde kan skiftene mellem skole, fritidsaktiviteter, venner og de respektive hjem være vanskelige for barnet at håndtere, da der kan være forskellige adfærdsmønstre og måder at gøre tingene på.²⁸⁴ Alt dette kan være en stor udfordring for plejebarnet.

284 Dencik, 1999: 261

Plejefamilien og det gode anbringelsesforløb har en afgørende betydning for, at plejebørn og unge kan komme til at klare sig på trods af belastninger og vanskelige livssituationer som eksempelvis omskiftelige hverdagslivsmiljøer og modstridende opdragelsesnormer. Det er derfor væsentligt, at plejeforældrene med hjælp fra familierådgiveren forstår sammenhænge mellem belastning og beskyttelse i barnets/den unges liv. Denne forståelse kan danne baggrund for at analysere barnets/den unges risikoadfærd og handle opbyggende for at øge trivslen for barnet/den unge.

En model til at forstå samspillet mellem belastning og risiko i plejebarnets hverdagsliv vises nedenfor.

Model af samspillet mellem belastning og risiko

Kilde: Dencik, L., Jørgensen, P.S. og Sommer, D., 2008: 359²⁸⁵

Figuren viser, at en ophobning af belastningsfaktorer i barnets hverdagsliv risikerer at resultere i risikoadfærd. Dette antydes i den midterste brede horisontale pil. En sådan ligefrem sammenhæng angiver imidlertid et for mekanisk billede, som ikke indfanger de muligheder og begrænsninger, barnet får i de forskellige arenaer, det færdes i. Eksempelvis vil plejebarnets og plejefamiliens beskyttelsesfaktorer og modstandskraft medvirke til at ændre plejebarnets situation, og derved kan belastninger og svære betingelser overvindes eller mindskes. Derfor afløses forestillingen om en entydig sammenhæng mellem belastning og effekt med mere cirkulære bevægelser forbundet med den lodrette pil, der fanger spændingen imellem sårbarheder og beskyttende faktorer. Risikofaktorer er i sig selv ikke nødvendigvis belastende på lang sigt. Det er mængden og varigheden af risici vejet op mod miljøet og det enkelte plejebarns beskyttelsesfaktorer, der på sigt afgør belastningen for barnet/den unge.

285 Dencik et al., 2008: 359

Der skelnes mellem individuelle risikofaktorer og mere miljømæssige, kontekstuelle risikofaktorer:²⁸⁶

Individuelle risikofaktorer²⁸⁷

- Mistrivsel og psykiske problematikker, som f.eks. vanskeligt temperament, tidligt udadreagerende adfærd, ensomhed, angst, depression – med eller uden diagnose
- Kognitive problemer eller indlæringsvanskeligheder
- Mangelfulde sociale kompetencer
- Mangel på selvtillid og en negativ selvopfattelse
- Tidlig rusmiddeldebut

Miljømæssige risikofaktorer

- Familiekonflikter
- Brudte relationer til nærtstående
- Tilknytningsproblemer til centrale omsorgsgivere (primært forældre)
- Mishandling og omsorgssvigt
- Kriminalitet, vold og rusmiddelmisbrug hos forældre
- Manglende deltagelse i skolen
- Antisociale venner/bekendte, ingen prosociale venner/bekendte
- Fattigdom
- Høj befolkningstæthed
- Kriminelle subkulturer

Individuelle beskyttende faktorer

- Pige
- Gode kognitive evner
- Afbalanceret temperament
- Selvtillid
- Empati
- Prosociale færdigheder
- Fleksibilitet i håndteringen af vanskeligheder

fortsættes næste side »

286 <http://vidensportal.dk/temaer/udadreagerende-adfaerd/risiko-og-beskyttelsesfaktorer>

287 Vidensportalen på det sociale område <http://vidensportal.dk/temaer/misbrug/risiko-og-beskyttelsesfaktorer> samt <http://vidensportal.dk/temaer/udadreagerende-adfaerd/risiko-og-beskyttelsesfaktorer>

Miljømæssige beskyttende faktorer

- God skolegang, herunder at klare sig godt både fagligt og socialt
- I gang med uddannelse, især boglige uddannelser
- Prosociale netværk og fritidsaktiviteter med fællesskaber og aktiviteter
- At have en hobby
- At have mindst én ven
- En god emotionel tilknytning til mindst én af forældrene (eller anden central omsorgsperson)
- Omsorgsfuld og konsekvent opdragelse
- (Pleje)forældres evner til at formidle klare normer for acceptabel og uacceptabel opførsel
- Positive relationer til lærere (eller andre rollemodeller)
- Tilknytning til prosociale jævnaldrende

Ovenstående liste kan blot være et udpluk af de forskellige faktorer, der er på spil for plejebarnet eller den unge. Familierådgiveren kan sammen med plejeforældrene eller den unge (med en vis alder) afdække barnets/den unges risiko- og beskyttelsesfaktorer. At afdække risikofaktorerne kan give en forståelse for, hvorfor plejebarnet reagerer på bestemte sammenhænge både for plejeforældrene og for plejebarnet, hvis barnet er med i afdækningen. Det kan være, at plejebarnet ikke trives i skolen, hvor der er mange mennesker at forholde sig til, men trives fint i mindre sociale sammenhænge. Denne viden giver forståelse for, hvorfor plejebarnet ikke tager aktiv del i skolen eller i aktiviteter, som har med skolen at gøre. Dette giver mulighed for at tilpasse rammerne, så den enkelte faktor bevæger sig fra en risikofaktor til en beskyttelsesfaktor. En afdækning af beskyttende faktorer kan give en opmærksomhed på, hvad der er positivt og succesrigt i barnets/den unges liv. Opmærksomheden kan medføre, at en beskyttende faktor udnyttes yderligere, f. eks. ved at plejeforældrene og familierådgiveren kan arbejde på at øge den beskyttende faktor, så barnet/den unge øger sin modstandsdygtighed over for risikofaktorer.

Plejebarnets skoleliv og fritidsliv

Skole- og fritidsliv er vigtige udviklingssammenhænge for anbragte børn og unge, hvor de har mulighed for at navigere i de forskellige arenaer og tage del i samfundets muligheder og ressourcer. Set i perspektivet af begrebet multisocialisering er skolen og fritidslivet med venner de arenaer i hverdagslivet, hvor barnet lærer at indgå i socialt samspil med jævnaldrende. Her lærer barnet at argumentere, omgås og hævde sig i kammeratskabsflokkene. Med andre ord er den sociale smidighed, som barnet lærer i disse sammenhænge, afgørende for dets muligheder for at klare sig godt i ungdoms- og voksenlivet.

Det er centralt, at også hverdagslivets professionelle, som f.eks. barnets lærer i skolen eller pædagogen i børnehaven, bliver tænkt ind i det tværprofessionelle samarbejde omkring pleje-barnet.²⁸⁸

For det konkrete plejebarn kan det være af stor betydning, at barnets omsorgspersoner og de fagprofessionelle arbejder sammen om at håndtere de vanskeligheder, der er knyttet til barnets hverdagsliv på tværs af de forskellige arenaer.^{289,290} Sektoransvaret og de forskellige lovgivninger og forvaltninger medfører en arbejdsdeling, som kan betyde, at den enkelte professionelle kan glemme det samlede billede omkring det konkrete barn.²⁹¹ Her har familierådgiveren en afgørende rolle i at koordinere indsatsen på tværs.

En plejemor fortæller:

”Vi fik en pige på 6 år anbragt i vores familie. Pigen havde et mindre handicap, og der var på det tidspunkt en række forskellige professionelle i skolen og i pigens fritidstilbud, der i bedste mening satte ind med hver deres træningsforsæt og mente, at det og det skulle hun lære at... Det blev for meget for den lille pige, der svarede igen ved at blive urenlig og meget urolig. Og først da familierådgiveren fik afholdt et samarbejds møde med alle de professionelle, blev indsatserne koordineret og pegede i samme retning, hvilket ret hurtigt havde en positiv betydning for pigen”.

I dette eksempel ses tydeligt, hvor vigtig den koordinerede indsats er for pigens trivsel og udvikling. De mange, velmente, indsatser stresser pigen unødigt og skadeligt. Her kan det være svært for plejemoren at skulle varetage koordinatorfunktionen, hvorfor det er afgørende, at familierådgiveren tager denne funktion.

288 Se evt. kap 5 om tværprofessionelt samarbejde

289 Schwartz et al., 2015

290 Det kan også være vigtigt at være opmærksom på muligheden for at kunne henvise barnet til organisationer og fora, der særligt beskæftiger sig med anbragte og tidligere anbragte børn og unge, og som kan hjælpe og guide børnene og de unge uden for det kommunale myndighedsområde: 1) Børnetinget, der drives af Ungdommens Røde Kors, og som bl.a. har en brevkasse, som anbragte børn og unge anonymt kan skrive til <http://boeruninget.dk/forside>, 2) TABUKA, som er en landsforening for nuværende og tidligere anbragte med afdelinger i Aarhus, Aalborg, Vejle og København <http://tabuka.dk/>, 3) Baglandet, der er et landsdækkende kontaktsted for mennesker, som har været anbragt uden for hjemmet <http://www.baglandet.net/>, 4) Forældrelandsforening FBU, som bl.a. driver en brevkasse, der kan læses eksempler fra på hjemmesiden <http://www.fbu.dk>

291 Højholt, 2006: 86

Skolelivet

Forskning har peget på, at børn og unge, der bor uden for eget hjem, ofte forlader folkeskolen med dårligere skolekvalifikationer end andre børn, og at dette forringer deres fremtidige chancer som voksne.²⁹² De dårlige skolekvalifikationer kan føre til, at den unge får en oplevelse af ikke at magte videre uddannelse.²⁹³

I de årlige anbringelsesstatistikker²⁹⁴ angives skolevanskeligheder blandt andre som én af årsagerne til anbringelsen. Et vellykket skoleforløb er for alle børn en beskyttende faktor²⁹⁵ og i særdeleshed for det anbragte barn, og det er derfor afgørende, at barnet får den støtte til at indgå i skolelivet på lige fod med de jævnaldrende, som barnet evt. har brug for. I Egelund et al. bemærkes det, at en god skolegang kan "være en indgang til at kompensere for nogle af de andre problemer, barnet måtte have at slås med".²⁹⁶ Endvidere beskrives det som væsentligt, at socialforvaltningerne i deres anbringelsesplaner vurderer og medtager barnets behov for støtte i skolelivet som en parameter for barnets samlede trivsel og udvikling såvel som for mulighederne for at klare sig godt senere i livet.²⁹⁷

En ung anbragt dreng fortæller:

"Da jeg begyndte i skole, sad jeg på bagerste række i klassen og kiggede i tegneserier. Jeg husker, at jeg havde endeløse skænderier med min plejemor, der ikke kunne forstå, at jeg ikke havde lektier for. Hun var optaget af, at jeg ikke kunne alfabetet og ikke havde fat på matematikken. Min plejemor fik mig efter nogle år flyttet til en anden skole. Det blev en brat opvågning. Jeg kunne ikke længere få lov til at sidde for mig selv. I stedet fik jeg bunker af lektier for, som jeg ikke magtede. Jeg begyndte derfor at pjække og først sidst i min skoletid blev jeg testet, og de kom frem til, at jeg havde primære læsevanskeligheder, og derfor har jeg heller ikke lært ret meget. Den bedste dag i skolen var den sidste".

fortsættes næste side »

292 Berlin et al., 2011; Bryderup og Trentel, 2012; Egelund et al., 2009

293 Ottosen et al., 2015: 110

294 Se f.eks. Ankestyrelsens Anbringelsesstatistik 2014

295 Ottosen et al., 2015; Bryderup og Trentel, 2012

296 Egelund et al., 2009: 110

297 Egelund et al., 2009: 109 -110

Dette eksempel viser, at her er en dreng, der kunne have haft gavn af støtte i løbet af skolelivet. Hvis der havde været fokus på at undersøge, hvorfor han "gemte" sig på bagerste række, og hvorfor han senere hen ikke magtede lektierne, ville hans læsevanskeligheder formentlig være blevet opdaget. Dette ville have givet ham helt andre forudsætninger for at klare skolegang og senere uddannelse, ligesom det ville have mindsket det generelle konflikt- og frustrationsniveau hos både drengen, plejefamilien og formentlig også lærerne i skolen.

Understøttelse af plejebarnets skoleliv

I Ottosen et al.²⁹⁸ fremgår det, at anbragte børn og unge i lidt mindre grad end ikke-anbragte har adgang til de ressourcer, som Ottosen et al. vurderer er nødvendige for på optimal vis at kunne følge undervisningen.

85 pct. af de anbragte børn og unge i undersøgelsen svarer, at de har adgang til seks af de otte nødvendige ressourcer, hvor 95 pct. af de ikke-anbragte svarer, at de har adgang til seks af de samme otte ressourcer:

- adgang til computer med tekstbehandling
- adgang til internettet
- adgang til en ordbog (evt. via internettet)
- et sted med ro til at læse lektier
- et skrivebord til at læse lektier ved
- adgang til opslagsbøger, der kan være en hjælp til skolearbejdet
- adgang til lommeregner
- adgang til klassisk litteratur (f.eks. H.C. Andersen)

Dette peger på, at der i forhold til plejefamilieanbragte børn og unge kan være behov for en særlig opmærksomhed på de ressourcer, som er nødvendige i skolelivet.

En anden væsentlig ressource er de voksnes støtte til skolegangen. Som et eksempel på mulige skoleunderstøttende tiltag kan f.eks. nævnes de to metoder "Klub Penalhus" og "Makkerlæsning", som afprøves i flere danske kommuner i perioden 2016-2019, og som offentliggøres af Socialstyrelsen i efteråret 2019.

298 Ottosen et al., 2015: 49

En anden mulighed er, at kommunen ansætter en form for skolekonsulent, som er tilknyttet kommunens plejefamilier med det formål at støtte op om lektielæsningen på forskellig måde.

Hverdags- og fritidsliv

Anbragte børn²⁹⁹ kan være sårbare i forhold til deres relationer og netværk til kammeratskabsgruppen. 11- og 15-årige³⁰⁰ anbragte har sjældnere venner end ikke-anbragte jævnaldrende. Plejebørnenes svar vidner om hyppigere ensomhed og om at være udsat for mobning i højere grad end andre børn. Dog er børn, som er anbragt i en plejefamilie, oftere end institutionsanbragte børn sammen med venner, ligesom de sjældnere føler sig ensomme. Det kan have en betydning, hvor længe barnet har været anbragt på det aktuelle anbringelsessted. Børn, som har været anbragt på stedet i under ét år, føler sig oftere ensomme og har færre venner end børn, der har været på stedet i længere tid.

En familierådgiver fortæller:

”Et plejebarn, en pige på 13 år med højt fungerende autisme, var ret meget alene. Hun kendte ingen uden for sin skoleklasse. Der var hun tålt, men ikke involveret i de andres pubertets-snak. Pigen var slet ikke optaget af det modsatte køn, sex eller andre af de emner, som interesserede hendes klassekammerater. Det eneste, der virkelig begejstrede hende, var heste. Plejeforældrene var lige blevet skilt, og vi var i kommunen ved at være bekymret for, om plejemor ville kunne stå distancen med pigen, der klart havde nogle behov, som plejemor ikke havde overskud til. Vi besluttede derfor at imødekomme pigens interesse for heste, og derfor fandt vi en aflastningsfamilie på et stort ridested. De vidste intet om autisme, men alt om pigens brændende interesse. Pigen, der ellers ikke ville i aflastning, da hun ikke tålte skiftende opholdssteder, sagde mange tak til tilbuddet”.

Her undersøges og imødekommes pigens ønske om et tilhørsforhold. Hun kan finde en ven i hesten, hvorfor det for hende bliver afgørende, at dette følges og muliggøres. Her er måske endda mulighed for, at pigen med sin nye viden om og erfaringer med heste, kan indgå i samtaler om dette i sin klasse.

299 Ottosen et al., 2015, kap. 7

300 Ifølge undersøgelsen svarer 10 pct. af de 11-årige anbragte og 12 pct. af de 15-årige, at de højest har én god ven. Dette står i kontrast til ikke-anbragte børn og unge, hvor kun 1 pct. svarer, at de højest har en god ven. Ottosen et al., 2015: 82

Et øget fokus i plejefamilierne på plejebarnets muligheder for at indgå i sociale sammenhænge i fritidslivet kan styrke plejebarnets muligheder for at indgå i sådanne sammenhænge i skolelivet. Dette har en betydning for plejebarnets oplevelse af at høre til i lokalsamfundet og etablere sig med venner og fritidsinteresser.

F.eks. kan plejefaren tage plejebarnet med i den lokale sportsklub, når han selv spiller fodbold, eller plejemor kan tage barnet med i svømmehal på familiehold, hvor der deltager andre børn og forældre fra byen. Det kan også være, at plejefamilien samlet deltager i velgørende arbejde i form af indsamlinger eller lignende. Det kan her etablere og styrke barnets relationer i byen, at barnet er med ude i forskellige sammenhænge. Samtidig kan det give barnet oplevelsen af for alvor at høre til familien, når det indgår på lige fod i de forskellige aktiviteter, som familien har ud af huset. Familierådgiveren kan her støtte plejefamilien i at vurdere, hvilke aktiviteter der kan medvirke til, at plejebarnet kan etablere nye relationer i lokalsamfundet.

Plejebarnets sundhed og trivsel

I trivselsundersøgelse fra 2018, som er gennemført af Rambøll,³⁰¹ spørges de anbragte børn om deres egen opfattelse af deres helbredstilstand. Her svarer 86 pct. af de 11-17-årige, som er anbragt i familiepleje, at deres helbred er godt eller virkelig godt. Drengene vurderer i højere grad end piger, at deres helbred er godt.

Samtidig beskriver Rambøll,³⁰² at 24 pct. af de børn og unge, som er anbragt i slægtspleje, lider af overvægt. For børn og unge, anbragt i familiepleje, er tallet 20 pct. For børn og unge anbragt på enten socialpædagogiske opholdssteder eller døgninstitutioner er tallet hhv. 35 pct. og 29 pct.

I Ottosen et al.³⁰³ beskrives, at børn og unge i høj grad oplever fysiske symptomer som hovedpine/mavepine. Disse symptomer kan være udtryk for somatiske sygdomme, men kan også være psykosomatiske symptomer som en reaktion på lang tids pres og anstrengelse for barnet/den unge. Samlet set oplever 37 pct. af de 11 – 17 årige anbragte børn og unge ofte at have hovedpine, ondt i maven eller kvalme. Dette tal er stigende med alderen. Også Knudsen³⁰⁴ undersøger plejebørns psykiske velbefindende og finder, at plejebørn i traditionelle plejefamilier

301 Rambøll, 2018:21-22

302 Rambøll, 2018:21-22

303 Ottosen et al., 2015

304 Knudsen, 2009: 117. Både Ottosens og Knudsens resultater baserer sig på SDQ-skalaen, hvor det er plejebørn/unge selv, der spørges

trives signifikant dårligere på en række parametre indenfor det psykiske trivselsområde, end plejebørn i slægtspleje.

Samlet set er det psykiske område et vigtigt opmærksomhedspunkt for alle professionelle og plejeforældre omkring barnet/den unge, da den psykiske trivsel kan være vanskeligere at iagttage end barnets fysiske helbredstilstand. Plejebarnet kan måske være tilbageholdende med at italesætte mere diffuse gener som hoved- og mavepine end f.eks. tandsmerte, overanstrengt knæ eller lignende.

Endeligt kan plejebørn slås med en selvopfattelse af kroppen, der ikke helt svarer til fakta (pigerne er ikke så tykke, som de selv tror, og drengene er tykkere, end de selv tror, de er).³⁰⁵ Af hensyn til barnets samlede trivsel er det generelt en god idé at have opmærksomhed på kost og sundhed, idet plejebørns vaner på disse områder grundet barnets opvækstbetingelser ofte kan være anderledes end den brede befolknings.

I 2018 oplyser 19 pct. af de anbragte 13-17-årige, at de har prøvet at ryge hash. Dette er faldet siden 2014, hvor 27 pct. af de unge oplyste, at de havde prøvet at ryge hash.³⁰⁶ Der er en variation mellem de forskellige anbringelsesformer. Blandt børn og unge anbragt i hvad der i rapporten benævnes slægts- og familiepleje har hhv. 17 pct. og 12 pct. prøvet at ryge hash. For børn og unge anbragt på socialpædagogiske opholdssteder eller døgninstitutioner har hhv. 39 pct. og 36 pct. prøvet at ryge hash.

Opmærksomhedspunkter:

- Plejebarnet er ekspert på sig selv. Dvs. voksne omkring barnet må undersøge barnets perspektiv på og oplevelser af, hvordan det er at leve barnets liv, samt lade barnet selv komme til orde
 - Hvad er barnet optaget af?
 - Hvad er svært lige nu i barnets liv?
 - Hvordan har barnet det fysisk og psykisk?
- Plejebarnet bevæger sig i mange arenaer med hver sit sæt af sociale koder, som barnet skal navigere i. Plejebørn kan have større behov end andre børn for hjælp til at "oversætte" fra en arena til en anden. Plejeforældrene kan her undersøge barnets/den unges oplevelser på

fortsættes næste side »

305 Ottosen et al., 2015: 60 - 61

306 Rambøll, 2018: 172

tværs af de forskellige sammenhænge og indgå i en dialog omkring barnets oplevelser. Hvilke tanker har barnet f.eks. omkring oplevelser af, at noget kan synes rigtigt i en sammenhæng og forkert i en anden? Familierådgiveren kan også træde superviserende til i denne sammenhæng og tale med både plejebarn og plejeforældre om de mange sammenhænge, som barnet indgår i.

- En stor del af et vellykket anbringelsesforløb er, at barnet har/får tilhørsforhold til plejefamilien og lokalområdet. Dette kan ske ved, at plejeforældrene inddrager barnet i familiens aktiviteter i f.eks. sportshal, foreningshuse og lignende.
- Der kan med fordel fokuseres på at øge beskyttende faktorer i plejebarnets hverdag i kombination med nedbringelse af risikofaktorer. Denne proces kan styrkes i supervision eller lignende samtaler, ved at familierådgiveren hjælper plejeforældrene med at analysere betydningen af de forskellige faktorer for barnet/den unge.
- En koordineret indsats mellem skole og hjem (og øvrige områder, hvor barnet færdes med voksne professionelle) er afgørende for barnets samlede udvikling og trivsel. Her er plejeforældrene 'hverdagskoordinatorer', og familierådgiverne kan ved fastlåste situationer eller ved indsatsplanlægning indgå i koordineringen.
- Gode muligheder for at øge skolekompetencer er en beskyttende faktor for barnet her og nu, men er også afgørende for barnets selvforståelse og evne til at klare sig godt på lang sigt. Det er derfor væsentligt, at der fokuseres på at øge barnets motivation for og glæde ved at deltage i skolelivet.
- Plejebørn kan være ensomme og have svært ved at deltage i sociale sammenhænge på lige fod med jævnaldrende. Her kan det undersøges, hvordan barnet på andre måder (f.eks. med et kæledyr) kan få en ven. Særligt for børn med handicap som autisme kan et kæledyr være en mere betydningsfuld ven end én fra skolen.
- Generelt vurderes det, at plejebørns fysiske helbred er godt. Dog er der noget, der tyder på, at det psykiske velbefindende vedblivende kan være en udfordring for plejebarnet. Det stiller store krav om, at professionelle og plejeforældre løbende undersøger barnets psykiske trivsel, også med henblik på at minimere risikoadfærd. De voksne omkring barnet må have et stort og konstant fokus på at lade barnets perspektiv komme til orde ved f.eks. at undersøge, hvad der optager og interesserer barnet; hvem det er gode venner med og lignende.

Litteratur

- Berlin et al., 2011, *School performance in primary school and psychosocial problems in young adulthood among care leavers from long term foster care*, *Children and Youth Services Review*, 33, 2489-2494
- Bryderup og Trentel, 2012, *Tidligere anbragte unge og uddannelse*, KLIM
- Dencik, 1999, *Små børns familieliv*, I: Dencik og Jørgensen (Red.): *Børn og familie i det postmoderne samfund*, 8. oplag, Hans Reitzels Forlag
- Dencik et al., 2008, *Familie og børn i en opbrudstid*, Hans Reitzels Forlag/Systeme
- Egelund et al., 2009, *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*, København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
- Esping & Hagbardt, 1992, *Med barns ögan – in ett barnrelateret förhållningssätt i familjehemsvården*, Almänna Barnhuset.
- Højholt, 2006, *Brugerperspektiver: forældres, læreres og psykologers erfaringer med psykosocialt arbejde*
- Kampmann, 1998, *Børn som informanter* Arbejdsnotat. Børnerådet
- Knudsen, 2009, *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelser og anbringelser i traditionel familiepleje*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
- Knudsen og Egelund, 2011, *Effekter af slægtspleje. Slægtsanbragte børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
- Ottosen et al., 2015, *Anbragte børn og unges trivsel 2014*, SFI
- Rambøll, 2018, *Anbragte børn og unges trivsel 2018*
- Schwartz et al., 2015, *Tværfagligt samarbejde om børneliv i vanskeligheder*. Nordiske Udkast, 2015(1), 37-50

Sommeret al., 2010, *Child Perspectives and Children's Perspectives in Theory and Practice*. London/New York: Springer Science. Part I

Topping, 2014, *Paired Reading and Related Methods for Improving Fluency*, International Electronic Journal of Elementary Education, 2014, 7(1), 57-70

Warming, 2011, *Børneperspektiver: børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*, Akademisk Forlag

Lovgivning

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Vejledning om voksenansvar for anbragte børn og unge (Vejl. nr. 10370 af 21/12/2016),
<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=186037>

Webkilder

Baglandet:
<http://www.baglandet.net/>

Børnetinget:
<http://boernetinget.dk/forside>

Børns rettigheder:
<https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/rettigheder>

Familieplejen i Odense Kommune:
<https://www.odense.dk/familieplejen odense/om-at-vaere-anbragt/fortaellinger-fra-virkeligheden/anna-16-aar>

Forældrelandsforening FBU:
<http://www.fbu.dk>

Klub Penhalus:
<http://socialstyrelsen.dk/born/forebyggelse-og-tidlig-indsats/Metoder/klub-penhalus/>

Makkerlæsning:

<http://socialstyrelsen.dk/projekter-og-initiativer/born/makkerlaesning-afprovning-af-skoleun-derstottende-metode>

TABUKA:

<http://tabuka.dk/>

Vidensportalen:

<http://vidensportal.dk/temaer/udadreagerende-adfaerd/risiko-og-beskyttelsesfaktorer>

<http://vidensportal.dk/temaer/misbrug/risiko-og-beskyttelsesfaktorer>

Voksensansvarsloven:

<https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/magtanvendelse-born-og-unge-1/undervisningsmateriale/undervisning-om-lovgivende-metoder>

Kapitel 9

Efteruddannelse og supervision

Kommunen skal sikre, at plejefamilier får den fornødne støtte, kurser, efteruddannelse og supervision i overensstemmelse med plejeopgavens omfang. Det indebærer en ret og en pligt for plejefamilien til efteruddannelse og supervision. Støtten til plejefamilien må ikke gives af samme person, som aftaler honorering og vilkår med plejefamilien.

Kommunen skal sikre, at plejefamilier og netværksplejefamilier får den fornødne efteruddannelse og supervision, herunder rådgivning og vejledning, i overensstemmelse med plejeopgavens omfang. Det indebærer en ret og en pligt for plejefamilien og netværksplejefamilien til efteruddannelse og supervision.

Bekendtgørelsen om plejefamilier³⁰⁷ er rammen for dette kapitels beskrivelse af efteruddannelse og supervision. Principperne bag bekendtgørelsen er, at det er den kommune, der har pligt til at yde hjælp til barnet, der skal sikre, at plejefamilien eller netværksplejefamilien under barnets anbringelse løbende gennemfører den fornødne efteruddannelse og supervision. Endvidere skal kommunen tilbyde den fornødne faglige støtte til familier, der har et barn anbragt med henblik på adoption.³⁰⁸

Kapitlet indledes med en beskrivelse af det obligatoriske grundkursus, der skal gennemføres i forbindelse med en godkendelse som plejefamilie, efterfulgt af den kompetenceudvikling plejefamilier har krav på og pligt til at modtage, herunder den intensive støtte i begyndelsen af anbringelsen. Derefter følger den professionelle vurdering af fornøden kompetenceudvikling, ligesom efteruddannelse i form af kurser og temadage beskrives. Kapitlet afsluttes med en beskrivelse af supervision, typer af supervision, temaer i supervision samt tavshedspligt og personfølsomme oplysninger i denne sammenhæng.

Grundkurser

Alle typer af plejefamilier skal gennemføre et grundkursus i at være plejefamilie i forbindelse med godkendelsen.³⁰⁹ Begge plejeforældre skal deltage i grundkurset, såfremt der er to forældre i familien. Grundkurset skal have et omfang på mindst fire hele dage.³¹⁰

Socialtilsynene afholder grundkurset for de plejefamilier, der godkendes af socialtilsynet, dvs. almene plejefamilier, forstærkede plejefamilier og specialiserede plejefamilier, og grundkurset afvikles som en integreret del af tilsynets godkendelsesproces. Formålet med grundkurset er, jf.

307 BEK nr. 522 af 30/04/2019

308 Lov om social service § 68 c, stk. 2. Støtten til disse plejefamilier skal være målrettet situationen før adoptionen og kan f.eks. være Ankestyrelsens adoptionsforberedende kurser, som generelt tilbydes kommende adoptionsfamilier (PAS-ordning – se mere på: <https://ast.dk/born-familie/adoption/radgivning-til-adoptivfamilier>). Plejefamilier, der har adopteret deres tidligere plejebarn, skal tilbydes den fornødne faglige støtte (jf. Lov om social service § 66 a, stk. 5, nr. 2). Støtten til plejefamilier før og efter adoption uddybes i Vejledning om frigivelse af børn til national adoption (Vejl. nr. 11365 af 30/12/2015) i kapitel 11.2, Anbringelse med henblik på adoption, afsnittet om Faglig støtte til plejefamilierne før og efter en adoption. Kilde: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=175904>

309 Lov om socialtilsyn § 5 a, stk. 2, og lov om social service § 66 b, stk. 2

310 Bekendtgørelse om plejefamilier, BEK nr. 522 af 30/04/2019, § 4, stk. 2 og § 11, stk. 4

bekendtgørelse om socialtilsyn³¹¹, at ruste ansøgerne til opgaven og give socialtilsynet informationer om plejefamiliernes kompetencer.

For netværksplejefamilier gælder det, at den kommunalbestyrelse der godkender netværksplejefamilien som konkret egnet, skal tilbyde familien et grundkursus i at være plejefamilie i forbindelse med godkendelsen.³¹² Hvis en netværksplejefamilie modtager et barn eller en ung, inden kurset er gennemført, skal kurset gennemføres hurtigst muligt herefter.

Plejefamiliernes efteruddannelse, supervision og faglige støtte

Kommunen har pligt til at tilbyde plejefamilier, der har børn anbragt, efteruddannelse, der svarer til mindst to hele kursusdage om året. Herudover er anbringende kommune forpligtet til at tilbyde supervision, herunder rådgivning og vejledning i overensstemmelse med plejeopgavens omfang. Dette gælder alle plejefamilier, uanset om de er godkendt af socialtilsynet som almen, forstærket eller specialiseret plejefamilie eller af anbringende kommune som netværksplejefamilie. Kommunen er desuden forpligtet til at tilbyde specialiserede plejefamilier yderligere efteruddannelse og supervision, rådgivning og vejledning og tilbyde netværksplejefamilier faglig støtte i overensstemmelse med plejeopgavens omfang. Plejefamilierne og netværksplejefamilierne er forpligtet til at deltage heri.³¹³

Intensiv støtte i begyndelsen af anbringelsen

Det er ofte i den første svære tid efter en anbringelse, at plejefamilier har behov for støtte. For at forebygge sammenbrud tidligt i anbringelsen, og for at sikre at plejefamilier og børn får de bedste forudsætninger for en vellykket anbringelse, skal støtten til plejefamilier være intensiv i begyndelsen af anbringelsen, dvs. i det første år plejefamilien har barnet eller den unge anbragt hos sig.³¹⁴ Den intensive støtte skal i omfang svare til mindst en ekstra efteruddannelsesdag, sådan at plejefamilien modtager efteruddannelse svarende til mindst tre hele kursusdage i det første år af anbringelsen af et barn eller en ung. Herudover skal plejefamilien, som beskrevet ovenfor, også i det første år, tilbydes supervision, herunder rådgivning og vejledning, samt faglig støtte for netværksplejefamiliernes vedkommende, i overensstemmelse med plejeopgavens omfang. Som udgangspunkt skal den intensive støtte være påbegyndt inden for anbringelsens første halve år, medmindre særlige hensyn til barnet eller den unge taler imod. I de tilfælde skal opstartsforløbet senest være gennemført inden for et år fra anbringelsestidspunktet.

311 Bekendtgørelse om socialtilsyn, BEK nr. 536 af 02/05/2019, bilag 2, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209142>

312 BEK nr. 522 af 30/04/2019, § 11

313 Bekendtgørelse om plejefamilier, BEK nr. 522 af 30/04/2019, §§ 5 og 12

314 Lov om social service § 66 c, stk. 2

Den intensive støtte i begyndelsen af anbringelsen skal bygge videre på grundkurset og klæde plejefamilierne på i forhold til mere generelle temaer, der kendetegner dét at være plejefamilie, men den intensive støtte skal også være målrettet familiens konkrete behov i forhold til det nye plejebarn, der er blevet anbragt hos dem.

Til den intensive støtte i begyndelsen af anbringelsen har Socialstyrelsen udarbejdet et opstartsforløb, der stilles til rådighed for kommunerne uden beregning. Konceptet kan anvendes af familieplejekonsulenter, andre medarbejdere i kommunen eller eksternt personale, som skal stå for den intensive støtte. Der er tale om et fleksibelt koncept, som bygger videre på grundkurset og baserer sig på aktuelt bedste viden. Konceptet sætter fokus på en række forskellige temaer, der er relevante for plejefamilier, og vil også kunne anvendes af kommunerne som led i at sikre plejefamilierne løbende efteruddannelse senere under anbringelsen. Det kan f.eks. være i svære overgangsperioder, når barnet begynder i skole, bliver teenager eller i forbindelse med overgrebsproblematikker. Det samlede koncept består af opstartsforløb for plejefamilier,³¹⁵ kompetencekursus for familieplejekonsulenter³¹⁶ mv. samt den digitale platform tsop.dk³¹⁷.

Til den intensive støtte i begyndelsen af anbringelsen kan kommunerne anvende Socialstyrelsens tæt støttede opstartsforløb eller kommunen kan anvende et andet forløb, der indholds- og omfangsmæssigt er tilsvarende. Med henblik på at sikre ordentlig implementering af opstartsforløbene kommunalt er det en betingelse for anvendelsen, at udbydere af Socialstyrelsens tæt støttede opstartsforløb først har gennemført et kursus i anvendelsen af konceptet og det underliggende materiale.

Organisering af støtte til plejefamilier

For at sikre, at plejefamilien får et optimalt udbytte af den rådgivning, vejledning og supervision, som plejefamilien modtager fra kommunen under anbringelsen, er der krav om, at det ikke må være samme person, der yder støtte til plejefamilien og aftaler honorering og vilkår med plejefamilien, f.eks. i forbindelse med kontraktens indgåelse og evt. genforhandling.³¹⁸ Støtten til plejefamilien under anbringelsen kan for eksempel ydes af familieplejekonsulenter. Der stilles

315 Forløbet for det tæt støttede forløb for plejefamilier er opbygget af 15 undervisningsmoduler og kan sammensættes fleksibelt og anvendes både til gruppeforløb og individuelle forløb. Undervisningsmodulerne indeholder følgende elementer: 1) Undervisningsmodul - PowerPoint til plejefamilier og underviservejledning til familieplejekonsulenter mv. 2) Temasupervision 3) E-læring 4) Logbogsovelser

316 Kompetencekursus for familieplejekonsulenter mv. er modulopbygget og har et omfang på fem dages undervisning med fokus på det praksisnære. Familieplejekonsulenterne får bl.a. undervisning i: 1) Det tæt støttede opstartsforløb – introduktion til materialet 2) Mentalisering som tilgang 3) Undervisning i formidling, facilitering og læring

317 Familieplejekonsulenter og plejefamilier, der arbejder med Socialstyrelsens tæt støttede opstartsforløb, vil have adgang til materialerne på www.tsop.dk

318 Lov om social service § 66 c, stk. 3

ikke nærmere krav til, hvordan kommunerne konkret skal organisere dette lokalt. Kommunerne har således frihed til at indrette ordningen på den måde, de finder passer bedst ind i den lokale organisering.

Plejefamilier med børn i pleje fra flere kommuner

Hvis der er plejebørn fra flere forskellige kommuner i en plejefamilie, skal hver kommune som minimum sikre kommunens forholdsmæssige andel af de to årlige kursusdage.

Specialiserede plejefamilier

Specialiserede plejefamilier skal have yderligere efteruddannelse og supervision i overensstemmelse med plejeopgavens omfang.³¹⁹ Det er den anbringende kommune, der har ansvaret for, at dette sker, og som afholder udgiften i forbindelse hermed.

Fornøden kompetenceudvikling

I vurderingen af den fornødne kompetenceudvikling i en plejefamilie kan der tages udgangspunkt i socialtilsynets kvalitetsvurdering af den enkelte plejefamilie og det anbragte barns specifikke behov for støtte.

Kompetenceudviklingen skal understøtte plejefamilien, så den kan indfri formålet med indsatsen og bidrage til, at barnet eller børnene i plejefamilien trives.

Ved anbringelse af børn med komplekse støtte- og plejebehov bør der være et skærpet fokus på plejefamiliens behov for kompetenceudvikling og på, om der er behov for at iværksætte supplerende støtte til barnet. Til en specialiseret plejefamilie stilles der særlige krav til forståelse af børnenes komplekse problematikker og adfærd, hvilket begrundes en særlig opmærksomhed på disse plejefamiliers behov for kompetenceudvikling.

Iflg. kvalitetsmodellen skal socialtilsynet i forbindelse med godkendelsen vurdere ansøgeres forudsætninger og forventede evne som plejefamilie inden for syv temaer.

319 Bekendtgørelse om plejefamilier, BEK nr. 522 af 30/04/2019, § 6

De syv temaer i Kvalitetsmodellen som vurderes i forbindelse med godkendelse:

1. Uddannelse og beskæftigelse
2. Selvstændighed og relationer
3. Målgrupper, metoder og resultater
4. Sundhed og trivsel
5. Organisation og ledelse
6. Kompetencer
7. Fysiske rammer

Når plejefamilien er godkendt, følger socialtilsynet op på, at plejefamilien fortsat opfylder betingelserne for godkendelse og har de nødvendige forudsætninger for at bidrage til et anbragt barns trivsel og udvikling. Dette sker i det driftsorienterede tilsyn. Socialtilsynet er i den forbindelse forpligtet til at indhente oplysninger om plejefamilien fra bl.a. det/de anbragte børn samt pårørende og fagpersoner, som har kontakt med plejefamilien.³²⁰

Efteruddannelse, kurser og temadage

Tilrettelæggelse af kurser, temadage samt øvrig efteruddannelse varetages af de anbringende kommuner og tilrettelægges ofte i samarbejde med andre kommuner eller andre uddannelsesudbydere, som f.eks. professionshøjskolerne eller SOSU-skolerne.

Indhold i disse kurser og efteruddannelsesforløb kan for eksempel omfatte følgende:

1. Særlige udfordringer for børn og familier med særlige behov
2. Viden og indsigt i diagnoser, f.eks. autisme, ADHD, tilknytningsforstyrrelser
3. Udvikling af resiliens
4. Barnets oplevelse af at være anbragt
5. Omsorgssvigt, krop og traumer
6. Arbejdet med efterværn
7. Neuropædagogik
8. Misbrugsproblemer

Supervision

Serviceoven anvender begrebet supervision i forbindelse med godkendelse og anbringelse i plejefamilier.³²¹ Det er ikke uddybet, hvordan man skal forstå supervisionsbegrebet, og det fremgår

320 Lov om socialtilsyn § 7

321 BEK nr. 522 af 30/04/2019

af en undersøgelse fra Ankestyrelsen,³²² at der er forskellige definitioner og opfattelser af supervision. 81 pct. af de adspurgte plejefamilier svarer ja til at få supervision og 19 pct. oplyser, at de ikke modtager supervision, idet de ikke opfatter samtaler med for eksempel familierådgiver eller familieplejekonsulent som supervision.

Supervision forstås som udgangspunkt som rådgivning og vejledning af plejefamilierne samt en hjælp til plejefamilien til at kunne reflektere over plejefamiliens arbejde.³²³ Supervisionen skal styrke plejefamiliernes refleksion over udviklingsmuligheder og dilemmaer. Supervisors væsentligste kompetence er dermed ikke at være ekspert i løsninger, men derimod at være ekspert i dialog. Dog kan det være væsentligt, at supervisor har indgående kendskab til det komplekse område, som plejeansøgning er. Der er forskel på, hvem plejefamilierne modtager supervision fra. Det kan være fra plejefamiliekonsulenten, familierådgiver, psykolog og andre fagprofessionelle.

Der er i litteraturen delte meninger om, i hvor stor grad og på hvilken måde konteksten (for eksempel organisationen) har indflydelse på og påvirker supervisionen. Det må derfor være en individuel vurdering fra gang til gang, om supervision kan foregå i et forhold mellem familieplejekonsulent og plejefamilien, eller om der skal tilknyttes en ekstern supervisor. Det fremgår af Ankestyrelsens undersøgelse,³²⁴ at det har betydning for plejefamilierne, at disse aspekter er overvejet, da nogle plejefamilier ikke tør tale frit, hvis supervisor er familierådgiver, mens andre oplever, at de har særlige behov, som ikke kan tilgodeses af deres familieplejekonsulent, og atter andre er meget tilfredse med, at deres supervisor kender dem og kender forholdene omkring det anbragte barn.

En plejeforælder fortæller:

"Det har for os gjort forskellen, om vi har givet op eller ikke. Så let er det. Det at få vendt med nogen, der ved noget om børn med særlige behov: Hvorfor pokker reagerer de unge på den måde, de gør? Og hvad er det, vi skal gøre? Og man skal have det at vide 10 gange. Det er forskellen på succes eller fiasko."³²⁵

fortsættes næste side »

322 Ankestyrelsen, 2014 (b), s: 24, Undersøgelsen omhandler plejefamiliers vurdering af samarbejdet med kommuner og baserer sig på svar på spørgeskema fra 374 plejefamilier samt fokusgruppeinterview med 11 plejefamilier

323 Deloitte, 2010: 57

324 Ankestyrelsen, 2014 (b): 33

325 Ankestyrelsen, 2014 (b): 29

Denne plejeforælder udtrykker behovet for at kunne vende de udfordringer, plejefamilien oplever, med nogen, der ved noget om børn med særlige behov. Samtidig giver hun udtryk for også at have brug for en supervisor, der er bekendt med de situationer, som familien står i. Plejemoren udtrykker også, at det har en betydning, at supervisoren er en gennemgående person for plejefamilien, da man kan have behov for at få det samme at vide mange gange.

Her kobles en sammenhæng mellem kvalitet i supervision og årsag til sammenbrud i anbringelsen, hvilket understøttes af Ankestyrelsens undersøgelse.³²⁶

Det anbefales flere steder i litteraturen på området, at supervisionen sættes i system, så der er en systematisk opfølgning på plejefamiliernes oplevelse af, om supervisionen er anvendelig i praksis. Endvidere påpeges det, at plejefamilierne kan have svært ved at skelne mellem de forskellige besøg, som familieplejekonsulenten foretager, om det er generelt eller individuelt tilsyn, almindelig rådgivning og vejledning eller supervision.³²⁷ Det kan derfor være en fordel, at supervisionen tilrettelægges således, at den familieplejekonsulent, der fører tilsyn og afklarer praktiske forhold med familien, ikke også skal gennemføre supervision.

Typer af supervision

Grupp supervision

I flere kommuner er der etableret supervisionsgrupper for plejefamilierne. Grupperne kan være frivillige, eller der kan være tale om, at plejefamilierne er forpligtet til at deltage. I en undersøgelse af KORA³²⁸ om kommunernes anvendelse af kommunale og specialiserede plejefamilier, vurderer kommunerne, at plejefamilierne udviser engagement og er gode til at støtte hinanden i gruppesupervision. Plejefamilierne peger dog på, at deres behov for konkret supervision er så stort, at det kan være svært at imødekomme i en gruppesupervision.³²⁹

Kommunerne har forskellige måder at organisere grupperne på, ligesom udbuddet af grupperne kan variere. Fælles er dog formålet med, at flere plejefamilier mødes og sammen drøfter udfordringer og oplevelser. Plejefamilierne understreger i undersøgelsen vigtigheden af styring,

326 Ankestyrelsen, 2014 (b): 31 og 36

327 Deloitte, 2010: 91

328 KORA Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse og Forskning

329 Mehlbye, 2014: 40

så fagligheden er til stede.³³⁰ Styningen kan være i form af en kontrakt, hvor formålet med gruppen samtaler præciseres, så samtalerne ikke bliver et forum for kritik og utilfredshed.

Faglige netværksmøder

Nogle kommuner har etableret faglige netværk for erfarne plejefamilier. Netværksmøderne har tilknyttet en ekstern netværksfacilitator og en erfaren familieplejekonsulent. Netværket har redskaber og værktøjer til netværksfacilitering og mødeinnovation i en faglig kontekst. I netværket har plejefamilierne mulighed for at videndele og sparre med hinanden om egen tvivl og usikkerhed i et fortroligt rum.³³¹ Kommunerne vurderer, at det er en positiv gevinst, at plejefamilierne kan bruge hinanden og dele udfordringer og positive oplevelser i rollen som plejefamilie. Der er 12 plejefamilier tilknyttet netværket, hvilket betyder, at selv ved fravær fra enkelte af deltagerne har det været muligt at opretholde en gruppedynamik og aktivitet i netværket.³³²

Kollegial supervision/vejledning

Ud over faglige netværksmøder kan det være nødvendigt at give kollegial supervision/vejledning blandt kolleger på feltet. Kollegial supervision skaber fælles læring og udvikling på arbejdspladsen. Som medarbejder bliver man i fællesskab klogere på svære problemstillinger, lærer af succeshistorier, deler viden og erfaringer, får nye idéer og inspiration, og ikke mindst lærer man sine kolleger bedre at kende. Det skaber en konstruktiv dialog i hverdagen, som gør det muligt at undgå skadelige konflikter.³³³

Regler om tavshedspligt og videregivelse af fortrolige oplysninger ved supervision og netværksgrupper

For plejefamilier gælder de almindelige regler i straffeloven og forvaltningsloven om tavshedspligt og videregivelse af oplysninger,³³⁴ hvilket er uddybet i kap. 1 og 5.

Afsnittet her handler derfor alene om tavshedspligt og videregivelse af fortrolige oplysninger i en supervisions- og netværksgruppekontekst. Her gælder fortsat det grundlæggende princip om, at plejefamilier har tavshedspligt og ikke må videregive fortrolige oplysninger til uvedkommende, som i denne sammenhæng er andre plejefamilier og ekstern supervisor. Der må heller ikke videregives personoplysninger, dvs. information som kan henføres til plejebarnet eller dets familie, og som kan gøre en identifikation mulig. Det skal derfor præciseres, at det ikke er an-

330 Ankestyrelsen, 2014 (b): 33

331 I dette fortrolige rum gælder samme regler om tavshedspligt, som beskrevet ovenfor

332 Deloitte 2014: 116, se denne for yderligere beskrivelse af faglige netværk og anvendelse af værktøj til dette

333 Læs mere på <http://www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel/konflikter/forebyg/kollegial-supervision>

334 Straffelovens § 152 og Forvaltningslovens § 27. Se også afsnittene i kapitel 1 og 5 om tavshedspligt og videregivelse af oplysninger

svarsfritagende, at der i gruppesupervisionen aftales, at dét, der tales om på gruppesupervision eller ved netværksmødet, er fortroligt og ikke må gives videre, når supervisionen eller mødet er slut.

Ved supervision med ekstern supervisor, ved gruppesupervision og ved netværksmøder med andre plejefamilier må der derfor alene tales i anonymiseret form om plejebarnet og dennes familie og netværk. Det betyder, at faglige problemstillinger eksempelvis kan præsenteres på flg. måder:

- Vores plejebarn på 8 år har gennem længere tid været i konflikt med en pige fra klassen, hvilket har betydet, at hun isolerer sig på sit værelse og ikke rigtig vil tale med os om det. Er det noget, I andre kender til, og kan vi tale om, hvad vi kan gøre anderledes?
- Vores plejebarn på 15 år har på det sidste udtrykt stor irritation overfor sin mor, når han skal hjem på samvær. Han siger til os, at det ikke har noget med hans mor at gøre, men han vil hellere være sammen med sine kammerater. Jeg er i tvivl om, hvordan jeg skal komme videre, og hvem jeg skal involvere?

I henhold til tavshedspligten skal både navne og andre identificerbare oplysninger undlades såvel uden for supervisionskontekst som i selve samtalen. Dette skal præciseres ved samtalens begyndelse. På den måde sikres tavshedspligten, og der bliver fokus på den faglige problemstilling. Det samme gør sig gældende ved netværksgrupper og gruppesupervision.

Temaer i supervision

I Deloitte's undersøgelse af plejefamiliens rammer og vilkår³³⁵ peger både plejefamilier og børn på følgende som relevante temaer for supervision:

- Samarbejdsproblematikker med plejebarnets forældre
- Behandlingskrævende plejebørn
- Særlige udfordringer i teenageårene.

Der er flere eksempler på supervision, der understøtter det gode samarbejde, og i flere kommuner prioriteres supervision højt, og omfanget tilrettelægges efter, hvor stort et behov plejefamilien har. Der kan f.eks. ydes supervision en gang om måneden i det første halve år, hvis der er behov for det, og det kan forlænges i op til yderligere et halvt år. Nogle kommuner tilbyder plejefamilien psykologhjælp, hvis de oplever at stå med særlige problemstillinger, som er vanskelige for dem at håndtere i praksis.

335 Deloitte, 2010: 60

Plejefamiliens ønsker og behov for supervision spænder vidt. Nogle efterspørger mere teori og andre mere supervision om praktiske problemstillinger.

En plejeforælder fortæller:

"I starten havde vi supervision hver fjerde uge og så hver sjette uge, og nu siger vores supervisor så i dag, at "det går jo så godt, så skal vi vente otte uger?". Men det blev vi enige om, at det kunne vi ikke (...) Vi kan godt have brug for at snakke om noget, og det kan være det, der gør, at det går godt".

Citat fra en af Ankestyrelsens³³⁶ undersøgelser om, hvordan en løbende supervision er vigtig for en fortsat god udvikling i anbringelsesforløbet.

Behovet for hyppig supervision vil i mange tilfælde være størst i starten af anbringelsesforløbet, hos nye og mindre erfarne plejefamilier eller ved børn med særlige behov. Sammenfattende for plejefamiliernes bemærkninger er, at det er væsentligt, at der ydes relevant og målrettet supervision, når der opstår behov for det, og når plejefamilien ønsker det. Der er også flere, der angiver, at de har behov for mere professionel supervision, eventuelt fra en psykolog eller anden ekstern supervisor.³³⁷

Opmærksomhedspunkter:

- Plejefamilierne har ret til kompetenceudvikling
- Plejefamilierne har pligt til at deltage i kompetenceudvikling
- Omfang af kompetenceudvikling tilpasses plejeopgaven
- Kommunerne sikrer tilbud om efteruddannelse, kurser og temadage
- Erfaringer viser, at kompetenceudvikling har en positiv effekt
- Kommunerne etablerer mulighed for supervision
- Supervision kan foregå i grupper
- Gruppesupervision har positiv effekt for plejefamilierne, vurderer kommunerne
- Supervision giver mulighed for at arbejde med børnenes og familiernes særlige udfordringer

336 Ankestyrelsen, 2014 (b): 31

337 Ankestyrelsen, 2014 (b): 31

Litteratur

Ankestyrelsen, 2014 (b), *Delundersøgelse 2: Plejefamiliers vurdering af samarbejdet med kommuner. I: Ankestyrelsens undersøgelse af Samarbejdet mellem plejefamilier og kommuner*

Deloitte 2010, *Undersøgelse af plejefamiliers rammer og vilkår*

Deloitte, 2014, *Evaluering, videnindsamling og formidling på det specialiserede plejefamilieområde, Afsluttende evaluering af udviklingsprojekt i 13 kommuner*

Mehlbye, 2014, *Evaluering af kommunernes anvendelse af plejefamilier med særlige opgaver – delrapport 4 – december 2014 (Udviklingen i kommunernes anvendelse af kommunale og specialiserede plejefamilier i perioden 2012 til 2013)*

Lovgivning

Bekendtgørelse om plejefamilier, BEK nr. 522 af 30/04/2019,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209131>

Bekendtgørelse om socialtilsyn, BEK nr. 536 af 02/05/2019, bilag 2,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209142>

Forvaltningsloven, LBK nr. 433 af 22/04/2014,
<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=161411>

Lov om socialtilsyn, LBK nr. 42 af 19/01/2018,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=194396>

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Straffeloven, LBK nr. 1052 af 04/07/2016,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=181992>

Vejledning om frigivelse af børn til national adoption (Vejl. nr. 11365 af 30/12/2015),
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=175904>

Webkilder

Kollegial supervision/vejledning:

<http://www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel/konflikter/forebyg/kollegial-supervision>

Kvalitetsmodel – Socialtilsyn:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/socialtilsyn/redskaber-for-tilsynsforende/kvalitetsmodel>

PAS-ordning:

<https://ast.dk/born-familie/adoption/radgivning-til-adoptivfamilier>

Tæt støttede opstartsforløb:

www.tsop.dk

Kapitel 10

Plejefamiliens egne børn og øvrige plejebørn

I familiekonstellationen spiller plejefamiliens egne børn og andre anbragte børn i familien en vigtig rolle, da deres trivsel kan være afgørende for, om plejefamilien er velfungerende og anbringelsen bliver vellykket.

En plejefamilie skal med sin familiestruktur blive et godt og vigtigt udviklingsfremmende supplement til plejebarnets eller aflastningsbarnets egen familie. I en plejefamiliekonstellation spiller plejfamiliens egne børn en vigtig rolle bl.a. fordi deres trivsel kan være afgørende for, om plejefamilien er velfungerende, og anbringelsen bliver vellykket.

En familieplejekonsulent udtaler:

”Hvis ikke familiens egne børn trives, så kaster plejefamilien håndklædet i ringen.”

Kapitlet sætter fokus på det særlige forhold at være barn af plejeforældre og på hvad plejeforældre, familieplejekonsulenter og øvrige fagfolk kan gøre for at understøtte familiens egne børns trivsel. Ydermere sætter kapitlet fokus på det særlige forhold, at de børn, der allerede er anbragt i en familie, der får et nyt plejebarn eller aflastningsbarn, også skal inddrages i beslutninger og overvejelser om den ændrede familiestruktur. Kapitlet indledes med opmærksomhedspunkter og overvejelser forud for anbringelsen. Derefter fokuseres på forandringerne i plejefamilien både for familiens egne børn, men også for de eventuelt øvrige anbragte børn eller aflastningsbørn. Kapitlet afsluttes med familiens egne børns fortællinger om plejebarnet, samt et eksempel på hvordan en familieplejekonsulent har kontinuerlige samtaler med plejfamiliens egne børn.

Inddragelse af plejfamiliens egne eller øvrige anbragte børn ved godkendelse og matching

Det er vigtigt at inddrage familiens egne børn såvel som øvrige anbragte børn eller aflastningsbørn i beslutningen om at få et plejebarn.³³⁸ En række af de egne børn, der indgår i Gulstad Larsens interviewundersøgelse,³³⁹ udtrykker, at det har stor betydning, at forældrene spørger dem og involverer dem, inden de tager et barn i pleje. Samtidig har det også stor betydning, at egne børn oplever, at forældrene er åbne for, at de kan sige nej til at få plejesøskende. Ganske som det anbragte barn har ret til og skal hjælpes til at ytre synspunkter i alle faser af anbringelsen, er det også vigtigt, at egne børns synspunkter inddrages om forhold af betydning for dem. Egne børns meninger kan f.eks. med fordel inddrages og tillægges passende vægt ved godkendelse, matching og jævnlige samtaler med familieplejekonsulenten under anbringelsen. Føler plejefa-

338 Biering-Madsen, 2010: 24

339 Gulstad Larsen, 2008: 22. Undersøgelsen baserer sig på interview med syv 'egne' børn i alderen 14 – 20 år samt en analyse af den forskning og litteratur, der eksisterede på daværende tidspunkt

miliens øvrige børn (egne såvel som anbragte) sig inddraget og hørt, er udgangspunktet for en vellykket anbringelse større.³⁴⁰

Lige så væsentligt det er, at familiens egne børn oplever, at de bliver inddraget og hørt, lige så vigtigt er det, at de ikke oplever at være ansvarlige for beslutninger vedrørende plejeforholdet.³⁴¹ Det er i sidste ende altid forældrenes beslutninger og ansvar, om familien skal være plejefamilie, herunder også om et plejeforhold ender med, at plejebarnet må fraflytte familien igen.

Problemstillingerne er komplekse, og der kan være store følelser i spil. Derfor er der tale om vigtige drøftelser, som man kan fokusere på internt i familien, men også drøftelser, der med fordel kan faciliteres af tilsynskonsulenter eller plejefamiliekonsulenter ved godkendelse og matching.

En familieplejekonsulent fortæller:

”Vi taler altid med egne børn i forbindelse med matching. Det er lige så relevant at finde ud af børnenes motivation, som deres forældres. Og samtidig er det jo relevant ikke kun at vurdere, om plejebarnet vil kunne få den rette støtte til at udvikle sig i familien, men også om familiens egne børn vil kunne trives og få opfyldt deres behov med det pågældende plejebarn boende. Vi ved jo godt, at hvis egne børn ikke trives, så er der stor sandsynlighed for, at anbringelsen ikke holder.”

Forberedelse på anbringelsen

Ud over at inddrage egne børn i overvejelser om at blive plejefamilie, ligger der en vigtig opgave i at forberede børnene på et konkret plejebarns indflytning. Det kan være næsten umuligt for familiens egne børn at forestille sig, hvad et plejebarn har været igennem.

Det kommende plejebarn skal præsenteres respektfuldt og i overensstemmelse med tavshedspligten,^{342,343} men også med en ærlighed og hensyntagen til egne børns alder og modenhed, der gør, at familiens egne børn ikke bliver skræmte eller får unødvendige oplysninger. For kommen-

340 I bogen *Det usynlige liv* (Sveigaard, 2012) gennemgår forfatteren sin egen oplevelse af at være 'eget' barn i en familie, der får et plejebarn. Hun beretter bl.a. om, hvordan manglende inddragelse i plejeforholdet (før, under og efter) har efterladt hende med blandede erfaringer med plejeanbringelser, og hvad det gør ved de øvrige medlemmer af familien, når forældrene beslutter at opstarte et plejeforhold

341 Wegler i Gulstad Larsen, 2008: 25

342 Se kapitel 1 og 5 om tavshedspligt generelt og kapitel 9 om tavshedspligt i forbindelse med supervision

343 Se kap. 1 for retningslinjer for brug af sociale medier, som Facebook, Instagram, Snapchat, Twitter o.lign. Også hér finder databeskyttelsesreglerne og reglerne om tavshedspligt anvendelse

de plejeforældre, der ikke har prøvet at være plejeforældre før, kan det være forbundet med en vis usikkerhed at formidle den relevante viden til egne børn. Gulstad Larsen³⁴⁴ fremhæver, at det tyder på, at der skal fagfolk eller erfarne plejeforældre til at forberede nye plejefamilier på den proces og de forandringer, som den første tid med plejebarnet i familien kan have for de involverede parter, hvis plejeforholdet skal blive vellykket og ikke på sigt føre til ikke-planlagt flytning for det anbragte barn.

Hvad egne børn må vide om plejebarnet

Da plejfamiliens egne børn ikke kan omfattes af tavshedspligten, skal de ikke have personfølsomme oplysninger om plejebarnet/plejebørnene eller de børn, som plejefamilien har i aflastningsordning. I modsætningen til dette står imidlertid hensynet til, at plejfamiliens egne børn kan have brug for viden og indsigt, der gør, at de f.eks. kan forstå baggrunden for, at plejebarnet ikke kan bo hos sine egne forældre. Familierådgiveren eller familieplejekonsulenten kan derfor med fordel sikre, at det drøftes, hvordan familien skal håndtere sådan et dilemma.

Endvidere er det vigtigt at give plads til, at plejfamiliens egne børn kan stille spørgsmål og få tilpassede svar på spørgsmål. Der skal være mulighed for at forfølge egne børns forestillinger og tanker om plejebarnet, og hvad det vil sige, at plejebarnet bliver en del af familien, samt at anerkende egne børns tanker, følelser og reaktioner som forståelige og naturlige.³⁴⁵

Forberedelse på forandring i familiestrukturen og hverdagen

Et andet aspekt i forberedelsen af egne børn, når et plejebarn flytter ind, er, hvordan familielivet og hverdagen vil kunne forandre sig. Der vil være tider, hvor egne børn skal dele deres forældre med plejebarnet, og der vil være tider, hvor de måske helt skal trække sig. Der kan i samtaler med børnene tages afsæt i deres perspektiv ved at opstille konkrete scenarier eller cases, som en forberedelse på de reaktioner børnene kan få i de situationer.³⁴⁶

Emnerne kan foldes ud gennem spørgsmål som:

- Hvordan vil du have det med, at plejebarnet gerne vil låne din dukke?
- Hvordan vil du have det med at skulle lege på dit værelse, fordi plejebarnet har brug for at tale alene med mor eller far i stuen?

344 Gulstad Larsen, 2008: 51

345 Wegler i Gulstad Larsen, 2008, kapitel 2

346 Biering-Madsen, 2010: 24

Eller for større børn:

- Hvordan vil du have det med, at plejebarnet ønsker at være ven med dine venner f.eks. på Facebook?³⁴⁷
- Hvad vil du gøre, hvis plejebarnet låner dit tøj eller andre ejendele uden at spørge om lov?
- Hvad vil du gøre, når du gerne vil være alene, men plejebarnet er på dit værelse?

Fra familie til plejefamilie – en stor forandring for egne børn

Når voksne vælger at blive plejeforældre, bliver deres børn også plejefamilie. Familiens egne børn er et område, der kalder på en særlig opmærksomhed. Det er en stor omvæltning for plejebarnet at blive anbragt, men for plejefamiliens egne børn er det ligeledes en stor forandring at skulle dele forældrenes opmærksomhed med et ukendt barn døgnet 24 timer.

Det barn, der bliver anbragt, reagerer måske med sorg og vrede over anbringelsen, ud over at det har sine egne særlige behov og udfordringer, der kræver plejeforældrenes omsorg og støtte. Familiens egne børn kan nemt føle sig overset og tilsidesat, fordi plejebørnene kræver særlig omsorg og opmærksomhed fra plejeforældrene. Familiens egne børn kan føle, at deres problemer og følelser ikke er betydningsfulde, når et plejebarn slås med store emner som f.eks. overgreb og svigt. Egne børn kan som følge heraf skintilpasse sig den nye familiekonstruktion, dvs. skjule egne problemer. Det kræver en særlig opmærksomhed fra forældrenes og omgivelsernes side at se og anerkende egne børns ofte modsatrettede følelser i forbindelse med et plejeforhold, og der kan være en fare for, at egne børn undertrykker behov, tanker og følelser og samarbejder over evne.³⁴⁸

En plads i den nye familie

Det er en fælles opgave for hele familien at blive plejefamilie, men det er forældrenes ansvar at skabe plads til alle familiemedlemmer og bidrage til, at alle finder en position, hvorfra de kan trives og udvikle sig. Det kræver fælles tid sammen med både plejebørn og egne børn, men det kræver også ene-tid med henholdsvis plejebarn og egne børn.

Plejebarnet skal finde sin plads, men det skal egne børn også. Der skal investeres i den nye familiestruktur og rettes en særlig opmærksomhed på både plejebarnet og egne børn, ligesom der skal være opmærksomhed på at skabe mening og fællesskab for alle parter.

347 Se kap. 1 for retningslinjer for brug af sociale medier, som Facebook, Instagram, Snapchat, Twitter o.lign. På dette område finder databeskyttelsesreglerne og reglerne om tavshedspligt anvendelse

348 Biering-Madsen, 2010: 25

Vaner og rutiner med egne børn

Alle familier har deres vaner, deres rutiner og stunder, der er helt særlige for dem, og som gør, at et plejebarn ved anbringelsen kan føle sig udfordret og på ukendt grund. For plejefamilien egne børn kan det imidlertid også være forbundet med tab og savn, når et plejebarn kalder på plejeforældrenes opmærksomhed og implicit udfordrer familiens særlige vaner og rutiner.

Særligt i den første tid med et nyt plejebarn i familien er det vigtigt, at der er opmærksomhed både på plejebarnets og på egne børns behov, da strukturen i familien forandrer sig, og de enkeltes roller og positioner kan være under forandring. Plejeforældrene har i den sammenhæng ansvaret for familiestrukturen, men kan især i starten af anbringelsen have brug for specifik vejledning og supervision af familieplejekonsulenten til, hvordan de både kan understøtte plejebarnets særlige behov og den samlede families trivsel.

En familieplejekonsulent fortæller:

"Flere plejeforældre, der ikke har erfaring med at være plejefamilie, har en forestilling om, at hvis de åbner deres hjerte og hjem, så går det hele op i en højere enhed. Det gør det også ofte, men de fleste erfarer, at det sjældent er lige så enkelt, som de forestillede sig, og at det kræver bevidste strategier. Det er et gennemgående emne i forhold til supervision og vejledning i den første tid, hvor vi er inde over."

Fællesskab og tilknytning mellem egne børn og plejebørn

Af Gulstad Larsens interviewundersøgelse³⁴⁹ af egne børn i plejefamilier fremgår det, at når egne børn beskriver plejebørn positivt, er det næsten altid gennem oplevelser, de har haft sammen. Et tilsvarende forhold går igen i Hedins undersøgelse³⁵⁰ af 12-16-årige plejebørns oplevelse af tilknytning til plejefamilien. Undersøgelsen peger på, at plejebarnet i højere grad trives i og føler sig knyttet til familien, når plejefamilien prioriterer at være sammen og lave fælles aktiviteter.

Fælles aktiviteter og oplevelser kan være alt fra hverdagsaktiviteter som at skrælle kartofler, gå tur med hunden, spille brætspil, til en tur i biografen eller noget andet særligt. Nogle gange vil aktiviteterne naturligt inkludere alle familiemedlemmer og nogle gange færre.

349 Gulstad Larsen, 2008: 42

350 Hedin, 2012

Det kan alt afhængig af plejeforhold være hensigtsmæssigt, at plejeforælderen har en medierende funktion og deltager i aktiviteten, men det kan også være betydningsfuldt for plejebarn og familiens egne børn at have oplevelser alene sammen, der kan styrke deres relationer. Det kan derfor være relevant, at plejeforældrene er opmærksom på at trække sig eller stille sig på sidelinjen, så børnene opnår fælles oplevelser, der kan styrke deres relation og bidrage til, at de finder deres naturlige roller og indbyrdes grænser.³⁵¹

Egne børns fortælling om plejebarnet i deres møde med omverdenen

Et forhold, der naturligt følger med et plejebarns indflytning, er at hjælpe egne børn med at håndtere familiens nye position. Familien kan pludselig blive til genstand for omverdenens opmærksomhed på en anden måde, end børnene har været vant til. Der vil blive afholdt møder om plejebarnet i hjemmet med deltagelse af forskellige offentlige personer, og egne børn vil kunne opleve, at omgivelserne har større fokus på familien, end de er vant til. De kan også opleve et tider uforholdsmæssigt stort fokus på plejebørnene.³⁵²

Endvidere kan egne børn opleve at skulle besvare spørgsmål om plejebarnet, og de har brug for guidning til, hvordan de bedst muligt håndterer informationer og viden om plejebarnet respektfuldt i mødet med omverden.

En familieplejekonsulent fortæller:

”Når f.eks. vennerne spørger til, hvorfor plejebarnet bor hos familien, hvad kan og må familiens eget barn så sige? Familiens egne børn har brug for guidning i, hvilke spørgsmål de kan blive stillet, og hvordan de skal tackle dem. De har brug for hjælp til at få deres fortælling om plejebarnet på plads”.

Her kan familieplejekonsulenten og plejeforældrene spørge de biologiske børn om:

- Hvad kan du forestille dig, at andre kan finde på at spørge om?
- Hvad vil du sige, hvis der er nogle, der spørger om vores plejebarn er blevet slået/sekstuel misbrugt/ikke har nogle forældre eller lignende?
- Hvordan vil du have det med, at der måske er nogen, der kigger efter jeres familie?

351 Biering-Madsen, 2010: 28

352 Sveigaard, 2012: 39 - 40

Familieplejekonsulenten og plejeforældrene kan også opstille forskellige scenarier på baggrund af kendskabet til barnet. Scenarierne kan tage afsæt i det konkrete plejebarns særlige vanskeligheder. Sammen med egne børn kan man diskutere, hvordan man som familie vil tackle de enkelte situationer, og at det til hver en tid er plejeforældrene, der har det overordnede ansvar.

Opmærksomhed på egne børns følelser og behov

Et forhold, der går igen i Gulstad Larsens³⁵³ undersøgelse, er, at familiens egne børn forventer, at deres forældre kan se, hvis der er noget galt, og at det derfor ikke burde være nødvendigt selv at sige noget. Barnet eller den unge kan f.eks. have svært ved at dele sine forældre med et plejebarn eller kan have svært ved at udsætte sit eget behov til fordel for plejebarnets behov. Familiens egne børn kan måske i perioder ønske, at plejebarnet ikke bor der, fordi han eller hun tager forældrenes opmærksomhed. Et vigtigt fokuspunkt for forældrene er derfor at give plads til egne børns behov og legalisere de følelser og tanker, børnene måtte slås med ved at spørge ind til de ting, som barnet måtte tænke på.

Eksempel på faste samtaler med plejefamiliens egne børn

I en stor kommune er opmærksomheden rettet mod, at hvis egne børn ikke trives, da øges sandsynligheden for ophør i anbringelsen. Derfor inddrager man gennem samtaler egne børn i matchningsprocessen og efterfølgende.

En familieplejekonsulent fortæller:

”En dreng på 8 år har boet i plejefamilien, siden han var 5 år. Han blev anbragt som følge af omsorgssvigt. Hans plejeforældre er pædagogisk uddannede. De er valgt og matchet til plejeopgaven som følge af deres særlige kvalifikationer. Familien har to hjemmeboende børn, der var henholdsvis 11 og 14 år, da drengen flyttede ind i familien.

Da vi valgte at anbringe drengen hos plejefamilien, havde de nogle overvejelser om, at det ville blive en svær omstillingsproces for drengen at skulle bo i en familie, hvor der er voksne, der passer på ham, laver regler og sætter grænser. Plejeforældrene var klar over, at hans handlinger og reaktioner ville kunne gribe forstyrrende ind i plejefamiliens hverdagsliv, og særligt de hjemmeboende børn kunne blive udfordrede. Familiens egne børn kunne også have brug for at blive klædt grundigt på i forhold til deres rolle i familien.

fortsættes næste side »

353 Gulstad Larsen, 2008, kapitel 4

Forud for anbringelsen taler vi med familiens egne børn. Formålet er at forberede dem på, at drengen flytter ind og skabe så realistiske forventninger hos dem som muligt. Der er fokus på at fortælle, hvorfor han ikke kan bo hos sin egen familie, og hvorfor de kan være den familie, der vil kunne hjælpe ham. Samtidig er der fokus på at fortælle om drengens udfordringer og spørge til børnenes forestillinger. Der bliver stillet spørgsmål som, "Er han blevet slået?", og de får at vide, at ja, det er han. Begge børn har tydeligt svært ved at forestille sig, at et barn kan have haft det så svært, at det har udviklet en adfærd, der vil kunne komme til at påvirke dem. Deres forestillinger går mere i retning af en "sød lillebror".

Siden drengen kom til plejefamilien, har vi holdt faste samtaler med familiens egne børn hvert halve år. Samtalerne er afholdt individuelt, og aftalen er, at hvad de taler om, bliver mellem os, med mindre børnene giver accept til, at familieplejekonsulenten må fortælle det til forældrene.

Samtalen har 3 faser/temaer:

- *Hvad er svært for dem i forhold til plejebarnet/at være plejefamilie?*
- *Hvad er godt i forhold til plejebarnet?*
- *Hvad er svært for deres forældre/familien?*

Samtalen følges op med, at der laves to øvepunkter³⁵⁴ til næste samtale, og der tjekkes af, om der er noget i samtalerne, der skal videregives til forældrene til en efterfølgende supervision. Når viden fra samtaler bringes ind i supervision med forældrene, bliver det udviklingsfremmende for alle".

Da egne børn kan være loyale og hensynsfulde over for deres forældre og ofte også over for plejebarnet, kan det for nogle egne børn være vanskeligt at få sagt, hvad de reelt har på hjerte, og børnene kan med fordel have en voksenven, de stoler på som deres fortrolige uden for familien. En som både plejeforældrene og egne børn er enige om er der for dem, og som kan være med til at bringe de svære ting videre til forældrene efter aftale.³⁵⁵

Plejeforældrene kan også med fordel søge støtte eller supervision hos familieplejekonsulenten.

354 Øvepunkter kan for eksempel være at passe på sig selv og sætte grænser for samværet med plejebarnet. Familieplejekonsulenten kan her hjælpe barnet/den unge med at formulere måder at sige nej til plejebarnet på

355 Andersen og Harritz, 2011: 28

Opmærksomhedspunkter:

- Inddragelse af plejfamiliens egne børn og eventuelt øvrige anbragte børn er medvirkende til et vellykket anbringelsesforløb
- Forberedelse på og samtaler om forandringer ved plejebarnets indflytning er vigtige – herunder også, at der skal være plads til at kunne svare på egne børns spørgsmål om plejebarnet
- Der skal skabes plads til og opmærksomhed på både egne børn og plejebarnet, ligesom det er vigtigt at arbejde på at skabe bånd mellem børnene/de unge gennem f.eks. aktiviteter
- Løbende samtaler med familiens egne børn er både forældrenes og familieplejekonsulentens ansvar
- Det kan være nemmere for barnet at tale med andre end forældrene, hvis noget er svært.

Litteratur

Andersen og Harritz, 2011, *Plejefamilien et fælles projekt*, KRITH MATERIALE: Arbejdshæfte. Grundkursus for kommende plejeforældre, Servicestyrelsen

Biering-Madsen, 2010, *Som vi plejer. Om at lykkes som plejefamilie*, Dansk Psykologisk Forlag

Gulstad Larsen, 2008, *Egne børn – en bog om biologiske børn i familier med plejebørn*, Frydenlund

Hedin, 2012, *Foster youth's sense of belonging in kinship, network and traditional foster families: an interactive perspective on foster youth's everyday life*,

<http://oru.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A458027&dswid=3560>

Sveigaard, 2012, *Det usynlige liv – om at vokse op med plejebørn*, Books On Demand

Kapitel 11

Flytning fra plejefamilien

Flytning og ophør af plejeforholdet kan betyde turbulens og store belastninger for både plejebarnet og plejefamilien. Det er vigtigt at sikre de bedste overgange for barnet eller den unge og at undgå ikke-planlagte flytninger.

Der kan være flere årsager til, at der er behov for, at et barn eller en ung skal skifte anbringelsessted. De fleste skift er planlagte, hvilket Ankestyrelsen også når frem til i en undersøgelse af kontinuitet i anbringelser fra 2018.³⁵⁶ Mange skift sker relativt hurtigt efter, at barnet er anbragt første gang. F.eks. fordi kommunen fjerner barnet akut og anbringer det på et midlertidigt anbringelsessted, for derefter at finde det bedste egnede. Andre årsager til skift er ifølge Ankestyrelsen, at barnet er blevet udredt, eller at dets behov ændrer sig, f.eks. fordi barnet bliver behandlingskrævende i løbet af anbringelsen, så et skift er vurderet det bedste for barnet. I undersøgelsen peger alle parter samtidig på, at et godt samarbejde mellem kommuner, plejefamilier og den biologiske familie er afgørende for, at en anbringelse lykkes og at uplanlagte skift undgås.

Eksempler på behov for skift i anbringelsessted:

- Korte midlertidige anbringelser
- Barnets behov ændrer sig
- Forhold hos biologiske forældre
- Ændrede forhold i plejefamilien
- Ønske fra barnet
- Akut behov for et skift

Kilde: Ankestyrelsen, Kontinuitet i anbringelser, maj 2018

Dette kapitel sætter i særlig grad fokus på ikke-planlagte flytninger fra plejefamilien og hvilke risikofaktorer, der kendetegner dem. Flytning og ophør af plejeforholdet kan betyde turbulens og store belastninger for både plejebarnet, plejefamilien, egne børn og øvrige pårørende. Kapitlet beskriver først lovgrundlaget for ændring af anbringelsessted. Dernæst følger et afsnit om hvilke risikofaktorer, det er vigtigt at være opmærksom på for at forebygge ikke-planlagte flytninger. Afsnittet beskæftiger sig endvidere med, hvordan en planlagt flytning fra én plejefamilie til en anden kan have positiv effekt for barnets trivsel. Kapitlet afsluttes med et afsnit om ophør af anbringelse.

Definition ikke-planlagt flytning

En ikke-planlagt flytning indebærer, at flytningen fra plejefamilien sker tidligere end planlagt og på grund af opståede vanskeligheder.³⁵⁷

356 Kontinuitet i anbringelser, Ankestyrelsen, 2018

357 Backe-Hansen et al., 2013: 13

Lovgrundlag

Reglerne om ændring af anbringelsessted fremgår af servicelovens § 69. Hvis en ændring af anbringelsessted er nødvendig under hensyn til formålet med anbringelsen, skal kommunen som led i opfølgning på indsatsen efter servicelovens § 70, stk. 2 og § 148 træffe afgørelse om ændret anbringelsessted. Ændring af anbringelsessted kræver samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og barnet, der er fyldt 12 år. Hvis der ikke kan opnås samtykke, skal afgørelsen træffes af børn og unge-udvalget.³⁵⁸ Børn og unge-udvalget skal tage stilling til, om barnets/den unges behov for støtte bedst imødekommes ved en ændring af anbringelsesstedet under hensyntagen til formålet med anbringelsen og barnets/den unges behov for kontinuitet i anbringelsen. Børn og unge-udvalget skal alene forholde sig til selve grundlaget for at flytte barnet/den unge og skal ikke tage stilling til valget af det konkrete anbringelsessted.

Til brug for børn og unge-udvalgets afgørelse skal kommunen udfærdige en indstilling. Indstillingen skal indeholde:

- Den seneste § 140-handleplan
- Barnets holdning til ændringen af anbringelsesstedet³⁵⁹
- Beskrivelse af, hvorvidt supplerende støtte til barnet/den unge vil kunne imødekomme barnets/den unges behov for støtte under fortsat ophold på det aktuelle anbringelsessted³⁶⁰
- Beskrivelse af et nyt anbringelsessteds forventede egnethed til at imødekomme barnets/den unges behov for støtte og nære og stabile voksenrelationer
- Udtalelse fra det aktuelle anbringelsessted
- Øvrige nødvendige oplysninger.

Kommunen skal herefter træffe afgørelse om valg af det konkrete anbringelsessted³⁶¹.

En ændring af anbringelsesstedet er to-leddet og forudsætter både en afgørelse om ændring af anbringelsessted og en afgørelse om valg af konkret anbringelsessted.³⁶² En klage over afgørelsen om ændring af anbringelsessted har ikke opsættende virkning, mens en klage over afgørelse om valg af det konkrete anbringelsessted har opsættende virkning. Det vil sige, at anbringelsesstedet ikke må ændres, før Ankestyrelsen har behandlet en klage over valg af det konkrete

358 Lov om social service § 69, stk. 3 på baggrund af indstilling fra kommunen, Lov om social service § 69, stk. 4

359 På baggrund af samtale med barnet/den unge, Lov om social service § 48

360 Lov om social service § 52, stk. 3 nr. 9

361 Lov om social service § 68b

362 Ankestyrelsens principafgørelse 3-16 om ændring af anbringelsessted uden samtykke <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=178929>

anbringelsessted. Dette følger af retssikkerhedslovens § 72, stk. 2.³⁶³ I særlige tilfælde kan kommunen dog, samtidig med sin afgørelse om valg af anbringelsessted, træffe afgørelse om, at en klage ikke har opsættende virkning og dermed ændre anbringelsesstedet uden at afvente Ankestyrelsens behandling af klagen. En sådan afgørelse kan kun træffes, hvis det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges sundhed eller udvikling. Et særligt tilfælde kan være, hvor det aktuelle anbringelsessted ikke længere kan have barnet hos sig.

En afgørelse om, at en afgørelse iværksættes straks, kan ikke påklages til Ankestyrelsen eller anden administrativ myndighed.

På landsplan er der i 2017 iværksat ændret anbringelsessted for ca. 344 børn og unge anbragt i familiepleje. Det svarer til at 3,5 pct. af de børn og unge, som er anbragt i plejefamilie, fik ændret anbringelsessted³⁶⁴.

Høring og inddragelse af plejefamilier

Når en kommune står overfor at skulle træffe afgørelse om flytning af et barn eller en ung anbragt i en plejefamilie, skal plejefamilien efter serviceloven § 69, stk. 5 høres, inden der træffes afgørelse. Udtalelsen fra plejefamilien skal omhandle plejefamiliens viden om barnets eller den unges behov, herunder særligt oplysninger om barnets eller den unges udvikling og trivsel, relationer, forhold til familien osv. Plejefamilien kan bidrage til at oplyse sagen og kvalificere de afgørelser, som kommunen træffer, men kommunen er ikke forpligtet til at følge plejefamiliens udtalelse. Udtalelsen skal indgå i grundlaget for afgørelsen og tillægges passende vægt, afhængigt af sagens og oplysningernes karakter.

Risikofaktorer for ikke-planlagte flytninger

Efter et opdrag fra Barne, ungdoms- og familiedirektoratet i Norge har Backe-Hansen et al. gennemgået 58 studier fra Europa, USA og Australien publiceret fra 1995–2012 for at undersøge omfang og årsager til ikke-planlagte flytninger fra plejefamilier.³⁶⁵

Undersøgelsen konkluderer, at der kan være følgende årsager/risikofaktorer til ikke-planlagte flytninger:

363 Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, LBK nr. 1064 af 21/08/2018 <https://www.retsinfor-mation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202634>

364 Egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata (Anbringelsesstatistikken). Tallene er minimumstal, idet der kan være mangler i indberetningstal fra kommunerne til Danmarks Statistik

365 Backe-Hansen et al., 2013: 8 og 23

Plejebarnet/den unge

- har adfærdsmæssige problemer og antisocial adfærd
- kan være til fare for plejefamilien (fysisk såvel som seksuel vold)
- modvilje mod placering i plejefamilier
- behov kompliceres over tid
- unge er mere i risiko end mindre børn

Plejefamilien

- bliver "brugte" pga. belastninger over tid
- oplever problemer i relationen til kommunens familieafdeling, herunder mangel på ressourcer
- interne forhold f.eks. sygdom, skilsmisse eller hvis belastningen med at have plejebørn får konsekvenser for egne børn

Forebyggelse af ikke-planlagte flytninger

Der er ikke noget entydigt svar på, hvordan de ikke-planlagte flytninger i plejefamilier forebygges.³⁶⁶ Beslutningen om at afslutte et plejeforhold er en proces, der foregår over tid og afhænger af dialog med familierådgiver, familieplejekonsulent, familie og netværk om problemer og løsninger.³⁶⁷ Ankestyrelsen peger på baggrund af undersøgelse blandt kommuner og plejefamilier på, at skift kan forebygges ved fra starten af sikre det rette match mellem barn, plejefamilie og biologiske familie, og at der fra starten skal sikres et godt samarbejde mellem kommune, plejefamilie og biologiske familie.³⁶⁸

Samtidig er der, jf. gennemgangen af de 58 studier fra Norge, en del forskning, der tyder på, at der er visse risikofaktorer, man for at forebygge ikke-planlagte flytninger kan være opmærksom på. Der er større risiko for ikke-planlagte flytninger:

- Tidligt i anbringelsesforløbet
- Hvis barnet eller den unge har alvorlige udfordringer i forhold til opførsel og tilknytning
- Når barnet bliver teenager.³⁶⁹

366 <http://vidensportal.dk/temaer/plejefamilier/indsatser/almindelige-plejefamilier>

367 Backe-Hansen et al., 2013: 27

368 Kontinuitet i anbringelser, Ankestyrelsen, maj 2018

369 <http://vidensportal.dk/temaer/plejefamilier/indsatser/almindelige-plejefamilier>

I Danmark undersøgte Ankestyrelsen i 2014 57 afgørelser, hvor kommunerne traf afgørelse om at flytte et plejebarn fra en plejefamilie til en anden plejefamilie, et opholdssted eller en døgninstitution. Af undersøgelsen fremgår det, at i ca. 40 pct. af sagerne er det plejefamilien, som har opsagt plejekontrakten.³⁷⁰ Undersøgelsen redegør ikke for, hvorfor plejeforældrene opsiger kontrakten. Det kan derfor både skyldes sygdom, skilsmisse eller andre personlige forhold, men når andelen er så stor, efterlader det en opmærksomhed på, om plejeforældrene har de fornødne kompetencer og støtte til at arbejde med det anbragte barn eller ung og de opgaver, der følger deraf, jf. afsnittet om risikofaktorer.

Planlagt flytning fra en plejefamilie til en anden

At skulle flytte fra sine trygge rammer i en plejefamilie til et andet sted vil altid være forbundet med tab for barnet, men ofte også for plejeforældrene, hvorfor arbejdet med at forebygge en flytning altid skal prioriteres meget højt for begge parter.

Nedenstående case viser, hvordan arbejdet omkring plejefamilie og plejebarn kan medvirke til, at en ikke planlagt flytning kan ende med at betyde øget trivsel for plejebarnet og afklaring og erkendelse for plejefamilien.

En familierådgiver fortæller:

”En pige på 5 år har boet i en plejefamilie, siden hun var lille. Hun er i aflastning hver anden weekend. Vi har over en periode bemærket, at pigen og plejefamilien ikke trives med hinanden, hvorfor vi undersøger det nærmere. Plejefamilien taler meget om, hvad pigen ikke kan og ikke vil. De fortæller, at hun er urolig og støjende med mange høje lyde, som går dem på nerverne. Derudover siger de, at hun hele tiden kræver opmærksomhed, så ingen andre kan tale, når hun er i rummet.

Vi taler også med aflastningsfamilien, som ikke deler denne opfattelse. De ser pigen som et dejligt barn og glæder sig til weekenderne med hende. Den store forskel i familiernes opfattelse af pigen giver anledning til at se nærmere på plejefamiliens mulighed for at understøtte pigens trivsel og udvikling.

Plejefamilien tilbydes supervision og guidning. Plejefamilien blev positive og nysgerrige på pigen, men begyndte samtidig at forstå, hvad der krævedes af dem. De forstod, at det var nødvendigt, at de havde

fortsættes næste side »

370 Ankestyrelsen. 2014 (c): 6

mange rutiner, faste spisetider og en høj grad af forudsigelighed, hvis de skulle have pigen i familien.

Plejefamilien savnede dog spontaniteten og havde svært ved at se sig selv i disse meget faste rammer, og de begyndte at tale om, hvorvidt pigen fortsat skulle være hos dem eller ej.

Det blev derfor undersøgt, om aflastningsfamilien kunne være pigens kommende plejefamilie, hvilket de gerne ville og blev godkendt til. Den oprindelige plejefamilie følte stor skyld over at være lettet over, at pigen flyttede, men efter flytningen bevarede de kontakten til pigen og blev med tiden den familie, de var, før de kom i krise over at skulle leve op til de krav, der blev stillet til dem som plejefamilie. ”

Dette eksempel illustrerer, at en flytning, om end den ikke er planlagt, men dog forberedt, kan vise sig at være til alles bedste. At flytningen foregår på en god måde, gør, at den første plejefamilie kan bevare kontakten til pigen, efter hun er flyttet. Der bliver her handlet tidsnok på problemstillingen, inden det er eskaleret til yderligere frustration og en mulig afbrydelse af kontakten med plejefamilien og pigen.

Ophør af anbringelsen

SFI kortlagde i 2015, hvordan anbragte 11-17 årige børn og unge trives i forhold til deres anbringelsessted, familie, skole, helbred, fritid og venskaber.³⁷¹ I undersøgelsen forklarer plejebørnene ophøret af anbringelsen med, at der er opstået sociale problemer, såsom skilsmisse, sygdom eller død i plejefamilien. Undersøgelsen viser desuden, at jo ældre plejebørnene bliver, desto mere er de med til selv at tage initiativ til flytningen. Endeligt oplyser 8 ud af 10 børn, som for nylig har oplevet et skift i anbringelsen, at deres liv er blevet lidt eller meget bedre, efter at de er flyttet.³⁷² At flertallet af plejebørnene i undersøgelsen oplever det planlagte eller ikke-planlagte skifte i anbringelsessted som noget positivt, kan også være med til at nuancere forståelsen af flytninger. Flytningen kan, omend den kan være kaotisk i selve situationen, nogle gange bidrage til barnets/den unges fortsatte udvikling og trivsel.

371 Ottosen et al., 2015

372 Ottosen et al., 2015: 108

Opmærksomhedspunkter:

- Det er vigtigt at være i dialog med forældremyndighedsindehaveren og barnet, når en flytning kan blive aktuel
- Forældremyndighedsindehaveren og barnet over 12 år skal give samtykke til flytningen
- Plejebarnet skal inddrages og være medbestemmende i forhold til aftaler om flytningen
- Plejebarnets § 140-handleplan skal revideres og være så konkret anvisende som muligt. Det skal sikres, at der altid er overensstemmelse mellem handleplanen og den indsats, der aktuelt arbejdes med
- Der skal gennemføres en samtale med plejebarnet, der afdækker plejebarnets oplevelse af situationen, før der træffes afgørelse om flytning
- Plejebarnet skal forberedes på den nye situation i god tid inden flytningen
- Undersøg, hvordan plejeforældrene kan få sammenhængende og opdateret faglig vejledning før, under og efter flytningen
- Baggrunden for flytningen skal være tilstrækkeligt oplyst, herunder både barnets og forældrenes situation og oplevelse
- Ved en eventuel flytning skal barnet eller den unges gamle relationer, så vidt muligt, overflyttes og inddrages i plejebarnets nye tilværelse. Eksempelvis kan tidligere plejeforældre have samvær, komme på besøg og dyrke fælles interesser med plejebarnet
- Plejeforældre og plejefamiliens egne børn, der afgiver et plejebarn til et andet anbringelsessted, kan have behov for hjælp til at finde sig til rette med flytningen, både før og efter.

Litteratur

Ankestyrelsen, 2014 (c), *Delundersøgelse 3: Praksisundersøgelse om anbragte børn og unge, der flytter fra en plejefamilie til et nyt anbringelsessted*

Ankestyrelsen, maj 2018, *Kontinuitet i anbringelser*

Backe-Hansen et al., 2013, *Utilsigtet flytning fra fosterhjem*. Norsk Institut for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA Notat 2/2013)

Ottosen et al., 2015, *Anbragte børns og unges trivsel 2014*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 15:01

Lovgivning

Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, LBK nr. 1064 af 21/08/2018, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202634>

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Webkilder

Ankestyrelsens principafgørelse 3-16 om ændring af anbringelsessted uden samtykke: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=178929>

Vidensportalen:

<http://vidensportal.dk/temaer/plejefamilier/indsatser/almindelige-plejefamilier>

Kapitel 12

Efterværn og overgangen til voksenalivet

Overgangen fra barn til voksen og dét at flytte hjemmefra er en udfordring for de fleste unge, men for tidligere anbragte unge kan der være særlige udfordringer forbundet med overgangen til en selvstændig voksentilværelse. Derfor skal den unge anbragte tilbydes efterværn, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den enkelte unges behov for støtte.

Efterværn er et kommunalt tilbud om støtte til unge i alderen 18 og 22 år, der umiddelbart op til deres 18. år har haft en fast kontaktperson eller været anbragt uden for hjemmet. En anbringelse uden for hjemmet ophører som udgangspunkt senest, når den unge fylder 18 år. For en del af de unge, som har været anbragt hos en plejefamilie eller netværksplejefamilie, vil der være et fortsat behov for støtte efter det 18. år. Efterværnsstøtten skal tilbydes, når der skønnes et behov for det,³⁷³ og hvis det kan medvirke til en positiv udvikling for den unge.

Overgangen fra barn til voksen og dét at flytte hjemmefra er en udfordring for de fleste unge, men for tidligere anbragte unge er der gerne en række særlige udfordringer i forhold til bl.a. uddannelse, arbejde, økonomi og boligforhold.³⁷⁴ Derfor skal den enkelte unge, som har været anbragt, tilbydes efterværn, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den enkelte unges behov for støtte.³⁷⁵ Efterværn tilbydes efter en konkret og individuel vurdering af støttebehovet og skal bidrage til, at den unge bliver i stand til at føre et selvstændigt voksenliv. Det er frivilligt for den unge, om han eller hun vil tage imod tilbuddet.³⁷⁶

At vurdere og arbejde med unges behov for støtte i overgangen til voksenlivet, herunder efterværn, stiller krav til både de professionelle og plejeforældrene, og det er et arbejde, der skal påbegyndes længe inden, den unge når myndighedsalderen. Gode resultater opnås bedst, når der er et tæt tværfagligt samarbejde med de relevante professionelle og plejefamilien, en høj grad af inddragelse af den unge selv og også gerne inddragelse af og samarbejde med den unges forældre og netværk.³⁷⁷

Kapitlet om efterværn og overgangen til voksenlivet begynder med en introduktion til lovgivningens intentioner og muligheder for efterværn til anbragte unge og her med fokus på unge anbragt i familiepleje. Herefter introduceres hvilke roller familierådgiver og plejefamilier hver især skal påtage sig i arbejdet med eventuelt efterværn og ikke mindst i forhold til at inddrage den unge i dialogen om efterværn. Derefter følger et afsnit om udfordringer i et ungdomsliv med egen bolig, uddannelse og beskæftigelse samt afsnit om udslusning og fleksibelt efterværn samt om genetablering af støtte. Efterfølgende beskrives samarbejdet mellem myndigheder ved skift

373 Ankestyrelsens principafgørelse 95-13

374 Skårhøj et al., 2016: 7

375 Lov om social service § 76, stk. 1

376 Der i dag en uens praksis i landets kommuner ift. anvendelse af efterværn (Deloitte, 2017). I forbindelse med SATS-puljeprojektet "Investering i efterværn" er der et særligt fokus på at understøtte en mere ensartet praksis mht. tildeling af efterværn. I projektet tildeles alle unge således efterværn, hvis de umiddelbart inden det 18. år har haft en kontaktperson (§ 52 stk. 3.6) eller har været anbragt

377 Læs mere om tværfagligt samarbejde i kap. 5

af opholdskommune og endelig følger et afsnit om, hvad der er særligt for unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse.

Lovgrundlag

Formålet med indsatsen for børn og unge, der har særlige behov,³⁷⁸ er at sikre, at de kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Med Anbringelsesreformen og Barnets Reform blev mulighederne for fortsat støtte efter det 18. år udvidet³⁷⁹.

Kommunen kan træffe afgørelse om efterværn for unge anbragt i en plejefamilie, inden den unge er 17 ½ år, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte, og hvis den unge er indforstået hermed.³⁸⁰

Kommunens rolle under og efter anbringelsen

Når den unge er fyldt 16 år, skal familierådgiveren med inddragelse af den unge sørge for,³⁸¹ at der bliver opstillet konkrete mål for den unges overgang til voksenlivet, herunder i forhold til beskæftigelse og uddannelse.³⁸² Det skal ske for at sikre, at der i plejefamilien og de øvrige tilbud, den unge modtager, bliver arbejdet målrettet med at støtte den unge til at blive selvstændig, herunder at støtte den unge i uddannelse, beskæftigelse og i at tilegne sig kompetencer med henblik på at mestre et selvstændigt voksenliv. Der kan f.eks. være tale om at understøtte og udvikle kompetencer i forhold til egen bolig, rengøring, madlavning og økonomi, netværk samt sociale og studierettede kompetencer.³⁸³ I forhold til unge med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse bør man være opmærksom på, at der på grund af funktionsnedsættelsen kan være behov for iværksættelse af støtte efter servicelovens voksenbestemmelser umiddelbart ved den unges fyldte 18. år³⁸⁴. Dette bør indgå i handleplanen.³⁸⁵

378 Lov om social service § 46

379 Lov om social service § 76

380 Lov om social service § 76

381 I forbindelse med opfølgning på den obligatoriske handleplan efter Lov om social service § 140

382 Lov om social service § 140, stk. 3

383 Socialstyrelsen har i samarbejde med SPUK og Professionshøjskolen Metropol udgivet guiden "Kort fortalt", som henvender sig til unge, der har været anbragt udenfor hjemmet. "Kort fortalt" kan hjælpe med mange af de praktiske og personlige udfordringer, der kan være i overgangen til voksenlivet. Den henvender sig direkte til de unge og kan desuden anvendes i dialogen mellem den unge og en plejeforælder eller anden voksen. "Kort fortalt" <http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/kort-fortalt>

384 Her gøres opmærksom på, at dette ikke er efterværn

385 VEJ nr. 9142 af 26/02/2019, pkt. 222

Senest når den unge fylder 17 ½ år, skal der træffes afgørelse om, hvorvidt den unge skal bevilges støtte i form af efterværn.³⁸⁶ Servicelovens § 76 giver følgende muligheder for den unge, som er anbragt i bl.a. plejefamilie:

1. at døgnophold, jf. § 55, på et anbringelsessted, jf. § 66, opretholdes
2. at udpege en fast kontaktperson for den unge, jf. § 52, stk. 3, nr. 6
3. at etablere en udslusningsordning, jf. § 55, i det hidtidige anbringelsessted
4. at tildele andre former for støtte, der har til formål at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse for den unge.

Andre former for støtte kan f.eks. være psykologsamtaler, støtte via netværks- eller samtalegrupper samt kontakt til andre tidligere anbragte. Der er hermed mulighed for, at kommunen tilbyder individuelle indsatser for unge, som har været anbragt.

Unge, der er eller var anbragt uden samtykke umiddelbart inden det fyldte 18. år, skal tilbydes støtte i form af en kontaktperson frem til det fyldte 23. år. Støtten tilbydes unge, der ikke tilbydes støtte i form af opretholdelse af døgnophold.³⁸⁷

Den selvstændiggørelse, som er en del af en god overgang til voksenlivet, sker gradvist, og den unge har brug for støtte og stabile relationer til både andre unge og voksne mennesker i denne proces. Forudsætningen for en god efterværnsindsats er en god og gerne kontinuerlig kontakt til den unge gennem hele plejefamilieanbringelsen, samt at den unge føler sig inddraget og hørt i forhold til de beslutninger, der træffes løbende i forhold til den unges situation. Det gælder inddragelse i forhold til mål i handleplanen, samvær med forældre, søskende og andet netværk samt andre afgørelser, der vedrører den unge, såsom behandlingsplaner, skolegang og uddannelse eller beskæftigelse.³⁸⁸

Ud over at vise de unge, at deres meninger er væsentlige og bliver respekteret, er inddragelse medvirkende til at give de unge en reel indflydelse på og handlemulighed i deres eget liv, hvilket igen kan være medvirkende til at undgå den klientgørelse, som langvarige og især turbulente foranstaltningsforløb kan give risiko for.

386 Se desuden afsnittet "Skift af opholdskommune"

387 Lov om social service § 76, stk. 5

388 Nogle unge har brug for at starte med beskæftigelse for at blive afklaret ift. hvad de vil, f.eks. gennem praktikforløb, jf. Cabis ungeanbefalinger 2019. Findes her: <https://www.cabiweb.dk/media/2727/cabis-ungeanbefalinger-2019.pdf>

Væsentlige opgaver for familierådgiveren i forbindelse med efterværn:

- At indsatser om efterværn eller andre indsatser planlægges tidligt og sammen med den unge³⁸⁹
- At familierådgiveren tager udgangspunkt i den unges individuelle behov for støtte
- At familierådgivningen er helhedsorienteret og fleksibel mht. periode og indhold for den unge
- At indsatser om efterværn sikrer stabilitet og kontinuitet i den unges liv
- At indsatser om efterværn eller andre foranstaltninger har fokus på at inddrage den unges netværk og relationer
- At bidrage med rammer for at den unge kan etablere netværk med andre tidligere anbragte gennem gruppebaserede tilbud

Kilde: Baggeteig & Backe-Hansen, 2008: 14-15 og Egelund Nielsen et al., 2005: 368-376

Plejefamiliens rolle i forhold til overgangen til voksenlivet

Plejefamilien spiller en central og afgørende rolle i forhold til at forberede til og støtte den unge i overgangen til voksentilværelsen. Ifølge Mølholt³⁹⁰ fremstår følgende vilkår som væsentlige for anbragte unges mulighed for den videre udvikling efter anbringelse:

- Netværk og relationer
- Uddannelse og læring
- Arbejdsforhold
- Følelsesmæssig støtte fra voksne³⁹¹

Disse forhold bør under hensyntagen til den unges alder være i fokus hele vejen igennem plejeforløbet. Mølholt peger desuden på, at de unge selv finder det vigtigt at lære helt basale færdigheder i form af madlavning, rengøring, at styre sin økonomi, kende sine rettigheder og muligheder samt hjælp til at holde kontakten til forældre og søskende.³⁹²

Plejefamiliens skal således tidligt have fokus på at støtte den unge til selvstændigt at kunne varetage de praktiske gøremål, der følger af at skulle klare sig alene, samt at støtte den unge til at holde kontakt til sin familie og venner, således at den unge har et netværk også efter anbringel-

389 Baggeteig og Backe-Hansen, 2008: 14-15

390 Mølholt et al., 2012: 116

391 Se f.eks. Højen-Sørensen, et al (2016): *Lige Muligheder – Udsatte børn og unge. Afsluttende evaluering*. København, SFI

392 Mølholt et al., 2012: 171

sens ophør. En del af plejefamiliens opgave består i at sætte sig ind i den unges rettigheder og muligheder, så plejeforældrene kan være med til at motivere og støtte den unge til at opsøge og få den nødvendige hjælp fra offentlige instanser for at lette overgangen til voksenlivet.³⁹³

Plejefamilien har endvidere en rolle i forhold til eventuelt kommende efterværn for den unge. I tekstboksen nedenfor kan man se, hvad man som kommune skal være opmærksom på at støtte plejefamilien til at sætte fokus på.

Væsentlige opgaver for plejeforældrene i forbindelse med efterværn:

- At bidrage til at forberede den unge til selvstændigt at kunne varetage praktiske opgaver såsom madlavning, rengøring, at styre sin økonomi, at stå op om morgenen og at bede om hjælp
- At hjælpe den unge via dialog til at opnå realistiske forventninger til egen formåen i forhold til en voksentilværelse, så den unge selv kan pege på sine behov i forhold til efterværn
- At sætte sig ind i reglerne for efterværn, så de kan støtte og motivere den unge til at få den rette hjælp
- At hjælpe den unge med at samarbejde med de offentlige samarbejdspartnere.
- At støtte den unge i at fastholde kontakt til sin familie og øvrige netværk.

Med inspiration fra: Mølholt et al., 2012 og Folden et al., 2014

Udfordringer for de anbragte unge i overgangen til voksenlivet

Unge skal forstås i den samtid, de lever i, og vores samtid er kendetegnet ved hastige forandringer. Dette forhold stiller store krav til de unges kompetencer til selv at afklare og træffe de rette valg. At være ung betyder desuden store forandringer i krop, hjerne og psyke. Selvregulering, overblik, fleksibilitet mv. er funktioner, der stilles øgede forventninger til i teenagealderen. At være ung betyder desuden store forandringer i krop, hjerne og psyke. Og for anbragte unge er udfordringerne ekstra store, fordi disse unge har to familier at forholde sig til og løsrive sig fra. Det kan føre til, at den enkelte unge spørger sig selv, hvem han/hun gerne vil ligne, eller ikke ligne, og hvor han/hun hører til, og det kan evt. medføre, at den unge får behov for at afprøve at flytte hjem igen til de biologiske forældre ved det fyldte 18. år. Andre vil måske ønske at blive endnu mere tilknyttet til plejefamilien. I sådanne situationer er det vigtigt, at plejefamilien og sagsbehandleren viser forståelse for den unges behov og tilpasser rammer og regler efter den

393 Mølholt et al., 2012: 100

unges behov. For plejefamilien kan det betyde, at den må gå langt for at rumme den unge.³⁹⁴
Læs mere om teenagere i kapitel 3.

I gennemsnit bor danske unge hjemme hos deres forældre til de er 21 år,³⁹⁵ og mange har mulighed for at flytte frem og tilbage mellem forældrene og egen bolig, indtil de kan klare sig selv. På den måde bliver de fleste unge langsomt udsluset til et selvstændigt voksenliv.

Forskningen viser, at de unge anbragte ofte har en kortere overgang end øvrige unge. For anbragte unge gælder det, at overgangen i mange tilfælde risikerer at ske mere brat ved det fyldte 18. år. Enten fordi kommunen ikke tilbyder efterværn til den unge, eller fordi den unge afslår et tilbud om efterværn.

En undersøgelse af kommunernes praksis på efterværnsområdet fra Deloitte (2017)³⁹⁶ viser, at omtrent 60 pct. af de unge i målgruppen modtager efterværn. Undersøgelsen viste også, at unge, som har modtaget efterværn i form af fortsat anbringelse hos plejefamilier, generelt oplever, at de har fået mere støtte og har fået gavn af efterværnsindsatsen, end det er tilfældet for unge, som modtager efterværn i form af forsat institutionsanbringelse. Denne forskel kan blandt andet forklares med, at mange plejefamilieanbragte oplever, at de er trygge og føler sig støttet i deres plejefamilie.

De unge, som ikke får efterværn, kan enten overgå til anden støtte f.eks. på voksenbestemmelser eller til at være på egen hånd. Det er ikke muligt at opgøre, hvor mange unge, som takker nej til efterværn, eller som ikke får tilbudt efterværn af kommunen, da dette ikke registreres. Det estimeres, at ca. 8-14 pct. af de unge i målgruppen for efterværn takker nej til tilbud om efterværn.³⁹⁷

Hermed er unge anbragte ofte i en vanskeligere situation end andre unge, samtidig med at de har dårligere forudsætninger for at klare sig selv. Hvis der træffes afgørelse om, at efterværnet afbrydes eller ikke forlænges, kan særligt unge, som får efterværn i form af fortsat anbringelse, stå med meget store udfordringer, idet såvel bolig, mad og omsorg fra voksne forsvinder.

394 Folden et al., 2014: 267

395 KLs nyhedsbrev Momentum: <http://www.kl.dk/Momentum/momentum2015-13-2-id183168/>

396 Deloitte (2017): *Efterværn og den gode overgang til voksenlivet – en undersøgelse af efterværnsområdet i Danmark*. København

397 Deloitte (2017): *Efterværn og den gode overgang til voksenlivet – en undersøgelse af efterværnsområdet i Danmark*. København

Meget taler dermed for, at der skal mere fokus på den gruppe af anbragte unge, der er mest udsatte, og som risikerer at stå uden støtte efter anbringelsen, med henblik på at få denne gruppe unge til at tage imod et tilbud om efterværn.³⁹⁸

Et tidligere plejebarn fortæller:

”Det har været rigtig godt og trygt at blive boende hos mine plejeforældre, når der var så mange nye ting med gymnasiet og sådan. Det betyder meget, når man har oplevet svigt.”³⁹⁹

Det kræver stor rummelighed hos plejeforældre at have teenagere i pleje, og processen med at den unge flytter eller kommer i efterværn, stiller lige så store krav. Det kan derfor kræve stor erfaring hos den plejefamilie, som skal kunne rumme afvisningerne fra den unge samt evt. ventetid med tilhørende uvished om, hvornår det tidligere anbragte barn, som nu er voksen, vender tilbage. For den unge kan det være værdifuldt at vide, at plejefamilien er der, og at den unge altid er velkommen, uden at der bliver kommunikeret forventninger om, at den unge skal kontakte familien.

Familierådgiveren kan eventuelt sammen med den unge og plejefamilien tale om, hvilke forventninger og ønsker de kan have til hinanden, så den unge ved, hvornår og hvordan han/hun kan kontakte plejefamilien. For familierådgiveren kan det være vigtigt at være opmærksom på, at plejefamilien ikke nødvendigvis er klar til – og heller ikke er forpligtet til – at opretholde kontakten med det tidligere plejebarn. Dette kan betyde behov for ekstra støtte.

398 Som del af sats17 blev afsat midler til projekt Investering i Efterværn, hvor syv kommuner i perioden 2017–2010 som udgangspunkt tildeler efterværn til alle i målgruppen. Evaluering af projektet foreligger i 2020

399 Deloitte, 2017, *Ung i efterværn – Efterværn og den gode overgang til voksenlivet. Undersøgelse af efterværnsområdet i Danmark*

Tidligere anbragte unges egne bud på, hvad der er vigtigt i forbindelse med efterværn

- Hjælp til at fastholde en uddannelse
- Økonomisk vejledning, hjælp til at lægge budget og betale regninger og hjælp til at finde en bolig
- Flere timer med kontaktperson og mulighed for at kunne skrue op og ned for timeantal efter behov
- Retten til at skifte kontaktperson eller psykolog
- Flere gruppetilbud, hvor den unge kan møde ligesindede
- Psykolog/ psykiatrisk hjælp og bedre udredningsmuligheder
- Mere kontakt til en stabil sagsbehandler, der kan oplyse om muligheder og rettigheder
- En bedre handleplan med mere personlige mål og mere inddragelse i udformningen af handleplanen

Deloitte, 2017, Efterværn og den gode overgang til voksenlivet. Undersøgelse af efterværnsområdet i Danmark

Udfordringer i forhold til uddannelse og beskæftigelse

Tidligere anbragte unge oplever bl.a. vanskeligheder og udfordringer i forhold til uddannelse og beskæftigelse. Det er et område, som ikke mindst er i fokus i forbindelse med den unges overgang til voksenlivet, og som det derfor er vigtigt at være opmærksom på i forbindelse med bevilling af efterværn.

I de senere år er der kommet mere fokus på betydningen af at styrke de unges skolegang og uddannelse. Det hænger sammen med at flere undersøgelser peger på, at skolegang og uddannelse i markant grad nedsætter risikoen for senere misbrug, kriminalitet, sygdom, tidligt forældreskab og manglende arbejdsmarkedstilknytning. SFIs rapport "Tidligere anbragte som voksne" konkluderer bl.a., at: "tidligere anbragte som 24-årige er mere udsatte i forhold til marginalisering på arbejdsmarkedet, hvilket viser sig ved, at de i højere grad hverken er i gang med en uddannelse eller arbejde, har ringe grundskoleuddannelse og modtager overførselsindkomst". I en undersøgelse fra 2017 konkluderer VIVE, at mange anbragte unge har haft ustabile og dårlige skoleoplevelser med sig, og at de som 18-årige er underrepræsenteret i uddannelses- og beskæftigelsesstatistikkerne⁴⁰⁰. En analyse fra Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering fra

400 Olsen et al., 2017, *Tidligere anbragte og uddannelsessystemet*. København, SFI

2016 beskriver, at i den gruppe af unge i alderen 18–29 år, som ikke får fodfæste i uddannelse eller job, men fortsætter i ydelsessystemet, har 23 pct. været anbragt som barn.⁴⁰¹

I forbindelse med overgangen til voksenlivet er det derfor også særdeles vigtigt, at både plejefamilie og familierådgiver fokuserer på, at den unge bliver afklaret omkring og kommer godt i gang med en uddannelse eller på anden måde får retning mod en kommende tilknytning til arbejdsmarkedet. Udover plejefamilien og familierådgiveren er det også væsentligt at få inddraget den unges familie og netværk, hvilket bl.a. kan ske gennem netværksmøder eller familierådslagning. Her kan indsatsen handle om, at forskellige aktører i den unges liv tager aktiv del i at støtte og guider den unge gennem uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet.⁴⁰²

Det er ligeledes vigtigt at være opmærksom på, at alle kommuner har pligt til at have et særligt fokus på at støtte unge, som har svært ved at klare sig igennem uddannelse, jf. lov om sammenhængende ungeindsats. Kommunerne kan f.eks. tilbyde særlige uddannelsesforløb og i nogle tilfælde kan den unge få tilknyttet en kontaktperson, som kan støtte op om den unge i forhold til uddannelsen.⁴⁰³

Udslusning og fleksibelt efterværn

I dette afsnit beskrives et udvalg af de efterværnsindsatser, som kan bevilliges i forlængelse af anbringelse i plejefamilie. Der er væsentligt, at der er en opmærksomhed på, hvordan disse indsatser involverer den unge, plejefamilien og familierådgiveren.

Udslusningsordning ved plejefamilien

En udslusningsordning er et tilbud rettet mod den gruppe af unge, der har været anbragt uden for hjemmet, og som ikke har en naturlig familiemæssig hjemmebase, hvor de kan være i forbindelse med ferier, weekender m.v. Den unge får hermed mulighed for at "læne" sig op af plejefamilien, svarende til den mulighed andre unge har hos sine forældre. I forbindelse med udslusningen fra plejefamilien er det vigtigt, at de unge har eller får et netværk. Som plejefamilie kan man f.eks. støtte den unge i at få kontakt til etablerede netværk af tidligere anbragte unge.

401 Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, December 2018, *Unge vej fra uddannelseshjælp og beskæftigelse*. Analysen beskriver gruppen af uddannelseshjælpsmodtagere i 2016, deres overgange fra uddannelseshjælp, deres baggrundskarakteristika, samt deres frafald fra uddannelse

402 Se også kap. 5 om det tværprofessionelle samarbejde

403 Regeringen, et al. (2017): *Aftale om bedre veje til uddannelse og job*. Findes her: <https://uvm.dk/publikationer/folkeskolen/2017-aftale-om-bedre-veje-til-uddannelse-og-job>. Lov om kommunal indsats for unge under 25 år, LBK nr. 825 af 16/08/2019: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209861>

Tidsmæssigt forudsættes det, at opholdet ligesom ved aflastningsophold for unge under 18 år⁴⁰⁴ kan strække sig fra 1-2 dage til 2-3 uger ad gangen. Selve udslusningsordningen vil kunne fungere for en længere periode afhængig af den enkelte unges situation.⁴⁰⁵

Fleksibelt efterværn

Uanset om der er iværksat efterværnsforanstaltning eller ej skal den unge, i det omfang det er muligt, have mulighed for at vende kortvarigt tilbage til den tidligere plejefamilie. Baggrunden er, at unge, der har været anbragt lang tid ved den samme plejefamilie, ofte har opbygget et særligt forhold til plejefamilien. Kommunen har ansvar for at sikre, at denne mulighed findes, eksempelvis ved at træffe aftaler med plejefamilien om det. Under alle omstændigheder skal afgørelsen være baseret på en aftale mellem plejefamilien og kommunen, så det rent praktisk kan gennemføres. Kommunen har pligt til at sikre denne mulighed, hvis den unge selv mener at have et behov.

Kortvarigt kan forstås som besøg ved plejefamilien i forbindelse med f.eks. ferier og højtider, da nogle tidligere anbragte unge kan have et meget sparsomt netværk og kan savne nogen at fejre eksempelvis fødselsdag og jul sammen med. Det er ikke noget krav, at den unge kan overnatte hos plejefamilien, idet dette kan være vanskeligt, hvis plejefamilien har fået nye børn i pleje og dermed ikke har tilstrækkelig plads. Den unge kan i stedet tilbydes en ordning, hvor han/hun kan komme på besøg i dagtimerne uden at overnatte hos plejefamilien.

En forudsætning er naturligvis, at plejefamilien fortsat eksisterer, og der kan være situationer, hvor et fleksibelt efterværn ikke er muligt, grundet forholdene omkring plejefamilien eller hensynet til nuværende plejebørn. Det kan eksempelvis være uhensigtsmæssigt at etablere et fleksibelt efterværn, hvis en plejefamilie har modtaget et nyt og meget skrøbeligt plejebarn, som ikke vil kunne håndtere besøg af en eller flere unge, som tidligere har været anbragt i plejefamilien.

Genetablering af støtte

Mange unge ønsker og ser frem til et selvstændigt voksenliv og vil ønske at klare sig selv, når de fylder 18 år og bliver myndige. Det har ført til, at en del unge har afslået den tilbudte efterværnsstøtte på trods af et professionelt vurderet behov. I andre tilfælde er det kommunen, der vurderer, at de unge ikke er i målgruppen for efterværn. I nogle tilfælde erkender de unge efterfølgende, at de har vanskeligere ved at klare sig selv, end de havde troet, eller deres situation

404 Lov om social service § 52, stk. 3, nr. 5

405 Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier. VEJ nr. 9142 af 26/02/2019, pkt. 222

udvikler sig, så deres behov for støtte også ændrer sig. Disse unge ønsker derfor at vende tilbage til deres plejefamilie eller modtage anden støtte. Det samme gør sig gældende, hvis støtten er ophørt, og behovet opstår igen. Tildeling eller genetablering af foranstaltninger kan ske:

1. hvis den unge fortryder tidligere at have afvist støtte, og behovet fortsat er til stede
2. hvis den unges situation ændrer sig, så der senere opstår et behov for støtte
3. hvis støtten er ophørt, og behovet herfor opstår igen.⁴⁰⁶

Samarbejde mellem myndigheder ved skift af opholdskommune

I forbindelse med, at den unge fylder 18 år, får den unge selvstændig opholdskommune i den kommune, hvor den unge bor.⁴⁰⁷ Dette kan medføre, at den unge på sin 18 års fødselsdag skifter opholdskommune. Da den hidtidige opholdskommune ikke kan forpligte den kommende opholdskommune til at følge afgørelsen, vil handleplanen i disse situationer alene kunne indeholde anbefalinger til, hvad der skal ske, og der kan ikke gives konkrete løfter til den unge. Den unge har krav på en afgørelse om efterværn fra den hidtidige opholdskommune og en afgørelse fra den kommende opholdskommune, inden den unge fylder 18 år. Den ene kommunes afgørelse binder ikke den anden kommune. Den kommende opholdskommune er ikke handlekommune overfor den unge, før det 18. år, men servicelovens § 68, stk. 14 giver den kommende opholdskommune en særlig kompetence til at træffe afgørelse om efterværn.⁴⁰⁸ Den kommende opholdskommunes afgørelse får først virkning, når den unge fylder 18 år og skifter opholdskommune. Den endelige beslutning om, hvad der skal ske med den unge, efter at denne er fyldt 18 år, træffes af den nye opholdskommune.

For at sikre kontinuitet i sagsbehandlingen skal den anbringende kommune videregende den unges handleplan, hvoraf indstilling til efterværn fremgår, til den nye opholdskommune (dette gælder ikke, hvis der er truffet afgørelse om opretholdt anbringelse efter § 76 a).

Den nye opholdskommune skal inden 30 dage fra modtagelsen træffe afgørelse om, hvorvidt den unge skal tilbydes støtte efter § 76 og i givet fald hvilke foranstaltninger.⁴⁰⁹ Herefter udarbejder opholdskommunen en ny handleplan for den unges overgang til voksenlivet.

406 Lov om social service § 76, stk. 4

407 Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 9

408 Servicelovens § 68, stk. 14

409 Lov om social service § 68, stk. 13 og 14. Der skal gives samtykke fra den unge ved oversendelse af handleplanen til den nye opholdskommune

Den nye opholdskommune skal have truffet beslutningen, inden den unge fylder 18 år. Det er derfor vigtigt, at de involverede kommuner indleder et samarbejde omkring den unge, senest når den unge er 17 ½ år og gerne tidligere, således at det sikres, at den unge i god tid ved, hvordan fremtiden ser ud, efter at han eller hun er fyldt 18 år. En koordineret indsats er væsentlig, da mange af de unge, der tilbydes efterværn, er skrøbelige unge, som har ekstra meget behov for stabilitet og viden om, hvad fremtiden bringer.

Den nye opholdskommune skal ligesom den tidligere opholdskommune lægge vægt på hensynet til kontinuitet i den unges forløb. En ny opholdskommune skal derfor ved afgørelserne i sagen lægge vægt på den hidtidige indsats og målsætningerne i tidligere handleplaner. Den nye opholdskommune kan modtage refusion fra den oprindeligt anbringende kommune.

For samtlige efterværnstilbud gælder, at de skal ophøre, når de ikke længere opfylder deres formål under hensyn til den unges behov for støtte, og at der ikke kan iværksættes foranstaltninger, som på forhånd er tidsbegrænsede. Foranstaltningerne i form af efterværn skal dog senest ophøre, når den unge fylder 23 år. Det er kommunen, der træffer afgørelse om, hvorvidt betingelserne for tilbuddet er opfyldt, ligesom kommunen træffer afgørelse om ophør af tilbuddet. Den unge har adgang til at klage over kommunens afgørelser om efterværn efter servicelovens § 76, og kommunen er forpligtet til at oplyse den unge om denne mulighed. En klage over en afgørelse om, at anbringelse uden for hjemmet ikke skal opretholdes, jf. servicelovens § 76, stk. 3, nr. 1, har opsættende virkning. Det betyder, at den unge har ret til at forblive anbragt, indtil Ankestyrelsen har behandlet sagen.⁴¹⁰ Det samme gør sig gældende, hvis kommunen træffer afgørelse om ændring af anbringelsessted under et efterværn.⁴¹¹

410 Retssikkerhedslovens § 72, stk. 3

411 Ankestyrelsens principafgørelse 21-13

En pige udtaler om efterværn:

"Jeg synes bare, at det efterværn er så skide vigtigt. Når man spytter så mange penge i at sende de unge på opholdssted, hvorfor så ikke lige spytte lidt ekstra i og så hjælpe dem godt derfra? Jeg sammenligner det lidt med et kørekort. Det er fint, at du tager kørekortet på dit opholdssted, men du skal altså først lære at køre bil, når du kommer ud. Når man står i det, så er det svært at se, at det hjælper. Det er først bagefter, man kan se det. Så jeg synes, at det er enormt vigtigt, at man lige holder fast i folk. Du kan lige så godt hjælpe folk helt i stedet for at hjælpe dem halvt, synes jeg".⁴¹²

Opmærksomhedspunkter for familierådgiveren:

- Vær i kontinuerlig dialog med den unge om efterværn, fra den unge fylder 16 år
- Inddrag den unge i drøftelserne om muligt efterværn
- Inddrag plejeforældrene i drøftelserne om muligt efterværn
- Inddrag familie og netværk i drøftelserne om muligt efterværn
- Senest, når den unge er 17 ½ år, skal der indstilles til afgørelse om efterværn
- Samarbejd i god tid med en evt. ny opholdskommune om efterværn
- Ret fokus mod uddannelse, beskæftigelse, økonomi, boligforhold og den unges netværk

Opretholdt anbringelse til unge med varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne

For unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er anbragt i en plejefamilie, kan der træffes afgørelse efter servicelovens § 76 b om, at anbringelsen opretholdes, såfremt den unge eller dennes værge er indforstået med det. Der kan også træffes beslutning om flytning til en anden plejefamilie, som den unge kender og er tryk ved, såfremt kommunen vurderer, at den unges plejefamilie ikke længere vurderes som egnet for den pågældende unge. Hjælpen skal bidrage til en god overgang til voksenlivet

412 Andersen et al., 2012: 13

og herunder have fokus på omsorg og forberedelse til den unges næste boform,⁴¹³ herunder eventuelt et botilbud efter almenboligloven eller efter servicelovens voksenbestemmelser. Plejefamiliens rolle under en opretholdt anbringelse er således primært at yde støtte og omsorg, mens den unge, uanset om denne vil have behov for fortsat kompensation og støtte, forberedes til voksentilværelsen.⁴¹⁴ Opretholdelse af anbringelsen kan ligeledes være relevant i forhold til at sikre kontinuitet i forbindelse med væsentlige ændringer i den unges liv omkring det 18. år, herunder f.eks. ophør i specialskole, start på særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse (STU), beskyttet beskæftigelse eller aktivitets- og samværstilbud.

Målgruppen for § 76 a er unge, der vurderes at være afhængig af massiv støtte i deres voksentilværelse, herunder bl.a. omfattende støtte i forbindelse med deres boligsituation. Det kan f.eks. være unge med svære multiple funktionsnedsættelser, nedsat psykisk funktionsevne eller svære psykiske lidelser af et sådan omfang, at de unge – uanset mulighederne for støtte efter den sociale eller anden lovgivning, herunder beskæftigelse i et fleksjob – ikke vil være i stand til at blive selvforsørgende ved indtægtsgivende arbejde eller gennemføre en kompetencegivende uddannelse.

Unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, som på trods af deres funktionsnedsættelse vurderes at kunne gennemføre en kompetencegivende uddannelse eller opnå og fastholde et arbejde, falder således uden for målgruppen for § 76 a, idet disse unge vil være omfattet af målgruppen for efterværn i servicelovens § 76. En klage over en afgørelse om, at anbringelse uden for hjemmet ikke skal opretholdes, jf. servicelovens § 76a, stk. 2, har opsættende virkning. Det betyder, at den unge har ret til at forblive anbragt, indtil Ankestyrelsen har behandlet sagen.⁴¹⁵

413 Lov om social service § 76 a

414 Ankestyrelsens principafgørelse 92-15 om plejefamiliens rolle og egnethed

415 Retssikkerhedslovens § 72, stk. 3

Litteratur

Andersen et al., 2012, *Det gode Efterværn Tidligere anbragte unges positive fortællinger om efterværn*, Socialstyrelsen

Cabis ungeanbefalinger 2019: <https://www.cabiweb.dk/media/2727/cabis-ungeanbefalinger-2019.pdf>

Deloitte (2017): *Efterværn og den gode overgang til voksenlivet – en undersøgelse af efterværnsområdet i Danmark*. København, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/eftervaern-og-den-gode-overgang-til-voksenlivet-undersogelse-af-eftervaernsomradet-i-danmark>

Egelund Nielsen et al., 2005: TABUKA. Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen

Folden et al., 2014, *Plejefamilie – gaver og opgaver*, Systime profession

Mølholt et al., 2012, *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns og erfaringsopsamling*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Olsen et al., 2011, *Tidligere anbragte som unge voksne*. Det nationale forskningscenter, SFI 11:35

Olsen et al., 2017, *Tidligere anbragte og uddannelsessystemet*, København, SFI

Regeringen et al. (2017): *Aftale om bedre veje til uddannelse og job*. <https://uvm.dk/publikationer/folkeskolen/2017-aftale-om-bedre-veje-til-uddannelse-og-job>

Skårhøj et al., 2016, *Anbragte unges overgang til voksenlivet. Evaluering af fire efterværnsinitiativer under efterværnspakken*, SFI – Det Nationale Center for Velfærd

Socialstyrelsen, 2018, *Kort fortalt*, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/kort-fortalt>

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, December 2018, *Unge vej fra uddannelseshjælp og beskæftigelse*

Lovgivning

Ankestyrelsens principafgørelser,

<https://ast.dk/afgorelser/principafgorelser>

Lov om kommunal indsats for unge under 25 år, LBK nr. 825 af 16/08/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209861>

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område LBK nr. 1064 af 21/08/2018,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202634>

Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9142 af

26/02/2019, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=205101>

Websider

KLs nyhedsbrev Momentum:

<http://www.kl.dk/Momentum/momentum2015.13-2-id183168>

Litteraturliste

Litteraturliste

A

Aalborg Kommune, 2013, *Projekt Netværksinddragelse. Evalueringsopsamling. Familie- og Beskæftigelsesforvaltningen 2012-2013* (tilgængelig på web)

Alstrup et al., 2016, *Børn og unge med kronisk sygdom eller handicap i familiepleje – Perspektiver på Københavns Kommune*, Center for Familiepleje, Københavns Kommune

Andersen et al., 2012, *Det gode Efterværn Tidligere anbragte unges positive fortællinger om efterværn*, Socialstyrelsen

Andersen og Harritz, 2011, *Plejefamilien et fælles projekt*, KRITH MATERIALE: Arbejdshæfte. Grundkursus for kommende plejeforældre, Servicestyrelsen

Ankestyrelsen, 2014 (a), *Kommunernes vurdering af samarbejdet med plejefamilier*, Delundersøgelse 1

Ankestyrelsen, 2014 (b), *Delundersøgelse 2: Plejefamiliers vurdering af samarbejdet med kommuner. I: Ankestyrelsens undersøgelse af Samarbejdet mellem plejefamilier og kommuner*

Ankestyrelsen, 2014 (c), *Delundersøgelse 3: Praxisundersøgelse om anbragte børn og unge, der flytter fra en plejefamilie til et nyt anbringelsessted*

Ankestyrelsen, 2014, *Ankestyrelsens undersøgelse af samarbejdet mellem plejefamilier og kommuner*

Ankestyrelsen, maj 2018, *Kontinuitet i anbringelser*

B

Backe-Hansen et al., 2010, *Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus*, NOVA

Backe-Hansen et al., 2013, *Utsiøktet flytting fra fosterhjem*. Norsk Institut for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA Notat 2/2013)

Bengtsson et al., 2011, *Børn med en funktionsnedsættelse og deres familier. Den første kortlægning i Norden*, København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Berlin et al., 2011, *School performance in primary school and psychosocial problems in young adulthood among care leavers from long term foster care*, Children and Youth Services Review, 33, 2489-2494

Biering-Madsen, 2010, *Som vi plejer. Om at lykkes som plejefamilie*, Dansk Psykologisk Forlag

Bressendorf og Klyvø, *Det gode match – erfaringer fra et projekt om inddragelse af børn og forældre i matchet til en plejefamilie*, 2018

Bryderup og Trentel, 2012, *Tidligere anbragte unge og uddannelse*, KLIM

Børne- og Socialministeriet, 2018, *Velfærdspolitisk Analyse 2018*

Børnerådet, 2012, *De prøver at gøre det så normalt som muligt*, <http://www.boerneraadet.dk/media/8850/brd-de-proever.pdf>

C

Cabis ungeanbefalinger 2019: <https://www.cabiweb.dk/media/2727/cabis-ungeanbefalinger-2019.pdf>

D

Daniel, 2012, *Relation og fortælling*, Samfundslitteratur

Deloitte 2010, *Undersøgelse af plejefamiliers rammer og vilkår*

Deloitte, 2014, *Evaluering, videnindsamling og formidling på det specialiserede plejefamilieområdet, Afsluttende evaluering af udviklingsprojekt i 13 kommuner*

Deloitte, januar 2016, *Kortlægning af vederlag til plejefamilier*, Socialstyrelsen

Deloitte (2017): *Efterværn og den gode overgang til voksenlivet – en undersøgelse af efterværnsområdet i Danmark*. København, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/eftervaern-og-den-gode-overgang-til-voksenlivet-undersogelse-af-eftervaernsomradet-i-danmark>

Deloitte, januar 2017, *Vederlag på plejefamilieområdet – guide til god praksis*, Socialstyrelsen

Dencik, 1999, *Små børns familieliv*, I: Dencik og Jørgensen (Red.): *Børn og familie i det postmoderne samfund*, 8. oplag, Hans Reitzels Forlag

Dencik et al., 2008, *Familie og børn i en opbrudstid*, Hans Reitzels Forlag/Systeme

E

Egelund et al., 2004, *Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*, København, Socialforskningsinstituttet 04:17

Egelund et al., 2009, *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*, København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Egelund et al., 2010, *Det er jo min familie. Beretninger fra børn og unge i slægtspleje*, SFI 10:34

Egelund Nielsen et al., 2005: TABUKA. *Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen*

Ekspertpanel, 2012, *Rapport fra ekspertpanel om overgreb mod børn*, Socialministeriet

Elvén, 2010, *Problemskabende adfærd ved udviklingsforstyrrelser eller udviklingshæmning*, Dansk Psykologisk Forlag

Elvén, et al., 2012, *Udviklingsforstyrrelser og psykisk sårbarhed*, Dansk Psykologisk Forlag

Esping & Hagbardt, 1992, *Med barns øgan – in ett barnrelateret förhållningssätt i familjehems-vården*, Almänna Barnhuset

F

Folden et al., 2014, *Plejefamilie – gaver og opgaver*, Systeme profession

G

Gulstad Larsen, 2008, *Egne børn – en bog om biologiske børn i familier med plejebørn*, Frydenlund

H

Hagelquist, 2012, *Mentalisering i mødet med udsatte børn*, Hans Reitzels Forlag

Hedin, 2012, *Foster youth's sense of belonging in kinship, network and traditional foster families: an interactive perspective on foster youth's everyday life*, <http://oru.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A458027&dswid=3560>

Henriksen, 2015, *Metodiske tilgange i socialt arbejde*, Hans Reitzels Forlag

Hjern og Vinnerljung, 2002, *Healthcare for children in foster and residential care*, ACTA PÆDIATR 91, 2002, S. 1153-1154

Højholt, 2006, *Brugerperspektiver: forældres, læreres og psykologers erfaringer med psykosocialt arbejde*

Højholdt, 2013, *Tværfagligt samarbejde i teori og praksis*, Hans Reitzels Forlag

I

Illeris et al., 2009, *Ungdomsliv – mellem individualisering og standardisering*, Samfundslitteratur

K

Kampmann, 1998, *Børn som informanter Arbejdsnotat*, Børnerådet

KL, 2009, *Familieplejehåndbogen*. Kommuneforlaget A/S

KL, 2010, *Evaluering af forsøgsprojekt med ny honoreringsmodel "Gennemsnitsmodellen"*

KL, 2015, *Analyse af skolegang og udvikling i voksenlivet blandt personer, som har været anbragt uden for hjemmet som barn* http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_71843/cf_202/Analyse_af_udvikling_i_voksenlivet_blandt_tidligere.PDF

Klyvø og Larsen, 2016, *Bedre støtte til anbragte børn og unges skolegang – Perspektiver fra Københavns Kommune*, Videnscenter for Anbragte Børn og Unge, https://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/uploaded-files/bedre_stoette_til_anbragte_born_og_unge.pdf

Knudsen, 2009, *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelse og anbringelse i traditionel familiepleje*, SFI

Knudsen og Egelund, 2011, *Effekter af slægtspleje. Slægtsanbragte børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

L

Larsen et al., 2012, *Teenagere i familiepleje – set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv*, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje

Larsen og Frederiksen, 2013, *Teenagere i familiepleje – konklusioner og anbefalinger*, Københavns Kommune, Center for Familiepleje

Lyk-Jensen et al., 2017, *Børn, der oplever vold i familien – omfang og konsekvens*, SFI 17:02

M

Madsen, 2016, *Processer og procesledelse. Håndbog for konsulenter, vejledere, undervisere og ledere*, Dansk Psykologisk Forlag

Mehlbye, 2006, *Seksuelle overgreb på børn og unge på døgninstitution – omfang*. AKF forlaget

Mehlbye, 2014, *Evaluering af kommunernes anvendelse af plejefamilier med særlige opgaver – delrapport 4 – december 2014 (Udviklingen i kommunernes anvendelse af kommunale og specialiserede plejefamilier i perioden 2012 til 2013)*

Møhlholt et al., 2012, *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns og erfaringsopsamling*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

N

Nielsen (red.) et al., 2005, *TABUKA. Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*, Forlaget Børn & unge/Pædagogisk Centrum og KABU, Socialministeriets kvalitetsprojekt 2002–2005

O

Olsen, Egelund og Lausten, 2011, *Tidligere anbragte som unge voksne*, Det nationale forskningscenter, SFI 11:35

Olsen et al., 2017, *Tidligere anbragte og uddannelsessystemet*, København, SFI

Ottosen et al., 2015, *Anbragte børns og unges trivsel 2014*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 15:01

R

Rambøll, 2018, *Anbragte børn og unges trivsel 2018*

Rask, 2011, *Børnesamtalen. Inddragelse af barnets perspektiver – dilemmaer i myndigheds-sagsbehandlingernes arbejde*, Professionshøjskolen Metropol

Regeringen et al. (2017): *Aftale om bedre veje til uddannelse og job*. Find den her: <https://uvm.dk/publikationer/folkeskolen/2017-aftale-om-bedre-veje-til-uddannelse-og-job>

Røn Larsen, 2012, *Konflikt og konsensus i tværfagligt samarbejde omkring børn i vanskeligheder*. I Nordiske Udkast, nr. 1. 2012

S

Schwartz et al., 2015, *Tværfagligt samarbejde om børneliv i vanskeligheder*. Nordiske Udkast, 2015(1), 37-50

Servicestyrelsen, 2011, *En tryk anbringelse – forebyggelse af seksuelle overgreb mod børn og unge*

Servicestyrelsen, 2011, *Inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser* (NB nuværende Socialstyrelsen)

SISO og Socialstyrelsen 2007, *Seksuelle overgreb mod børn og unge anbragt uden for hjemmet eller i aflastning. En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af omfang og karakter af seksuelle overgreb*

SISO og Socialstyrelsen, 2014, *Den professionelle tvivl – Tegn og reaktioner på seksuelle overgreb mod børn og unge*, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/den-professionelle-tvivl-tegn-og-reaktioner-pa-seksuelle-overgreb-mod-born-og-unge>

Skårhøj et al., 2016, *Anbragte unges overgang til voksenlivet. Evaluering af fire efterværnsinitiativer under efterværnspakken*, SFI – Det Nationale Center for Velfærd

Socialstyrelsen, 2007, *Håndbog om Anbringelsesreformen*
<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/handbog-om-barnets-reform>

Socialstyrelsen, 2011, *Håndbog om Barnets Reform*
<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/handbog-om-barnets-reform>

Socialstyrelsen, 2011, *Inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser*, <http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/inspirationsmateriale-til-arbejdet-med-netvaerksanbringelser>

Socialstyrelsen, 2012, *Håndbog om forældresamarbejde. Forældresamarbejde og -støtte ved anbringelser af børn og unge*, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/handbog-om-foraeldresamarbejde-foraeldresamarbejde-og-stotte-ved-anbringelser-af-born-og-unge>

Socialstyrelsen, 2016, *Faglig ledelse og styring: området for børn og unge med særlige behov: inspirationsværktøj*

Socialstyrelsen, 2017, *Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge – En guide til plejefamilier om forebyggelse, opsporing og håndtering*, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/guide-til-plejefamilier>

Socialstyrelsen, 2017, *Vold og seksuelle overgreb mod børn med handicap – Håndbog om forebyggelse, opsporing og håndtering*

Socialstyrelsen, 2018, *Kort fortalt*, <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/kort-fortalt>

Socialstyrelsen, 2018, *Kvalitet i sagsbehandlingen – en håndbog i anvendelse af ICS og udrædningsværktøjet*

Socialstyrelsen, 2019, *Adoption uden samtykke – et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere*

Sommer et al., 2010, *Child Perspectives and Children's Perspectives in Theory and Practice*. London/New York: Springer Science. Part I

Spaten (red.), 2014, *Unge identitet og selvopfattelse*, Aalborg Universitetsforlag

Strange, *Børn og unge med seksuelt grænseoverskridende eller krænkende adfærd*, SISO undervisningsmateriale, http://wp.januscentret.dk/wp-content/uploads/brn_og_unge_med_krnkende.pdf

Strøm, 2000, *Livshistoriebøger. En hjælp til identitets- og selvværdsudvikling*, Dafolo

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, December 2018, *Unge vej fra uddannelseshjælp og beskæftigelse*.

Sullivan & Knutson, 2000, *Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study*, *Child Abuse & Neglect*, 24 (10) 1257-1273)

Sveigaard, 2012, *Det usynlige liv – om at vokse op med plejebørn*, Books On Demand

T

Topping, 2014, *Paired Reading and Related Methods for Improving Fluency*, International Electronic Journal of Elementary Education, 2014, 7(1), 57-70

Trillingsgaard, 1991, *Urolig, klodset og svært ved at lære. Et MBD-projekt*, Dansk Psykologisk Forlag

V

Villumsen et al., 2015, *Tværfagligt samarbejde om udsathed hos børn og unge – et kort over landskabet af forskningsbaseret viden*

W

Warming, 2011. *Børneperspektiver. Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*, Akademisk Forlag

WHO (1999) International statistical classification of diseases and related health problems. Geneve, World Health Organization

Z

Zeuthen, 2012, *Seksuelle overgreb mod børn*, Sexologi, Månedsskrift for almen praksis, juni/juli

Ø

Øvreide, 2009, *At tale med børn. Metodiske samtaler med børn i svære livssituationer*, Gyldendal Akademisk

Lovgivning

Adoptionsloven, LBK nr. 1821 af 23/12/2015,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=176861>

Ankestyrelsens principafgørelser,

<https://ast.dk/afgorelser/principafgorelser>

Barselsloven, LBK nr. 67 af 25/01/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206401>

Bekendtgørelse om plejefamilier, BEK nr. 522 af 30/04/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209131>

Bekendtgørelse om socialtilsyn, BEK nr. 536 af 02/05/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209142>

Bekendtgørelse om Tilbudsportalen, BEK nr. 1673 af 16/12/2016,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=185526>

BKI nr. 35 af 15/09/2009 FN's konvention om rettigheder for personer med handicap,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=127181>

BKI nr. 6 af 16/01/1992 Bekendtgørelse af FN-konvention om Barnets rettigheder,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=60837>

Ferieloven, LBK nr. 1177 af 09/10/2015,

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=174358>

Forvaltningsloven, LBK nr. 433 af 22/04/2014,

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=161411>

Forældreansvarsloven, LBK nr. 1820 af 23/12/2015,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=173278>

Justitsministeriets vejledning nr. 11740 af 4. december 1986,

<http://www.socialjura.dk/content-storage/regler/1986/vejl-11740-af-412-1986/>

Lovbemærkninger til lovforslag 2004/1 LSF 8,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=103305>

Lovbemærkninger til lovforslag 2009/1 LSF 178,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=131047>

Lovbemærkninger til lovforslag 2013/1 LSF 168,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=162413>

Lov om kommunal indsats for unge under 25 år, LBK nr. 825 af 16/08/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209861>

Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, LBK nr. 1064 af 21/08/2018,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202634>

Lov om social service, LBK nr. 798 af 07/08/2019,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>

Lov om socialtilsyn, LBK nr. 42 af 19/01/2018,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=194396>

Lov om ændring af straffeloven og forskellige andre love (Selvstændig bestemmelse om

psykisk vold), LOV nr. 329 af 30/03/2019, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=208457>

Lov om ændring af lov om vejledning om uddannelse og erhverv samt pligt til uddannelse,

beskæftigelse m.v., LOV nr. 746 af 08/06/2018, <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=201742>

Oprindelig lov: Bekendtgørelse af lov om vejledning om uddannelse og

erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse m.v., LBK nr. 1097 af 28/09/2017, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=193835>

Persondataloven, Lov nr. 429 af 31/05/2000,

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=828>

Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 9300 af 30. april 2015, nr. 207,

<https://www.retsinformation.dk/pdfPrint.aspx?id=170018>

Straffeloven, LBK nr. 1156 af 20/09/2018,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202516>

Sygedagpengeloven, LBK nr. 68 af 25/01/2019,
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206429>

Vejledning om frigivelse af børn til national adoption (Vejl. nr. 11365 af 30/12/2015),
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=175904>

Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9142 af 26/02/2019, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=205101>

Vejledning om voksenansvar for anbragte børn og unge (Vejl. nr. 10370 af 21/12/2016),
<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=186037>

Webkilder

Ankestyrelsens principafgørelse 3-16 om ændring af anbringelsessted uden samtykke:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=178929>

Baglandet:
<http://www.baglandet.net/>

Børn med etnisk minoritetsbaggrund, Center for Familiepleje, Københavns Kommune:
<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/adoption-uden-samtykke-til-sagsbehandlere>
<http://socialstyrelsen.dk/viso/udvalgte%20indsatsomraader/adoption-uden-samtykke-1>
<https://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/vejledning-i-anbringelse-af-boern-med-etnisk-minoritetsbaggrund.pdf>

Børnekataloget:
<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/efteruddannelse/om-efteruddannelse/borne-katalog>

Børnetinget:
<http://boernetinget.dk/forside>

Børns rettigheder:
<https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/rettigheder>

Faglig ledelse og styring:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/faglig-ledelse-og-styring/redskabskasse>

<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/eksempel-pa-procesregulerende-aftale>

<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/eksempel-pa-tvaerfaglig-model>

http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/faglig-ledelse-og-styring/redskabskasse/copy_of_organisering-og-tvaerfagligt-samarbejde/tema-3-tvaerfagligt-samarbejde

Familieplejen i Odense Kommune:

<https://www.odense.dk/familieplejen odense/om-at-vaere-anbragt/fortaellinger-fra-virkeligheden/anna-16-aar>

Familierådslagning:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksinddragende-metoder/hvad-er-familieradslagning>

Forældrelandsforening FBU:

<http://www.fbu.dk>

Forældresamarbejde:

<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/handbog-om-foraeldresamarbejde-foraeldresamarbejde-og-stotte-ved-anbringelser-af-born-og-unge>

Genogram og netværkskort, Center for Familiepleje, Københavns Kommune:

<http://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/vejledning-om-netvaerksanbringelse-og-aflastning.pdf>

Håndbog for tilsynsførende, Socialstyrelsen:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/socialtilsyn/redskaber-for-tilsynsforende>

Januscentret, Bekymringsbarometer:

http://januscentret.dk/wp-content/uploads/Januscentret_bekymringsbarometer_online.pdf

KL taksttabel:

https://www.kl.dk/media/16653/taksttabel_-2019.pdf

KLs nøgletalspublikation 2019:

<https://www.kl.dk/nyheder/udsatte-boern-og-unge/2019/kls-noegletalspublikation-for-udsatte-boern-og-unge-2019-er-netop-offentliggjort/>

Klub Penalhus:

<http://socialstyrelsen.dk/born/forebyggelse-og-tidlig-indsats/Metoder/klub-penalhus/>

Kollegial supervision/vejledning:

<http://www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel/konflikter/forebyg/kollegial-supervision>

Kvalitetsmodel - Socialtilsyn:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/socialtilsyn/redskaber-for-tilsynsforende/kvalitetsmodel>

<https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/socialtilsyn/redskaber-for-tilsynsforende/malgruppespecifikke-guides-og-redskaber/guides-og-redskaber>

<https://socialstyrelsen.dk/filer/tvaergaende/socialtilsyn/kvalitetsmodel-plejefamilier.pdf>

Makkerlæsning:

<http://socialstyrelsen.dk/projekter-og-initiativer/born/makkerlaesning-afprovning-af-skoleunderstottende-metode>

Netværksinddragende metoder:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksinddragende-metoder>

<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/inspirationsmateriale-til-arbejdet-med-netvaerksanbringelser>

Netværksmøder:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksinddragende-metoder/hvad-er-netvaerksmoder>

PAS-ordning:

<https://ast.dk/born-familie/adoption/radgivning-til-adoptivfamilier>

Rekruttering:

<http://socialstyrelsen.dk/born/anbringelse/om-anbringelse/anbringelsesformer/familiepleje/plejeforaeldre-fortaeller>

Signs of Safety:

<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksinddragende-metoder/hvad-er-signs-of-safety>

<http://vidensportal.dk/temaer/Omsorgssvigt/indsatser/signs-of-safety>

Sikkerhedsplan:

<http://vidensportal.dk/temaer/styring-og-sagsbehandling/indsatser/sikkerhedsplaner>

Socialpolitisk redegørelse 2018:

<https://sim.dk/publikationer/2018/dec/socialpolitisk-redegoerelse-2018/>

TABUKA:

<http://tabuka.dk/>

Tilbudsportalen:

www.tilbudsportalen.dk

Tæt støttede opstartsforløb:

www.tsop.dk

Underretning:

<http://www.fmk.dk/borger/familie-boern-og-unge/underretning/handleguide/>

Vejledning om netværksanbringelse og –afastning:

<http://centerforfamiliepleje.kk.dk/sites/centerforfamiliepleje.kk.dk/files/vejledning-om-netvaerksanbringelse-og-afastning.pdf>

Vidensportalen:

<http://vidensportal.dk/temaer/styring-og-sagsbehandling/indsatser/familieradslagning>

<http://vidensportal.dk/temaer/udadreagerende-adfaerd/risiko-og-beskyttelsesfaktorer>

<http://vidensportal.dk/temaer/misbrug/risiko-og-beskyttelsesfaktorer>

<http://vidensportal.dk/temaer/seksuelle-overgreb/bornesamtalen-i-praksis-1>

<https://vidensportal.dk/temaer/seksuelle-overgreb/at-tale-med-born-om-overgreb>

<https://vidensportal.dk/temaer/boern-der-oplever-vold/tegn-og-reaktioner-pa-traumatise-ring-hos-born-der-udsattes-for-vold>

<https://vidensportal.dk/temaer/seksuelle-overgreb/borns-seksuelle-udvikling>

<http://vidensportal.dk/temaer/plejefamilier/indsatser/almindelige-plejefamilier>

Voksensansvarsloven:

<https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/magtanvendelse-born-og-unge-1/undervisningsmateriale/undervisning-om-lovgivende-metoder>

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00

www.socialstyrelsen.dk

September 2019